

20-4
732

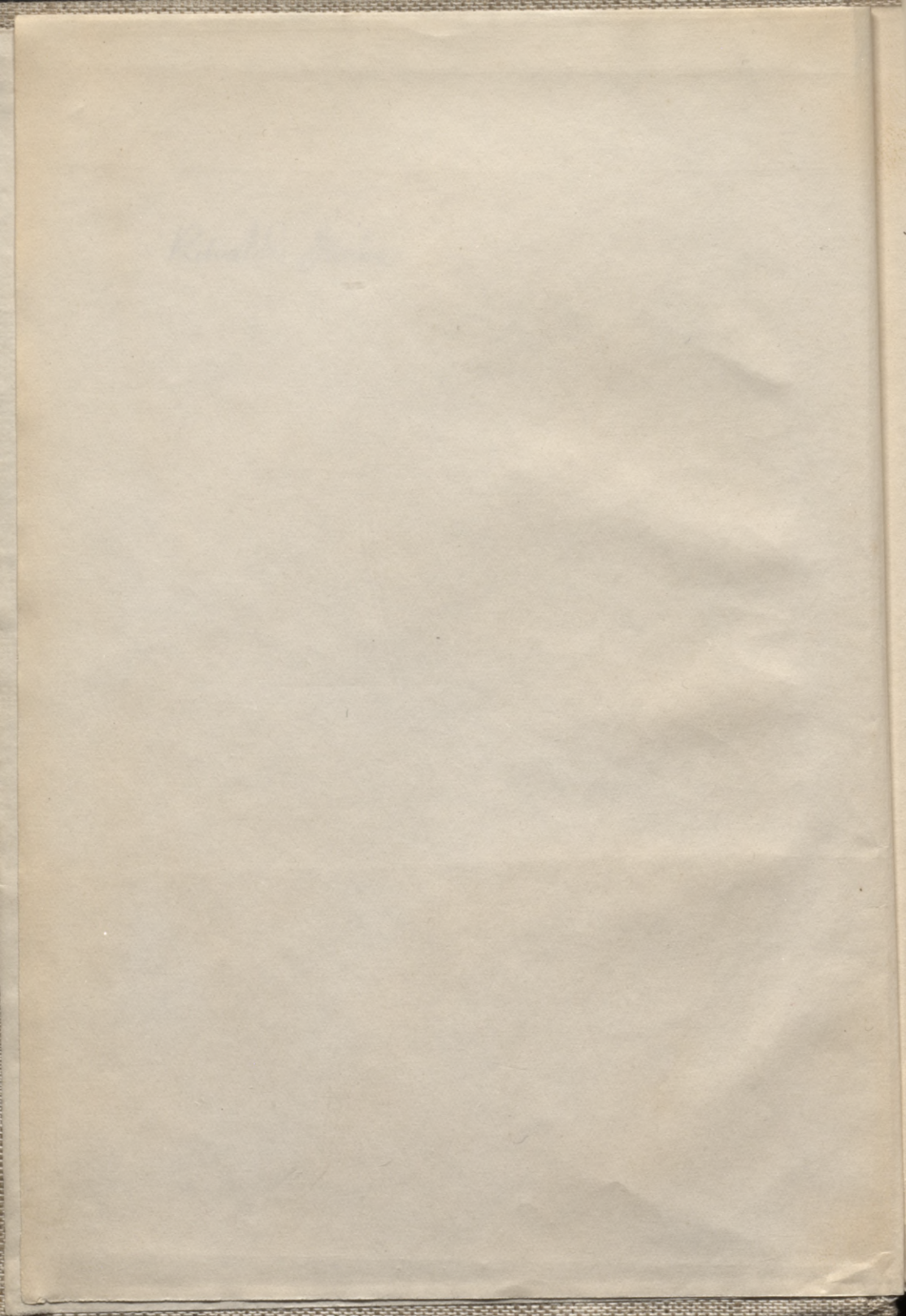
MANA PULKA
KAUJU GAITAS

Ritvaldis Jankus

THE UNITED STATES OF AMERICA

POSTAL SERVICE

POSTAGE WILL BE PAID BY ADDRESSEE

90-4
732
0124
VILIS JANUMS
VILIS JANUMS — MANA PULKA KAUJU GAITAS

MANA PULKA
KAUJU GAITAS

Rimvaldis Janums

SUNĀRA IZDEVUMS

1 5 5 8

B, L

VIET LAOS — MANA PUKA KAUU GATAS

90-4
732

del. L
9

0124

VILIS JANUMS

MANA PULKA KAUJU GAITAS

Ritvaldis Jankus

AUTORA IZDEVUMS

1 9 5 3

1510

VĀKU ZĪMĒJUSI ERNA GEISTAUTE

MANA PULKA
KAULU GAITAS

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

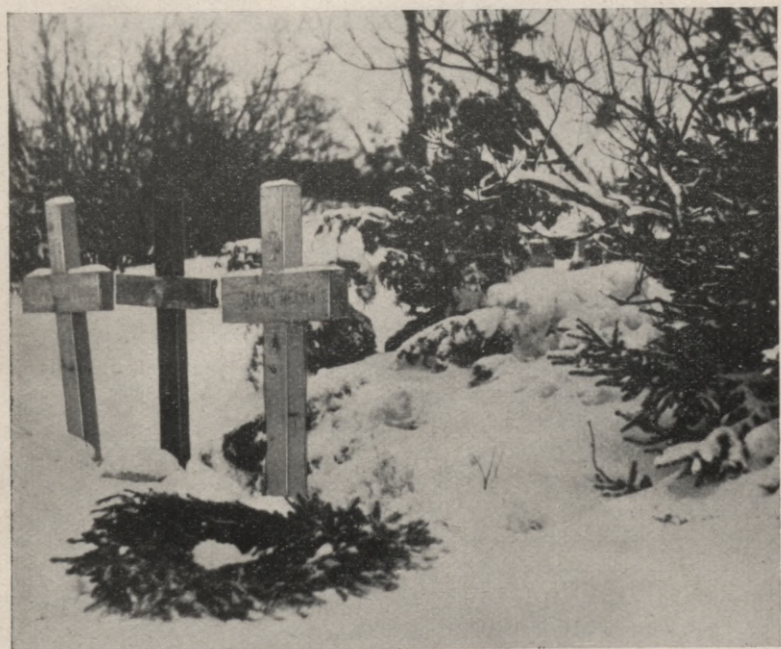
~~22-~~ 33.848

0302020225

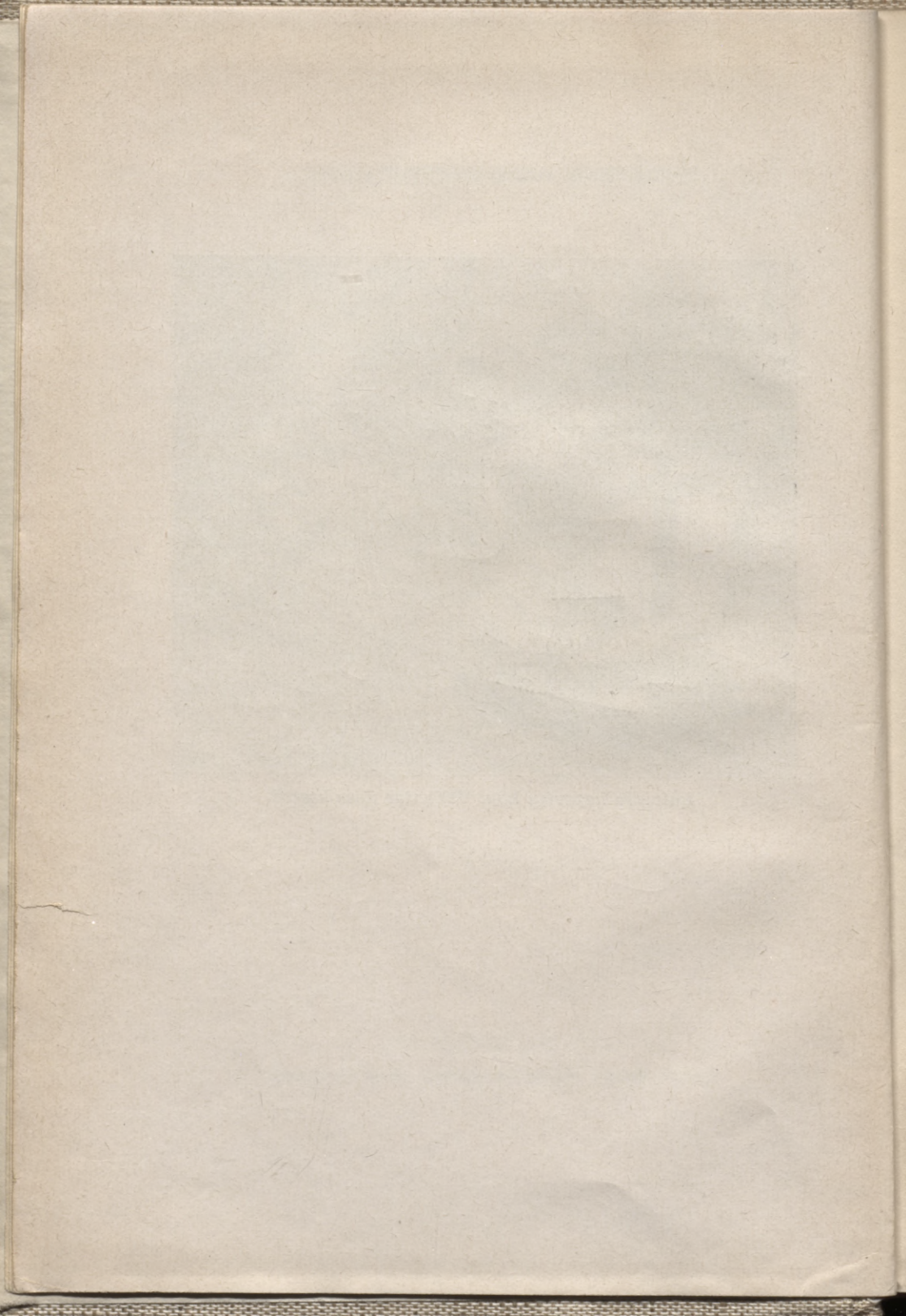
Rimvaldis Jankovs

AUTORA IZDEVUMS

Iespiesta Andr. Ozoliņa spiestuvē Vācijā, Eutinā

Latviešu karavīru kapi Veļikajas upes krastā.

PIEMIŅA KRITUŠAJIEM

1951. gada beigās, kad visu zemi jau klāja sniega sega, man bieži patika klejot pa nometnes tuvāko apkārtni. Nejauši man iznāca iet gaŗām kādam vientuļam vācu kaŗavīra kapam sīkā priedulājā. Šis pamestais kaps ar vienkāršo krustu likās tik tuvs un daudzas reizes jau agrāk redzēts. Lodes caururbtā bruņu cepure krusta galā arvien vēl jo pārliecinoši stāstīja, kādēļ šis 18 gadu vecais kaŗazēns apgulies šeit, Teutoburgas meŗa pakājē.

Arvien, kad es pie šī kapa piegāju, kāda nezināma roka uz tā bija nolikusi daŗus ziedus vai, kā tagad ziemā, egļu zaru vainadziņu. Redzot šādu klusas piemiņas apliecinājumu, man krūtīs kaut kas iesmeldzās: arī mana pulka kauju vietās bija palikuši daudzi šādi vientuļi kapi. Lai tie nekļūtu mēmi liecinieki par latvju tautas izmisuma pilno pretestību, Staļina ordas visus šos mūsu kritušo kapus nolīdzināja ar zemi.

Stāvot pie šī vientuļā vācu kaŗazēna kapa, manī nobrieda vēlēšanās nepieļaut, ka manu kritušo kaŗavīru cīņas un kapu vietas laika tecējumā aizmirstos un izzustu no latvju tautas atmiņas. Lai tādēļ katram latvietim un jo sevišķi vēl dzīvajiem cīņu biedriem šī grāmata dotu iespēju kaut domās pārstaigāt bijušo cīņu vietas; lai tā būtu mūŗīga piemiņa pulka kritušajiem un bez vēsts pazudušajiem kaŗavīriem.

Augustdorfā, 1952. gada februārī.

N. Jaurums

Atvaļināts pulkvedis

PĪEMĪNA KRITIKĀLIEM

1921. gada beigās, kad visu reizi jau bija sācies sēra, man diezī patika kļūst par nometnes tuvāko apkārtni. Nejaši man iznāca iet garām kādam vienotam vācu karavīram kāpam aīkē priekšējā. Šis pamestais kapa ar vienlīdzīgu krustu līkās līk tuvs un daudzus reizes jau agrāk redzēts. Labos ceturkšņos, blūnu cepurē krusta galā arvien vēl jo pārliecinoši stāstīja, kādēļ šis 18 gadu vecais karavīrs apgalvis šeit Tautsargos meža pakšē.

Arvien, kad es pie šī kapa piegāju, kāda nezināma roka uz tā bija nolikusi dažus ziedus vai kā jādab xiemā, eņja xaru vainadzīgu. Redzot šādu krūšu pīcīnāms aplīcīnājumu, man krūtīs kaut kas iesmeļās: arī mana pulka kauja vietās bija palīkusi daudzi šādi vienatņi kapi. Lai tie nolīkūtu mēmi līcī- nīki par latvju tautas izmisuma pilno pretestību. Šādas ordas visus šos mīnus krūtīs kāpas nolīcīnāja ar zemi.

Stāvēt pie šī vienatņā vācu karavīra kapa, mani nobrīda vēlētāns nepīcīlēt, ka man krūtīs karavīru cīpas un kapa vietās laika tecējums aizmirštos un izxustu no latvju tautas atmiņas. Lai tādēļ katram latvietim un jo sevišķi vēl dzīvājiem cīpu biedriem šī grāmata dotu iespēju kaut domās pārstāstīti dīnā cīpu vietās; lai tā būtu mūžīga pīcīnā pulka krūtīs- lēm un bez vēsts pazudušajiem karavīriem.

Augustdors, 1922. gada februārī.

N. Jansons

Aizsargu pulkvedis

PULKA APMĀCĪBA UN AUDZINĀŠANA

1.

KADRS IERODAS

1941. gada 22. jūnijā, sākoties Vācijas kaŗam ar Padomju savienību, vācu armijas strauji virzās cauri Baltijas valstīm. Latviešu tauta vācu kaŗavīrus sagaida kā atbrīvotājus.

Apdraudot piegādes ceļus un uzbrūkot mazākām sarkanarmijas vienībām, latviešu partizāni dara iespējamo, lai atvieglotu vācu armiju uzbrukumu. To turpinot, armijas aizvirzās tālāk Ļeņingradas virzienā. Drosmīgo un krietno vācu kaŗavīru vietā Latvijā visu varu pārņēma civilpārvaldes ierēdņi un SD (Sicherheitsdienst — Drošības dienesta) vīri.

Apskurbuši no vācu armiju uzvarām, viņi ne mazākā mērā nerēķinās ar Latvijas iedzīvotāju vajadzībām, bet cenšas latviešus pazemot un nostādīt iedzimto stāvoklī.

Notikumiem ievirzoties šādā gultnē, draudzība starp iedzīvotājiem un vācu civilpārvaldes ierēdņiem drīz vien izzūd, un latvieši tos sāk uzskatīt kā rupju okupācijas varu.

Kaŗa darbībai ieilgstot, Vācijai austrumu frontē arvien vairāk sāk trūkt cilvēku rezerves, kādēļ civilpārvalde šo cilvēku trūkumu mēģina aizpildīt, vervējot brīvprātīgos. Šī akcija tomēr nedod cerētos panākumus, un tā 1943. gada 15. februārī ģenerālkomisārs Drekslers (Drechsler) paziņo, ka tiks iesaukti laikā no 1921.—1925. gadam dzimušie jaunekļi. Lai iesauktos jauniešus neizklīdinātu, bet lai tie paliktu vienkopus latviešu virsnieku vadībā, ģenerāldirektoru padome uzdod Latviešu leģiona ģenerālinspektoram iesaukt leģionā arī bijušās Latvijas armijas virsniekus un instruktorus.

1943. gada 7. aprīlī arī es saņemu uzaicinājumu iestāties

Latviešu leģionā un uzņemties 4. latviešu pulka komandēšanu, ko vēlāk, pēc ierašanās frontē, pārdēvē par 33. kājnieku pulku*). Ar šo apzīmējumu tas arī piedalās vēlākajās kaujās.

Ir jau jūnija vidus, kad saņem 15. divīzijas komandiera pavēli izbraukt uz Vaiņodi un sākt pulka formēšanu. Pavēles teksts ir šāds:

15. (lett.) SS-Freiw. Division

Ia Az: 256/43/1 Mā./P.

K. P.
16. 6. 43
Nr. 37

Rīga, den 15. 6. 1943.

GEHEIM

Betr.: Aufstellung lett. SS-Freiw. Rgt. Nr. 4.

An

Instruktionsführer: Infanterie
Pak, Flak
Nachrichten
Artillerie

Div. Abt. Ib
Ic
IIa/b
III
VI

1) Mit Wirkung vom 26. 6. 43 wird vom lett. SS-Freiw. Rgt. Nr. 4 der

Rgt. Stab nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 101 v. 1.11.41
Stabs-Kp. nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 130 v. 1. 3.43

I. Btl.

Stab nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 111 v. 1. 2.42
1. Kp. nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 131c v. 1. 2.41
2. Kp. nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 131c v. 1. 2.41
3. Kp. nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 131c v. 1. 2.41
4. Kp. nach K. St. N. u. K. A. N. Nr. 151c v. 1. 2.41
aufgestellt.

2) Mit der Aufstellung und Führung wird der Leg.-Standartenführer J a n u m s beauftragt.

*) Manu pulku oficiāli gan sauca par 33. grenadieru pulku, kā tas parasts vācu armijas apzīmējumos, tomēr grāmatā tas būs apzīmēts ar latvisko nosaukumu — kājnieku pulks.

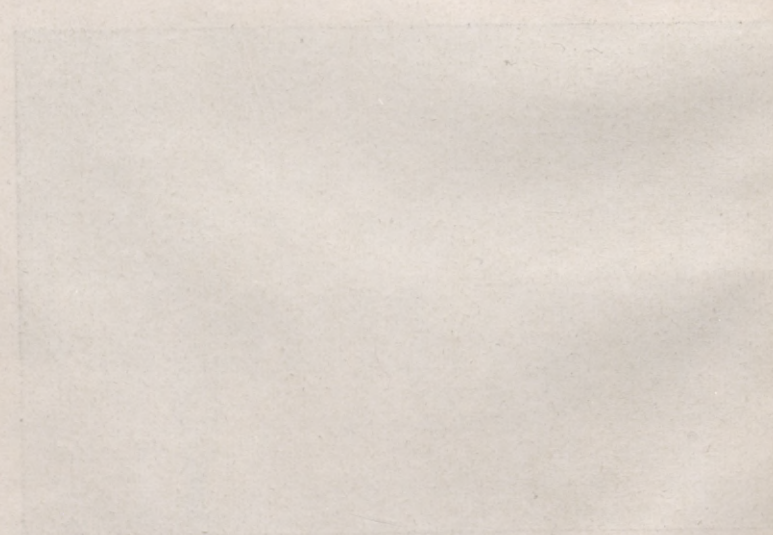
Ar pulkvedi Krīpeni vienojamies, ka pulka kadrām domāto bataljonu man nodos 26. jūnijā.

Bataljons ierodas Vaiņodē.

Faint, illegible text or markings located between the two large rectangular areas.

Faint text or markings at the bottom of the page, possibly a signature or a date.

- 3) Aufstellungsort: Wainoden.
- 4) Das Regiment reicht einen Stellenbesetzungsvorschlag über Infanterieführer dem Divisions-Kommandeur ein.
- 5) Vom lett. SS-Freiw.- und Ausbildungsregiment Paplaken wird das II. Btl. ohne Btl.- Stab geschlossen zum Rgt. 4. versetzt.
- 6) Inmarschsetzung (Fußmarsch) hat so zu erfolgen, daß das Btl. am 26. 6. 43 in Wainoden eintrifft.
Meldung an Leg.-Standartenführer Janums.
- 7) Befehl zur Aufstellung der anderen Einheiten des Rgts. ergeht zeitgerecht.
- 8) Die Div. Abt. Ib veranlaßt Versorgung und führt Waffen und Gerät zu.
- 9) Div. Abt. Ic teilt Feldpostnummern, Dienstsiegel und -stempel den Einheiten zu.
- 10) 4. Rgt. meldet der Div. Abt. Ia den Vollzug der Aufstellung, fernmündlich voraus, schriftlich bis zum 30. 6. 43.

Pückler.

Saskaņā ar pavēli, pirmajiem kaņavīriem pulkā bija jāierodas 26. jūnijā. Rīgā kaņa saimniecības žņaugos valdīja nopiests garastāvoklis. Arī manā mājā Jāņos nekāda līgošana nebija paredzēta, kādēļ izšķīros pulku formēt tieši Jāņu dienā. Šīs domas ietekmē 24. jūnija rītā kopā ar pulkā iedalītajiem bataljonu komandieriem arī izbraucu uz Vaiņodi.

Vaiņodē ierodamies ap pusdienas laiku. Jau pēcpusdienā uzrakstu pulka formēšanas pavēli.

SS vadība mums bija solījusi, ka leģiona vienības uz fronti sūtīs tikai pēc apmēram 6 mēnešu rūpīgas apmācības. Tādēļ sadalu telpas tā, lai vienības varētu pēc iespējas ērtāk iekārtoties. Par apmācību laukumu ļoti labi bija izmantojams lielienu pusbūvē pamestais lidlauks un Vaiņodes sanatorijas neapstrādātie lauki. Šaujlauks Vaiņodes rajonā nebija izbūvēts. To tikai vēlāk, apmācību laikā, provizoriski izbūvēja pulka kaņavīri.

Iegājis pie pils piegulošajā augļu un sakņu dārzā, atrodu to pilnīgi nolaistā stāvoklī. Sāku jau plānot, kā to varētu lietderīgi izkopt un pārveidot. Nezinu, cik ilgi esmu tā stāvējis un priecājies par saules pielieto, bet galīgi nolaisto dārzu, kad atceros, ka pašreiz taču ir kaņš, kas sagrauj simtiem māju un izposta dārzus, bet es te stāvu un prātoju, kā šo dārzu veidot un kopt... Skumji, bet šoreiz no šīs tik ļoti iemīļotās brīvā laika nodarbes jāatsakās.

Ar 32. (3. latviešu) kājnieku pulka komandieri pulkvedi Krīpenu vienojos, ka mana pulka kadram domāto bataljonu viņš man nodos 26. jūnijā uz Vaiņodes-Priekules ceļa, pretīm stacijai Elkuzeme. Kad norunātā laikā tur ierodos, 32. pulks jau pienācis. Pēc īsas pulkveža Krīpena atvadrunas pārņemu viņa pulka otro bataljonu pilnā sastāvā.

Pirmais iespaids no kaņavīriem ļoti labs. Bataljons sastāv no 1919.—1924. g. dzimušiem jauniešiem. Jau no pirmā skatiena redzams, ka liela daļa no viņiem tikko kā atstājusi skolas solu. Gājienā uz Vaiņodi bataljonu ved kapteinis Ameriks; es pats eju līdz tāpat — soļošanas prieka dēļ. Pēc ilgāka laika soļoju atkal kādas vienības priekšgalā. Tas mani saviļņo un izsauc vecas atmiņas.

Divos kaņos es esmu vadījis savu vienību un varu būt pateicīgs liktenim, ka grūtā brīdī kaņavīra laime mani nekad vēl nebija pametusi. Bet dziļi krūtīs nu lēkā šaubu velniņš un čukst: „Strēlnieku pulkā tu biji jauns un pārgalvīgs. Toreiz tu vadīji tikai vadu, bet tagad būs jāvada pulks. Vai tu to spēsi? Atbrīvošanas cīņās tu saņēmi rotu. Tā gan bija tikpat kā neapmācīta un nesaliedēta, bet arī toreiz tev laimējās. Rota platā frontē stāvēja pozīcijās Latgalē, un puisiem ik dienu bija tālu jāsoļo, lai saņemtu savu tuvinieku rakstītās vēstules. Toreiz tu biji jauns, milēji jā; un nevis prāta vadīts, bet drīzāk instinktīvi, pats savas patikas dēļ, tu savāci pastu, lai būtu atkal iemesls aizjāt pie vadiem. Tā tu jāji pie saviem vīriem, labi zinādams, ka viņi tavu ierašanos gaida — ne jau tevi pašu, bet gan savu tuvinieku vēstules. Un tā tu jāji no viena vada pie otra, biji klāt, kad vēstules tika atvērtas un lasītas. Tur bija vēstules no mātēm, gan arī no dzimtenes meitenēm. Mazpamazām tu iepazīnī ar katra sava kaņavīra ģimenes apstākļiem, tā priekiem un bēdām. Tu pats toreiz vēl biji par jaunu un šādas savas rīcības sekas pat nemaz neparedzēji. Toreiz tev vienkārši laimējās. Pēc pāris mēnešiem tu biji ieguvis savas rotas uzticību, un rotas vīri tavu ierašanos gaidīja cerībā, ka tu atnesīsi viņiem gaidītas vēstules, pastāstīsi kaut ko jaunu, jo sēdēšana bunkurā pozīciju kaņā ir ļoti garlaicīga. Tā tas bija toreiz — atbrīvošanas kaņā, kad biji jauns un spraigs, kad varēji smiet un jokot arī grūtā brīdī. Toreiz tavā vadībā bija tikai nepilns simts vīru, tu labi pazini viņus visus, zināji katra labās un sliktās īpašības. Tev bija tikai rota. Bet kā būs tagad?

Ar pulku? Savu kaŗavīru uzticību tu nevarēsi iegūt, apjātot fronti un izdalot vēstules; tu nevarēsi arī pazīt katru sava pulka vīru, jo viņu nu būs tūkstoši.“

Bataljonam soļojot, ritmiskā soļu dimdoņa mani pamazām piesaista šiem jauniešiem. Man gribētos viņiem pateikt kaut ko labu, priecīgu. Bet tomēr savaldos, jo viņi varētu mani pārprast un uzskatīt to par mīkstčaulību vai ģļēvumu. Mēs soļojam tālāk cietu un platu soli. Pаметis skatienu atpakaļ, rēdzu, ka dažam kaŗavīram uz pieres jau sitas sviedri. Arī mans dēls šai pat brīdī soļo Liepājā. Un varbūt arī viņam raso piere. Dodu zīmi bataljonu apturēt mazai atpūtai. Tāpat kā gājuši, kaŗavīri apsēžas ceļmalas grāvī. Pieeju pie priekšējās rotas kaŗavīriem, lai aprunātos par viņu līdzšinējo dienesta gaitu un apmācībām. Atbildes ir oficiālas un atturīgas. Saprotu, ka kaŗavīri man vēl neuzticas un baidās brīvi un atklāti izteikties.

Mazā atpūta pagājusi, un mēs soļojam tālāk. Redzu, ka dažs no kaŗavīriem ir jau noguris. Daudziem no viņiem šāds 32 kilometru gaŗš pārgājiens varbūt ir pirmais mūžā. Un mana iekšējā balss jau atkal čukst, ka ar šādiem kaŗavīriem braukt uz fronti būtu vieglprātība. Viņi ir jāapmāca un jāpieradina vēl tālākiem un vēl grūtākiem pārgājieniem.

Beidzot esam pie novietojuma. Nostājies ceļa malā, lieku bataljonam soļot man gaŗām. Kaŗavīri pagriež galvas un skatās uz mani. Viss notiek, kā mācīts pēc reglamenta, bet viņu sejās un kustībās es neredzu siltuma. Instinktīvi es jūtu, ka šiem vīriem esmu vēl svešs. Manī viņi redz tikai priekšnieku, kas sekos viņu apmācību gaitai un sodīs nepaklausīgos. Krūtīs man iezogas saltums un tāda kā apvainojuma sajūta. Rotām izejot pa telpām, atsveicinos no virsniekiem un cauri parkam dodos uz stāba pusi. Gribas būt vienam, jo mani nospiež jauno pienākumu un atbildības nasta. Vai no šiem vīriem man izdosies izveidot vienību, ko saista ne tikai ārējā disciplīna, bet arī savstarpēja uzticība? Vai izdosies izveidot vienību, kas paliek vienota arī kaujas laukā ienaidnieka iznīcinošā ugunī, tāpat arī salā un trūkumā?

Atbrīvošanas kaŗā es savu vīru sirdis iekaŗoju, piegādājot viņiem vēstules, bet kur tagad atrast šādu „burvju rikstīti“, kas vienotu mūs kā uzvaras, tā neveiksmes brīžos?

APMĀCĪBU GAITA

Administratīvos darbus stābā ļoti lietišķi kārtoja mans adjutants kapteinis Rulliņš. Biju pārliecināts, ka par stāba darbu man galva nesāpēs un ka tas ritēs gludi, tādēļ visu vērību piegriezu kaņavīru audzināšanai un apmācībai.

Arī apmācību programmas izstrādāšanā atradu sev krietnu un piedzīvojušu palīgu kapteiņa Amerika personā. Mācības pulkā noorganizēju pēc Latvijas armijā pieņemtās apmācību metodes. Manā uztverē šī metode bija ļoti laba, jo pēc tās mācīja tikai to, kas kaņavīram jāzina kaujā. Šī metode Latvijas armijā jau bija iegājusi dzīvē. Visi jaunie virsnieki un instruktori šo apmācības metodi arī labi pārzināja, un man kā pulka komandierim nācās tikai sekot apmācību gaitai un ar aizrādījumiem labot individuāli pielaistās kļūdas.

Lai iepazīstinātu pulka kaņavīrus ar apmācību metodi, kas izstrādāta uz otrā pasaules kara pieredzes pamata, divīzijas stābs pulkam piekomandēja 4 ieroču SS virsniekus (Waffen SS Führer) — apmācību instruktorus.

Šie virsnieki skaitījās pulkam piekomandēti, tomēr nebija pakļauti man, bet gan tieši divīzijas stāba priekšniekam. Lūdzu viņus katram apmācību posmam sagatavot vienu paraugmācību stundu. Izrādījās, ka šie apmācību instruktori savu uzdevumu bija pārpratuši, jo paraugmācību noorganizēšana viņus neinteresēja. Toties viņi sāka jautties rotu komandieņu apmācības darbā, pievēršot sevišķu vērību, lai kaņavīri pagriezīnu izdarītu tā, kā tas pieņemts SS vienībās. Šādu iejaukšanos rotu komandieņu darbā es viņiem noliedzu, par ko tie ļoti apvainojās un nosūtīja divīzijas stābam par mani gaŗu ziņojumu. Pēc tam viņi ieslēdzās savās istabās un uz mācībām vairs nenāca. Divīzijas stābs tomēr bija spiests atzīt manu rīcību par pareizu. Tā turpmāk šie SS instruktori pulka apmācības darbu sevišķi vairs netraucēja.

Lai nāktu tuvākā saskarē ar pulka virsniekiem, es pēc Latvijas armijā pieņemtās metodes noorganizēju virsniekiem šaušanas, jāšanas un apvidus novērtēšanas apmācības. Šajās apmācībās parasti aktīvi piedalījos arī pats. Tā man radās iespēja novērtēt katra virsnieka raksturu un militārās spējas.

Līdz 10. novembrim pulkā bija tikai apmēram 400 kaņavīru

vīru. Šos vīrus uzskatīju par mana nākamā pulka kadru, kādēļ viņu kaujas un šaušanas apmācībai piegriezu jo sevišķu vērību. Pēc visu šaušanas vingrinājumu izpildīšanas pulka labākajiem šāvējiem atļāvu piedalīties šaušanas sacīkstēs, un pirmo vietu ieguvēji saņēma balvas.

Līdz pilnam kara laika sastāvam pulku papildināja tikai novembra sākumā. Kara vīru skaits pulkā 27. novembrī bija sekojošs:

<u>Vienības nosaukums</u>	<u>Pēc štata</u>	<u>Faktiski ir</u>	<u>Trūkst</u>
Pulka stābs	21	6	15
Stāba rota	240*)	147	93
Kājnieku lielgabalu (13. I. G.) rota	189	127	62
Prettanku (14. PAK) rota	50	8	42
I bataljona stābs	76	16	60
1. rota	140	172	+32
2. rota	140	143	+3
3. rota	140	153	+13
4. rota (ložm.)	202	184	18
II bataljona stābs	76	18	58
5. rota	140	138	2
6. rota	140	140	—
7. rota	140	140	—
8. rota (ložm.)	202	202	—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	Kopā 1896	1594	302

*) Piezīme: Stāba rotas sastāvā paredzēti 32 sakarnieki un 73 sapieŗi. Pulka I bataljons līdz pilnam sastāvam tika sakomplektēts 10. novembrī un līdz 27. novembrim jau bija izņēmis trešo apmācību nedēļu, šāvis 2 šaušanas vingrinājumus ar šautenēm. — II bataljonu sakomplektēja 17. novembrī, un līdz 27. novembrim tas bija izņēmis pirmo apmācību nedēļu, bet šāvis vēl nebija.

Uz 27. novembri ar patšautenēm, ložmetējiem un granātmētejiem šāvis vēl nebija neviens bataljons. Granātmēteju pulks saņēma 24. novembrī. Arī sakaru līdzekļus saņēma tikai 25. novembrī, kādēļ par kaut kādu apmierinošu sakarnieku apmācību nevarēja būt pat runas. Uz 27. novembri pulkā bija 15 sakarnieku, bet nepieciešami bija apmēram 130. Sapieŗu vads vēl nebija saformēts, jo trūka sapieŗu virsnieka un instruktur.

Prettanku un kājnieku lielgabalu rotas no visiem divīzijas pulkiem bija sapulcinātas vienkopus Liepājā, kur tās apmācīja vācu virsnieku vadībā. Jāpieņem, ka tehniskā apmācība šādā veidā tika atvieglota un paātrināta, bet, novietotas savrup, šīs

vienības atsvešinājās no pulka, kuŗā šis speciālās vienības atgriezās tikai īsi pirms izbraukšanas uz fronti, kādēļ taktiskajās apmācībās kopā ar visu pulku tikpat kā nepiedalījās.

Tāds apmēram bija pulka apmācību stāvoklis, kad pēkšņi pienāca ziņa, ka jau tuvākajās dienās mums jādodas uz fronti.

Šī ziņa mani nepatīkami pārsteidza, jo tikai tagad, kad vienības bija pilnā sastāvā, es biju cerējis tās sistematiski apmācīt. Iesniedzu ziņojumu divīzijas komandierim un norādīju, ka pulks vēl apmācības nav beidzis un izbraukšana uz fronti atliekama uz vēlāku laiku. Tomēr veltīgi — 15. divīzijas stābs man gan apsolīja, ka pulks apmācības varēs turpināt piefrontes joslā. Tikai vēlāk pierādījās, ka šādas iespējas pulkam nekad vairs neradās. Tā man uz fronti bija jādodas ar pulku, kas vēl tālu savas apmācības nebija beidzis.

3.

AUDZINĀŠANAS DARBS

Apmācības metodes Latvijas armijā bija iegājušas dzīvē, arī par audzināšanu bija daudz runāts un rakstīts, bet praktiski nebija stingri izstrādātu vadlīniju, kādēļ atsevišķās kara spēka daļās bieži vien izpaudās samērā liela dažādība.

Izmantojot klusās vakara stundas, uzmetu pulka audzināšanas plānu, spraužot par mērķi pulka kaŗavīros ieaudzināt:

- 1) vienības kopības sajūtu un paļāvību uz saviem priekšniekiem;
- 2) cieņu pret kaŗavīra personīgo drosmi un izturību;
- 3) noteiktību pavēļu došanā un izpildīšanā;
- 4) kareivisku brašumu un pašlepnumu.

Katru pulka kaŗavīru pazīt un iespaidot es nespēju, tādēļ par pirmo mērķi uzskatu, lai pulka virsnieki, jo sevišķi rotu komandieŗi, izprastu audzināšanas lielo nozīmi un tās metodes. Šo jautājumu kopīgi pārrunājam vairākās virsnieku sanāksmēs, ņemot piemēram dažus manus novērojumus pulka dzīvē. Lai nezaudētu kontaktu ar virsniekiem, es no dienesta brīvajā laikā cenšos tos ieinteresēt un iesaistīt mednieku, maksšķerņieku un sēņotāju grupās. Mednieku un maksšķerņieku grupa

pulka sabiedriskās dzīves izkopšanā patiešām sniedz jūtamu atbalstu, turpretim sēpotāju grupa katram izlidojumam gatavojas pārāk pamatīgi, parasti sarunājot sev arī izpalīdzes no Vaiņodes tuvākās apkārtnes. Sēnes sarīkojuma kopgaldam viņi gan nekad neatnes. Pulkā, starp citu, bija iedalīti daži virsnieki, kuņģiem neinteresēja viņiem pakļautās vienības audzināšana un apmācība. Viņu vienīgā interese bija kantīnes deva un tās nogaršošana. Šiem virsniekiem ilga palikšana pulkā tomēr neiznāca.

Līdztekus virsnieku audzināšanas darbam cenšos iepazīties arī ar kaņavīru noskaņojumu katrā vienībā. Pazīstot personīgi rotu un vadu komandieņus, man nenākas grūti jau iepriekš pateikt, kas kuņģā vienībā klibo. Nemītīgi sekojot un uzmodinot rotu komandieņus, cenšos panākt, lai visās rotās audzināšanas darbs notiktu pēc iespējas plānveidīgi, un ar neatlaidību panāku, ka audzināšanas darbs vienībās jau sāk sekmēties. Tagad pienācis laiks šīs vienības saliedēt pulka mērogā.

4.

VIENĪBU SALIEDĒŠANA PULKĀ

Jau no paša sākuma cenšos uzskatāmi parādīt, ka pulka iekšējā dzīvē ļoti vēlama veselīga sacensība rotu starpā. Turpretim uz ārieni pulkam jābūt vienam veselam organismam, kuņģā viena vienība otru savstarpēji atbalsta un papildina. Šai nolūkā veicinu, lai pulkā noorganizētos futbola, volejbola un basketbola komandas, kas sastādītas no visām pulka vienībām; tāpat cenšos radīt dubultkvartetu un māksliniecisku ansambli. Lai katrs kaņavīrs šai kopdarbībā būtu aktīvs dalībnieks, uzdodu katrai rotai labi iemācīties vismaz pāris dziesmu.

Kad apmācības un sagatavošanās darbi vienībās spraigi ritējuši jau trīs nedēļas, norīkoju parādes mēģinājumu. Varu būt apmierināts ar savu puišu raito soli, brašo stāju un skanīgajām dziesmām. Tā nu nolemju, ka pienācis laiks dot vīriem iespēju sevi parādīt atklātībā.

Kādā svētdienā pulka futbolistiem paredzēta draudzības spēle ar Vaiņodes futbola komandu. Iekalkulēju to savā plānā, lai tā vaiņodiešiem sagādātu negaidītu pārsteigumu. Jau sest-

dienā dodu rikojumu, ka svētdien pulksten 9 rītā pulkam jābūt nostādītam gājienam nezināmā virzienā, bet vakariņu deva kaŗavīriem izsniedzama sausā veidā un ņemama līdz, kamēr pusdienas izsniedzamas pēc atgriešanās pulksten 18 vakarā.

Sis ir pirmais gājiens, kuŗā pulks debitē kā viena vienība. Tāpēc ar zināmas noslēpumainības palīdzību cenšos panākt, lai kaŗavīros tas atstātu dziļāku iespaidu, celtu pašapziņu un modinātu kopības sajūtu.

Ir saulains jūlija svētdienas rīts. Pulkā vēl tikai 4 rotas, tās pašas nepilnā sastāvā, bet šīs rotas soļo spraigā solī. Zeme dun mūsu soļu taktī. Arī dziesmas skan izaicinoši un braši.

Vеду pulku pa lielceļu virzienā uz Vecbātes baznīcu. Instinktīvi jūtu, ka viens otrs no kaŗavīriem sarūgtināts par izjukušo svētdienas mieru un atpūtu, bet esmu tomēr nešaubīgi pārliecināts, ka pulkam šis gājiens nāks tikai par svētību. Kad esam passoļojuši gaŗām baznīcai, novirzu pulku Lielbātes sanatorijas virzienā, un brašā solī, dziesmai skanot, dodamies tieši uz sanatorijas galveno ēku. Kā jau svētdienā, sanatorijā sabraukuši daudzi apmeklētāji. Sanatorijas personāls, arī slimnieki — visi saskrien pie logiem . . . Uztraukums, neziņa . . .

Nosoļojam gar galveno sanatorijas ēku. Tad novirzu pulku puslokā uz tikko noņļautā zālāja un apturu. Lieku kaŗavīriem apstēties un pirmai rotai neuzkrītoši dodu zīmi uzsākt dziesmu. Lai nerastos nepatīkams pārpratums, aizsūtu vienu no virsniekiem pie sanatorijas galvenā ārsta un lūdzu pēdējam pateikt, ka esam ieradušies ar draudzības vizīti un pēc apmēram vienas stundas atkal turpināsim gājienu.

Drīz vien pie kaŗavīru grupām sanāk visi ārsti un sanatorijas māsas, bet uz balkoniem pulcējas slimnieki. Rotas dzied viena par otru labāk, balsis izmēģina arī dubultkvartets. Kad esam atpūtušies un izritinājuši visu dziesmu kamolu, stājamies atkal ierindā, lai turpinātu gājienu. Vēl sirsnīga atvadišanās un aicinājums sanatoriju atkal kādreiz apciemot. Tad brašā solī dodamies tālāk Vaiņodes virzienā.

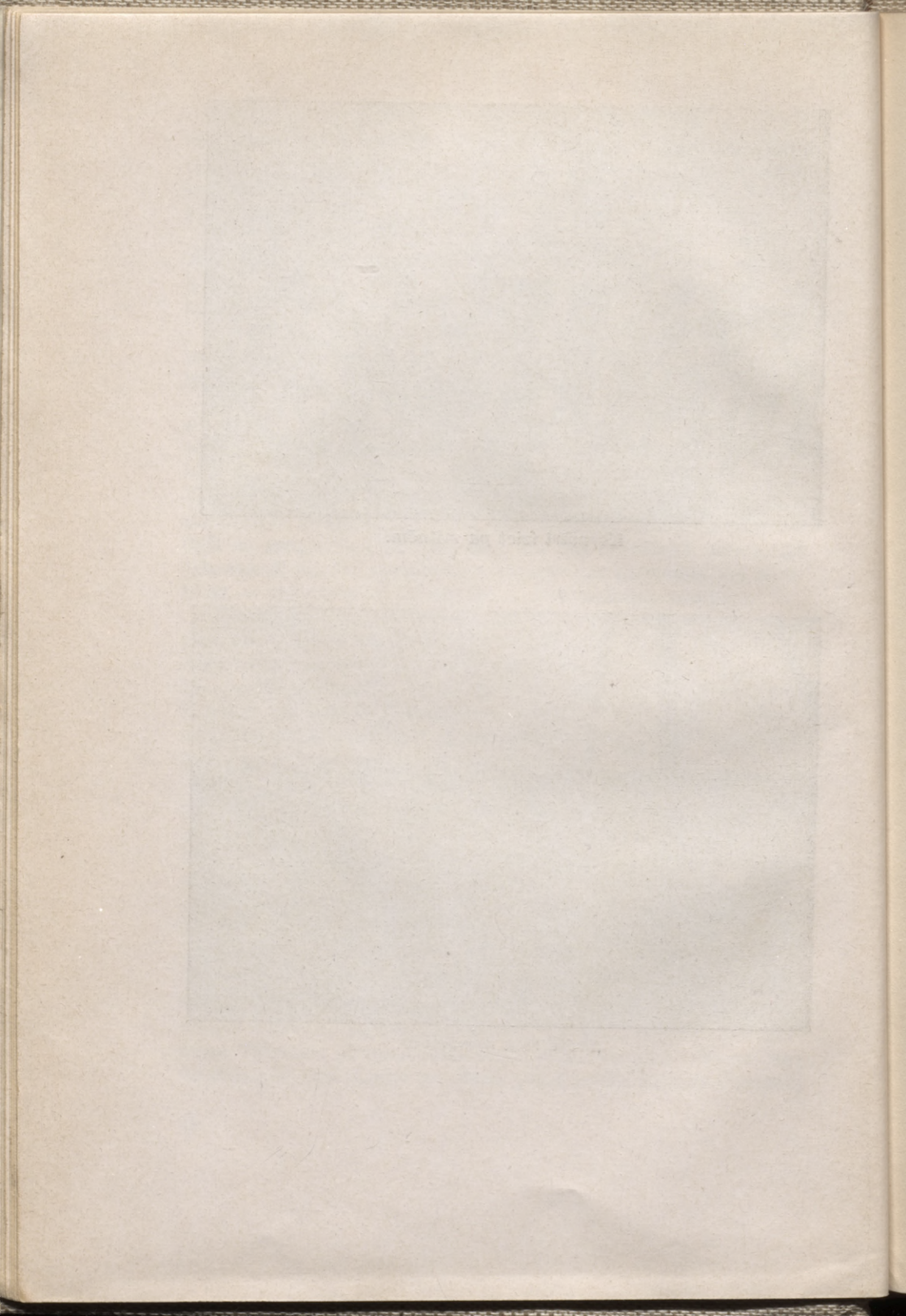
Sanatorijas slimniekiem un personālam esam sagādājuši vienreizēju priecīgu pārsteigumu. Šī labā darba apziņa rotas nu soļo jautri un brīvi. Arī sarūgtinājums par iztraucēto svētdienas mieru no vīru sejām izzudis. Kaŗavīru soļi smagi atbalsojas Vaiņodes namu sienās. Braši skan dziesmas. Viens logs atveras pēc otra. Lielie un mazie plūst pulka gājiena virzienā,

Kaŗavīri iziet pa mītnēm.

Trešā rota apmācībās.

pulka soļu taktī. Šādu traci Vaiņode vēl nav piedzīvojusi, un tās iedzīvotājiem tas nācis kā liels pārsteigums.

Par mūsu gājiena mērķi valda pilnīga nezināšana un neskaidrība. Tikai tad, kad sasniegts sporta laukums, arī vaiņodiešiem kļūst skaidrs, ka šīs dienas futbola sacensībai būs ļoti daudz skatītāju. Nav svarīgi, kuŗa no abām futbola komandām sacensību beidz kā uzvarētāja, bet sajūsma ir liela. Katru vārtu ieguvumu pavada jo skaļi aplausi un kliedzieni.

Ir jau vēla pēcpusdiena, kad noguruši, bet priecīgi un apmierināti soļojam atkal uz apmetni.

Eju pulka priekšgalā. Sirds ir klusa prieka pilna, un kaut kur iekšienē kāda balss čukst: „Veco zēn, tas tev atkal izdevās!“

Pulks soļo jau spraigā kopsolī, dziedot viena rota papildina otru, vienību starpā aug saskaņa. Mana atbildības nasta vismaz pagaidām neliekas vairs tik smaga.

Aizņemtī darbā, pirmo mēnesi bijām dzīvojuši savā novietojumā samērā noslēgti, bet pēc mūsu pastaigas gājiena Vaiņodes sabiedrībā par mums nu radusies manāma interese. Aprunājos ar pulka virsniekiem, un mēs vienojamies, ka pulkam Vaiņodes redzamākajiem sabiedrības pārstāvjiem vajadzētu sarīkot mazu uzņemšanu. Kā pulka komandieris saņemtu nelielu reprezentācijas dzērienu devu, no kuŗas man ir neliels ietaupījums. Latvietis tomēr nevar iedzert un uzdziedāt bez uzkožamā, bet vācu kuŗa saimniecības spaidos ar pārtikas sagādi ir lielas grūtības. Protams, ir jau iespējams dabūt gan sviestu, gan gaļu, bet vienīgi par augstām spekulatīvām cenām, kuŗas mēs nespējam atļauties. Tādēļ jārod cita izeja. Man nav šaubu, ka arī šo jautājumu iespējams atrisināt, — virsniekus tikai jāierosina kopdarbībai. Kopējās pārrunās arī vienojamies, ka mednieku grupa šī sarīkojuma vajadzībām gādās par medījumu, makšķernieki par zivīm un sēņotāji par sēnēm. Visu nākošo nedēļu virsnieku mītnēs pievakarēs notiek jo rosīga gatavošanās — tur lādē patronas, kārtu māksķerēšanas piederumus, un viens otrs arī pastāsta savus medību piedzīvojumus. Reizē ar citiem medībām gatavojos arī pats, ļoti priecēdamies par tām, jo sarīkojuma noorganizēšanā man izdevies ieinteresēt visus pulka virsniekus.

Kad sestdienas vakarā saskaitām kopējo guvumu, varam būt ļoti apmierināti ar sekmēm. Labākos panākumus guvusi mednieku grupa, kas pārnesusi mežacūku, vienu sivēnu un vienu buku. Arī makšķernieki staigā visai lepni, jo tiem lomā vairākas skaistas līdakas un divi duči foreļu. Vienīgi par sēņotāju grupas guvumu nekas nav dzirdams, bet gatavošanās steigā par to nemaz neatliek laika padomāt.

Pienāk sarīkojuma vakars, un viesi sabrauc no tuvienes un tālienes. Iet jautri, — visi dzied un dejo, bet uz rīta pusi mēs vaiņodiešus jau izvadām kā savus draugus.

Lai pulka dzīve neklātu vienmuļa un garlaicīga, nolemju nākošo svētdienu atkal pavadīt kopā ar visiem pulka kaŗavīriem. Šai sakarā izlūkoju ceļu un peldēšanās iespējas Kalšu ezerā, kas atrodas 7 km no Vaiņodes muižas uz pašas Lietuvas robežas. Kā robežezers tas nav iznomāts, kādēļ katram tajā tiesības makšķerēt. Ļoti labas tur ir arī peldēšanās iespējas. Arī šoreiz nolemju gājienu organizēt nezināmā virzienā, bet tikko sestdienā pasaku, ka līdzīgam arī peldu biksītes un makšķerēšanas piederumi, liekas, ka mani puiši gājiena mērķi pa daļai jau uzminējuši.

Ir augusta svētdiena. Rudzi jau nopļauti, un mieži metas palsi. Mēs soļojam uz dienvidiem Lietuvas robežas virzienā. Kad sasniedzam Alupi, mums pretim plūst salda medus smarža. Lejā, pa labi no ceļa, kā paklājs plešas Peļķes purvs savā viršu ziedu tērpā. Dodu pulkam mazu atpūtu. Sēžam ceļa grāvī un priecājamies par šī purva krāšņumu. Tad atkal ceļamies un dodamies tālāk. Zeme dun mūsu soļu ritmā. Vēl pāri uzkalnam, — un tur jau redzams Kalčes ciems, kas atrodas jau Lietuvā. Vēl pāris simt soļu, un lejā gleznainos krastos kā spogulis guļ Kalšu ezers, dzidrs un tīrs. Laiks saulains un silts, un kaŗavīri izklīst pa plašo atmatu ezera krastā. Mēs peldamies un sauļojamies.

Ir jau pēcpusdiena, kad ievēroju, ka daži kaŗavīri redzami garlaikojas. Lai žāvāšanās nepieliptu arī pārējiem, ceļamies un dodamies mājup.

Soļoju un domāju, kādēļ šis gājiens, kuŗa noorganizēšanu visos sīkumos biju tik rūpīgi izdomājis, nav guvis pie kaŗavīriem tādu atsaucību un piekrišanu kā iepriekšējais. Kā neziņā

mans skatiens slīd pār kaņavīru rindām. Un es sāku saprast. Organizējot šo kopējo gājienu uz vientuļo robežas ezeru, esmu iespaidojies no tā, kas saistīja mani — vecu mednieku, bet pilnīgi piemirsis, ka lielākā daļa manu kaņavīru auguši pilsētā. Viņus nevaldzina ne ezera dzidrumš, ne viršu ziedu smarža. Šoreiz esmu kļūdījies gājiena mērķa izvēlē.

Vienības iet vingrā kopsolī, un kopējā soļu takts ar savu ritmisko secību mūs no jauna saista par nedalāmu vienību. Īsās, straujās kustības un platais, raitais solis vīriem jau iegājis asinīs. Un nezināmā balss manī atkal čukst: „Ir labi, ka vīri jau apmācībās pierod pie izturības un pareizā soļa. Ja vajadzēs, tie sekos tev — lai cik garš un smags arī būtu pārgājiens.“

Kad sasniedzam pulka mītni, atvados un eju uz stāba pusi. Eju garām pulka vajadzībām izbūvētajām aresta telpām, kuŗu durvis līdz galam vaļā. Telpa tukša, un starp loga restēm zirkņķļi savilkuši tīklus. Gribu durvis pieslēgt, bet izrādās, ka kāds pašapgādnieks jau izņēmis atslēgu, ko, droši vien, iemaiņņijis pret sviestu vai speķi. Stāvu tukšajā telpā un tikai tagad sāku atskārst, ka vēl neviens kaņavīrs nav bijis jāsoda ar arestu, kaut gan pulks Vaiņņodē jau atrodas divus mēnešus. Par šo atklājumu esmu ļoti pārsteigts. Šajos divos mēnešos pulku esmu vadņijis, balstoties tikai uz savu morāļisko iespaidu, bet mana disciplņināŗā vara visu laiku palikusi nelietota, kā saka — rezervē. Šņi spējā atziņņā izkļiedē manas šaubas arī par šņis dienas gājienu nozņimi. Stābā es atgriēžos pilns ticības, ka arī grūtā brņidņi aiz manis soļos 33. kājņnieku pulks savā platajā un raitajā solņi.

Pienākušas jau septembrā pēdējās dienas; laiks ir vējains un brņiēziem list. Jau divas svētdienas esam pavadņiņņi novietojumā, bet trešajā gribas tomēr kaut kurp iziet. Dienu dienā ejot uz lauka apmācības, vņiri nedēļā diezgan izmirkuši un saluši. Tādēļ, saziņņā ar mācņitāju, nolemju 3. oktobrņi vietējā bazņņicā rikot garņģu koncertu. Pulka dubultkvartets programmai sagatavojis vairākas dziesmas, bet brņvmāksļlinieks Lapensons divas kantātes vijoles izpildņijumā.

Kad pulks slēgtā ierindā tuvojas bazņņicai, tās laukums ir pilns ļaudim. Skaidri redzams, ka cilvēki še ieradušies no tuvienes un tāļienes. Arņi bazņņica ir ļaužu pilna. Dubultkvartets

dzied ļoti svinīgi, un viņu dziesma pauž iekšķējo saskaņu un spēku. Pēc tam spēlē Lapensons. Vijole brīžiem raud, tad lūdzoši san, un man liekas, ka tā aizlūdz par latvju tautas ilgu un cerību piepildīšanos. Daudzas sievietes raud, jo arī viņām dēli vai vīri jau atrodas frontē.

Kad pēc dievkalpojuma mēs dodamies atceļā, baznīcēni stāv kā sastinguši. Dažs noņēmis cepuri, daža sieviete slauka asaras. Viņi vēl ilgi noraugās pakaļ aizejošajiem kaņavīriem, un es jūtu, ka mēs sevī nesam latvju tautas pēdējās ilgas un cerības.

5.

APGĀDE

Ieročus pulks sāk saņemt jau jūlijā. To stāvokli uz 27. novembri raksturo sekojošā tabula:

	Paredzēts	Ir	Trūkst	Piezīmes
Šautenes — K 98	1312	2197	—	885 vairāk
Pistoles — P 38	391	443	—	52 vairāk
Mašinpistoles 38/40	351	155	196	
Pusautomatiskās šautenes	—	32	—	
Patšautenes	127	75	52	
Ložmetēji	24	23	1	
Vieglie granātmetēji	—	12	—	
8 cm granātmetēji	24	18	6	
Vieglie kājn. lielgabali —				
L. IG	6	6	—	
Smagie kājn. lielgabali —				
S. IG	2	2	—	
Prettanku lielgab. 7,5 cm	12	6	6	

Kā no šī pārskata redzams, šauteņu ir pat vairāk nekā vajadzīgs, bet trūkst automatisko ieroču, granātmetēju un prettanku ieroču. Visi ieroči gan ir jauni, moderni un atbilst taktiskajām prasībām. Vienīgi smago ložmetēju balsti nav piemēroti savam uzdevumam un dod ļoti lielu izkliedi, kādēļ tos frontē iespējams izmantot vienīgi kā patšautenes.

Pulka transporta līdzekļu stāvokli raksturo sekojošā tabula:

	Jābūt	Ir	Trūkst
Lielie tērauda rati Hf 7/11	—	1	—
Vienjūga rati Hf 1/	246	125	121
Municipijas ratiņi	—	141	—
Mazās virtuves Hf 12/14	3	3	—
Lielās virtuves	10	10	—
Zirgi	536	84	452
Vieglie auto	9	2	7
Smagie auto	7	2	5
Motocikleti	13	1	12
Motocikleti ar blakusvāģi	2	1	1
Divriteņi	38	8	30
Kājnieku divriči	—	12	—

Kā no transporta līdzekļu uzskaitījuma redzams, tad divas nedēļas pirms izbraukšanas uz fronti trūkst vēl nepieciešamo līdzekļu. Sevišķi trūcīgi pulks apgādāts ar automašīnām. Ir paredzams, ka, pulkam ierodoties austrumu frontē, tur jau būs iestājusies ziema. Kaut arī lielle piegādes ceļi no sniega tiek tīrīti, pa lauku ceļiem ar ratiem izbraukt tomēr nav iespējams. Tādēļ jāsapagatavo ragavas, kas tomēr pienāk ar lielu nokavēšanu. 84 zirgu pulks saņēmis jau jūlijā, bet atlikušos tikai decembra sākumā. Pirms došanās uz fronti pulks pēdējam zirgu papildinājumam pat nepaspēj vairs kārtīgi pielāgot aizjūgos un izdarīt braukšanas apmācības. Pulkam izbraucot uz fronti, Novo Sokoļņiku rajonā intendantūra izsniedz galīgi sapelējušu sienu; arī auzas sadegušas melnas un zirgu barībai nederīgas. Tā zirgi novājē un lielāku pārgājienu laikā nespēkā nobeidzas. Divīzijas pārvalde nedara nekā, lai uzlabotu elpes kvalitāti, bet cenšas visu vainu uzvelt zirgu kopējiem un braucējiem. Zirgu saudzēšanā SS vadība bieži vien aiziet pat līdz smieklīgumam. Tā, piemēram, ar barga soda piedraudējumu aizliegts braukt rikšos; arī braucējs nedrīkst sēdēt pajūgā, bet viņam zirgs jāved pie galvas u. t. t. Latviešu kaņavīru uztverē šis pavēles ir vairāk nekā smieklīgas, kādēļ neviens tās neņem nopietni, kaut arī divīzijas pārvaldes virsnieki braucējiem par šo pavēļu nepildīšanu bieži vien pieķeras, raksta ziņojumus. Divīzijas komandieris vairākus braucējus arī soda. Šis nepārdomātās pavēles un nepamatotā pieķeršanās jau pašā sākumā lielā mērā sabojā divīzijas SS virsnieku attieksmes ar latviešu kaņavīriem.

INDE KATLĀ

Pulks jau saņēmis rīkojumu izbraukt uz fronti.

Svētdienā, 5. decembrī, sēžu savā istabā pils augšējā stāvā, kad ienāk sanitārs un ziņo, ka vairāki II bataljona kaņavīri saindējušies un atvesti uz ambulanci. Uzvilcis mēteli, eju noskaidrot saindēšanās iemeslus. Tuvojoties ambulancei, ievēroju, ka pa dārza celiņu grupās nāk kaņavīri — bāli un sāpēs salikuši; dažus biedri ved pat municijas ratiņos. Ambulances slimnieku pieņemamā istaba jau pilna ar saindētajiem kaņavīriem, un abi pulka ārsti ar medicīnisko personālu jau strādā pilnā jaudā.

Mēģinu noskaidrot saindēšanās iemeslus, bet Dr. Balodis vēl nekā noteikta nevar pateikt. Pēc viņa domām, pusdienās izsniegtais ēdiens bijis saindēts. Ārsts lūdz sagādāt aktīvo ogli un pienu. Skrienu atpakaļ uz stābu, pilns naida pret šo brutālo varu, kas nekautrējas lietot pat indi, lai mūs iznīcinātu. Uzdošu adjutantam sazvanīties ar Vaiņodes aptieku un pienotavu, kā arī norīkoju automašīnu medikamentu atvešanai. II bataljona virtuves apsardzībai norīkoju vienu I bataljona vadu. Tad, pasaucis veterinārārstu, dodos turp arī pats. Pa ceļam ieeju vēl 5. un 6. rotā. Katrā no tām apmēram 75% no kaņavīriem saindējušies. Kļuvis jau skaidrs, ka saindējušies visi tie, kas ēduši pusdienas, kurpretī kaņavīri, kas pusdienas kaut kādu iemeslu dēļ nav ēduši, jūtas veseli.

Steidzamies uz virtuvi, kur iztaujāju pavārus un uzturzīni. Viņi ļoti satraukti un nekā lietiska nespēj pasacīt. Šai brīdī man vainīgais vēl nav zināms, bet es skaidri jūtu, ka viņam jābūt mūsu vidū. Pagaidām viņš vēl var ļauni smīnēt... Bet tikai — pagaidām. Esmu pilns naida, un mani rīkojumi ir asi un nesaudzīgi. Sāku arī jau atskārst, ka šis nelietis jāmeklē to vidū, kas piedalījušies ēdiena gatavošanā, vai arī cita iemesla dēļ bijuši virtuvē.

Noskaidrojas, ka saindējies arī tas vads, kas uzturu saņēmis kā pirmais. Tātad — inde ēdienā nav iebērtā tā izsniegšanas laikā, bet gan pirms tam. Tādēļ uzdošu veterinārārstam no pusdienu atliekām noņemt paraugus, kā arī no gaļas, putrainiem u. c. pārtikas vielām. Lieku arī noslēgt visas noliktavas un virtuvi, nostādot pie tām sardzi, bet visus pavārus, uztur-

zini un virtuves personālu arestēt. Ilgu laiku nespējam atrast vienu no kartupeļu mizotājiem, bet beidzot arī tas arestēts.

Puisis stāsta, ka bijis stacijā pavadīt savu līgavu, bet savos paskaidrojumos sāk sapīties pretrunās. Arī saindēšanās pie viņa nav konstatējama.

Pēc pāris dienām nozieguma norise jau ir noskaidrota. Šis komunistu aģents pulkā ienācis kopā ar pārējiem jaunkareivjiem. Sestdienas vakarā viņš kopā ar vēl 20 savas rotas kaņavīriem nozīmēts virtuvē kartupeļu mizošanai. Kad kartupeļi pēc nomazgāšanas sabērti kādā no tukšajiem katliem un aplieti ar ūdeni, viņš šai katlā iebēris 7 gramus arsēna. Vainīgais savam sodam tā arī neizbēg.

Pavisam bataljonā saindēti 400 kaņavīru. Mūsu laime ir tā, ka ūdens, ar ko kartupeļi bija aplieti, netika ieliets katlos, bet gan izliets, reizē ar ko inde lielā mērā bija atšķaidīta. Pateicoties ārstu un medicīniskā personāla pašizliedzībai, neviens no saindētajiem kaņavīriem nemirst. Pēc trīs dienām visi II bataljona vīri ir jau atkal veseli.

Šo bataljona saindēšanas gadījumu Dr. Balodis attēlo šādi:

Bija svētdiena, bija labas pusdienas — gulašs un saldaiss ēdiens. Nu pusdienas bija paēstas, un kaņavīri atpūtās. Cits aizgāja uz pilsētu, cits turpat novietojumā pavadīja brīvo laiku.

Ap plkst. 16.00 pie manis atnāca ārsts ltn. Krievs. Mēs norunājām, ka viņš izdarīs vakara vizīti ambulancē, jo tur atrodās daži slimi kaņavīri.

Pēc Dr. Krieva aiziešanas atnāca dežūrējošais feldšeris — ambulancē ieradušies 4 kareivji un vemj, laikam pārdzērušies „ļergu“. Kādu laiku atpakaļ pulkam piedalīja tikko kursus beigušos feldšerus. Tie bija bagāti ar teorētiskām zināšanām, bet trūcīgi praksē. Biju tiem solījis pie gadījuma parādīt, kā skalo kuņģi. Nu šis gadījums pienāca. Tāpēc pateicu dežūrējošam feldšerim, lai sasauc visus feldšerus un palūdz Dr. Krievu izskalot saslimušajiem kuņģus. Pēc kāda laika atkal klauvēja pie manām durvīm. Šoreiz bija vecākais feldšeris kapr. Sniķeris. Viņš bija vidējos gados, mierīgs un nopietns cilvēks.

„Leitnanta kungs,“ teica Sniķeris, „kaut kas nelāgs. No visām pusēm vemdami nāk kaņavīri.“

Tā kā viņš atnāca pats, tad zināju, ka lietai jābūt nopietnai. Paķēru jostu un cepuri, un abi devāmies uz ambulanci. Skrienot palūkojos pulksteni: bija taisni 16,30.

Ambulance bija divstāvu ēkā, kas atradās klajā vietā. Tuvojoties redzēju, ka lietas bija daudz ļaunākas nekā biju iedomājies. No visām pusēm kā sakautas armijas paliekas vilkās

kaņavīri. Tos, kas nevarēja pāiet, draugi veda vai nu municijas ratiņos, vai, kā vienu redzēju, nesa, pareizāk vilka uz segas.

Pieņemamās telpas atradās otrā stāvā. Uz trepēm redzēju dažus kaņavīrus, kas vēma. Bet tas bija tikai sīkums. Ištās šausmas ieraudzīju uzgaidāmās telpās. Tās bija pilnas ar kaņavīriem: citi sēdēja, citi stāvēja, bet visi vēma. Bija jau daži, kas nespēja pat sēdēt. Tie bija sabrukuši uz grīdas. Telpa bija pilna nopūtu un vēmekļu (pēc beigām sanitāri ar lāpstām tīrīja telpas).

Bija arī daudz kareivju, kas gulēja telpās un lūdza palīdzību biedriem, jo paši vairs nespēja atnākt.

Aizsūtīju sanitāru ar ziņojumu pie II bataljona komandiera plkv.-ltņ. Siliņa un pulka komandiera plkv. Januma.

Dr. Krievs jau strādāja, skaloja kādam kareivim kuņģi. Arī es paņēmu kuņģa zondi un sāku skalot. Te jāpiezīmē, ka mums pa daļai, ja tā var teikt, bija laimējies: neilgu laiku atpakaļ mēs saņēmām papildus medicīniskos instrumentus, kuŗu starpā atradās kuņģu zondes. Grūti pateikt, cik liela būtu izvērtusies nelaime, ja mums šo zonžu nebūtu.

Pēc dažām minūtēm ieradās arī pulka komandieris.

Noskaidrojās, ka saindēts ir tikai II bataljons. Ļaunākais, ka sardžu dienestu pildīja taisni cietušais bataljons, kas apsargāja arī nesen saņemto municiju.

Kas attiecas uz indi, tad domāju par arsēnu, jo citas indes būtu manāmas pēc garšas vai smakas. Tāpat man bija zināmi citi gadījumi, kur komunisti mēģināja saindēt vienības. Parasti tad bija arsēns gaļas ēdienā, jo gaļu tanī laikā dabūja samērā reti.

Sākumā skalojām kuņģus ar remdenu ūdeni un devām iekšķīgi ogli. Drīz vien daudzo saindēto un steigas dēļ vairs nevarējām sasildīt ūdeni. Arī aka, no kuŗas ņēma ūdeni, drīz vien bija sausa. Nākošā aka bija pie pulka stāba. No tās negribēju ūdeni ņemt, jo baidījos, ka arī tā var būt saindēta, jo no tās ūdeni ņēma pulka stābs. Tā iznāca, ka ūdeni vajadzēja nest no diezgan liela attāluma.

Jau pašā sākumā izlietojām visu mūsu medicīnisko ogli un sirds līdzekļus. Te stipri palīdzēja vet.-ārsts ltņ. Kiršteins, kas bija atbraucis ciemos. Viņš vairākas reizes brauca uz aptieku pēc medikamentiem, bet arī aptieka drīz bija tukša. Vēl ltņ. Kiršteins braukāja apkārt un vāca kopā kaņavīrus, kas bija atvaļinājumā, jo daļa aizgāja tikai pēc pusdienām.

Strādājot sāka atkrist viens pēc otra II bataljona feldšeri, jo arī tie bija saindējušies. Arī Dr. Krievs bija saindējies, bet, neskatoties uz visu vemšanu, tomēr strādāja tālāk. Tikai pēc ilgāka laika Dr. Krievs pateica, ka vairāk nevar un aizgāja atgulties.

Pāri pusnaktij beidzu skalot. Rezultāti bija tādi: desmit vai divpadsmit kaņavīru bija ļoti smagi saindējušies. Tie bija bezsamaņā un ar sirds darbības traucējumiem. Pārējie bija gan

Virsnieki apmācībās.

Kontrolēju laiku šaušanas apmācībās.

Faint, illegible text or markings located below the second rectangular area.

viēglāk, gan smagāk saindējušies. Vienīgi tie, kas nemaz nebija ēduši, neuzrādīja saindēšanās pazīmes. Galu galā izdevās visus glābt un neviens nenomira. Ķīmiskā izmeklēšana rādīja, ka gaļas ēdienā bija arsēns. Kriminālā izmeklēšanā vēlāk noskaidrojās, ka vainīgs bija kāds kareivis no Krievijas pierobežas, kas arsēna tabletes jau sestdien bija pielicis svētdienas pusdienai sagatavotiem kartupeļiem.

Vēl kuriozums. Dažas dienas vēlāk saņēmu pavēli no Liepājas Standort-Arzt'a, ka ar saindētiem karavīriem nedrīkst neko iesākt, kamēr atbrauks speciāla komisija. Tas nozīmēja ļaut nabaga karavīriem mirt, lai vācu izmeklēšanas komisija varētu strādāt. Vispirms, šī pavēle atnāca par vēlu un pat, ja tā atnāktu laikā, to tāpat neizpildītu. Tā laimīgi beidzās komunistu mēģinājums saindēt mūsu II bataljonu.

Dr. V. Balodis

7.

UZ FRONTI

Ir sestdienas vakars. Mēs, visi pulka stāba virsnieki, esam aicināti kādās viesībās Vaiņodē, bet man ir savāda priekšsajūta, un kāda balss manī brīdina neatstāt šovakar pulka pulkavietojumu. Visi mana stāba virsnieki aizbrauc, un vecā pils ir klusa kā izmirusi. Sēžu un lasu kaut ko. Pukstenis var būt ap 22, kad dežūrējošais telefonists man nodod tikko saņemtu telefonogrammu: pulkam sagatavoties izbraukšanai. Vietraudžiem jādodas ceļā jau ar agro rīta vilcienu no Vaiņodes.

Zvanu uz Vaiņodi un uzdošu virsniekiem nekavējoties atgriezties pulkā. Jāizzīņo vietraudži, jāsaģatavo viņiem dokumenti un jānod nepieciešamie norādījumi.

Tad izvadām vietraudžus. Manas ierunas, ka pulks vēl nav beidzis apmācību programmu, neievēro, un mums tā neatliek nekā cita, kā vienīgi drudzaini gatavoties aizbraukšanai.

Rotās mantas vēl nav sakārtotas pa pajūgiem. Daudzām vienībām dažādo kaujas piederumu sadots vairāk nekā pulka transports spēj uzņemt. Trūkst naglu, nav stieplu, ar ko nostiprināt transporta līdzekļus uz dzelzceļa platformām. Par to visu nākas rūpēties un gādāt.

Pirmā bataljona uzlādēšana nolikta 1943. gada 9. decembrī. Paredzu, ka bataljonam piefrontes joslā var rasties dažādi pārsteigumi, un tā kā šī bataljona komandieris jau aizbraucis kā

vietraudžu vecākais, tad pirmajā ešelonā nozīmēju arī pulka stābu. Izbraucot uz fronti, pulka kājnieku rotās ir pāri par 100 vīru.

9. decembra rītā sākas uzlādēšanās. Kaut arī kareivji visi ir jauniešauktie un zirgus ar transporta līdzekļiem vilcienā vēl nekad nav lādējuši, pulkā tomēr atrodas daudz piedzīvojušu virsnieku. Un tā jau pēc apmēram 4 stundām ešelons ir braukšanas kārtībā. Aizbraukšana tomēr aizkavējas, jo brīvs nav ceļš.

Gandrīz visa Vaiņode sapulcējusies stacijā mūs izvadīt. Pulka dubultkvartets vēlreiz izdzied visu savu programmu, un tikai vakara tumsā vilciens atstāj staciju. Vēl pēdējie atvadu mājiņi, un Vaiņode tumsā izzūd aiz mums. Vilciens dārdēdams drāžas pretim nezināmam liktenim. Vēl mēs braucam pa Latvijas zemi, tumsā vēl saskatu staciju Reņģi, kur bieži esmu pavadījis savus atvaļinājumus. Te paliek arī daudz jauku un saulainu dienu. Vēl meža stūris, kur kādreiz medībās man uznāca alņi.

Dārdēdams vilciens izripo cauri Jelgavai, Krustpilij un Rēzeknei. 10. decembrī ap pusdienas laiku šķērsojam Latvijas robežu pie Zilupes, bet pēcpusdienā sasniedzam Sebežu.

Iatricā mūs nobīda uz trešajām sliedēm. Kļūst skaidrs, ka še būs ilgāka uzkavēšanās. Pienāk vakars. Austrumu pamalē pret tumšajām debesīm redzami vairāki ugunsgrēki, kas apzīmē kaujas joslas virzienu. Spriežot pēc šiem ugunsgrēkiem, fronte atrodas jau diezgan tuvu. Mūsu ceļa mērķis ir stacija Pustoška. No frontes braucošie kareivji stāsta, ka Majevas stacijas rajonā ienaidnieka artilērija jau apšaudot pienākošos un atejošos vilcienus.

Orientējies kartē, pēc ugunsgrēku vietām mēģinu noteikt pašreizējo frontes stāvokli. Mani novērojumi ir satriecoši: ienaidnieka iebrukums ir dziļš; daudz dziļāks nekā bijām to iedomājušies, jo tepat aiz Sebežas taču sākas jau Latvijas zeme.

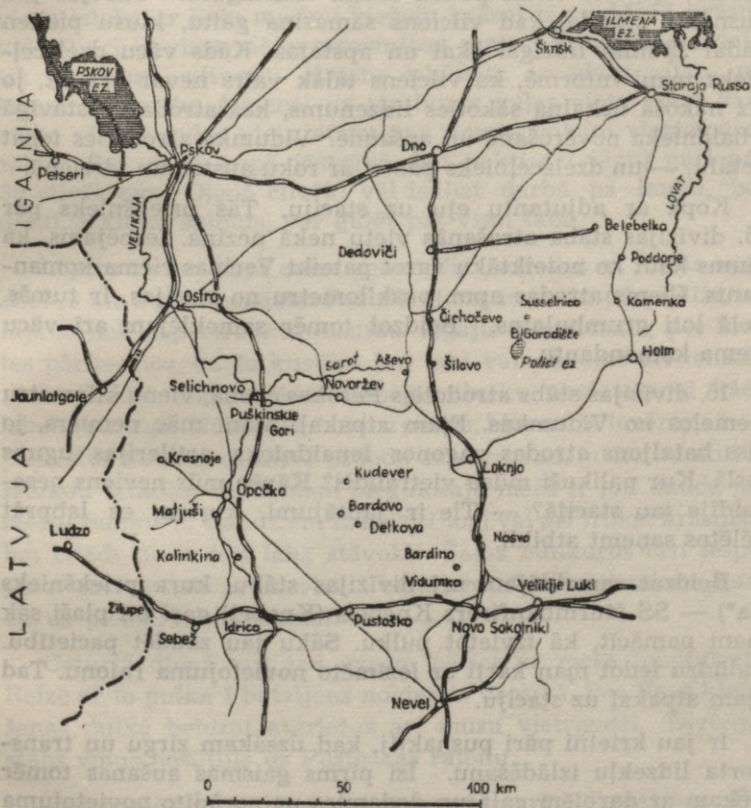
Iedomājos Rīgas sabiedrību ar tās baumām par Ziemeļu apvienību, par Zviedriju, kas nekad nepieļāuši, ka Baltijas valstis no jauna okupē boļševiki. Rīga tenko, ienaidnieka propagandas iemidzināta, un nemaz neapjauš, ka briesmas jau ir tik draudoši tuvu.

Gaidot uz ešelona atiešanu, kaņavīri redzami gaļlaikojas. Tādēļ uzdožu iztīrīt šautenes un sagatavoties kaujai, lai mūs

nekas nevarētu pārsteigt. Esam vēl arvien Idricas stacijā, kad saņemu telegrammu, ka mums nav jāizlādējas Pustoškā, bet jābrauc līdz Vidumkai. Nekādu tuvāku norādījumu nav.

SCHĒMA № 1.

PĀRSKATA KARTĪTE PAR 33. KĀJNIEKU PULKA CĪŅĀM
AUSTRUMU FRONTĒ.

Nākošās dienas pēcpusdienā ešelons sāk atkal kustēties. Ir jau vakars, kad tuvojamies Majevas stacijai. Artilērijas grāvieni dzirdami jau pavisam tuvu, un netālu dienvidu pamalē

laiku pa laikam uzliesmo ienaidnieka dzeltenīgi blāvās raķetes. Fronte dun, un šī dunoņa atbalsojas mūsu vagonos. Pie spēcīgāka artilērijas grāviņa mūsu sarunas pārtrūkst. Pa vaļējo durvju spraugām vīri vēro frontes joslu un zilē, cik tālu tā vēl varētu būt.

Vilciens vēl arvien traucas uz priekšu, arvien tālāk uz austrumiem. Sākumā fronte atrodas dienvidos no mums, bet beidzot degošie ciemi paliek mums aizmugurē. Tuvojas jau pusnakts stunda, kad vilciens samazina gaitu, klusu pielien kādai šķūnim līdzīgai ēkai un apstājas. Kāds vācu dzelzceļnieks mani informē, ka vilciens tālāk vairs nevar braukt, jo aiz nākošā uzkalna sākoties līdzenums, kas atrodas pastāvīgā ienaidnieka novērošanā un apšaudē. Vidumka atrodoties tepat netālu, — un dzelzceļnieks pamet ar roku austrumu virzienā.

Kopā ar adjutantū eju uz staciju. Tās priekšnieks par 15. divīzijas stāba atrašanās vietu nekā nezina. Iespējams, ka mums kaut ko noteiktāku varot pateikt Verinas ciema komandants. Ciems atrodas apm. puskilometru no stacijas. Ir tumšs. Ceļš ļoti grumbulains. Beidzot tomēr sameklējam arī vācu ciema komandantu.

15. divīzijas stābs atrodoties Pesokas ciemā, vienu kilometru ziemeļos no Vidumkas. Ejam atpakaļ. Mani māj nemiers, jo viss bataljons atrodas vagonos ienaidnieka artilērijas uguns joslā. Kur palikuši mūsu vietraudži? Kāpēc mūs neviens nesagaidīja jau stacijā? — Tie ir jautājumi, kuņiem es labprāt vēlētos saņemt atbildi.

Beidzot sameklējam arī divīzijas stābu, kuŗa priekšnieks (Ia*) — SS šturbānfirers Knēbels (Knebel) gaŗi un plaši sāk mani pamācīt, kā izvietot pulku. Sāku jau zaudēt pacietību. Palūdzu iedot man karti ar iezīmēto novietojuma rajonu. Tad ejam atpakaļ uz staciju.

Ir jau krietni pāri pusnaktij, kad uzsākam zirgu un transporta līdzekļu izlādēšanu. Īsi pirms gaismas aušanas tomēr tiekam ar darbiem galā un dodamies uz norādīto novietojuma

*) Vācu armijā ar Ia apzīmēja pirmo ģenerālstāba virsnieku, kas divīzijas stābā pildīja gandrīz visus tos pienākumus, ko Latvijas armijā veica divīzijas stāba priekšnieks. Grāmatā šis virsnieks tādēļ saukts par divīzijas stāba priekšnieku.

rajonu. Kad to sasniedzam, mūsu vilšanās ir liela. No četriem ciemiem, kas manam pulkam ierādīti, dabā pastāv vairs tikai viens — Lopiru ciems. Pārējie ir pilnīgi nopostīti.

Tālais brauciens un negulētā nakts tomēr liek sevi manīt. Tādēļ, sadalījis telpas pēc iespējas tā, lai katrai rotai iznāktu vismaz pāris dzīvojamo māju, dodamies visi pie miera. Dzīvošanai piemērotu telpu ciemā ir tik maz, ka arī pulka stābam nevaru ierādīt vairāk par vienu māju. Visā šai mājā ir tikai viena istaba ar lielu masīvu ķieģeļu krāsni tās vidū. Šī krāsns tad nu arī ir visas mājas uzmanības centrs, jo bagātīgi izdala tik patīkamo siltumu. Krāsns izbūvēta ar platu virsu, un krievu zemnieku ģimenei uz tās bijusi guļas vieta. Arī daži stāba vīri šo guļas vietu atzīst par ziemas laikam vispiemērotāko. Šai vienā telpā jāstrādā, bet nakti arī jāguļ pāri par 30 cilvēkiem. Dienā cilvēki vēl izklīst darbā pa lauku, bet naktī, izklājot salmus, var gulēt pat visai labi.

Lopiru ciems, kuŗā esam apmetušies, atrodas uz kādas augstienes austrumu nogāzes. Pašlaik ciems ir ļaužu pārpildīts, un tajā notiek nepārtraukta kustība. Izgājis ciema malā, pēc kartes pārliecinos, ka šo kustību ļoti labi var novērot arī ienaidsnieks. Tādēļ sāku meklēt iespēju cilvēku novietošanai kādā labākā aizsegā. Nākot uz Lopiru ciemu, biju mežā ievērojis 5—6 pamestus bunkurus, tādēļ uzdodu sapieŗu vadam šos bunkurus izlūkot. Izrādās, ka ciemam piegulošajā mežā ir ļoti daudz pamestu bunkuru. Daudziem izdauzīti logi vai arī trūkst krāsniŗu, bet citādi tie ir ļoti labā stāvoklī. Šajos bunkuros ērti iespējams novietot stābu un visu I bataljonu. Steidzīgi sākam bunkurus piemērot dzīvošanai.

Ceturtā dienā visi jau varam pāriet uz meža bunkuriem. Reizē ar to pulka I bataljons novietots droŗībā. Pēc ilgas klejošanas pulkā beidzot atgrieŗas arī mūsu vietraudzī. Divīzijas stābs viņus nosūtījis uz Pustoŗkas rajonu.

Pēc apmēram nedēļas pulkā ierodas arī II bataljons. Šai laikā nav iespējams noorganizēt kaut kādas apmācības, jo kaŗavīri visu dienu aizņemti darbā, iekārtojot bunkurus dzīvošanai.

PIE BUNKURU BŪVES

30. decembrī pulks ieņem „Barbarossa“ aizstāvēšanās pozīcijas. Tā ir otrā aizstāvēšanās līnija, jo apm. 5 kilometrus mūsu priekšā aizstāvēšanās pozīcijas tur vācu 205. kājnieku divīzija. Visas pulka vienības izvietojušās bunkuros, izņemot II bataljonu, kas novietojies Charitoncevas ciemā. Saskaņā ar divīzijas pavēli, apmēram 600 karavīru norīkoti ierakumu un bunkuru būves darbos dienvidrietumos no Novo Sokoļņikiem. Bunkurus pārbūvē pirmajās līnijās, tādēļ jāstrādā naktīs. Tā kā atpūtai telpu tikpat kā nav, cilvēki pa dienu guļ kūtīs, bet daļa mīt zaru būdās. Ļoti daudz karavīru saaukstējušies.

Lai panāktu savu karavīru atbrīvošanu no šiem darbiem, braucu uz divīzijas stābu. Divīzijas komandiera tur nav, bet, pēc stāba priekšnieka izteicieniem, viņš atgriezīšoties apmēram pēc stundas. Mūsu divīzijas stāba priekšnieks šturmbanfirers Knēbels savu augsto dienesta pakāpi bija ieguvis ar savu personīgo drosmi SS Vikingu divīzijā. Viņš bija straujš un neapvaldīts kā savos izteicienos, tā arī darbos. Pēc manas pārliecības, viņš ļoti labi būtū varējis komandēt rotu, vai pat bataljonu kādā vācu pulkā, bet nespēja izpildīt divīzijas stāba priekšnieka pienākumus latviešu divīzijā — sava asā un straujā rakstura dēļ vien nē. Viņš ne mazākā mērā arī nerēķinājās ar mūsu ieskatiem un īpatnībām. Knēbels arvien centās uzspiest savu gribu, bieži vien atsaucoties uz Hitlera vēlēšanos.

Mūsu divīzijā šis sarkanmatainais mandarīns sevi uzskata par Hitlera gribas iztulkotāju un viņa pravieti. Savu trūcīgo militāro izglītību viņš bieži vien cenšas aizsegt ar bravūru. Mēs, latviešu pulku komandieri, turpretim esam ieskatos, ka divīziju nav iespējams vadīt vienīgi ar personīgu drosmi, bet nepieciešamas arī zināšanas. Tādēļ šturmbanfirers Knēbels manās acīs sevišķu uzticību nebauda, un es palieku nogaidīt divīzijas komandiera atgriešanos.

Sēžu stāba priekšnieka kabinetā. Sākumā runājam tīri lie-tišķi, bet tad stāba priekšnieks sāk man pārmet, ka manā pulkā valdot ļoti naidīgs noskaņojums pret SS virsniekiem. Esot bijuši jau divi gadījumi, kad mana pulka karavīri šāvuši uz SS virsniekiem. Šo apvainojumu kā pilnīgi nepamatotu asi noraidu.

Kad atgriezās divīzijas komandieris, lūdzu mani viņam pie-
teikt. Ziņoju divīzijas komandierim par stāvokli, kādā atrodas
mani vīri, un lūdzu viņus no šiem darbiem atbrīvot. Pēc ilgā-
kas runāšanas grāfs Piklers-Burghauss (Pückler-Burghaus)
beidzot apsola rūpēties, lai pulka kaņavīrus nosūtītu atpakaļ
uz pulku.

Kaut arī sadursme divīzijas stābā nekā laba nesola, atpakaļ
uz novietojumu braucu tomēr apmierināts, jo paredzams taču,
ka pēc pāris dienām pulka kaņavīrus atbrīvos no ierakumu
būves darbiem.

Nākošā dienā tiešām saņemu paziņojumu, ka vīri no dar-
biem atbrīvoti un atrodas jau ceļā uz pulka novietojumu. Sa-
dalu telpas un uzdožu izkurināt arī pirtis, lai vīriem, atgrie-
žoties pulkā, tūlīt būtu iespējams arī kārtīgi nomazgāties.

Ja, izbraucot no Vaiņodes, man rotās bija apmēram 100
vīru, tad, atgriežoties no ierakumu darbiem, ir vairs tikai
60—70 vīru. Gādību par mana pulka kaņavīru atbrīvošanu no
ierakumu darbiem raksturo mana 1944. gada 13. janvāra vē-
stule ģenerālim R. Bangerskim.

Ģenerāļa Bangerska atzīme: Atb. 22. 1. 44.

Augsti god. ģenerāļa kungs!

Jau iepriekšējā vēstulē ziņoju Jums, ka pozīciju izbūves
darbos esmu nosūtījis: 26. 12. 43. — 250 kaņavīru un 27. 12. 43. —
350 kaņavīru, kopā 600 cilvēku. Šie kareivji bija jānosūta kā
darba spēks, bet pulkam ar atlikušo kaņavīru daļu bija jāpa-
liek II līnijas pozīcijās un jānodrošina tās no pēkšņa ienaid-
nieka iebrukuma.

Darbos iesaistītie kaņavīri tāpat bija izrauti no savām orga-
niskām vienībām, gāja rakt ierakumus pirmās līnijās, strādājot
pa naktīm. Man pastāvīgi bija jābaidās, ka pēkšņā ienaidnieka
uzbrukumā šie kaņavīri varētu aiziet bojā bez noteikta uzde-
vuma un vadības. Arī dzīves apstākļi viņiem bija ļoti smagi,
tikai mazākā daļa dzīvoja apkurināmās telpās, lielākā daļa bija
novietota šķūņos, kūtiņās un vakar atradu apmēram 40 kaņavīru,
kas dzīvoja provizoriski savītās zaru un salmu būdās.

Vakar biju savu darba komandu apmeklēt, un tā kā, neska-
toties uz visiem solījumiem, vēl arvien pavēles par viņu no-
maiņu nebija, tad braucu uz divīzijas stābu.

Pieteicu stāvokli Ia šturmbanfireram Knēbelam. Divīzijas
komandiera nebija mājās; Knēbels man teica, ka tas atgriezī-
šoties pēc apmēram vienas stundas, tāpēc paliku gaidīt. Runā-
jām par šo un to tīri mierīgā garā, starp citu ieminējos, ka

tagad, kad kaŗavīri atrodas laukā, viņiem neskādētu izsniegt arī normālo degvīna devu. Knēbels man jautāja, vai tad mani kaŗavīri tādu nesaņemot. Atbildēju, ka janvāra mēnesī nav saņemts, lai gan, cik man zināms, tad Wehrmacht'a daļas saņem. Knēbels par to ļoti uztraucās, sāka man pārnest vāciešiem naidīgu noskaņu, kas valdot manā pulkā; esot jau bijuši 2 gadījumi, kad mana pulka kaŗavīri esot šāvuši uz vācu kaŗavīriem. Es tādus apgalvojumus noraidīju, un tā sanācām asā vārdu maiņā, tā ka biju spiests aizrādīt, ka viņam nav nekādas tiesības man izteikt pārmetumus un ka es par to ziņošu divīzijas komandierim.

Kad ieradās divīzijas komandieris, pateicu viņam stāvokli, kādā atrodas mani cilvēki, un Knēbela klātbūtnē arī pateicu par mūsu sadursmi.

Tā kā ar divīzijas stāba priekšnieku pašlaik esmu uz nāziem, tad sagaidu, ka tagad viņš meklēs iemeslus, lai man atspēlētos. Šodien saņēmu telefonisku rīkojumu no divīzijas, lai vācu savus cilvēkus uz pulku atpakaļ. Vajadzīgos rīkojumus esmu jau devis un šonakt gaidu savus puikas atgriežamies. Lai arī bija asa saraušanās, bet man ir tā patīkamā apziņa, ka savu es panācu.

Mans pulks ritā būs atkal vienkopus. Cik esmu ievācis ziņas, tad zaudējumi manam pulkam nav lieli: ievainoti ir 8 kaŗavīri, no tiem 7 ievainoti viegli, kritis 1 (ziņas vēl nav pārbaudītas).

Sliktāk jau ir ar slimajiem; sakarā ar dzīvošanu nepiemērotās telpās, daudzi apsaldējušies, daudzi dabūjuši kašķi un utis. Šodien uzdevu jau sakārtot pirtis un sākšu ritā puikas mazgāt. Kad nomazgās, varbūt, ka varēs atkal pazīt, vai tie ir mani puikas.

Ar vakardienu darbību pulkā uzsāka pulka instruktoru rota. Domāju instruktorus pulkā sagatavot pats, jo no aizmugures laikam nekā nesagaidīšu. Paredzu, ka arī nākotnē man būs vēl tādas pat sīkas rīvēšanās, tāpēc laipni lūdzu Jūs, ģenerāļa kungs, neaizmirst mūs un būt mums kā atbalstam.

13. 1. 44.

Pulkvedis Janums

9.

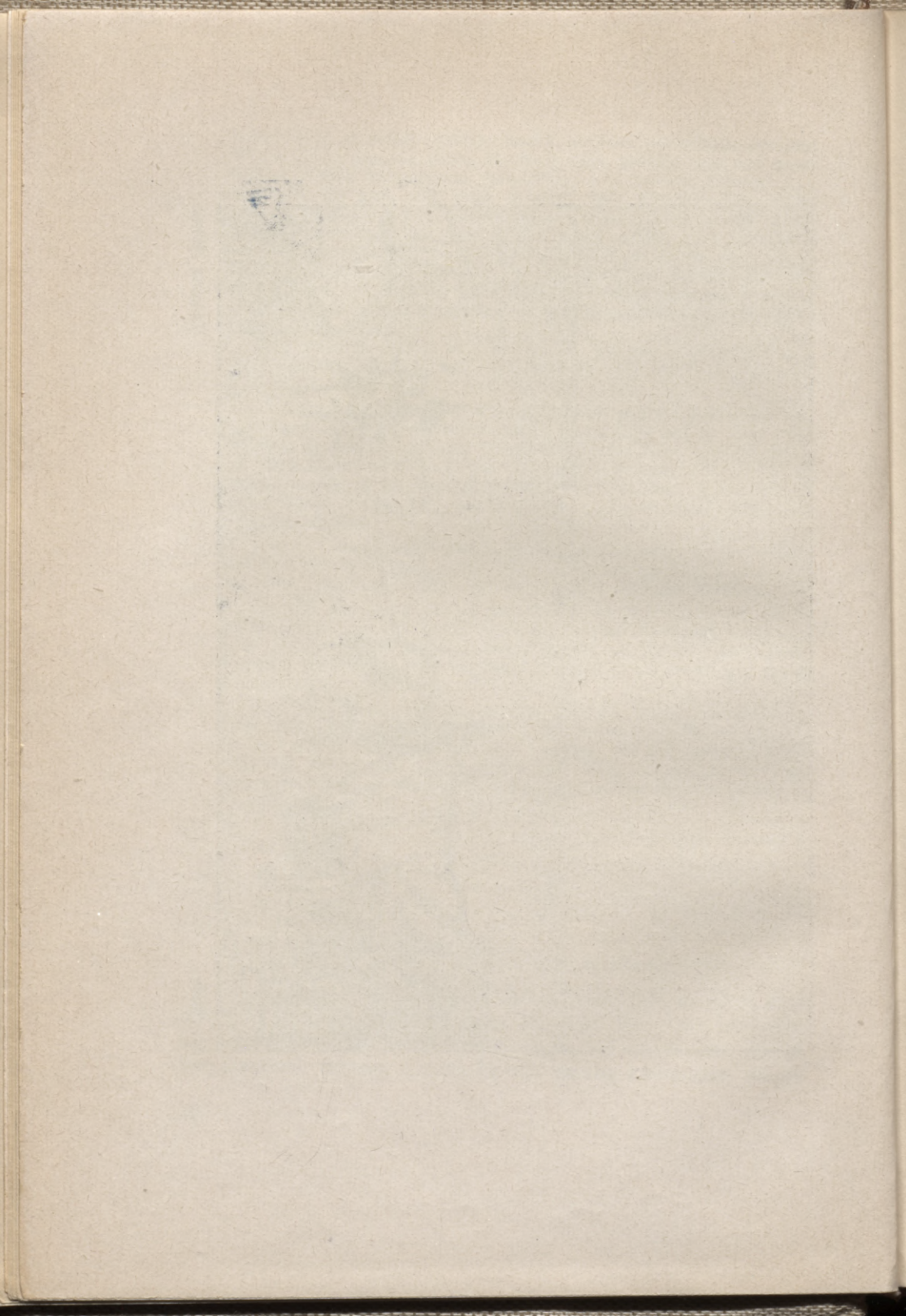
PULKU SADALA STARP VĀCU VIENĪBĀM

Pēc pēdējās sadursmes divīzijas stābā domāju, ka SS vadība mēģinās mani no pulka vadības atbrīvot. Paredzu, ka pulka kaŗavīriem tad pierakstīs tādas nebūšanas, kādas viņi nekad nav darijuši. Izrādās tomēr, ka SS vadība izdomājusi daudz

St. Pelse

Lopirū ciems

iedarbīgāku līdzekli, lai izņemtu vadību no latviešu pulku komandieņu rokām.

1943. gada 29. decembrī saņemu pavēli izsūtīt vienu kaujas grupu, sastāvošu no 1 virsnieka, 6 instruktoriem un 60 kareivjiem, praktiskai apmācībai pozīciju kaņam. Šo kaujas grupu piekomandē 335. vācu kājnieku pulka III bataljonam (205. kājn. div.). No šīs kaujas grupas pulkā vēlāk atgriežas tikai daži vīri, jo arī pēc paredzētās 14 dienu ilgās atrašanās galvenajā kaujas līnijā vācu pulks šos cilvēkus neatbrīvo. Līdzīgs liktenis piemeklē arī tos 15 kaņavīrus, kuņus uz divīzijas stāba pavēli piekomandē 205. kājnieku divīzijas kaujas skolai.

1944. jauno gadu sagaidām bunkurā „Meža miers“ Charitoncevas ciema tuvumā. Mūsu iecirknī pagaidām vēl ir kluss, bet mazliet tālāk uz dienvidiem notiek smagas kaujas. Manā pulkā vēl neviens nav kritis, un nav arī ievainoto. Bet — ko nesīs jaunais gads? Vai tas būs jau pēdējais kaņ gads, to grūti pateikt. No saviem krājumiem izsniedzu katram bataljonam 5 pudeles konjaka, arī stābam iedodu vienu pudeli. Gara stāvoklis mums visiem tomēr ļoti nospiests. Arī konjaks nerada jautrību, un man tas garšo vairāk pēc vērmelēm.

1944. gada 15. janvārī pulku pārvieto uz Borisovas-Koževnas-Lechovas rajonu, kas atrodas apm. 30 km aizmugurē. 18. janvārī no divīzijas stāba saņemu pavēli laikā no 20. janvāra līdz 7. februārim, t. i. 16 dienu, izdarīt lauka apmācības, bez pusdienas pārtraukuma pa 10 stundām dienā. Mācību programma stingri noteikta. Pēc tās vienu dienu jāvingrinās aizstāvēšanās pozīciju ieņemšanā, bet nākošo dienu — darbība pretiniekam iebrūkot pozīcijās. Tā tas jāatkārto 16 dienu no vietas. Šī nemākulīgi sastādītā apmācību programma pulka virsniekos vēl vairāk palielina neuzticību divīzijas stābam, bet kareivjos izraisa pasīvitāti un sarūgtinājumu.

Šos savus novērojumus nekautrējos pateikt divīzijas komandierim. 1944. gada 25. janvārī pulka 1. rotu ar divīzijas pavēli nosūta uz Gostilovas rajonu un pakļauj Vunderlicha (Wunderlich) kaujas grupai. 1944. gada 26. janvārī ar jaunu divīzijas pavēli pulkam viens bataljons jānosūta uz pozīcijām Bardinas rajonā.

Lai novērstu šādu pulka saskaldīšanu, braucu atkal uz divīzijas stābu. Divīzijas komandieris grāfs Piklers-Burghauss aizbildinās, ka viņš nevarot nekā palīdzēt, jo tāda esot korpusa

pavēle. Ierodos arī pie vācu 205. kājnieku divīzijas komandiera un lūdzu, tā kā mana pulka kaņavīri nu pakļauti viņam, ierādīt manam pulkam aizstāvēšanās iecirkni, un es par šo iecirkni tad uzņemtos arī atbildību. Vācu ģenerālis manam ierosinājumam tomēr nepiekrīt, beigās gan apsolot, ka pagaidām mana pulka I bataljonam piekomandēšot vienu vācu rotu, bet pēc apmēram 8 dienām mana pulka 1. rota varēsot šo vācu rotu atkal nomainīt. Tad jau bataljons būšot atkal vienkopus.

Vakarā, kad atgriezšos novietojumā, garastāvoklis mums visiem nospiests. Pulka stābā ierodas I bataljona komandieris majors Ameriks, iesniedzot ziņojumu, lai viņu atbrīvo no bataljona komandēšanas. Brīdi pārdomāju, vai arī man nerīkoties tāpat, bet tad atceros sarkanmatainā Knēbela māksloto noželošanu, ko viņš izteica par šādu korpusa rīcību. Manī mostas spīts. Es palikšu pie sava pulka un cīnīšos par katru savu cilvēku! Ja SS vadība vēlas, lai atstādina mani no pulka komandiera pienākumiem!

Uz pozīcijām iziet I bataljons majora Amerika vadībā. Nonākot frontē, bataljona rotām aizstāvēšanās iecirkņus ierāda starp vācu vienībām.

1944. gada 27. janvārī uz to pašu iecirkni Bardinas rajonā aizsūta arī pulka 13. kājnieku lielgabalu rotu un smago 7,5 cm prettanku lielgabalu vadu. Visas šīs pulka vienības pakļauj 205. kājnieku divīzijai. Līdzīgā veidā tiek saskaldīti arī pārējie pulki. Man kļūst skaidrs, ka latviešu pulku komandierus šādā veidā grib „nolikt uz ledus“, bet kaņavīrus zem apmācību maskas sadalīt pa vācu vienībām.

Par visu notikušo uzrakstu izklāstu Latviešu leģiona ģenerālinspektoram un norakstu piesūtu arī 15. divīzijas stābam. Esmu gatavs cīnīties arī šajā frontē. Mana 1944. gada 11. februāra vēstule ģenerālim Bangerskim:

Ģenerāļa Bangerska atzīme: Biju izbraucis uz fronti dienvidos no Ilmeņa ezera, runāju ar divīzijas komandieri Heilmanu, kas solījās divīziju savākt. R. B. 20. 2. 44.

God. ģenerāļa kungs!

Īsi pirms pulka izbraukšanas no Vainodes, kad Jūs apmeklējāt pulku, Jūs man teicāt, ka šeit, austrumos, mums tiks dota iespēja pulkus apmācīt un saliedēt. Es jau toreiz šaubijos, ko arī neslēpu no Jums.

Tagad ir pagājuši 2 mēneši, kopš es ar pulku esmu frontes joslā. No solītās apmācības nekas nav iznācis. Pagājušā vēstulē es jums rakstīju, ka pulkveža Kripena pulks ir sadalīts starp vācu vienībām un ka es cīnos zobus sakodis, lai arī manu pulku nedalītu. Pašlaik tas jau pa daļai viņiem ir izdevies, jo majora Amerika bataljons ieņēma iecirkni ziemeļos no Novo Sokoļņikiem, un kad pulks saņēma pavēli pārcelties uz Staraja Rusas iecirkni, manu I bataljonu nebija, kas nomaina. Tā tas palika pie Novo Sokoļņikiem. Stāvoklis pašlaik ir šāds:

1) Leitnants Veselis ar 60 karavīriem 27. 12. 43. tika piedalīts 335. vācu kājnieku pulkam, it kā lai viņus iepazīstinātu ar dienestu aizstāvēšanās pozīcijā; patiesībā notika maskēta vācu pulka papildināšana. Šie cilvēki kādu nedēļu atpakaļ vēl bija pie Majevas stacijas. Zinu, ka viens no viņiem ir kritis un kādi 12 ievainoti, bet noteiktu ziņu par viņiem man nav.

2) Majora Ameriks ar pulka I bataljonu ieņēma aizstāvēšanās pozīciju ziemeļos no Novo Sokoļņikiem. Šī bataljona 1. rota tika piedalīta vienam vācu fizilieņu bataljonam un pie atkāpšanās no Novo Sokoļņikiem bija tā, kas palika arjergardā — rotā esot zaudējumi, bet cik, to es nezinu.

Man tika solīts un arī pavēlē bija rakstīts, ka pēc nedēļas šī rota nomaināma un atgriezīsies bataljona sastāvā; vai tas ir noticis, to es nezinu.

Pulka II bataljons tika pārsviests uz Staraja Rusu, pakļauts 41. vācu Luftwaffe's pulkam un pašlaik ieņem 18 km platu aizstāvēšanās iecirkni apmēram 20 km ziemeļos no Holmas. Iecirknis ir samērā pasīvs, tikai vienīgo atkāpšanās ceļu ieņēmuši bandīti, un atkāpjoties būs jālaužas caur apm. 40 km platu purva joslu, kas pilna bandītiem. Es ar savu pulka stābu esmu ieradies arī šeit Staraja Rusas telpā, sēžu aizmugurē un ar savu klātbūtni nodrošinu vācu vienību aizmuguri. No visa mana pulka manā pakļautībā visužēlīgi ir atstāta stāba un instruktora rota.

Vakar biju divīzijas stābā un izteicu vēlēšanos pārņemt savā komandēšanā manu II bataljonu un, ja būtu iespējams, arī šeit blakus esošos 32. kājnieku pulka II bataljona cilvēkus un 2 rotas no divīzijas fizilieņu bataljona. Knēbels man to arī apsolīja nokārtot, bet es viņam neticu, jo viņš nekad vēl nav to pildījis, ko sola, un tas vācu pulka komandieris ne labprāt griebs atteikties no mana bataljona, jo ir taču ļoti izdevīgi saudzēt savus cilvēkus, bīstamākās vietās iebāžot „iedzimtos“.

Mans lūgums, god. ģenerāļa kungs, būtu, lai Jūs palīdzētu mums tos pulkus saturēt kopā, jo mēs vieni paši to nespējam. Pulku sadalīšana notiek apzinīgi un ar zināmu nolūku; tā tomēr ir krasā pretrunā ar tiem solījumiem, kādi mums tika doti, kad sākās leģiona formēšana. Pa radio es dzirdēju, ka Latvijā notiek mobilizācija, bet tā tiek izdarīta uz Jūsu pavēles pamata. Es tāpēc ceru, ka Jūs, ģenerāļa kungs, atradīsiet

CĪNAS VILKU PURVOS

1.

GAISA UZBRUKUMS

1944. gada 2. februārī pulks saņem pavēli ar atlikušo II bataljonu un pārējām pulka vienībām iziet uz staciju Lokņa, lai tur ielādētos vilcienā un brauktu uz staciju Bebeļka, apmēram 20 km dienvidos no Staraja Rusas.

Lai savlaicīgi sasniegtu Lokņu, pulkam gājiens jāizdara dienā. Pārgājienu organizējot, vislielāko uzmanību pievēršu pretgaisa aizsardzībai, jo laiks pieturas skaidrs, sals apmēram —15 gradu.

3. februāra diena ir skaidra un saulaina. Lauki un ceļš, biezas sniega kārtas segts, mirdz ziemas saulē. Vienīgi mans pulks kā melna čūska lokās pa lielceļu Usadištes virzienā. Rotas soļo ar apmēram 100 metru atstarpēm, bet pajūgi brauc apmēram 20 metru attālumā viens no otra. Katrā rotā nozīmētas divas patšautenes pretgaisa aizsardzībai.

Pašlaik virzāties caur kādu samērā retu lapu koku mežu, kad no priekšrotas atskan lidotāju trauksme. Tagad ziemā, kad kokiem lapas nobirušas, šis mežs dod ļoti vāju aizsegu pret novērošanu no gaisa.

Vīri rīkojas zibenīgi ātri — uzstāda patšautenes kaujai, bet vienības un pajūgi meklē aizsegu. Atrodos tuvu meža austrumu malai un redzu, ka priekšrota skriešus meklē aizsegu tuvumā esošajā Lebedevas ciemā. Un tur jau arī nāk tieši ceļa virzienā 6 ienaidnieka kaujas lidmašīnas pļaujošā lidojumā, šaujot ar visiem klāja ieročiem. Bet līdz ko tās sasniedz meža malu, tām pretim spindz mūsu ložu spieti. Pulka patšautenes strādā precīzi. Ienaidnieka lidotāji šādu sagaidīšanu nav gaidījuši. Tie maina virzienu, un viņu uguns vairs nav trāpīga. Apmetuši lielu līkumu, tie atkal aizlido austrumu virzienā.

Trauksmei beidzoties, rotas atkal kārtojas gājienam. Redzu, ka kāds pajūgs apgāzies un visas mantas sakritušas grāvī. Kāds

cits pajūgs, zirgiem trakojojot, iesprūdis starp kokiem, un braucējs pūlas to atkal dabūt uz ceļa. Noskaidrojas, ka tikai viens instruktoru rotas kareivis viegli ievainots kājā. Eju un smaidu: Vainodes kadru apmācības tomēr nav bijušas veltīgas — vadu un grupu komandieri pierādījuši, ka savu lietu prot. Es tagad zinu, ka lidmašīnu uzbrukums manā pulkā pānīku neradīs. Un mēs soļojam tālāk pāri Krievijas klajumiem, arvien tālāk un tālāk Krievijas vilku purvos. Ir jau vakars, kad sasniedzam Lokņas staciju, kur izrādās, ka ešelons vēl nav padots. Tā mēs novietojamies atpūtai tukšajās ciema ēkās.

2.

AIZSTĀVĒŠANĀS PLATĀ FRONTĒ

Otrā dienā padod ešelonu. Visi vagoni pilni ar biezu zirgu mēslu kārtu. Sadalījis vagonus vienībām, kārtāju zirgu un transporta līdzekļu uzlādēšanu, kad, ejot gar vagonu rindu, ievēroju, ka vienas rotas vīri jau vaigu sviedros strādā, izmēžot mēslus no saviem vagoniem. Kaut arī es augstu vērtēju šo vīru tīrības izjūtu, tomēr pie pašreizējiem apstākļiem tā nav tālredzīga rīcība. Naktis sals sasniedz pat 20 gradu pēc Reomira, kādēļ gulēšana uz kailas vagona grīdas šādā salā nebūtu nedz silta, nedz arī veselīga, kaut pakaišu salmu mums ir pietiekoši. No piedzīvojumiem zinu, ka salmi nekādu siltumu nedod. Tādēļ ieteicu vīriem mēslus no vagoniem nemit laukā, bet tikai tos pārklāt ar salmu kārtu, lai tad gulētu kā uz silta un mīksta paklāja. Tā arī izdarām. Vēlāk braucam un priecājamies par silto un mīksto guļu.

4. februāra vakarā sasniedzam Dedoviču staciju. Tā ir mezglu stacija lielo purvu malā. Šajā purvu joslā vilcieni stiprās partizānu darbības dēļ naktī vairs nevar tālāk braukt. Arī visu nākošo diennakti nostāvam Dedovičos, jo partizāni saspridzinājuši dzelzceļa līniju vairāk nekā 20 vietās. Tikai 6. februārī sasniedzam Bebelkas staciju. Pēc izlādēšanās pulks dodas uz Sokoljes-Novojabl novovas-Kamenkas rajonu, kur ieņem pozīcijas, nomainot 21. vācu gaisa spēku lauku divīziju (Luftwaffe-Felddivision).

Nu esam dziļi Krievijas purvos, tieši vidū starp Staraja

Rusu un Holmu. Aizstāvēšanās iecirknis ir 18 km plats, kādēļ varu šo pozīciju aizstāvēt vienīgi atbalsta punktu veidā.

Manā rīcībā ir pulka II bataljons, stāba rota un no visām pulka vienībām saformētā instruktoru rota. Kopā ar pulku uz fronti vēl atbraukusi arī 14. prettanku lielgabalu rota, bet to ar divīzijas stāba pavēli nosūta Minzevas rajonā kapteiņa Kālena (Kahlen) komandētā 3. vācu soda bataljona pastiprināšanai. Pa labi līdz tuvākajai vācu vienībai ir apmēram 5 km liela atstarpe. Ziņu par ienaidnieku 21. vācu gaisa spēku divīzijai nav tikpat kā nekādu. Mainoties vācu 41. gaisa spēku pulka komandieris mani informē, ka kaut kādas ienaidnieka vienības atrodoties Poručkā un Boļ. Veščankā, bet tā priekšgrupas atrodoties uz līnijas Barsuki, purva salā, kas pusotra kilometra rietumos no Studenojes ezera, un meža malā, kas tāpat pusotra kilometra austrumos no Sokoljes. Kas tās par vienībām un cik stipri ir ienaidnieka spēki, to vācieši nezina. Novērtējot apvidu, nāku pie atzinuma, ka pulka aizstāvēšanās iecirkņa vidusdaļā ienaidnieka pusē ir nepārtraukts purvs bez neviena ceļa. Šeit uzbrukt iespējams vienīgi slēpotāju un tīrām kājnieku vienībām. Lielāku ienaidnieka spēku uzbrukums iespējams tikai divos virzienos: Poručka-Kamenka, vai — Boļ. Veščanka-Sokolje. Sevišķi bīstams ir pēdējais virziens, jo, uzbrūkot tajā, ienaidnieks var apdraudēt Belebelkas staciju no dienvidiem.

Tādēļ, atbilstoši šim apsvērumam, sadalu savus spēkus. Sokoljes atbalsta punktā novietoju visu 7. rotu, Mal. Lesovā vienu vadu no 8. rotas, bet Zemčugovā 5. rotu bez viena vada. Uzkalnu, kas atrodas 1 km austrumos no Lopariem, ieņem viens 5. rotas vads ar piedalīto vienu ložmetēju vadu. Navoloku un Kamenku ieņem 6. rota ar piedalīto vienu vieglo granātmetēju un vienu ložmetēju vadu, bet bataljona komandpunkts un viens 8. rotas vads (rezervē) novietoja Novojablonovā.

Pulka rezervē paliek instruktoru rota Jurjevā un stāba rota Trupechinas ciemā. Pulka komandpunktu iekārtoju bunkurā pie Trupechinas. Visi ciemi šajā rajonā iepriekšējās kaujās ir pilnīgi nopostīti, un to vietās vairs var redzēt vienīgi kādu sagruvušu skursteni vai krāsns paliekas.

8. februārī izbraucu apskatīt pulka aizstāvēšanās pozīcijas. Visu vienību karavīriem labs garastāvoklis. Pozīcijas vācu vienības jau ir izbūvējušas. Ievēroju, ka gandrīz visi rotu komandieri savus ieročus novietojuši šaušanai austrumu virzienā,

tādēļ uzdodu ieročus pārgrupēt tā, lai varētu aizstāvēties arī pret uzbrukumu no aizmugures.

10. februārī braucu uz divīzijas stābu Jamnā, kur vēlos panākt, lai divīzija manā rīcībā nodod atpakaļ pulka 14. pret-tanku rotu. Mēģinu divīzijas stāba priekšniekam pierādīt, ka ienaidnieka tanki nevar uzbrukt gar ceļu Minzeva-Jamna, jo šis ceļš iet pāri atklātam purvam, kas, par spīti 20 gradu salam, nav aizsalis. Tādēļ pa to uz priekšu virzīties spēj vienīgi slēpotāji. Aizrādu arī, ka 3. vācu soda bataljonam jau piedalīti 16 prettanku lielgabalu, kurpretī man nav neviena. Divīzijas stāba priekšnieku man pārliecināt tomēr neizdodas, un tā esmu spiests atgriezties pulkā bez jebkādiem panākumiem.

10. februāra vakarā saņemu pavēli, ar ko man pakļauj arī 32. kājnieku pulka majora Rubeņa bataljonu un 15. divīzijas sapieņu bataljonu. Šie abi bataljoni novietoti aizstāvēšanās pozīcijās tālu ziemeļos no mana pulka. Sakarā ar šo pavēli, man kā komandpunktu norāda Kalentjevu. Ar šo divīzijas stāba pavēli nu izveidojies pavisam nedabisks stāvoklis, jo, izņemot 3. vācu soda bataljonu, visas pārējās frontē esošās vienības pakļautas man. Bataljoni aizstāvas platā frontē, bet pulkam nav nepieciešamo līdzekļu sakaru uzturēšanai.

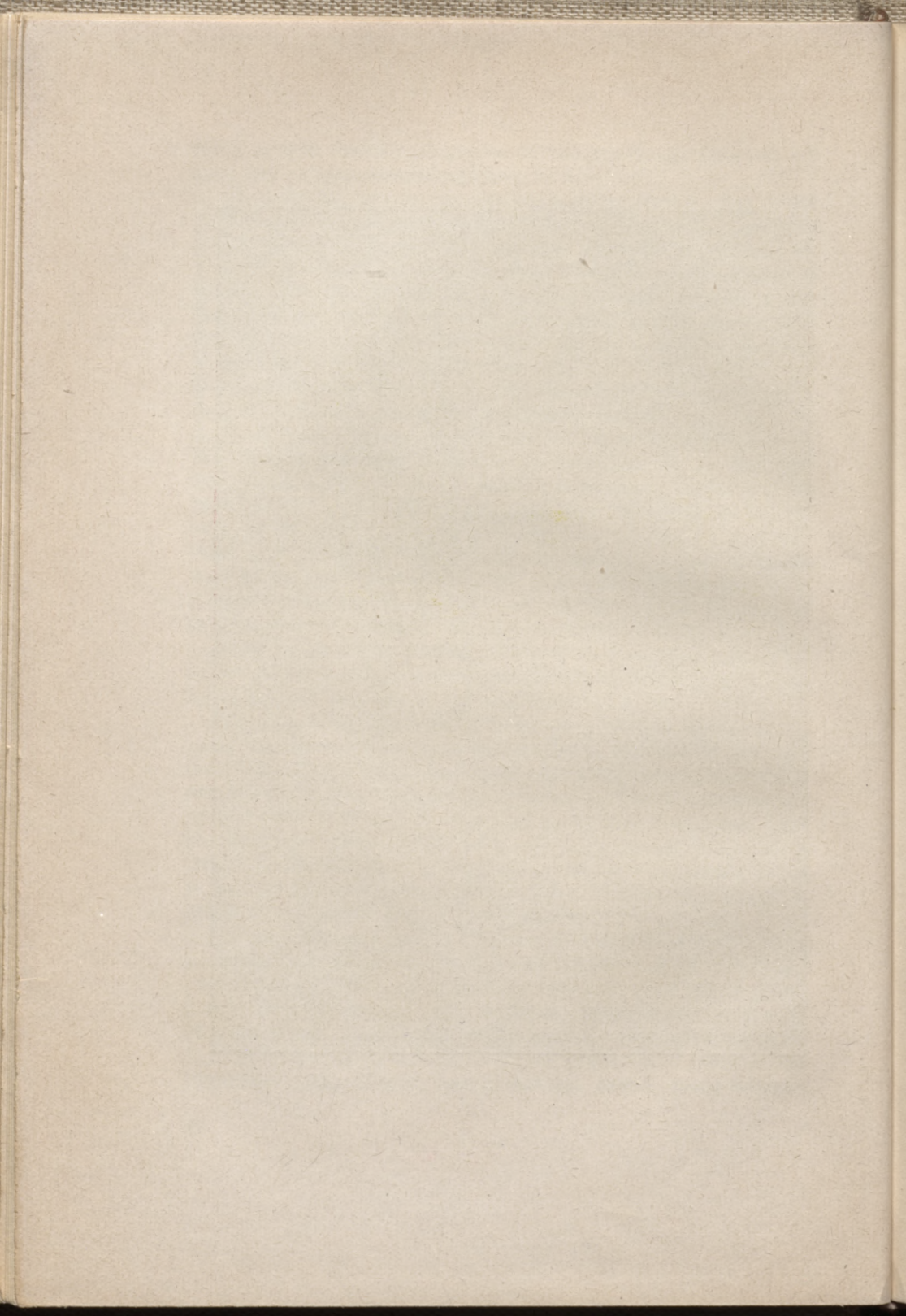
Pašā pulka aizstāvēšanās centrā Minzevas rajonā pozīcijas ieņem 3. vācu soda bataljons. Šī bataljona komandieris kapteinis Kālens man tomēr nav pakļauts.

14. februārī pulkam pakļauj arī 15. divīzijas izlūku bataljonu, kas ieņem 3 km platu aizstāvēšanās iecirkni no Sokoljes (neskaitot) līdz Podorjei (ieskaitot). Šī bataljona komandpunkts atrodas meža stūrī 2 km ziemeļrietumos no Podorjes, bet bataljona rezervē ir 3. izlūku rota, kas novietota bunkuros turpat pie bataljona stāba. Ar šo pašu pavēli no manas pakļautības izņem majora Rubeņa un 15. divīzijas sapieņu bataljonu. Reizē ar to man pakļautā kaujas grupa tagad atrodas vienkopus un ieņem 21 km platu aizstāvēšanās iecirkni.

14. februārī agri no rīta II bataljona komandieris man ziņo, ka iepriekšējā naktī, izmantojot apmēram 3 km gaŗo spraugu starp atbalsta punktiem un sniega vētras aizsegu, mežā apm. 2 km dienvidrietumos no Sokoljes iefiltrējušies apmēram 50 vīru stipra ienaidnieka izlūku grupa. Tos izsekot devies 7. rotas komandieris ar savu vadības grupu. Kad mūsējie jau tuvojušies meža stūrim, kas piekļaujas ceļam, rotas koman-

Komandpunkts Kalentjevā

dieris pamanījis, ka ienaidnieka izlūki jau nāk atpakaļ. Viņš ātri ieņēmis pozīciju un nogaidījis, kamēr ienaidnieks iznāk no meža, tad atklājis pret to uguni. Ienaidnieka izlūki, paņemot līdz savus ievainotos, atgājuši austrumu virzienā.

Saņēmis šo ziņojumu, ierodos 7. rotā, lai pārbaudītu apvidū sadursmes norisi. Kaut gan naktī bija plosījies sniegunis, dziļajā sniegā skaidri saskatāma taka, pa kuŗu gājuši ienaidnieka izlūki. Redžas upes pakrastē atrodam arī asiņainas pēdas. Ir skaidrs, ka ienaidnieks cietis arī zaudējumus. Noticu 7. rotas komandiera ziņojumam, ka ienaidnieka izlūku grupa atgriezies savās pozīcijās.

Šāds ienaidnieka izlūku gājiens nekā laba nevēstī un sagaidāms, ka ienaidnieks, noskaidrojis atstarpes starp mūsu atbalsta punktiem, mēģinās kādu no tiem ielenkt un iznīcināt. Atceļā pieturu pie instruktoru rotas un uzdošu tai jau nākošajā dienā izdarīt apmācības un izlūkot virzīšanās ceļus, izejstāvokļa pozīcijas un uzbrukuma virzienus gadījumā, ja Sokoljes vai Mal. Lesovas atbalsta punktus ienaidnieks mēģinātu ielenkt, bet instruktoru rotai ar pretuzbrukumu viens vai otrs no tiem būtu jāatbrīvo. Šo uzdevumu instruktoru rota arī izpilda, un 15. februāra vakarā rotas komandieris man iesniedz sīki izstrādātu schēmu, kā eventuālo pretuzbrukumu paredzēts izdarīt.

14. februāra vakarā vēl došu norādījumus sakaru vada komandierim sakaru tīkla pārorganizēšanai. Izrādās, ka pulka rīcībā vēl ir tikai 10 km garš telefona kābelis. Sakaru vada komandieris man arī ziņo, ka ar 15. divīzijas izlūku bataljonu nespēj nodibināt sakarus. Pārmērījis attālumus, ieteicu viņam vilkt kābeli tieši pār purvu, jo tas ir pilnīgi atklāts un bez mazākā aizsega, kādēļ esmu pārliecināts, ka ienaidnieks tam pāri nenāks.

Naktī no 15. uz 16. februāri izlūku bataljona 2. rotai uzbrūk apmēram 300 vīru liela ienaidnieka grupa. Pateicoties rotas komandiera virsnieka vietnieka Čiuneļa noteiktajai rīcībai un drosmei, rota šo uzbrukumu atvairā, pie kam šīs rotas priekšā paliek apmēram 75 krituši sarkanarmieši.

16. februārī no rīta braucu atkal uz fronti, lai pārliecinātos par ienaidnieka zaudējumiem un iepazītos ar 15. divīzijas izlūku bataljona aizstāvēšanās pozīcijām. Pēc ienaidnieka uzbrukuma atvairīšanas kaŗavīru garastāvoklis bataljonā ir manāmi pacilāts, un viņi, cits citu pārtraukdami, man stāsta par

boļševiku uzbrukuma norisi. Kopā ar bataljona komandieri un 2. rotas komandieri apstaigāju iecirkni, pētījot priekšlauku un skaitot ienaidnieka kritušos, kas, kā celmi sasaluši, guļ rotas priekšlaukā.

Vairāku sarkanarmiešu ķermeņi sastinguši karājas mūsu stieplu žogā. Esam iegājuši kādā patšautenes ligzdā, jo vēlos ieskatīties likumotajā gravā, ko veido strauts, kas šajā vietā ietek Redjas upē. Šai gravā jau 50 metru mūsu pozīciju priekšā ir nepārredzams līkums. Iezīmēju šo vietu kartē, lai pa to paredzētu artilērijas sprostuguni. Stāvēt ierakumos un pētījot priekšlauku, pēkšņi pamanu gravā kustību. Tur daži vīri maskēšanās tērpos pārskrien uz gravas ziemeļu malu. Tveru gan pēc savas mašīnpistoles, bet ir jau par vēlu — spraugā neviens vairs nerādās.

Šis novērojums mani rada pārdomas. Ja jau pēc tik smagas neveiksmes, kādu boļševiki cietuši pagājušā naktī, viņu izlūki nekautrīgi lien klāt mūsu pozīcijām, tad mums jābūt gataviem cīņai, kas neatvairāmi tuvojas.

Pārrunājis ar bataljona komandieri iespējamo pretdarbību ienaidnieka uzbrukuma gadījumā, informēju viņu arī par boļševiku izlūku gājienu 7. rotas aizmugurē. Braucot atpakaļ uz komandpunktu, mans nosalušais zirgs jautri rikšo pa gludo ziemas ceļu. Bet mani māt iekšējs nemiers. Ja atskaita dažus virsniekus, piedzīvojušu un kaujās rūdītu kaņavīru manā pulkā tikpat kā nav. Tādēļ man vēl nav drošības un pārliecības par saviem vīriem. Vai viņi izturēs ienaidnieka granātmetēju un artilērijas uguns brāzienu? Vai viņi cīņā vīram pret vīru spēš atvairīt ienaidnieka kājnieku triecienu? Būdamis vispārējās un kājnieku taktikas pasniedzējs augstākajā kaņa skolā, gadiem ilgi biju mācījis mūsu jaunākos virsniekus pretdarbībā, ienaidniekam iebrūkot aizsargājamajās pozīcijās. Bet tie bija tikai vingrinājumi uz kartes vai apvidū; tie deva rutīnu lēmumu pieņemšanā un pavēļu došanā. Šajos vingrinājumos tomēr katru pielaisto kļūdu varēja labot, turpretī tagad draudīgi tuvojās brīdis, kad neviens virsnieks vairs nedrīkst kļūdīties, jo pat mazākā kļūda var nest nelaimi visam pulkam.

Tai pašā vakarā braucu atkal uz divīzijas stābu. Par katru cenu gribu dabūt atpakaļ sava pulka 14. prettanku rotu. Par spīti ienaidnieka krasi izteiktajai aktivitātei Podorjes un Sokoljes iecirknī un pārdomātajam apvidus novērtējumam, ko

es piesaku 15. divīzijas stāba priekšniekam, mani vārdi sa-
sniedz vienīgi kurlas ausis. Arī divīzijas komandieri man neiz-
dodas pārliecināt. Bet, lai no manis atbrīvotos, viņš beidzot
apsola man piedalīt vienu prettanku lielgabalu.

3.

PIRMĀ KAUJA

Lielā nevaļā un darba steigā pienācis 16. februāra vakars.
Uzdodu adjutantam vēl pārbaudīt sakaru līnijas uz bataljo-
niem un artileriju. Dodu arī rīkojumu instruktoru rotai ar
vienu vadu ieņemt spraugu starp Mal. Lesovu un Sokolji, bet
pārējiem neizģērbties un būt trauksmes gatavībā.

Nakts ir tumša un auksta. Sēžu savā komandpunktā un
trūcīgajā apgaismojumā vēl reizi pēc kārtas pārskatu vienību
novietojumu. Pārdomāju arī dienā dotos rīkojumus un pavēles.
Esmu sīki iepazinies ar manas kaujas grupas pozīcijām un tām
piegulošo apvidu. Liekas, ka esmu visas varbūtības paredzējis,
un ienaidnieks nekādu pārsteigumu mums nespēj vairs sagā-
dāt. Šajās dienās esmu runājis ar daudziem pulka kaŗavīriem,
un mana pārliecība ir — ja ienaidnieks uzbruks, vīri cīnīsies
un savas pozīcijas aizstāvēs visiem spēkiem.

Ir jau pienākusi pusnakts stunda, un man liekas, ka ļaunā
priekšsajūta mani šoreiz maldinājusi. Iespējams, ka sarkan-
armieši, ko šorīt redzēju, nemaz nebija nākuši izlūkot, bet bija
izsūtīti priekšlaukā palikušo ievainoto iznešanai.

1944. gada 17. februārī pulkstenis rāda pirmo nakts stundu,
kad frontē sākas kaujas troksnis. Lai noteiktu, kuŗā iecirknī
kauja sākusies, kopā ar stāba virsniekiem izeju laukā. Artile-
rijas grāvieni un kājnieku ieroču uguns saplūst nepārtrauktā
dunoņā. Pēc dzirdes nav iespējams atšķirt, vai darbojas mūsu
vai ienaidnieka automatiskie ieroči. Viss iecirknis Podorjes un
Sokoljes rajonā liesmo kaujas ugunīs.

Tas nav vairs izlūku grupas iebrukums. Ir sācies ienaid-
nieka lieluzbrukums; sākusies nežēlīga un izšķirēja cīņa.

Pulksteņa rādītāji pavirzījušies 10 min. pāri vieniem, kad
jau dodu instruktoru rotai priekšpavēli sagatavoties iziešanai.
Mans adjutants jau ir sazinājies ar II bataljona komandieri.

Pēdējais ziņo, ka uzbrukums vērsti pret 7. rotu. Telefona sakari ar šo rotu pārtraukti, bet, spriežot pēc uguns un ienaidnieka dzeltenblāvajām raķetēm, boļševiki 7. rotai uzbrūk kā no frontes puses, tā arī no aizmugures. Sazinās ar 15. divīzijas izlūku bataljona komandieri. Viņš ziņo, ka biezas ienaidnieka ķēdes uzbrūk viņa bataljonam no aizmugures. Cik lieli ir šie ienaidnieka spēki, to tumsā neesot iespējams noteikt. Bataljona komandpunktu un 3. (rezerves) rotu ienaidnieka uzbrukums nav skāris. Spriežot pēc uguns, šie ienaidnieka spēki ir jau sasnieguši Podorji un no aizmugures uzbrūk izlūku bataljona 2. rotai.

Bataljona stāvoklis ir kritisks, jo abas pirmās līnijas rotas ir ienaidnieka ielenktas un bataljonam vairs nav sakaru ar tām. Uzdošu bataljonam izsūtīt patruļas stāvokļa noskaidrošanai un mēģināt uzņemt sakarus ar savu 2. rotu, bet 3. rotai sagatavoties pretuzbrukumam.

Pēc šo ziņojumu saņemšanas savā kartē iezīmēju stāvokli. Šīs dažas sarkanās līnijas manā kartē rāda, ka trīs no manas kaujas grupas rotām ir pilnīgi ielenktas. Ja es ar manā rīcībā esošajām rezervēm nespēšu tās atbrīvot, tad tās tiks neglābjami iznīcinātas. Mans lēmums tādēļ ir spējš un ass. Esmu pārliecināts, ka tas šo kauju izšķirs mums par labu. Pavēlu: uzbrukumu sākt plkst. 04.00. II bataljona rezerves vadam uzbrukt gar Redjas upi un ieņemt ierakumus, kas atrodas apmēram 50 metru dienvidos no Sokoljes. Instruktoru rotai iziet pa ceļu Trupechina-Sokolje, ieņemt izejas stāvokli, kā iepriekš paredzēts, tad uzbrukt Sokoljes virzienā un atbrīvot tur ieslēgto 7. rotu. Izlūku bataljona 3. rotai uzbrukt Podorjes virzienā un atbrīvot tur ieslēgto 2. rotu. 15. divīzijas artilērijas pulkam ar divām baterijām neitrālizēt ienaidnieka automatiskos ieročus Podorjes drupās.

Reizē ar šo pavēli man rezervē paliek vairs vienīgi pulka stāba rota. Visas pārējās rezerves jau ievadītas kaujā.

17. februārī plkst. 04.00 sākas mūsu pretuzbrukums. Straujā uzbrukumā instruktoru rota virsleitnanta Endziņa vadībā salauž ienaidnieka pretestību pie Sokoljes un atbrīvo 7. rotu. Ienaidnieka 391. strēlnieku divīzijas slēpotāju bataljona paliekas atvelkas Redjas upes austrumu krastā, kur tiem izdevies ieņemt daļu no 7. rotas ierakumiem un vienu bunkuru. Saspiests šaurā telpā, ienaidnieks šeit vēl turpinā aizstāvēties. Pie

uzbrukumu pārtraukt. Rota ieņēmusi pozīcijas 300—400 metru ziemeļrietumos no Podorjes ciema drupām.

Izlūku bataljonam sakarus ar pirmās līnijas rotām atjaunot neizdodas, kādēļ par šo rotu likteni liela neskaidrība. Bataljona komandieris domā, ka 2. rota ir pilnīgi iznīcināta, bet 3. rota vairs nav spējīga stāvokli atjaunot.

Informēju izlūku bataljona komandieri par instruktoru rotas sekmīgo uzbrukumu Sokoljē un cenšos viņu pārliecināt, ka mums jādara viss iespējamais, lai ielenktās vienības atbrīvotu vēl pirms gaismas iestāšanās. Tāpēc katēgoriski pavēlu 3. rotai atjaunot uzbrukumu. No savas puses solos gādāt, lai īsi pirms uzbrukuma sākuma artilērija neitrālīzētu ienaidnieka ieročus, kas ieņēmuši pozīcijas Podorjes ciema drupās.

17. februārī līdz plkst. 10.00 ienaidnieka pretestība Sokoljes iecirknī ir galīgi salauzta, un visi 7. rotas ierakumi atkal atrodas mūsu rokās. Instruktoru rotai pavēlu nodrošināt 7. rotas labo flangu, bet pēdējai uzņemt sakarus ar 15. divīzijas izlūku bataljona 1. rotu.

15. divīzijas izlūku bataljona komandieris tai pašā laikā ziņo, ka viņa 3. rota atbrīvojusi gan dažus ienaidnieka ieņemtus bunkurus Podorjes ciema ziemeļu malā, bet, virzoties tālāk, nokļuvusi spēcīgā ienaidnieka automatisko ieroču ugunī un bijusi spiesta uzbrukumu pārtraukt. Bataljona komandieris pārliecināts, ka ar viņa rīcībā esošajiem spēkiem stāvokli atjaunot vairs nav iespējams. Ziņoju par to divīzijas stābam un lūdzu atbalstu, ko divīzijas stāba priekšnieks arī apsola: pēcpusdienā, nākot no ziemeļiem, manā rīcībā ieradīšoties 15. divīzijas sapieņu bataljons un viens prettanku lielgabals. Sapieņu bataljona ierašanās paredzēta ap plkst. 16.00 Gribovas rajonā. Informēju par to izlūku bataljona komandieri un uzdodu viņam saskaņot sapieņu bataljona un 3. rotas uzbrukumu, nosūtot līdz plkst. 16.00 uzbrukuma pavēli ar vienu virsnieku uz Gribovu.

Metas jau krēsla, kad izlūku bataljona komandieris man uztraukts ziņo, ka vairāki trieciena lielgabali ar vācu pazišanas zīmēm, izbraukuši purva malā apm. 1 km ziemeļos no Podorjes, apšauda tos mūsu bunkurus, ko 3. rota jau atguvusi no ienaidnieka. Bataljona komandieris jautā, vai pulkam nav zināms, kas tie īsti par trieciena lielgabaliem un vai neatklāt pret tiem uguni.

Boļševiki bieži lietoja dažādus maldināšanas paņēmienus, kādēļ jau gatavojos dot pavēli uguns atklāšanai, kad, dzirdējies mūsu sarunu, kapteinis Ercums mani brīdina, ka ap pusdienas laiku pa Jamnas-Minzevas ceļu aizbraukuši kādi seši vācu trieciena lielgabali. Tādēļ arī brīdinu bataljona komandieri uguni vēl neatklāt, bet mēģināt noskaidrot šo triecienlielgabalu piederību.

Pēc dažu desmitu šāviņu izšaušanas šie triecienlielgabali lielā ātrumā atkal aizbrauc ziemeļu virzienā. Laimīgā kārtā visi izlūku bataljona kaņavīri apšaudes laikā atradušies ierakumos, un tā mums cilvēku zaudējumu nav. Dažiem bunkuriem vienīgi sašauti logi, durvis un tajos esošās kaņavīru segas un mantu somas. Pagaidām tā arī paliekam nesaprašanā par šo triecienlielgabalu akcijas mērķi un uzdevumu.

Ap pusdienas laiku no divīzijas stāba pienāk jauns pārsteigums: manā rīcībā vēl palikušajai stāba rotai divīzijas stābs pavēl izveidot aptures pozīciju uz vispārējās līnijas Gribova-Filistrova-Poltorānova. Uzdevums: nodrošināt mūsu artilērijas pozīcijas. Iebilstu, ka aizstāvos aktīvi un ka stāba rota ir mana pēdējā rezerve, ar kuņas iesaistīšanu uztverošā pozīcijā lielā mērā tiks traucēta municijas un pārtikas piegāde. Divīzijas stābs šos iebildumus tomēr atstāj bez ievēribas, pavēli vēl atkārtojot.

Tādēļ pēcpusdienā izsūtu stāba rotu, kas līdz tumsai ieņem norādīto pozīciju. Reizē ar šo divīzijas stāba iejaukšanos man atņemta pēdējā brīvā rezerve. Pēcpusdienā manā rīcībā gan ierodas divīzijas prettanku lielgabalu vads, ko piedalu 15. divīzijas izlūku bataljonam.

Sapiešu bataljons noteiktajā laikā tomēr neierodas. Maniem neatlaidīgajiem pieprasījumiem divīzijas stābs beidzot paskaidro, ka sapiešu bataljons vēl atrodas tālu ziemeļos un 17. februārī mana pulka iecirknī nespēs vairs ierasties. Ar šādu nepārdomātu divīzijas stāba rīcību viss mans rūpīgi sagatavotais pretuzbrukums ir izjaukts un vēlās stundas dēļ 17. februāra vakarā nekā pārorganizēt vairs nevaru. Iepriekšējās nakts un dienas kaujās arī cilvēki ir noguruši. Tādēļ atlieku pretuzbrukumu uz 18. februāra rītu.

Vēl 17. februāra vakarā ierodos frontē Sokoljes rajonā, lai aplūkotu kaujas lauku un pateiktos saviem vīriem par drosmi un izturību. Atceļā apmeklēju arī kaujā ievainotos, kas sapul-

cināti pulka pārsienamā punktā Trupechinā. Informēju ievainotos par mūsu uzvaru un, novēlējis viņiem drīzu izveseļošanu, atgriezos savā komandpunktā.

Salīdzinot pretuzbrukumā gūtos panākumus ar mūsu zaudējumiem, pēdējie skaitliski atzīstami par maziem, bet kvalitatīvi tomēr ļoti jūtami, jo kritis arī 15. divīzijas izlūku bataljona 2. rotas komandieris virsnieka vietnieks Čiunelis, bet smagi ievainoti mana pulka instruktoru un 7. rotas komandieri.

Atgriezies komandpunktā, uzrakstu divīzijas komandierim ziņojumu par šīs dienas kaujas norisi. Šajā kaujā mani kaņavīri pierādījuši apbrīnojamu aukstasinību un drosmi; arī vadības ziņā nekādas kļūdas neesmu pielaidis. Ienaidnieks sašpiests šaurā telpā, un tā galīgā iznīcināšana izpalikusi vienīgi tādēļ, ka neieradās apsoltais sapieņu bataljons.

Ziņojumu divīzijas stābam aizvedu personīgi. Ieradies stābā, dodos stāba priekšnieka darba telpās. Jau ieejot priekšnamā, pa puspievērtajām durvīm dzirdu, ka stāba priekšnieka istabā vairāki SS virsnieki ļoti uztraukti par kaut ko debatē. Nepievēršu tam sevišķu vērību un bez pieteikšanās ieeju istabā. Reizē ar manu parādīšanos sarunas pēkšņi pārtrūkst un iestājas nospiedošs klusums. Jūtu, ka saruna bijusi vai nu par mani, vai manu kaujas grupu, bet nejutos nekā ļauna nodarījis, kādēļ virsnieku satraukto, pat naidīgo noskaņojumu atstāju bez ievēribas. Telpā atrodas stāba priekšnieks šturmbanfīrers Knēbels, 3. vācu sōda bataljona komandieris kapteinis Kālens un vēl daži divīzijas stāba jaunākie SS virsnieki.

Pēc apsveicināšanās lūdzu stāba priekšnieku mani pieteikt divīzijas komandierim. Vai nu apstākļi, ka ar savu ziņojumu negriezās tieši pie viņa, vai varbūt arī iepriekšējās sarunas satraukums stāba priekšnieku pamudina ļoti izaicinoši un nicioši izteikties par latviešu kaņavīriem. Ja es vēloties, kapteinis Kālens man varot pastāstīt, kā latviešu kaņavīri viņu vienu pametuši kaujas laukā. Dusmās piesarkušu seju kapteinis Kālens tad man arī noskaita visas latviešu kaņavīru nelietības. 17. februārī ap pusdienas laiku viņš no divīzijas stāba priekšnieka saņēmis uzdevumu atbrīvot ienaidnieka ieņemtus bunkurus Podorjes ciemā. Šī uzdevuma izpildīšanai viņa rīcībā nodoti seši triecienlielgabali un apmēram 150 vīru no 15. divīzijas prettanku bataljona rezerves cilvēkiem. Par vadu komandieriem šajā grupā nozīmēti četri divīzijas stāba SS virsnieki

(atstājot šo kaņavīru tiešos priekšniekus — latviešu virsniekus pie divīzijas stāba rezervē). Virzoties no Markovas uz Podorji, kaujas grupai nācies doties caur biezu, niedrām un krūmiem pieaugušu purvu. Pēc ievirzīšanās krūmājā latviešu kaņavīri izklīduši, un tā paredzētais uzbrukums Podoržei bijis jāatliek.

Izlējis visu savu žulti pār latviešu kaņavīriem, kapteinis Kālens naida pilnu seju gaida manu atbildi. Nemaz nedomāju šim kapteinim atbildēt, jo tepat viņam blakus jau stāv īstais naida kurinātājs — sarkanmataināis SS šturmbranfirers Knēbels.

Mans priecīgais noskaņojums izgaisis. Kaut kur krūtīs aug rūgtums un dusmas. Par spīti vājam vācu valodas zināšanām, mani jautājumi stāba priekšniekam ir asi un izaicinoši:

„Sakiet, šturmbranfirer, vai jūs pulksten 10.00 nesaņē-
māt manu ziņojumu, ka dažus ienaidnieka ieņemtos bunkurus Podoržes ziemeļu malā esam jau atkal atguvuši un ka ienaid-
nieks saspīests šaurā telpā austrumos no Podoržes?“ — „Kam bija pakļauts aizstāvēšanās iecirknis Podoržes rajonā, un vai jums bija tiesības ievadīt šinī iecirknī jaunas vienības, mani par to neinformējot?“ — „Kas nesīs atbildību par to, ka triecienlielgabali apšaudīja mūsu ieņemtos bunkurus?“

Uz šiem jautājumiem stāba priekšnieks neatbild; arī pārējie SS-vīri stāv kā ar ūdeni aplieti. Pagriezies pret viņiem, vēl nosaku:

„Kungi, es saprotu, kādēļ jūs šo uzbrukumu organizējāt. Tas tomēr nāca nelaikā un nevietā. Sveiki!“

Nepieteikts dodos pie divīzijas komandiera, kam ziņoju par kaujas norisi, kaujas grupas zaudējumiem un gūtajām sekmēm. Jūtu, ka arī divīzijas komandieri — grāfu Pikleru-Burghausu manas kaujas grupas gūtie panākumi interesē visai maz. Sarūgtināts viņš man sūdzas, ka viņu nepatiesi apvainojot 15. divīzijas sadalīšanā pa vācu vienībām. Sakarā ar to, viņš esot spiests divīziju atstāt.

Redzu, ka vecais kungs ir sagrauzts un sarūgtināts, kādēļ atvados un braucu atpakaļ pie saviem vīriem — pie sava pulka. Šeit, divīzijas stābā, mīta sveši ļaudis. Mūsu prieki un bēdas viņus neinteresēja.

Ir jau vēla vakara stunda. Braucu atpakaļ nikns un arī sarūgtināts. No priecīgās noskaņas, kādā biju devies uz divīziju, nav vairs ne vēsts. Un domās atkal aizklīstu atpakaļ at-

brīvošanas kara laikā, kad mēs visi kā viens priecājāmies par katru mūsu vienību panākumu, kad visi kopīgi pārrunājām un skumām par zaudējumiem. Toreiz visi priekšnieki, armijas virspavēlnieku ieskaitot, bija latvieši. Turpretim tagad, jau sākot ar divīzijas stābu, visa vadība atrodas SS-vīru rokās. Kāda šī vadība ir un kas to interesē, par to man nule bija izdevība pārliecināties. No rīta, kad man tiešām bija nepieciešama palīdzība, frontē nerādījās neviens SS-vīrs. Tikai pēc ziņojuma saņemšanas, ka ienaidnieks saspīests šaurā telpā un tā galīgā iznīcināšana vairs vienīgi laika jautājums, šie kungi neaicināti iejaucās kaujā, lai tā būtu pirmie pie ordeņu saņemšanas...

Atgriezies komandpunktā, izmantoju nakts tumsu, lai noskaidrotu stāvokli un uzņemtu sakarus ar vēl ielenktajām vienībām. Mana pulka 7. rotai izdevies uzņemt sakarus ar izlūku bataljona 1. rotu, kas sīkstī aizstāvas ieņemtajās pozīcijās, visu dienu sekmīgi atsītot ienaidnieka uzbrukumus kā no frontes, tā arī no aizmugures puses. Instruktoru rota ar nakts uzbrukumu iznīcinājusi kādu ienaidnieka atbalsta punktu, ko tas bija iekārtojis kādā vācu artilērijas novērotāju bunkurā. Reizē ar šī ienaidnieka atbalsta punkta ieņemšanu no ielenkuma atbrīvota izlūku bataljona 1. rota. Ar artilērijas sakaru tīkla palīdzību man izdodas arī sazināties ar vienu izlūku bataljona 2. rotas vadu. Kaut arī šis vads ielenkts, visus ienaidnieka uzbrukumus tas atsītis un aizstāv savas pozīcijas Redjas upes austrumu krastā, 700 m ziemeļaustrumos no Podorjes.

Nakts ir tumša ar aukstu un asu vēju. Sals apmēram 18 gradu pēc Reomira. Esmu pārliecināts, ka ienaidnieka kara-vīri, kas jau vairākas naktis pavadījuši purvā zem klajas debess, tagad meklēs patvērumu un atpūtu tajos mūsu bunkuros, kurus tie ieņēmuši. Tādēļ pavēlu pēc iespējas tuvu pievirzīt mūsu prettanku lielgabalus, lai tiešā tēmēšanā iznīcinātu tos ienaidnieka uguns punktus, kas eventuāli atklātos ciema drupās.

18. februāra rītā, vēl pirms gaismas, 3. rota pēc īsas artilērijas sagatavošanas pāriet uzbrukumā, ieņem Podorjes ciema drupas un atgūst vēl dažus mūsu bunkurus. Ienaidnieks tagad atspīests Redjas upes gultnē, tomēr sarkanarmieši arvien vēl nepadodas gūstā, bet, nocietinājušies dažos mūsu bunkuros, turpina sīkstī pretoties, šaujot pa bunkuru lōģiem un durvīm.

Upes krasti ir stāvi, un mūsu prettanku lielgabali no pašreizējām pozīcijām vairs nespēj atbalstīt 3. rotu. Lai tā nociestu veltīgus zaudējumus, pavēlu uzbrukumam pārtraukt, kā arī pārvietot prettanku lielgabalus tā, lai tie ar tiešo tēmēšanu varētu šaut pa ienaidnieka ieņemto bunkuru logiem un durvīm.

Plkst. 17.30 izlūku bataljonam piedalītie prettanku lielgabali, tēmējot tieši bunkuru logos un durvīs, katrā bunkurā iešauj apmēram 10 brizanto granātu. Kad izlūku bataljona 3. rota pāriet uzbrukumā, tā vairs nesastop nopietnu pretestību.

Kauja beidzas 18. februārī plkst. 18.00 ar mūsu izšķirīgu uzvaru.

Pēdējos bunkuros patvērumu bija meklējuši pa 30—40 sarkanarmiešu katrā. Mūsu brizantajiem šaviņiem eksplodējot, tie visi iznīcināti. Tādēļ nemaz nav iespējams noteikt, cik kritušo ienaidnieks šē atstājis. Gūstā mēs saņēmām 30 sarkanarmiešu, to vidū 2 virsniekus. Uzbrukuma laikā tie bija paslēpušies satiksmes ejās un upes pakrastē. Pēc gūstekņu dokumentiem un izteicieniem noskaidrojās, ka 15. divīzijas izlūku bataljonam bija uzbrucis 391. strēlnieku divīzijas 638. strēlnieku pulks, apmēram 300 vīru stiprumā, bet 7. rotai pie Sokoljes tās pašas divīzijas slēpotāju bataljons, apmēram 100 vīru stiprumā. Šīs vienības sniega vētras aizsegā naktī no 13. uz 14. februāri bija izgājušas cauri mūsu atbalsta punktu līnijai, izmantojot apmēram 3 km plato atstarpi starp Sokolji un Mal. Lesovu. Divas diennaktis šīs vienības bija slēpušās kārkliem un niedrām pieaugušajā purvā rietumos no Sokoljes.

Pēc gūstekņu izteicieniem, viņiem uzbrukumam jau vajadzējis sākt naktī no 15. uz 16. februāri, bet kaut kāda kavēkļa dēļ laikā nav pienākusi pavēle uzbrukumam. Tā mūsu aizmugurē nokļuvušās vienības uzbrukuma sākumu nokavējušas.

Sakarā ar ģenerāļa Bangerska ierašanos frontē, pulku komandieriem paredzēta apspriede. Arī man ir daudz ko jautāt un stāstīt, kādēļ dodos atkal uz divīzijas stābu. Pulkvedis Silgailis tikko atgriezies no Berlīnes un stāsta, ka ģenerālis Picklers-Burghauss atcelts tādēļ, ka pieļāvis sadalīt divīziju pa vācu kašaspēka vienībām. Divīzijas stābs nu apsola, ka drīzā laikā saņemšu atpakaļ arī sava pulka I bataljonu.

Ir jau vēls, kad atgriežos komandpunktā. Bunkurs ir silts, un ziņeši klāj vakariņu galdu. Kūpošo plošku vietā šovakar

mums uz galda deg sveces. Kaut arī divas naktis neesam gulējuši, mēs tomēr nespējam izklist, jo šajās divās dienās mums bijis daudz jāpārdzīvo un jāpieredz. Un galvenais — mana pulka pirmā kauja beigusies ar pilnīgu uzbrūkošā ienaidnieka iznīcināšanu.

Šo kauju norisi Latviešu leģiona ģenerālinspektoram sniegtajā ziņojumā attēloju šādi:

14. 2. 44. pulkam tiek pakļauts arī divīzijas izlūku bataljons, kas aizstāvas pie Podorjes. Pulka kopējais aizstāvēšanās iecirkņa garums — 21 km. Šajā iecirknī naktī no 15. uz 16. februāri izlūku bataljona 2. rotai Podorjes rajonā uzbrūk apmēram 300 cilvēku liela ienaidnieka grupa, kuŗa tiek atvairīta, pie kam minētās rotas priekšā paliek 75 saskaitīti krituši boļševiki.

Naktī no 16. uz 17. 2. 44. ienaidnieks sāk uzbrukumu frontāli un no aizmugures izlūku bataljonam un pulka 7. rotai. Izlūku bataljonam pie Podorjes uzbrūk 391. strēlnieku divīzijas 638. strēlnieku pulks, apmēram 300 vīru stiprumā, bet 7. rotai tās pašas divīzijas izlūku bataljons 100 vīru sastāvā. Šīs vienības sniega vētras aizsegā, kas plosījās naktī no 13. uz 14. 2. 44., bija izgājušas cauri mūsu galvenai kaujas līnijai, izmantojot apmēram 3 km lielo atstarpi starp atbalsta punktiem dienvidos no Sokoljes. Lai draudošo stāvokli likvidētu, pulka instruktoru rota tika ievirzīta prettriecienā, ar labiem panākumiem atsita boļševikus, atbrīvoja 7. rotu un nodrošināja tās labo spārnu. Arī izlūku bataljons, lai atbrīvotu abas savas ielenktās rotas, ielenca boļševikus ar savu rezerves rotu. Kauja turpinājās ar ļoti lielu sīkstumu, jo boļševiki uzbruka frontāli un no aizmugures. Daļu bunkuru tie arī ieņēma un turpināja pretestību. Tos vēlāk iznīcināja ar prettanku lielgabaliem. Kauja Sokoljes-Podorjes rajonā vilkās līdz 18. 2. 44. plkst. 18.00, kad galvenā kaujas līnija atradās atkal mūsu rokās un visi ieņemtie bunkuri atkal iztīrīti. Šinī kaujā, kas pulkam bija pirmā īstā kauja un trieciena diena, tika iznīcināti: 1. trieciena armijas 391. strēlnieku divīzijas atsevišķais slēpotāju bataljons un tās pašas divīzijas 638. strēlnieku pulks. Saņemti 30 gūstekņi, starp tiem 2 virsnieki. Kritušo boļševiku skaits sasniedz 300. Iegūtas 3 patšautenes, 1 prettanku šautene, daudzas mašīnpistoles, šautenes un municija.*)

Šajās kaujas dienās pulka zaudējumi sekojoši:

Ievainoti:	1 virsnieks, — instruktori, 2 kareivji;
Krituši:	1 virsnieks, — instruktori, 1 kareivis;
No iev. mir.:	1 virsnieks, — instruktori, 2 kareivji;

*) Pie trofejām nav pieskaitīti ieroči, ko ieguva 15. divīzijas izlūku bataljons.

Izlūku bataljonā varoņa nāvē bija kritis 2. rotas komandieris v/v Čiunelis, ievainoti ltn. Grēbers un Rēdelis. 17. februāra vakarā vēl nebija ziņu par 33 izlūku bataljona kapaviem.

4.

SNIEGA VĒTRĀ CAURI POLISTAS PURVIEM

1944. gada 18. februāra vēlā vakarā pulks saņem divīzijas pavēli sagatavoties, lai varētu atkāpties. Saskaņā ar šo pavēli, manai kaujas grupai, kurā ietelp pulka II bataljons, instruktoru un stāba rotas ar piedalīto 15. divīzijas sapieņu bataljona 2. rotu, jāatkāpjas virzienā Lisičina-Krasn. Nivki-Andronova-Zapolje-Žil Boroka, kur uz Polistas upes līnijas jāieņem otrā pretošanās pozīcija un jānodrošina armijas galveno spēku atkāpšanās pa ceļu no Bebelkas stacijas uz Čichačevu. Pretošanās pozīciju uz Polistas upes līnijas manai kaujas grupai pavēlēts noturēt līdz jaunai pavēlei saņemšanai. Pēc tam noteikts, ka divīzija ieņems jaunu aizstāvēšanās pozīciju Polistas purva rietumu malā, kur manam pulkam būs jāaizstāv dienvidu iecirknis uz vispārējās līnijas Fedorceva-Pachomova-Penkova-Volki.

Viss pulka autotransports, prettanku lielgabali, rati un visas pārējās mantas pēc pavēles nosūtāmas kopā ar divīzijas transportu pa galveno atiešanas ceļu. Pulkam jāņem līdz tikai viegļie kājnieku ieroči, municija, pārtika 4 dienām un sapieņu darba rīki.

Paredzēts, ka, sākot ar 23. februāri, pulka vajadzībām divīzija iekārtos priekšējo pārsienamo punktu — Isurjevā, bet pārtikas saņemšanas punktu Grivos. Ar atrašanās sākumu 15. divīzijas izlūku bataljonam jāpāriet tiešā divīzijas stāba rīcībā.

Sakarus ar divīziju gājiena laikā paredzēts uzturēt tikai radioceļā, un šim nolūkam pulkam piedala divīzijas radio staciju.

Iezīmējot kartē norādīto atkāpšanās ceļu, redzu, ka tas virzās pa samērā šauru zemes joslu, ko no abām pusēm ieslēdz milzīgi purvi. Pēc divīzijas stāba dotajām ziņām, Krasnodub-

skojes ezera rajonā darbojas apmēram 400 vīru, bet Polistas purvu rajonā apmēram 2000 vīru stipras partizānu vienības. Nebaidos par to, ka šie partizāni varētu pulkam uzbrukt, jo organizētai un noteikti vadītai kaņaspēka vienībai tie nav pretinieki, bet jārēķinās, ka viņi centīsies kavēt pulka atiešanu, iznīcinot tiltus un nosprostojojot ceļus. Bez tam arī jārēķinās, ka lielā mērā būs apdraudēti tie kaņavīri, kas, pildot savu uzdevumu, būs spiesti atdalīties no pulka kodola — piemēram, izlūku patruļas, sakarnieki un citi.

20. februārī jaunais divīzijas komandieris — oberfirers Heilmans saaicina pie sevis visus pulku komandierus un sniedz vēl pēdējos norādījumus par atkāpšanos. Pie tam viņš paziņo, ka kaņatiesai tiks nodoti un nošauti visi to vienību komandieri, kas aties pirms noteiktā laika vai pirms rakstiskas pavēles saņemšanas.

Pulkstenis ir apm. 13.00, kad sakaru vada komandieris man ziņo, ka ieradušies divīzijas sakarnieki ar radio staciju. Lieku viņiem staciju uzstādīt un izmēģināt sastrādāšanos ar divīziju. Pēc apmēram stundas sakaru vada komandieris man atkal ziņo, ka radio stacija darbojas nevainojami un sakari ar divīziju uzņemti.

Pašreiz ieņemto pozīciju pulkam pavēlēts noturēt līdz 20. februārim plkst. 24.00, kad jāsāk atrauties no ienaidnieka un atkāpties vispārējā virzienā Krasn. Nivki-Zapolje-Žil Boroka. Pavēlu instruktoru rotai un 5. rotas vienam vadam ieņemt uztvepošo pozīciju uz vispārējās līnijas Lopastina-Lisičina-Trupechina ar uzdevumu nodrošināt 1. ešelona vienību atraušanas un ieliešanas pulka gājiena kolonnā, bet aizklājā atstāt vienību divu kājnieku vadu stiprumā. Pēdējās uzdevums ir maldināt ienaidnieku, uzturot uguni un parasto kārtību pašreizējā pozīcijā, kur jāpaliek līdz 21. februārim plkst. 02.00, kad jāatiet uz Lisičinu un jāpievienojas savām vienībām.

Ir tumša ziemas nakts. Sals —19 gradu pēc Reomira. Pulka stābs ar jātnieku izlūku vadu 20. februārī plkst. 21.00 uzsāk gājieni uz pulkam nozīmēto izejas punktu — Lisičinu. Aizdegas kāds bunkurs, kas spocīgi apgaismo apkārtējo purvu. Zemā lidojumā mūs pārlido ienaidnieka nakts izlūku lidmašīna. Bebelkas stacijas virzienā dzirdami nepārtraukti sprādzieni. Tur vācu sapiepri spridzina dzelzceļa posmu Bebelka-Dedoviči.

Mūsu nelielā kolonna dodas tieši uz dienvidiem, ceļā samai-

noties ar kādu mūsu artilērijas bateriju un sanitāro rotu. Šīs vienības dodas uz ziemeļiem, lai pievienotos divīzijas galveno spēku kolonnai. Kad sasniedzam Jurjevu, kāda atejošā vienība šo ciemu jau aizdedzinājusi. Mūsu gājiena ceļš ved tieši cauri ciemam, bet nu vēja nestās liesmas mums pilnīgi nosprostojušas ceļu. Tā esam spiesti lauzt žogus un pāri grāvjiem un laukiem ierīkot apbraucamo ceļu, jo mūsu nedaudzie pajūgi ir smagi piekrauti ar municiju un pārtiku.

Kā ļauna ironija man ausīs ieskanas divīzijas stāba pavēle, ka atrašanās noorganizējama tā, lai ienaidnieks to nemanītu. Kāda gan nozīme manām stingrajām pavēlēm pulka kara-vīriem, ja divīzijas stābam tieši pakļautās vienības dara visu, lai mums pievērstu ienaidnieka uzmanību?

Pulkam nozīmēto izejas punktu — Lisičinu sasniedzam 20. februārī plkst. 22.00. Par savu ierašanos uzrakstu radiogrammu, ko lieku noraidīt divīzijas stābam. Paiet vairāk nekā stunda, bet no divīzijas nekādu atbildi nesaņemu. Tādēļ lūdzu kapteini Rullīņu pārbaudīt, vai raidstacija sakarus ar divīzijas stābu jau uzņēmusi. Adjutants atgriežas un ziņo, ka divīzija neatbild. Aicinu pie sevis sakaru vada komandieri un sāku viņu iztaujāt par to, kādos laikos norunāts sastrādāties ar divīziju un uz kādiem vilņiem jānotiek raidījumiem. Virsnieks man atnes veselu kaudzi dažādu sakaru instrukciju un plānu, bet to, ko mēs tajos vēlētos atrast, te nav. Izrādās, ka divīzijas sakaru priekšnieks šturmbanfīrers Dostmans mums iedevis līdz dažādas instrukcijas, bet nav noteicis laiku, kad stacijām sastrādāties. Arī raidāmo vilņu garums noteikts vienīgi 20. februārim, bet nav nekas sacīts par to, uz kādiem vilņiem jāraida nākošajās dienās.

Šī divīzijas sakaru virsnieka nolaidība mani nepatīkami pārsteidz un sarūgtina. Kļūst skaidrs, ka arī šī vienīgā sazināšanās iespēja ar divīziju gājiena laikā nebūs iespējama.

Plkst. 24.00, saskaņā ar doto pavēli, vienības uzsāk atrašanās. Visumā tā norit plānveidīgi un ienaidnieka netraucēta. Mazliet nokavējas gan tās rotas, kuņģam uzdots atrauties, nākot pa apvidu bez ceļa.

21. februārī plkst. 01.00 izsūtu priekšrotu pa pulka gājiena ceļu. Stundu vēlāk visas vienības jau izgājušas cauri izejas punktam un ielēgušās gājiena kolonnā. Plkst. 02.00 pulks sāk gājieni uz Polistas ezeru. Spēcīgais, gar zemi velkošais vējš uz

ceļa sapūtis daudz biezāku sniega kārtu nekā piegulošajā purvā. Tādēļ mēģinām virzīties uz priekšu blakus ceļam pa purvu, bet izrādās, ka purva dūkstis dažviet nav aizsalušas. Tādēļ pat kājniekam iešana šeit bīstama. Turpinām iešanu pa iebraukto ziemas ceļu, kuŗu nepārtraukti aizputina spēcīgais vējš. Vīri brien pa sniegu lieliem un smagiem soļiem, kā lielu nastu nezdami. Arī zirgi ar visu svaru gulst iejūgos, jo dziļais un patsais sniegs apgrūtina kustības.

Kad sasniedzam Andronovas ciemu, dodu pulkam lielo atpūtu. Uzdošu sakaru vadam vēl reizi mēģināt uzņemt sakarus ar divīziju, bet visi mēģinājumi paliek veltīgi.

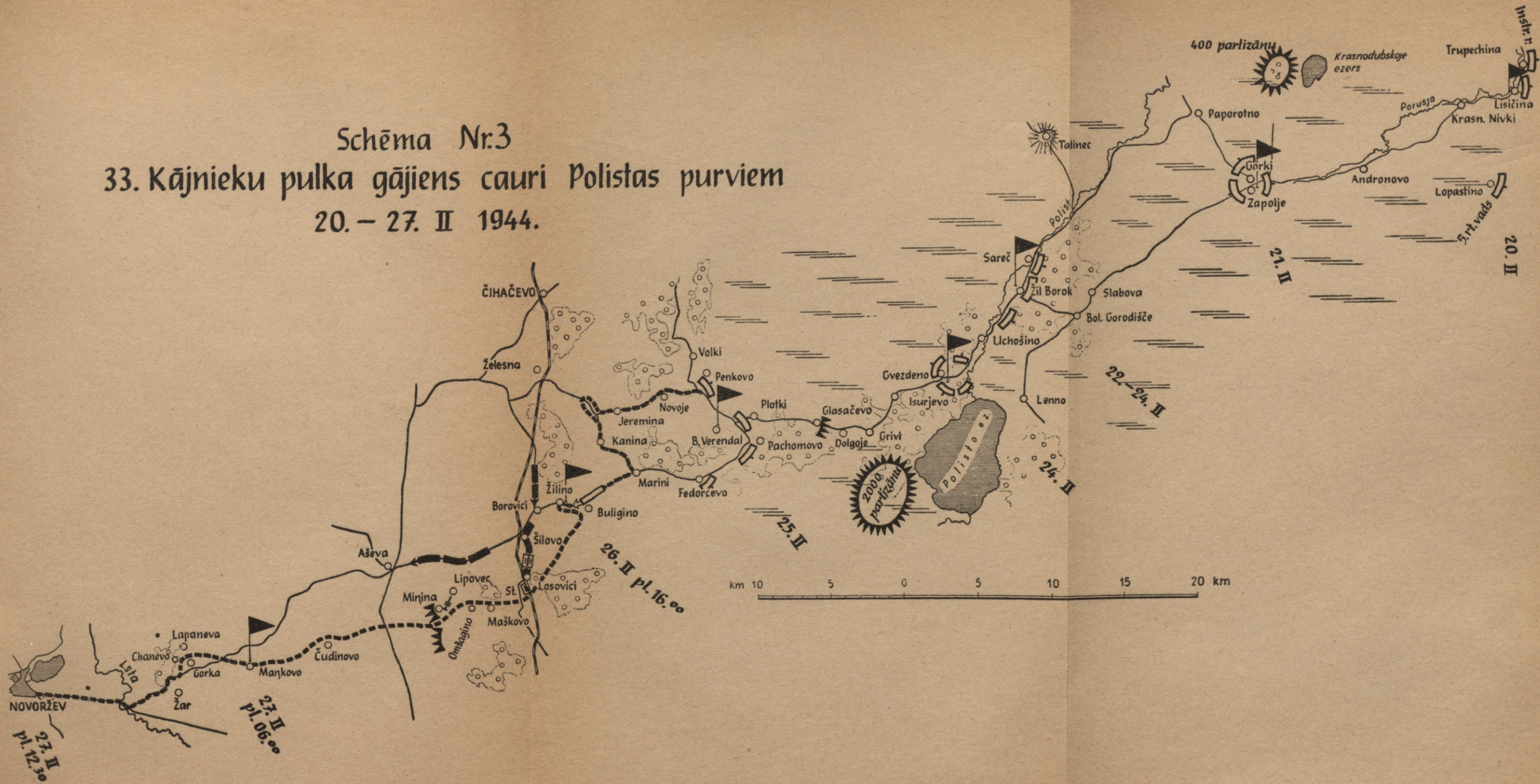
Vietām ceļš virzās pa purva kāpas skaustu. Cik tālu vien sniedz skatiens, visur izplešas bezgalīgi plašie purvi, vietām kaili visā plašumā, vietām pieauguši sīkiem krūmiem un niedrām. Īsts vilku midzenis. Kad pulka kolonna tuvojas Gorku ciemam, ievēroju, ka liels cilvēku bars, klūpot un krītot, pa dziļo sniegu skrien uz mežu, kas atrodas ziemeļos no šī ciema. Izsūtu savu jātnieku vadu noskaidrot, kas tie par cilvēkiem un kādēļ viņi bēg.

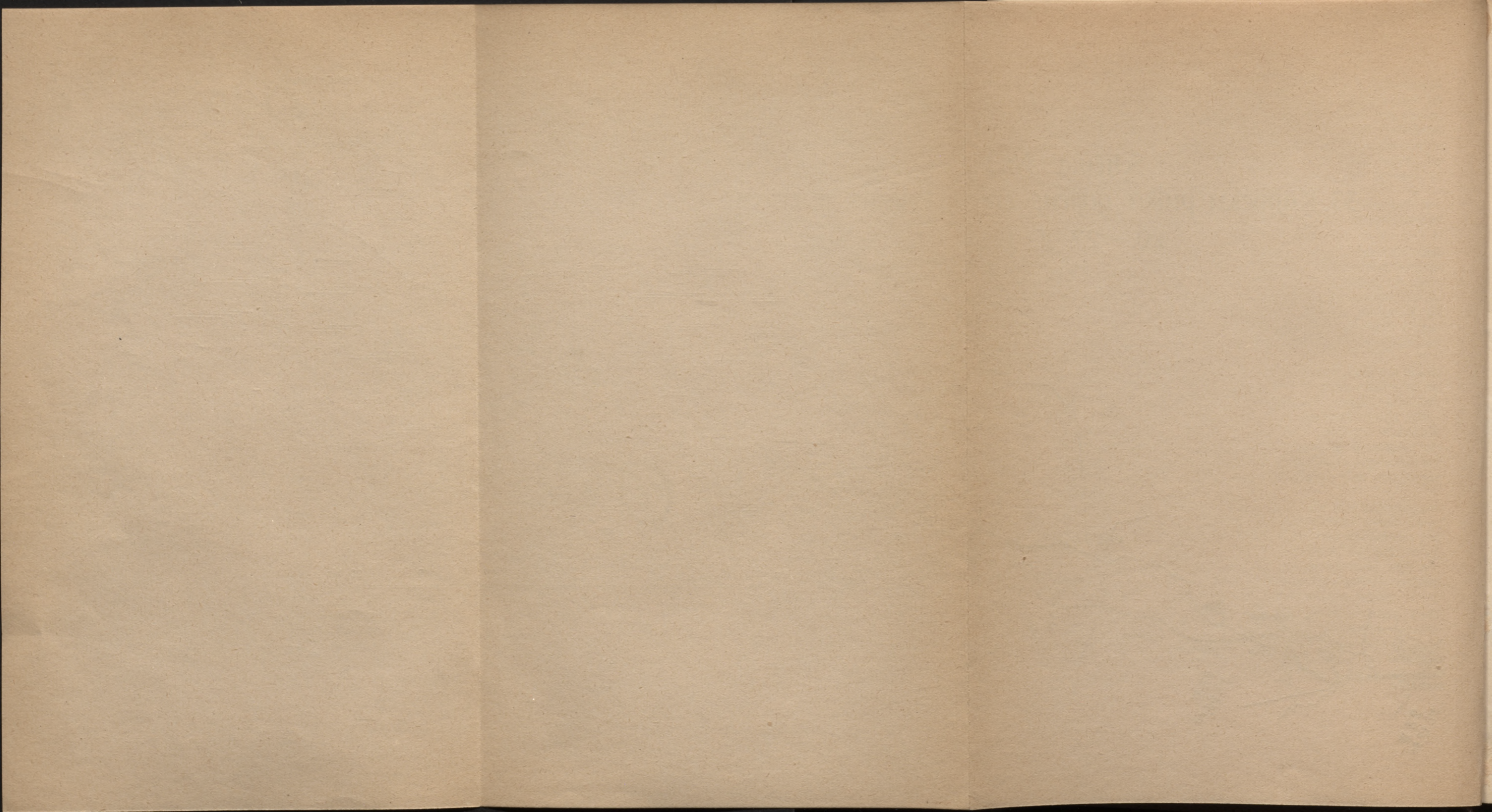
Esam jau sasnieguši Zapoljes ciemu, kad jātnieki pie manis atved aizturētos. Tie izrādās ciema 15—17 gadu vecie zēni un jaunas meitas. Viņi paskaidro, ka domājuši nākam vāciešus, kas jauniešus spaidu kārtā vedot uz Vāciju. Paskaidroju aizturētajiem, ka neesam vācieši un ka viņus neviens neaiztik, kādēļ var mierīgi iet mājās. Jaunieši, priecīgi čalodami, arī izklīst. Reizē ar aizturēto jauniešu atbrīvošanu izgaisušas arī visu pārējo ciema iemītnieku bailes un neziņa. Viņi pret mums nu ir izpalīdzīgi un laipni.

Pēc negulētās nakts un smagā pārgājiena visi kaŗavīri, bet jo sevišķi zirgi, ir ļoti noguruši. Iztaujājot ciema iemītniekus, noskaidrojas, ka tālāk uz rietumiem vācu soda ekspedīcija jau 1942. gada vasarā visus ciemus nodedzinājusi, bet iedzīvotāji izsūtīti uz citiem apgabaliem. Tādēļ pirms ieiešanas šajā nopostītajā un izmirušajā apgabalā nolēmju dot iespēju cilvēkiem vēl vienu nakti atpūsties Zapoljes ciema siltajās telpās.

Tā kā esam nu pienākuši cieši klāt purva rajonam, kuŗā mitinās spēcīgas partizānu vienības, izlieku visapkārt novietojumam pastiprinātu sardzi. Pievakarē pulka sakaru vads vēl reizi veltīgi nopūlas uzņemt radio sakarus ar divīzijas stābu, bet pēdējais neatbild arī šoreiz. Vakarā no apsardzības

Schēma Nr.3
 33. Kājnieku pulka gājiens cauri Polistas purviem
 20. – 27. II 1944.

vienībām ienāk ziņas, ka mežā ziemeļos no ciema novērotas signālugunis un dzirdēti arī šāvieni. Tātad — partizāni ir tiešā mūsu novietojuma tuvumā. Atceroties ciema jauniešu bēgšanu uz mežu, man ir skaidrs, ka šī ciema iedzīvotājiem ir cieši sakari ar partizāniem. Tādēļ ataicinu pie sevis ciema vecāko — kādu bārdainu veci un pasaku, ka esam latvieši, aizstāvam savu zemi un nedomājam jaukties Krievijas iekšējās lietās; pašreiz mēs atkāpjamies un neaiztiksim nevienu ciema iedzīvotāju, ja vien tie neaiztik mūs. Bet gadījumā, ja mums uzbruks partizāni, mēs aizstāvēsimies, kādēļ dabiski būs jācieš arī ciemam. Pasaku arī, lai ciema vecākais nupat dzirdēto paziņo saviem draugiem — partizāniem. Sākumā vecais gan dievojas, ka viņam ar partizāniem nekādu sakaru nav, bet redzēdams, ka es viņam tomēr neticu, piekrīt manam priekšlikumam un vienīgi lūdz, lai atļauju divām viņa izraudzītām sievietēm iziet cauri mūsu apsardzības vienībām.

Reizē ar šo darījumu esmu noslēdzis pamieru ar Krasnodubjes meža partizāniem. Tie mūs vairs netraucē.

Arī naktī radio sakarus ar divīziju uzņemt neizdodas. Man tomēr ļoti svarīgi zināt, cik ilgi jāaizstāv Polistas upes līnija. Tādēļ nolemju sakaru atjaunošanai ar divīziju izsūtīt savu jātnieku vadu. Reglaments gan paredz, ka sakarus ar mani jācenšas atjaunot divīzijas stābam, bet šajos apstākļos, kad apdraudēta visu pulka kaņavīru eksistence, es nevaru vadīties no reglamenta. Bez tam man nav arī ticības, ka divīzijas stābs centīsies sakarus ar mani atjaunot.

22. februārī ap plkst. 06.00 pulka jātnieku vads — 16 jātnieku kaprāļa Titus vadībā izjāj no Zapoljes. Arī pulks pašreiz uzsāk gājienu. Esmu gājiena kolonnas galvā, kad jātnieki rīta krēslā nogriežas no pulka gājiena ceļa un lēnos rikšos pazūd mežā ziemeļrietumu virzienā. Mans skats viņus pavada, cik tālu vien iespējams saredzēt. Man ap sirdi ir ļoti smagi, jo pilnīgi saprotu tās briesmas, kādām nu padoti šie mani jātnieki, kas pašreiz atdalās no pulka. Vai viņi norādītajā vietā divīzijas stābu atradīs? Vai ceļā viņus nepārsteigs partizāni? Tie ir jautājumi, kas man neatlaidīgi uzmācas. Citas izejas es tomēr neredzu, ja nevēlos, lai mēs uz Polistas upes līnijas paliktu sēžam, kamēr citas vienības atkāpjas. Tādēļ ir jāriskē un sakari ar divīziju jāuzņem.

Rietumos no Zapoljes mūsu atkāpšanās ceļš atkal virzās

starp staigiem purviem. Par spīti lielajam salam, šie purvi zem dziļās sniega segas nav aizsaluši, un katrs, kas nogriežas no ceļa, iestieg purvā.

No kādas purva salas signālizē. Tātad — mums seko un mūs novēro. Šeit uzdušamies arī uz pirmā aizsprosta — pāri ceļam sagāztiem kokiem. Kad šo sprostojumu esam novākuši, pēc neliela gabala nonākam atkal pie jauna. Tā vīriem pavisam 16 reižu kopējiem spēkiem jāķeršas pie resnajiem priežu stumbriem, kas aizcirtuma veidā krustām un šķērsām sagāzti pāri ceļam tādās vietās, kurās šos aizcirtumus nav iespējams apbraukt.

Izpostītie tilti un aizcirtumi lielā mērā apgrūtina un kavē mūsu virzīšanos uz priekšu. Tā tikai ap plkst. 14.00 pulks sasniedz Polistas upi un ieņem pretošanās pozīciju tās austrumu krastā. Šīs pozīcijas atstāšanai man jāsaņem rakstiska divīzijas komandiera pavēle. Sakarus ar 32. kājnieku pulku man pavēlēts uzņemt pie Paporotnas ciema. Jau gājiena laikā nosūtu uz turieni vienu 7. rotas vadu (23 vīrus). Vada uzdevums ir sagaidīt 32. kājnieku pulka sakaru vadu, pēc tam atgriezties pulkā un sniegt man ziņojumu.

Pēcpusdienas stundās karavīri ceļ sev teltis, nosedzot tās ar skujām un sniegu, lai naktī kaut cik būtu pasargāti no asā vēja un sala. Visā apkārtnē nav nekādas pajumtes. Cik vien tālu skatiens sniedzas, nekur nav redzama kāda māja, nav dzirdams pat gailis dziedam, nedz suns rejam. Visi ciemi tuvu un tālu ir nopostīti. Kur palikuši cilvēki, kas šeit kādreiz dzīvojuši, tā ir liela mīkla.

Savu komandpunktu iekārtoju Žil Borokas ciema kapsētā — kādā izraktā, bet nezināmu iemeslu dēļ vēl neaizņemtā kapā. Šim komandpunktam ir daudz labu īpašību: esam segti no vēja, to viegli atrast, jo tik nabadzīga un nolaista kapsēta ar tai raksturīgām dažām likām priedēm visā iecirknī ir tikai viena. Kad nosedzam šo kapa bedri ar skujām un sniegu, tad drīkstam pat cerēt, ka tajā iespējams pavadīt nakti, nenosaldejot ausis. Laiks pieturas auksts. Pūš spēcīgs ziemeļrietumu vējš. Nakts paiet mierīgi.

23. februāra rītā izsūtu slēpotāju izlūku patruļas: vienu uz Lennu ar uzdevumu noskaidrot, vai no mums uz dienvidiem neatrodas kādas vācu vienības, bet otru uz Isurjevu noskaidrot, vai tur nav ieradies divīzijas pārsienamais punkts.

Drīz vien noskaidrojas, ka Polistas upe, līdzīgi visām purvu upēm šajā rajonā, nav aizsalusi, bet tilts pie Uchošinas nopostīts. Tādēļ uzdošu sapieņu rotas komandierim noskaidrot tilta atjaunošanas iespējas.

Izlūki atgriežas pēcpusdienā un ziņo, ka Lennas rajonā neviena vācu vienība nav manīta, bet Isurjevas rajonā iebrauktie ceļi liecina, ka šeit darbojas partizāni. No divīzijas pārsienamā punkta nav ne vēsts. Ierodas arī 7. rotas komandieris un ziņo, ka uz Paporotnas ciemu izsūtītā patruļa atgriezusies, bet vakar uz turieni nosūtītais vads šai ciemā nav atrasts.

Norīkoju 7. rotas komandieŗa rīcībā 4 pajūgus un uzdošu vēl reizi aizbraukt uz Paporotnas ciemu, pārmeķlēt apkārtni un censties noskaidrot, vai nav kādas pazīmes, ka mūsējie šajā nodegušajā ciemā būtu vismaz bijuši.

Atgriežas arī sapieņu rotas komandieris un ziņo, ka Polistas upe ir apmēram 25 m plata un 2—2,5 m dziļa ar staigņu un dūņainu dibenu. Tilta būvei materiāli jāpieved no apmēram 1 km attālā meža. Lai tiltu uzbūvētu, nepieciešami pajūgi un darba spēks. Tilta būvei vajadzīgos strādniekus un pajūgus nekavējoties arī norīkoju.

Vēlu vakarā atgriežas 7. rotas komandieris un ziņo, ka Paporotnas ciemā nav atrodamas ne mazākās pazīmes, ka mūsējie tur būtu bijuši. Par šī vada mīklaino pazušanu esmu bezgala norūpējies, bet tomēr ceru, ka tas vēl atradīsies.*)

Pēc mana aprēķina, ja nekas ļauns nav noticis, šovakar būtu jāatgriežas pulka jātnieku vadam. Tādēļ kopā ar pulka sevišķo uzdevumu virsnieku izeju uzkalnā, kas atrodas apmēram pusotra kilometra ziemeļos no Žil-Borokas, un vēroju ceļu, kas garām Tatineca kalnam pāri purviem aizvijas ziemeļrietumu virzienā. Uz šī ceļa vajadzētu parādīties maniē jātniekiem. Bet — cik tālu skats vien sniedzas, purvā nav saskatāma ne niecīgākā kustība. Vienīgi tālumā — pāri visiem purviem noslēpumaini tumšs paceļas priedēm apaugušais Tatineca kalns.

Mēs stāvam un gaidām. Es saprotu, ka šādai gaidīšanai nav nozīmes, bet man tik ļoti gribas sagaidīt jātnieku atgriešanos, sagaidīt divīzijas pavēli. Instinktīvi es arī jūtu, ka visā frontē turpina atkāpties, vienīgi mēs, atšķirti no visas pasaules, šē

*) Vēlāk noskaidrojās, ka šis vads bija pievienojies 32. kājnieku pulkam un atkāpies kopā ar to.

sēžam, kā savu galu gaidīdami. Esmu tā aizņemts ar savām rūpēm, ka nemaz nemanu, ka vējš pieņemas spēkā un purvs tinas tā kā miglā. Pārsteigts tikai pamanu, ka manam skatam pazudis ceļš. Tad pazūd arī purvs ar kroplajām priedītēm. Vēl kādu brīdi redzama Tatineca virsotne, tad nozūd arī tā.

Asais vējš un sniegs mums kapā sejas. Mēs brienam atpakaļ uz savu kapa bedri. Pār plašajiem purviem nepiedzīvotā niknumā sākusi trakot sniega vētra. Ar pieaugošu spēku tā plosās visu nakti, it kā ar savām sniega vērpētēm gribēdama aprakt visus manus vīrus. Atgriezies savā bedrē, norīkoju rotas dežurantus raudzīties, lai katrā teltī viens paliktu nomodā, kurinātu uguni un uzmanītu, lai kāds miegā nenosalst. Apsardzības vienības uzdodu atvilkt tiešā novietojuma tuvumā, jo šādā vētrā arī ienaidnieks ir saistīts uz vietas, kādēļ nekāds pārsteigums nav gaidāms.

Pēc šo pavēļu nodošanas sēžu un klausos, kā pāri mūsu bedrei gaudo vētra. Domāju par to, vai tikai šis tukšais kaps nav nolemts man un manam pulkam.

Nolemju steidzināt tilta būvi, cik vien iespējams. Jau ar rīta ausmu vēlos izsūtīt izlūkus uz Čichačevas staciju, lai ar apgādes vienību starpniecību — tādām, saskaņā ar pavēli, tur vajadzētu būt — mēģinātu sazināties ar divīzijas stābu.

5.

PARTIZĀNI UZBRŪK

24. februāra rītā sniega vētra aprimusi, un sapieŗu rota jau strādā pie tilta būves, kad no upei rietumos piegulošā purva, ar nolūku ieņemt tiltu, uzbrukumā dodas apmēram 80 vīru stipra partizānu grupa. Lai gan šis uzbrukums maniem sapieŗiem nāk kā pārsteigums, viņi tomēr pierāda, ka ir īstie vīri savā vietā. Leitnanta Reimaņa vadībā viņi rikojas tā, kā bija mācīti. Bez mazākās pānikas un apjukuma vīri pārtrauc darbu un tveŗ pēc ieročiem. Pielaiduŗi partizānus uz apmēram 200 metriem, sapieŗi atklāj spēcīgu un labi tēmētu uguni. Šādu saņemšanu ienaidnieks nav sagaidījis. Ciņā nevelkas ilgi. Jau pēc pirmā uguns brāziena boļševiki sakrīt dziļajā sniegā un, izmantojot ciņaino apkārtni, sāk atvilkties uz aizmugurē pali-

kušo purvu. Cīņas beigās mēs purvā atrodam divus kritušos, bet asiņainās pēdas sniegā liecina, ka partizāni sev līdz aizvilkuši vairākus ievainotos.

Tai pašā dienā plkst. 10.00 tilts ir gatavs. Kā pirmā pār to 13 pajūgos kapteiņa Ercuma vadībā dodas 35 vīru izlūku grupa, kuņas uzdevums sasniegt Čichačevas staciju, lai tur ar apgādes vienību starpniecību mēģinātu uzņemt sakarus ar divīzijas stābu. Arī viss pulks pāriet upei.

Pašreiz esam pienākuši partizānu apgādes un vadības centra tiešā tuvumā. Uzbrukums šē iespējams no visām pusēm, tādēļ pulks pozīcijas ieņem atbalsta punkta veidā, izliekot sardzi visapkārt. Savu komandpunktu iekārtoju mežā 1 km austrumos no Gvezdenas ciema. Kāds kupls kadiķa krūms un divas teltnes mums dod aizsegu no asā vēja.

Pievakarē mūsu izlūki ziņo, ka uz ezera ledus, apmēram 4 km no krasta, nolaidušās divas ienaidnieka lidmašīnas, no kuņām izlādē dažādas mantas. Pēdējās iekrautas pajūgos un aizvestas dienvidrietumu virzienā. Spriežot pēc šiem faktiem, lidmašīnas partizāniem piegādā pārtiku un municiju. Prettanku lielgabalu manai kaujas grupai nav, bet izsūtīt kājniekus ir bīstami, jo lidmašīnas ar saviem klāja ieročiem mums var nodarīt smagus zaudējumus. Tādēļ izšķīros šo ienaidnieka darbību netraucēt.

Pilnīgi negaidot, plkst. 19.00 atgriežas kapteinis Ercums. Nokūsis un sagrauzts, viņš ziņo, ka pie Glasačevas ienaidnieks viņa izlūku grupu pārsteidzis ar uguni. 13 kuņavīru ievainoti vai krituši; arī visi zirgi palikuši sadursmes vietā. Kapteinim Ercumam ar atlikušajiem vīriem tikai ar lielām grūtībām pa meža takām izdevies atgriezties.

Šīs izlūku grupas darbību kapteinis Ercums attēlo šādi:

Kad visi mēģinājumi nodibināt sakarus ar divīzijas stābu bija beigušies nesekmīgi, lai zinātu, kas pulkam tālāk darāms, pulka komandieris uzdeva man vēl reizi mēģināt uzņemt sakarus ar divīzijas stābu. Izlūku grupas sastāvā ietilpa 2 kājnieku grupas 3 divjūgu pajūgos un 15 krievu tautības kuņavīru ar 10 smagi piekrautiem vienjūga pajūgiem. Labi apzinājos, ka uzdevums ir ļoti bīstams, bet, ņemot vērā stāvokļa nopietnību, 24. februārī plkst. 10.00 devos ceļā. Bija brīnišķīgi saulaina diena, lai gan sals pieturējās pie —15 grādiem pēc Celsija, un brauciens sākās ļoti jauki. Virzījāmies ne ātrāk kā 4—5 km stundā, jo zirgi bija noguruši, sniegs dziļš un ceļš niebraukts.

Visiem tāpēc kamanās sasēsties nemaz nebija iespējams. Gri-
bēju līdz tumsai noiet pēc iespējas lielāku ceļa gabalu un var-
būt pat sasniegt divīzijas stābu, jo, pēc mana aprēķina, tam
vajadzēja atrasties apmēram 25 km attālumā. Isurjevas ciema
drupas sasniedzām plkst. 11.30 un, virzoties tālāk uz Griviem,
sniegā ievēroju svaigas cilvēku pēdas. Negribēju kavēties, un
tāpēc atstāju tās bez ievēribas. Pēc šo pēdu svaiguma varēja
tikai secināt, ka neilgu laiku atpakaļ še bija bijuši daži cilvēki.
Izbraucot uz klajuma, no kuŗa varēja redzēt Grīvu ciema dru-
pas, tālskati skaidri redzēju, ka no tā vairāki cilvēki kamanās
aizauļoja prom. Es kļuvu uzmanīgs, jo bija skaidrs, ka tie ir
partizāni. Pavēlēju pirmajām kamanām ar grupas komandieri
izvirzīties uz priekšu, un tā virzījāmies tālāk. Jāpaskaidro,
ka ciemus šeit varēja atrast pēc pārpalikušajām nodegušu
māju atliekām; pat tām bija iespējams aiziet garām, ja tās ne-
būtu atzīmētas kartē.

Iebraucot Dolgojes ciemā, atklājās satriecoša aina. 4 vācu
apvidus mašīnas bija sadegušas, to starpā daži auto apgāzti un
izlaupīti. Visapkārt mētājās gan sadegušu, gan kritušu kaŗa-
vīru liķi. Kritušie visi bija izgērbti. Pēc visām pazīmēm, kauja
bija notikusi tikai pāris dienu atpakaļ, un vācieši bija pieveikti
pēc tam, kad tie bija izšāvuši visu savu municiju. Līdzēt šeit
nevienam nevarēju un, lai nebojātu savu kaŗavīru garastā-
vokli, devu pavēli turpināt ceļu. Redzēju, ka kaŗavīru sejas
ir drūmas un tos bija pārņēmusi nervozitāte. Klusēdami virzī-
jāmies tālāk.

Kaŗavīriem, kas brauca pirmajās kamanās, norādīju būt
uzmanīgiem, tāpat brīdināju pārējos, lai tur acis vaļā. Visi klu-
sēdami man piekrita. Izbraucot no Dolgojes ciema, priekšējai
patruļai no ienaidnieka puses tuvojās kādas kamanas. Caur
tālskati redzēju, ka tajās sēž 3 sievietes. Tās bija 20—25 g. ve-
cas, glīta izskata krievietes. Viņas atbildēja nervozi un nenot-
teikti, ka dodoties uz tuvējo ciemu pēc siena. Pavēlēju diviem
kaŗavīriem sēsties viņu kamanās un braukt aiz priekšējās
patruļas. Nenogaidījuši, kamēr priekšējā patruļa ieņem vāja-
dzīgo attālumu, lēnā gaitā sekojām tūlīt aiz tās — cerībā, ka
vajadzīgo atstarpī ieņemsim gājiena laikā. Ceļš uz Glasačevas
ciemu veda pa klaju līdzenu lauku. Pa labi 1,5 km, bet pa
kreisi kādus 500 m tālāk jau sākās mežs. Ievēroju, ka pa kreisi
gar meža malu aizauļoja viens pajūgs; šaut lielā attāluma dēļ
nebija nozīmes. Mēs mierīgi turpinājām ceļu. Glasačevas ciems
atradās uz kāda neliela uzkalna. Vērojot ar tālskati šo uzkalnu,
tas izskatās aizdomīgs: tā priekšējā malā varēja jau saskatīt
kaut ko līdzīgu ierakumiem. Kaut kādu kustību tomēr nekur
nevarēja manīt, un tā, neizsūtīdams vispirms uz priekšu izlū-
kus — atkal tā paša dārgā laika pēc, devāmies, kā gājuši, tālāk.

Kad uzkalnam bijām pievirzījušies uz kādiem 150—200
metriem, no tā priekšējās malas pār mums sāka līt ložu krusa.
Visi kamanās sēdošie vīri metās sniegā. Pulkstenis rādīja 14.30,
kad visi gulējām virknē viens aiz otra. Labi apzinājos, ka šādā

stāvoklī ienaidnieks mūs var iznīcināt ar vienu labi tēmētu ložmetēju kārtu, bez tam, guļot virknē, arī šaut mēs nevarējām. Pavēlēju tāpēc pirmajai grupai izvērsties pa labi ķēdē un atklāt uguni. Nopratu, ka pagaidām ienaidnieks bija labi maskējies, bet, kā liekas, visa tā uguns bija koncentrēta uz mūsu zirgiem, jo tie viens pakal otram, ložu ķerti, saļima. Šo apstākli gribēju izmantot un norādīju patšautenei pārvietoties pa kreisi no ceļa ar uzdevumu apkarot ienaidnieka ložmetēju. Aizmurgurē esošajiem kaņavīriem pavēlēju izvērsties ķēdē un ar pārskrējieniem doties uzbrukumā. Arī ienaidnieks laikam bija pamanījis mūsu kustību, un nu lodes kā bites sāka spingt virs mūsu galvām. Arī mani ienaidnieks bija ievērojis, jo kādu soli pa kreisi no manis nošalcās ložmetēja kārtā, bet pēc tam atkal pa labi. Patšautene bija novietojusies pozīcijā, un tikko šāvējs paspēja izšaut vienu kārtu, kad tas saļima, ienaidnieka lodes trāpīts. Otrs šāvējs stājās viņa vietā, bet arī to ķēra tāds pats liktenis. Priekšējā grupa bija izvērsusies ķēdē un sekmīgi atbildēja ienaidnieka ugunij. Pagriezies atpakaļ, ievēroju, ka izlūku grupai piedalītie krievu kaņavīri cešas apgriezt vēl nenošautos zirgus, bet daži jau bija uzsākuši atiet meža virzienā. Guļot uz vietas, mūsu stāvoklis ar katru mirkli pasliktinājās, tāpēc, neievērodams ienaidnieka uguni, piecēlos un mēģināju vēlreiz dabūt kaņavīrus uz priekšu. Tie, pie kuriem tieši piegāju klāt un uzsaucu: „Uz priekšu!“, dažus soļus paskrēja, bet ātri vien atkal nogulās. Izdarot pārskrējieni, krita vēl kāds kaņavīrs. Saprātu, ka pie šiem apstākļiem izlūku grupa sev ceļu atbrīvot nespēj, tāpēc pavēlēju kaņavīriem uzsākt atkāpties meža virzienā. Atkāpšanos sākām plkst. 16.15. Ienaidnieks, redzot mūsu atkāpšanos, savu uguni pastiprināja un, izvīrējies kādu ložmetēju pa kreisi mežā, apdraudēja mūs pat no flanga. Neskatoties uz spēcīgo ienaidnieka uguni, lielākā daļa kaņavīru laimīgi sasniedza mežu. Kritis bija mans ziņnesis — kareivis Pudāns. Cīņa bija ilgusi stundu un 45 minūtes. Ar smagu sirdi atgriezāmies pie pulka. Doto uzdevumu mēs nebijām izpildījuši, un arī šis mūsu pēdējais mēģinājums nodibināt sakarus ar divīziju nebija izdevies.

Kapteinis Ercums

Ar šīs izlūku grupas neveiksmi visi mani mēģinājumi atjaunot sakarus ar divīziju ir sabrukuši.

Spriežot pēc ugunsgrēku blāzmām, vācu vienības turpina atkāpšanos. Vēl tikai šaura debess pamale rietumos nav ugunsgrēku blāzmu apgaismota. Zirgiem barības trūkst jau otro dienu, arī cilvēku uzturs izbeidzies.

Saskaņā ar pavēli, jau vakar divīzijai vajadzēja mums piegādāt pārtiku Grivu ciemā, bet tur vēl šodien nav parādījies neviens pārtikas pajūgs.

Ir jau vēla pēcpusdiena, kad pulks sasniedz Polistas purvu rietumu malu. Saskaņā ar divīzijas pavēli, tālāka atkāpšanās nav paredzēta. Esmu pārlicināts, ka arī pārējām divīzijas vienībām jāatrodas tepat mums kaimiņos. Pavēlu vienībām ieņemt divīzijas pavēlē norādīto jauno aizstāvēšanās pozīciju. Komandpunktu iekārtoju Bol. Verendaļas ciemā. Pēc četrpadsmit diennakšu pavadīšanas zem klajas debess šis ir pirmais nenopostītais ciems mūsu gājiena ceļā. Esam priecīgi, ka nu nakti būs iespējams pavadīt siltās telpās. Pēc visām pazīmēm spriežot, iedzīvotāji ciemu atstājuši īsi pirms mūsu ienākšanas. Atrodam pietiekošā daudzumā kartupeļus un zirņus, kā arī dažus liellopus un barību zirgiem. Dodu virtuvēm rīkojumu sagatavot vakariņas, bet kaņavīriem iekārtoties nakts mītnei.

Visā rietumu pamalē atblāzmojas ugunsgrēki. Iestājas klusa zvaigžņota nakts, kuņas mieru bieži pārtrauc īsas ložmetēju kārtas un šauteņu šāvieni. Tur ienaidnieka partizāni neatlaidīgi turpina uzmaukt mūsu apsardzības vienību. Tikai uz rīta pusī iestājas miers.

6.

IELENKTI

Iepriekšējā dienā plkst. 17.00 uz Čičačevas staciju divos pajūgos biju izsūtījis izlūku patruļu. Šī patruļa atgriežas 26. februārī plkst. 05.00 un ziņo, ka jau iepriekšējā vakarā Čičačevu ieņēmušas sarkanarmijas kājnieku un tanku vienības. Izlūku grupa arī pavēstī, ka pāreju dzelzceļam pie Železnas ienaidnieks vēl nav ieņēmis.

Man nu ir skaidrs, ka, pretēji savām pavēlēm, divīzija nav ieņēmusi aizstāvēšanās pozīciju Polistas purvu rietumu malā, bet turpinājusi atkāpšanos, pie tam tādā steigā, ka aizmirsusi piesūtīt atkāpšanās pavēli arī man. Šo pavēli gaidīdams, esmu zaudējis četras diennaktis, un manam pulkam nu draud ielenkums. Ceru, ka rīta agrumā man vēl izdosies nepamanītam aizslīdēt ienaidniekam garām.

Tāpēc pavēlu jau 26. februārī plkst. 07.00 turpināt gājieni virzienā Novaja-Železna-Aševa-Kuzņecova. Pavēlu arī atvieg-

lot transportu, noņemot virtuvēm riteņus un visu pārkraujot ragavās.

Apsardzības vienību pārnākšana tomēr aizkavējas, un pulkstenis ir jau 07.30, kad priekšējā rota reizē ar pulka stābu atstāj Bol. Verendaļas ciemu. Sals apmēram —15 gradu, nedaudz snieg. Ceļš virzās pa samērā līdzenu apvidu, apaugušu lazdām un citiem krūmiem. Vairākās vietās sniegā redzamas cilvēku pēdas, kas ieiet krūmājos. Tās nedaudz piesniegušas, kādēļ spriežams, ka kustība notikusi naktī.

Tuvojamies Novajas ciemam. Tālskatī vēroju, ka gājiena priekšgrupa sasniedz to un netraucēta turpina virzīties cauri nopostītajam ciemam. Laiks pamazām noskaidrojas, un atspīd spoža ziemas saule. Priekšrota sasniegusi Jereminu, bet tilts pār nelielo upi nopostīts. Uzdodu sapieņu rotai to sakārtot, lai pāriet varētu mūsu pajūgi. Kamēr tiltu salabo, dodu pulkam atpūtu.

Šai brīdī pie manis atved kādu krievu civilistu, ko aizturējušas mūsu patruļas. Viņš stāsta, ka šorīt agri izbēdzis no Čičačevas. Vācu laikā viņš esot strādājis ciema pašpārvaldē, kādēļ tagad esot spiests bēgļot. Šorīt lielas sarkanarmijas daļas gājušas cauri ciemam, dodoties rietumu virzienā. Esot bijis daudz artilērijas, kājnieki un arī tanki. Lieku šo civilistu aizturēt. Arī pulka priekšgrupa ziņo, ka no tuvējā uzkalna labi redzama ienaidnieka spēku kustība un dzelzceļa pāreja pie Železnas jau ieņemta.

Kļūst skaidrs, ka gājienu turpināt iepriekš nospraustajā virzienā nav iespējams, tādēļ pavēlu kolonnai gājiena maršrutu mainīt un doties virzienā Kanina-Marina, t. i. uz dienvidaustrumiem.

Ir gaiša un saulaina ziemas diena. Tuvojas jau pusdienas laiks. Apvidus ir kalnains, ceļš nav iebraukts un brišana caur dziļo sniegu ir ļoti grūta. Sevišķi tā nokausē zirgus. Ļoti labi apzinos, ka tikai apmēram 4 km rietumos no mums tai pat virzienā dodas kāda daudz lielāka sarkanarmijas kolonna. Ejam tātad līdztekus — boļševiku kolonna pa lielo ceļu rietumos, bet mans pulks pa mazo lauku ceļu austrumos.

Kad esam izgājuši cauri Kaninas ciemam, mūs pārlido kāda vācu izlūku lidmašīna. Tā, varbūt, meklē manu pulku. Šaujot baltās raķetes, mēs varētu atzīmēties, bet boļševiku tuvuma dēļ nedrīkstam to darīt, lai neatklātu savu atrašanās vietu. Īsi

pēc pusdienas sasniedzam Marinas ciemu, kuņā vesela palikusi vienīgi baznīca. Vakar vai aizvakar pie šī ciema vēl bijusi kauja, jo pie izejas no ciema drupām vēl šodien redzamas svai-gas granātu bedres. Šur un tur guļ arī salauzti rati un krituši zirgi.

Dodu pulkam mazu atpūtu un kopā ar adjutantu uzkāpju baznīcas tornī, no kuņa paveņas samērā plašs skats uz apkārtni. Cik tālu vien var saredzēt, nekur nav vērojama ne mazākā kustība. Visa apkārtnē liekas kā izmirusi. Arī ienaidnieka kolonnas vairs nav redzamas. Iespējams, ka tās novirzījušās uz rietumiem.

Nokāpis no torņa, atbrīvoju aizmurušo civilistu. Ar nelieku-ļotu sirsnību viņš atvadās un novēl mums laimīgu izklūšanu no ielenkuma. Saku, ka viņš, ja vēlas, var sekot mūsu kolonnai. Viņš tomēr atsakās un kādu brīdi stāv kā nezināšanā. Lielas asaras rit pār viņa vaigiem. Viņš esot visu zaudējis — ģimeni un mantu, kādēļ cita ceļa vairs neatliekot. To pateicis, viņš izņem no kabatas pasesnu auklu, pārmet to pār plecu un ieiet tuvējā mežā.

Virzīšanās uz priekšu līdztekus boļševikiem nav patīkama. Lai atrastu kādu spraugu un izklūtu no šī neērtā stāvokļa, mainu atkal gājiena virzienu, šoreiz uz dienvidrietumiem, jo vēlos tikt tālāk rietumos. Zirgi ir stipri noguruši, un kolonna virzās uz priekšu ļoti lēnām. Pulka stābs iet kolonnas galvā. Pulkstenis rāda jau 16. stundu, kad tuvojamies Žilinas ciemam. Gājiena priekšgrupa ciemu jau sasniegusi un ziņo, ka Boroviču ciemā redzama kāda liela ienaidnieka kaņaspēka kolonna. „Ja pulkvedis vēlas, lai atnāk paskatīties,“ savu ziņojumu beidz ziņnesis.

Izeju pie priekšgrupas un, aizslēpies aiz kāda žoga, kas vēl palicis pāri no nodedzinātā ciema, tālskatī vēroju ienaidnieku. Redzu lielu ienaidnieka kolonnu virzāties uz dienvidrietu-miem. Cik šī kolonna īsti gaļa, to nespēju noteikt, jo tās galva pazūd tālumā Aševas virzienā. Otra ienaidnieka kolonna — ap-mēram viens kājnieku pulks ar artileriju pašlaik caur Šilovu virzās tieši uz dienvidiem. Kāda apgādes vienība savukārt nāk no ziemeļiem un tuvojas Boroviču ciemam. Varu pavisam skaidri saskatīt, kā brauc viņu kūpošās virtuves. Pаметis ska-tienu atpakaļ, redzu, ka mana pulka kolonna vēl atrodas ielejā un ir ienaidniekam neredzama. Vīri sastājušies mazās grupās

un, kā liekas, pat neaptver, cik kļūmīgā stāvoklī mēs pašreiz atrodamies. Arī man prātā iešaujas doma, ka mēs kaņojam kā Napoleona laikos: es skaidri redzu, kurp un ar kādiem spēkiem virzās ienaidnieks un ko dara mans pulks... Ja es savā laikā augstākajā kaņaskolā šādu stāvokli būtu devis kādā taktikas vingrinājumā, visi audzēkņi būtu smējušies un apgalvojuši, ka pie pašreizējās aviācijas attīstības šāds stāvoklis nemaz vairs nav iespējams.

Pulkam pārgājienā nav līdz artilērijas un prettanku ieroču. Arī ienaidnieka pārspēks ir par lielu, lai mēs varētu cerēt uz uzvaru kaujā. Tādēļ izšķiņos vēl reizi mēģināt no kaujas izvairīties, bet gadījumā, ja ceļš tomēr būtu jāatbrīvo ar kauju, tad visizdevīgāk uzbrukt tam ienaidnieka pulkam, kas virzās savrup, dienvidos no ienaidnieka pārējiem spēkiem.

Pulksten 16.30 pie Buliginas ciema saaicinu pie sevis visus pulka virsniekus un paziņoju viņiem, ka pulks ir pilnīgi ielenkts un atrodas apmēram 25 km ienaidnieka aizmugurē. Pavēlu turpināt gājieni, izvairoties no sadursmes ar ienaidnieku, bet, ja tas būtu nepieciešams, izlauzties ar kauju vēl šajā naktī, kamēr ienaidnieka fronte vēl nav nostabilizējusies un visi tā spēki atrodas kustībā. Gājenam pa apvidu lieku sakārtoties līdz plkst. 16.50, ņemot līdz tikai ieročus, municiju, vienu silto kreklu un vienu pāri sausu zeķu. Visas pārējās mantas pavēlu iznīcināt, bet ievainotos ievietot somu laiviņās un vilkt līdzī aiz zirgiem. Dodu vajadzīgās pavēles, un pulks pārkārtojas tuvošanās gājiena iekārtā. Arjergardā nozīmēju 5. rotu.

Šajā pulkam tik izšķirīgajā brīdī, kad esmu aizņemts ar pēdējo pavēļu došanu, man kā atgriezušies pieteicas dižkareivis Klimovičs ar vēl 8 pulka jātnieku vada kaņavīriem. Dižkareivis ziņo, ka divīzijas stābu jātnieku vads sasniedzis 22. februāra vakarā un dienu vēlāk saņēmis arī atkāpšanās pavēli pulkam. Atgriežoties uz pulku, viņiem ceļu nosprostojuši partizāni, kādēļ jātnieki bijuši spiesti meklēt apkārtceļu, nomaldījušies purvā un tikai 25. februārī ap plkst. 10.00 sasnieguši Žil-Boroku. Sekojot pulkam, pie Glasačēvas ciņā ar partizāniem kritis vada komandieris kaprālis Titus.

Lai cik traģisks ir šis ziņojums, man nav pat laika to kārtīgi noklausīties, jo pulks pašreiz ir ielenkts un atrodas lielu ienaidnieka spēku tiešā aizmugurē. Man jāsakopo visi prāti, lai izvestu pulku no šī kļūmīgā stāvokļa.

Pulkstenis ir jau 17.00, kad vienības atstāj ceļu un pāriet samērā stāvo gravu, lai pulcētos otrpus tai esošajā krūmājā. Kopā ar sedzošo rotu gravai pāriet arī pulka stābs. Metas jau krēsla, kad arī tas sasniedz vienību pulcēšanās vietu. Šai brīdī mūsu aizmugurē virzienā no Žilinas ciema dzirdama jātnieku auļošana un kliegzieni „Za Staļina, za rodinu!“, pēc tam vairākas patšauteņu kārtas. Tad viss atkal apklust.

„Viņi sāk revidēt mūsu pamestās mantas,“ nosaka kaņavīri, bet mēs soļojam tālāk bez ceļa — cauri krūmājiem un pāri laukiem. Mūsu gājiena virziens — azimuts 210*). Dzelzceļu gribu pāriet 1 km dienvidos no Losoviču stacijas. Pēc saulainās dienas iestājusies skaidra un zvaigžņota ziemas nakts. Sals apmēram —18 gradu pēc Reomira.

Man mugurā aitādas kažoks. Brienu kolonnas galvā. Sniegs vietām sniedzas līdz ceļiem. Sāk mesties karsti. Saprotu, ka smagajā kažokā pulku vadīt nespēšu, tādēļ jau pirmajā atpūtā atdošu to kādam jātniekam, kas, nosalis un sarāvies, sēž savā zirgā. Turpinu ceļu svārkos, un jāatzīst, ka gājiena laikā aukstumu nejutu. Vienīgi atpūtas vietās kļūst mazliet vēss, bet arī šajās reizēs man liela sēdēšana neiznāk.

Ejam ar caurmēra ātrumu 3 km stundā. Sniegs ir dziļš, un priekšējai rotai iešana ļoti grūta, kādēļ pēc katrām 2 stundām nomainu priekšrotu. Ap plkst. 21.00 esam sasnieguši Losoviču staciju. Pārejam dzelzceļu netraucēti. Nepilnu kilometru rietumos no dzelzceļa mums jākrusto lielceļš. Pievakarē no uzkalna pie Buliginas ciema jau redzēju, ka pa šo ceļu dienvidu virzienā aiziet apmēram viens ienaidnieka pulks ar artilēriju. Brīdinu priekšgrupu uzmanīties. Tikko tā sasniedz krūmu malu, tā tūlīt arī ziņo, ka pa lielceļu virzās pajūgu kolonna. Ir nakts, un ceļa abās pusēs krūmi. Tādēļ man liekas, ka šoreiz priekšroka gājienam ir manai kolonnai. Nepieciešamas tikai dažas mašīnpistoļu kārtas, lai ienaidnieka kolonnā rastos sajukums un mūsu priekšā pavērtos brīvs ceļš. Lēcienveidīgi rotas pārskrien lielceļu un pazūd purva krūmājos.

Kad esam atkal purvā, apturu pulku, lai kaņavīri varētu atvilkt elpu. Klusajā naktī sēžam un klausāmies, kā aizmugurē vēl arvien rīb šāvieni; dzirdamas arī komandas, un ilgi ne-

*) Par azimutu sauc virzienu, ko nosaka pēc busoles, ņemot par pamatu dienvidziemeļu līniju.

rimst sarkanarmiešu klaigas. Bet tās mūs vairs neuztrauc — mūsu pusē bija spēks un priekšroka. Ja boļševikiem patīk, viņi var „debates“ turpināt.

Sals pastiprinās. Nakts. Virs mums izplešas zvaigžņotas ziemas debesis. Mans skatiens pārslīd šiem zvaigžņu pulkiem un meklē manu laimes zvaigzni — tālu ziemeļos. Daudz reižu tā jau vadījusi manas gaitas, un arī šajā mums tik liktenīgajā naktī tā ir atkal savā vietā. Lai cik tumša ir nakts, lai cik viltīgs arī šo purvu vadātājs, — mēs viņa varā nenokļūsim, bet cauri visiem purviem sniegā dziļi savu taku iemēsim.

Mainu atkal gājiena virzienu — uz mežu, kas 10 kilometru ziemeļos no Novorževas.

Turpinām gājieni, apejot apdzīvotās vietas, jo tās visas jau ienēmis ienaidnieks. Kad tuvojamies Omšaginas ciemam, no tā mums pretim izjāj kāda ienaidnieka jātnieku patruļa. Nepaģūstu vairs savu priekšgrupu brīdināt. Viss norisinās pārsteidzoši ātri. No mūsu priekšgrupas nosparkšķ dažas mašīnpistoļu kārtas, jātnieki metas atpakaļ un pazūd tumsā. Man atliek vienīgi nospļauties, jo šauts bija veltīgi un par agru.

Pulks soļo tālāk, bet man liekas, ka tumsa tur pamalē ir nemiera pilna. Kopā ar saviem stāba virsniekiem izeju sāpus un ilgi pētījam tumšā ciema siluetu. Tur viss tomēr paliek klusu. Mums tā stāvēt, pulka vienības viena pēc otras aizslīd gaŗām. Kad gaŗām soļo jau pēdējā rota, pievienojamies tai arī mēs. Esmu tagad ar visu stābu nokļuvis pulka astē. Nevēlos sekot savam pulkam, bet vadīt to, kādēļ cenšos atkal tikt kolonnas galvā. Bet pa sniegā iemīto taku soļo vīri, viens aiz otra. Lai apdzītu pulku, mums jābrien gājiena kolonnai blakus pa dziļo sniegu, kas prasa milzīgu piepūli. Apdzenam rotu pēc rotas.

Kad ejam gar kādu sienu kaudzi, ievēroju, ka pie tās nespēkā saļimis kāds kaŗavīrs. Kopā ar kapteini Rulliņu pieeju pie viņa un aicinu:

„Dēls, celies un nāc mums līdz. Guļot tu sniegā nosalsi.“

Bet kaŗavīrs nemaz neklausās, ko viņam saku, tikai lūdzas:

„Pulkveŗa kungs, atstājiet mani. Es nevaru, es vairs nespēju iet!“

Par laimi gaŗām nāk mani raitnieki. Uzdoðu vienam no tiem sēdināt šo vīru zirgā, bet pašam soļot līdz kājām. Šis ir pirmais, kas saļimis nespēkā. Šim pirmajam es vēl varu palī-

dzēt. Bet kā būs tālāk? Kā būs, ja ceļmalā sabruks desmiti un vēl vairāk? Šī doma man uzmācas kā lietuvēns, un ilgi es nespēju no tās atbrīvoties. Beidzot esmu skaidrībā arī par savu pienākumu. Mana vieta nav kolonnas astē. Par to, ka kāds nepaliek guļam pie siena kaudzes, lai rūpējas rotu virsseržanti. Mans uzdevums ir vadīt pulku un izvest no ielenkuma tos, kas spēj sekot.

Kaŗš ir nežēlīgs, un arī es te nekā nespēju grozīt. Kopā ar visu savu stābu esmu atkal palicis kolonnas astē. Arī savus spēkus mēs vieglprātīgi izšķiest nedrīkstam. Tādēļ soļojam kolonas astē un tikai īsās atpūtas laikā atkal tiekam kolonnas galvā.

Visa ziemeļrietumu pamale ir liesmās. Domājams, ka tur deg Aševas miests. Dzirdami arī atsevišķi artilērijas grāviēni, bet kaut kur tālumā rej kāds ienaidnieka loŗmetējs. Eju kolonnas galvā pa kādu atklātu lauku. Pusnakts jau pāri, kad tuvojamies diviem ciēmiem. Priekŗgrupa dod zīmi apstāties. Drīz pienāk arī ziņnesis un pavēstī:

„Nodeguŗajā ciēmā, kas puskilometru pa labi no mums, redzama ienaidnieka artilērija. Ja pulkvedis vēlas, var atnākt apskatīties.“

Aizeju pie priekŗgrupas un, nometies uz ceļa, tālskatī pētiju Mininas ciēmu, kuŗā ar nelielu liesmu vēl gruzd atseviŗķu ēku paliekas. Ap uguni sasēduŗies, tur sildās sarkanarmieŗi. Viņiem līdzās stāv lielgabali ar aizjūgtiem zirgiem. Otrs ciēms, kas atrodas pa kreisi no mums, nav apgaismots, bet, sprieŗot pēc kņadas, arī tajā tikko ienākusi kāda lielāka kaŗaspēka vienība. Abus ciēmus savieno ceļŗ. Pie tā, tieŗi mūsu priekŗā, ir kāds ņķūnis. Griŗot negriŗot, mums ņim ņķūnim ir jāiet gaŗām, bet ir iespējams, ka pie tā atrodas kāds sarkanarmieŗu postenis.

Pavēlu priekŗgrupai neiet tieŗi ņķūnim klāt, bet apmēram 100 m ziemeļos no tā. Ja pie ņķūņa gadījumā atrastos sargs un kaut ko prasītu, lieku atbildēt „svoji“ un turpināt gājienu.

Priekŗgrupai ejot gar ņķūni, sargs arī tieŗām kaut ko sauc, bet, saņēmis atbildi „svoji“, mierīgi paliek savā vietā. Priekŗgrupa turpina gājienu. Kad tā jau labu gabalu pāri ceļam, doŗu zīmi, un viss pulks gājiēna kolonnā seko man. Ejot gar ņķūni, redzu abus sarkanarmieŗus sēŗam pie stūŗa un sastinguŗu skatienu raugāmiē dienvidrietumu virzienā. Tie laikam āziāti, kas burtiski izpilda to, kaŗ viņiem pavēlēts. Redzams, ka mūsu

kolonna viņus neinteresē. Tā mēs netraucēti turpinām gājienu. Vīri soļo klusi, un man liekas, ka, neskarot zemi, aiz manis slīd spoku ēnas.

Beidzot esam atkal purvā. Dodu mazu atpūtu, lai, daloties savstarpējos iespaidos, vīri atbrīvotos no nervu sasprindzinājuma. Esmu pārlicināts, ka esam tikko izgājuši cauri boļševiku 1. ešelona vienībām. Bet varbūt tā ir tikai mana iedomā, jo nekādu pierādījumu tam vēl nav.

Mazās atpūtas laiku parasti izmantoju, lai orientētos kartē un noteiktu gājiena turpmāko virzienu. Šoreiz man nav gribas un spēka to darīt. Pēc ziemeļzvaigznes norādu virzienu uz kādu tālu ugunsgrēka atblāzmu. Izvairoties no ienaidnieka ieņemtajām apdzīvotām vietām, esam daudzas reizes novirzījušies no iepriekš nospraustā gājiena virziena. Pieņemu, ka savstarpēji šīs kļūdas izlīdzināsies.

Pulks turpina gājienu. Purvs izbeidzas, un mēs ejam pa nelīdzeniem arumiem. Irdenajā sniegā iešana vēl grūtāka nekā pa purvu. Liekot soli, nekad nevar iepriekš zināt, vai kāja atsitīsies pret kādu sasalušu velēnu, vai arī dziļi iestīgs aruma dobumā. Šāds gājiens no vīriem prasa milzīgu piepūli, bet iet pa ceļu mēs vēl nedrīkstam. Tādēļ, klupdami un krizdami, brienam pa nelīdzenajiem laukiem. Tieši ziemeļos no mums paliek degošais Aševas ciems. Krustojam šoseju, kas no Aševas iet dienvidu virzienā. Atkāpjoties, vācieši šo šoseju centušies sapostīt, un tajā ik pa apmēram 100 m redzamas dziļas spridzinājumu bedres. Pieeju kādai saspridzinātai caurteikai. Tā ar vairākiem lādiņiem saspridzināta visā šosejas platumā. Šo caurteku neviens vēl nav sācis labot, un sniegā nav redzamas arī pēdas, kas liecinātu, ka kāds šo saspridzināto caurteku būtu apbraucis. Nu esmu skaidrībā, ka esam no ielenkuma jau izgājuši un sarkanarmijas vienības palikušas mūsu aizmugurē.

Šo patīkamo vēsti paziņoju arī visām vienībām, bet nepiemirstu piemētināt, ka atrodamies vēl starplaukā, kādēļ mums jāpanāk atejošās mūsu vai vācu vienības.

Vīri ir bezgala noguruši un būtu nepieciešama atpūta, bet šoreiz mēs par tādu nedrīkstam domāt. Ar lielu risku un grūtībām esmu centies pulku izvest no ielenkuma, tādēļ nedrīkstu pielaist, ka ienaidnieks mūs atkal pārsteidz.

Pēc ilga un nogurdinoša gājiena pār laukiem un arumiem sasniedzam atkal kādu purvu. Iešana nu ir daudz vieglāka, un

mēs soļojam gandrīz vai bezrūpīgi, jo mūs sarga purvs un nakts tumsa. Pēkšņi priekšgrupa dod zīmi apstāties. Padodu to tālāk, un kolonna stāv. Visi sastingst savās vietās. Iestājas draudīgs klusums. Šo klusumu es pazīstu — tas parasti nevelkas ilgi: ienaidnieks ir pamanīts, un varbūt tas jau pamanījis arī mūs.

Mana pārliecība, ka sarkanarmijas vienības jau palikušas mūsu aizmugurē, tomēr ir nesatricināma. Tādēļ virzos uzmanīgi uz priekšu. Sasniedzot priekšgrupu, tā man rāda, ka purva krūmājā skaidri saskatāmas kāda liela bunkura kontūras. Tumsā redzamas arī dzirksteles, kas laiku pa laikam izšaujas no kūpošā dūmeņa. Bunkuram blakus atrodas tāda kā zaru nojume. Kāds no patruļniekiem ziņo, ka šajā nojumē stāvēt iejūgts zirgs. Tuvumā nav manāma neviena ēka. Visapkārt vienīgi samērā biezs krūmājs. Var redzēt, ka bunkurs arī rūpīgi maskēts. Arī mēs to nebūtu ievērojuši, ja pa dūmeni nenāktu nodevīgās dzirksteles. Partizānu midzenis, — tas ir mūsu vienprātīgs lēmums. Pēc partizānu uzbrukuma kapteiņa Ercuma grupai un pulka jātnieku vadam man ar šiem Stajna kalpiem kārtojami sevišķi rēķini.

Tādēļ, kaut arī vīri no smagā pārgājiena ir noguruši un apātiski, pavēlu bunkuru no visām pusēm ielenkt. Pēc tam lieku bunkura iemītniekiem pa vienam līst laukā. Tie, kā liekas, ļoti pārsteigti un kavējas manu pavēli izpildīt. Kāds no maniēm vīriem jau grasās pa skursteni bunkurā iemest rokas granātu, kad beidzot no tā viens pēc otra sāk līst laukā bārdaini veči. Izrādās, ka tie visi ir „godīgi rūpnieki“, kas pa naktīm šai purvā tecina spirtu. Vairāki kaņavīri, to padzirdējuši, metas bunkurā pārbaudīt, vai spirts arī pēc gradiem atbilst savam nosaukumam... Ziņa, ka purvā uzietā spirta dedzinātava, ātri sasniedz arī pakaļējās vienības. Par spīti nogurumam, tās nāk raudzīties, kā notiek sadale. Pulkam par svētību tomēr izrādās, ka krievi savu darbu tikko sākuši: bunkurā atrodas vienīgi muca ar brāgu.

Man ir atkal laimējies. Šis patiesībā nenozīmīgais gadījums ar šo spirta brūzi manus vīrus uzmundrina. Sastājušies pulciņos, viņi jautri zoboņas par sekmīgi veikto brūža ielenkšanu. Viņu sejās vairs nav vienaldzības. Kaut uz īsu brīdi, bet aizmirsts arī nogurums.

Mēs turpinām ceļu. Mana karte izbeigusies, kādēļ virzienu

nu nosaku pēc ziemeļzvaigznes. Ejam taisni pāri laukiem un arumiem. Ceļš ir ļoti grūts. Vīri ārkārtīgi noguruši un sāk jau atpalikt no savām vienībām. Pēc kādas atpūtas sniegā, nespēj sabrucis, guļ bataljona komandieris. Pieeju pie viņa un aicinu mums sekot, bet viņš lūdz, lai es to labāk nošaujot, jo iet vairs nespējot. Pasaku, ka bataljona aizmugurē seko zirgi, to vidū arī viņa jājamais zirgs, un ka vienam no raitniekiem ir mans kažoks; lai velk to mugurā un jā bataljona astē. Nosēdējis apmēram 2 stundas zirga mugurā, virsnieks pārvarējis vājuma brīdi un beigu posmā jau atkal soļo kopā ar pārējiem.

Svīst jau gaisma, kad tuvojamies Maņkovas ciemam. Tā iedzīvotāji centīgi gaidījuši „atbrīvotājus“; un, rīta krēslā pamanijuši mūsu kolonnas tuvošanos, mums pretim skrien ciema pusaudži un sievietes ar pilniem svaigi ceptas maizes groziem. Kad šis priecīgo sagaidītāju bars pieskrējis mums klāt, rodas vispārējs apjukums. Noticis liktenīgs pārpratums — mēs nesam tie, ko ciema daiļavas gribējušas apsveikt. Daži pusaudži metas bēgt, bet sievietes stāv un skatās mūsos kā uz spokiem. Izliekamies, ka nesaprotam viņu vilšanos. Es pateicos par atnesto maizi un nododu to sadalīšanai kaņavīriem.

Mēs visi esam bezgala noguruši. Saņemtā svaigā maizes dona un silto telpu tuvums šo noguruma sajūtu vēl pastiprina. Ap mani sanākuši visu rotu komandieři un lūdz dot kaņavīriem vismaz pāris stundu atpūtas. Arī es visu ceļu esmu soļojis kopā ar saviem vīriem un jūtos tāpat noguris. Arī man gribētos atpūsties. Bet, paraugoties vīru sejās, es saprotu: ja ļaušu viņiem tagad izklīst pa plašo ciemu, tad šodien viņus no tā laukā vairs nedabūšu. Zinu arī to, ka, nedodot atpūtu, viņus sarūgtināšu, un dažs labs aiz spītības vien paliks sniegā sēžot. Šai brīdī man prātā iešaujas laimīga doma, un es saku:

„Līdz Novorževai vēl ir tikai 8 km (pačiesībā 18). Tur mūs gaida siltas pusdienas. Kāda nozīme mums kavēties šeit, labi zinot, ka pēc pāris stundām boļševiki būs jau klāt.“

Vēsts, ka Novorževā mūs gaida siltas pusdienas, izplatās ātri un iespaidīgi. Vīri saņem pēdējos spēkus un soļo man atkal līdz. Kur ņemšu pārtiku, ko izsniegt pulkam, — to šai brīdī es nespēju pat iedomāties, tomēr par šī solījuma pildīšanu daudz nedomāju. Pašlaik pats svarīgākais ir, lai vīri nāktu man līdz.

Kad tuvojamies Novorževas lielceļam, mūsu priekšā tieši

uzspridzina kādu šī ceļa tiltu. Drīz pēc tam no tiltam piegulošā krūmāja izbrauc vācu pussmagais auto un milzīgā ātrumā aizdrāžas Novorževas virzienā. Tie ir vācu sapieři. Viņi mūs noturējuši par sarkanarmijas priekšpulku un saspridzinājuši ceļu. Pēc kartes redzu, ka austrumos no Novorževas ir Lstas upe. Nebūtu patīkami, ja arī tiltu pār šo upi vācieši saspridzinātu. Iet pa lielceļu nedrīkstam, jo iespējams, ka tas mīnēts. Tādēļ pavēlu vienam no pulka raitniekiem panākt vācu sapieŗus un paziņot tiem, ka tuvojas latviešu kaujas grupa.

Ir gaiša un saulaina ziemas diena, kad sasniedzam Čaņevas ciemu. Pakāpies kādā uzkalnā, vēroju sava pulka tuvošanos. Gājiena kolonna ir jau stipri izstiepusies, aizmugurē lēnām kustas daži atpalikušie kaŗavīri. Līdz Novorževai vēl ir apmēram 12 km. Mani māc šaubas, vai atpalikušie vispār ir spējīgi tik tālu vairs noiet. Stāvu uzkalnā un skatos, bet nespēju izdomāt, kā viņiem palīdzēt.

Šai brīdī mums tuvojas kāda automašīna. Tajā mums pretim izbraucis vācu sapieŗu rotas komandieris. Šo vācu virsnieku par mūsu tuvošanos paspējis brīdināt manis izsūtītais raitnieks, kas burtiski pēdējā acumirkļī bija sasniedzis tiltu pār Lstas upi, jo pēc 3 minūtēm sapieři šo tiltu būtu jau uzspridzinājuši.

Sapieŗu virsnieks mani informē, ka vācu vienības ieņem Lstas upes līniju un ka Novorževā atrodas kādas vācu kājnietu divīzijas stābs. Lūdzu kapteini aizbraukt uz divīzijas stābu un palūgt, lai mums pretī izsūta sanitārās mašīnas un, ja iespējams, arī dažas smagās mašīnas ievainoto un nogurušo transportam. Vācu virsnieks aizbrauc, bet mēs turpinām gājienu. Vīru garastāvoklis uzlabojies, jo nu arī neticīgie redz, ka mēs no ielenkuma tomēr esam izgājuši.

Sasniedzam tieši lielceļu, kad piebrauc vācu sanitārās automašīnas, kas uzņem ievainotos un atpalikušos. Mašīnas atgriežas vēlreiz un salasa visus tos, kas vairs nav spējīgi tālāk iet. Kad ievainotie un nogurušie aizvesti, mēs atkal turpinām gājienu.

Beidzot esam sasnieguši Lstas upes tiltu. Šī upe, līdzīgi pārējām purvu rajona upēm, nav aizsalusi. Ejot pār tiltu, es priecājos, ka pēc visām pēdējo dienu neveiksmēm šīs upes

pāriešana grūtības vairs nerada. Tas mana raitnieka nopelns.

Kad esam pāri tiltam, dodu pulkam pusstundas atpūtu, lai varētu mazliet sakārtoties. Pēc atpūtas pavēlu visiem stāties gājiena kolonnā. Vienības stājas gausi un ar redzamu nepatiku. Jūtu, ka daudzi kaņavīri ir ieskatos, ka pēc tik smaga pārgājiena mana prasība pēc slēgtas ierindas ir pārspīlēta un nevajadzīga. Es tomēr palieku ciets un nelokāms. Kad kaņavīri nostājušies, pateicos viņiem par drosmi un izturību, beidzot savu īso uzrunu vārdiem: „Dēli, vēl mums atlicis noiet līdz Novorževai. Šo gājiena beigu posmu iesim kā finišu kopsoli, lai vācieši redz, kā soļo latviešu pulks pēc 70 km gaŗa pārgājiena!“ Dodu pavēli, un mani vīri atkal soļo aiz manis lepmi paceltām galvām, jo pagājušā naktī mēs bijām spītējuši liktenim un bez ceļa pāri laukiem un purviem, paŗ spīti dziļajam sniegam, izbrīduši no boļševiku ielenkuma.

27. februārī plkst. 12.30 pulks sasniedz Novorževas pilsētīņu. Reizē ar to bez uztura un atpūtas mēs 29 stundās esam nogājuši 70 km. Kamēr vienības novietojas tām ierādītajās telpās, braucu uz divīzijas stābu, lai ziņotu par pulka iznākšanu no ielenkuma un mēģinātu sagādāt kaņavīriem pārtiku.

Vācu divīzijas komandieris un viņa stāba virsnieki mūs uzņem kā viesus. Jau manā klātienē divīzijas komandieris dod rīkojumu mums izsniegt karstu kafiju, maizi un gaļas konservus. Šim krietnajam kaņavīram es varu pavēstīt gan tikai skumjas ziņas: ka pie Dolgojes ciema esmu redzējis viņa zenīrtalerijas vīrus kritušus nevienādā cīņā. Uz korpusa pavēli šī 2 cm zenītbaterija bija izsūtīta, lai uzņemtu sakarus ar manu pulku. Divīzijas komandieris mani bez tam vēl informē, ka korpuss manu pulku jau uzskatījis par bojā gājušu un norakstījis zaudējumos. Arī boļševiki jau paspējuši pa radio izziņot, ka viņiem izdevies ielenkt un iznīcināt pulkveŗa Januma kaujas grupu. Mēs tomēr esam brīvi un domājam vēl cīnīties.

Kad atgrieŗos savā komandpunktā, vienībām jau pievesta karsta kafija un izdalīta pārtika. Ēdam vienkāršo kaņavīru „paiku“*), un šoreiz man tā garšo sevišķi labi, jo šīs pusdienas pulkam biju apsoliŗis jau pie Maņkovas, nemaz pats nezinot, kur un kā spēšu uzturu saņemt. Pateicoties vācu divīzijas ko-

*) Uztura deva.

mandieŗa izpalīdzībai, savu solījumu esmu nu pildījis. Man atkal reiz laimējies.

Paēduši mēs viens pēc otra atlaižamies turpat uz grīdas salmos un guļam smagu, pārgurušu cilvēku miegu. Bet ilgi gulēt mums nav lemts arī šoreiz. Plkst. 19.00 ierodas korpasa autotransporta rota ar pavēli pulkam pārvietoties uz 15. divīzijas aizstāvēšanās iecirkni Veļikajas upes rietumu krastā.

Ziņojumā Latviešu leģiona ģenerālinšpektoram šo pārgājieni mans adjutants attēloja šādi:

18. 2. 44. tiek saņemta divīzijas pavēle par atiešanas sagatavošanu. Pulckveŗa Januma kaujas grupai, kuŗā ietilpst pulka II bataljons, instruktora rota, stāba rota un divīzijas sapieŗu bataljona 2. rota, noteikts atiešanas ceļš Krasn. Nivki-Andronova-Bol. Gorodišče-Zilboroka, kur jāieņem 2. pretošanās pozīcija uz līnijas Uchošina-Sareča-Tatineca-Barsuki-Petrova-Mišina, kas pulkam jānotur līdz jaunas pavēles saņemšanai.

20. 2. 44. pulka vienības pēc divīzijas pavēles uzsāk atrašanās un plānveidīgi atiet, atstājot aizklājus. Pulka vienību atiešanu ienaidnieks nepamana. Izpildīti visi paredzētie postījumi darbi. Divīzijas pavēlē noteikts sakaru uzturēšanai lietot radio, tomēr jau 20. 2. 44. plkst. 22.00 un arī nākošās dienās radio sakarus ar divīziju neizdodas nodibināt. Pulks turpina gājieni un pakāpeniski ieņem norādītās pretošanās pozīcijas. Ceļš ir ļoti aizputināts un zirgi stipri noguruši, tāpēc pēc Gorku un Zapoljes rajona sasniegšanas pulks paliek nakts mītnē.

22. 2. 44. tiek izsūtīts pulka jātnieku vads, lai nodibinātu sakarus ar divīzijas vadību. Turpinot gājieni, pulkam nākas novērst daudz sprostojumu gājiena ceļā, kādēļ pulks tikai pēcpusdienā ieņem norādīto pretošanās pozīciju uz Polistas upes austrumu krasta. Laiks pietuŗas auksts, un 23. 2. 44. vakarā sākas ļoti spēcīga sniega vētra, kas norimst tikai 24. 2. 44. rītā. Lai glābtos no aukstuma un asā vēja, kaŗavīri ceļ sev teltis, nosedzot tās ar skuŗām un sniegu, jo nevienas mājas tuvākajā apkārtnē nav. Par ienaidnieku tuvāku ziņu nav, vienīgi nosprostojumi pulka gājiena ceļā un izbrauktie ceļi norāda, ka šajā rajonā darbojas stipras partizānu grupas. Tā kā tilts pār Polistas upi nopostīts, piedalītā sapieŗu rota sāk to atjaunot.

24. 2. 44. sapieŗu rotai no upes otrā krasta uzbrūk apmēram 80 boļševiku, bet rota ar savu uguni šo uzbrukumu atsit. Boļševiki pamet 2 kritušos, bet apmēram 8 ievainotos nakts tumsā aizvelk sev līdz.

Pēc tilta nobeigšanas 24. 2. 44. plkst. 10.00 kaptēiņa Ercuma vadībā pa paredzamo gājiena ceļu tiek nosūtīta jauna patruļa 35 cilvēku sastāvā ar 13 pajūgiem sakaru uzņemšanai ar divīziju, jo jātnieku vads nav atgriezies un arī radio sakarus nodibināt neizdodas. Plkst. 11.30 pulks pāriet pāri tiltam un

ieņem aizstāvēšanās pozīciju upes rietumu krastā. Vienības novietojas mežā zem klajas debess. Plkst. 19.00 kājām atgriežas kapteinis Ercums un ziņo, ka pie Glasačevas tas pārsteigts ar spēcīgu automatisko ieroču un šauteņu uguni. 13 kaņavīri un visi zirgi krituši, bet viņam pašam ar atlikušajiem cilvēkiem tikai ar grūtībām izdevies pa meža takām atgriezties pie pulka.

25. 2. 44. pulks turpina gājienu uz 3. pozīciju. Nonākot pie Dolgojes, tiek atrastas 4 sadegušas apvidus mašīnas, 2 saspridzināti 2 cm zenītlieģabali un 31 vācu armijas kaņavīra liķis.

Turpinot virzīties, 6. rota iet kā sedzošā, un tai uzbrūk spēcīga formas tērpos ietērpta partizānu grupa, kas šauj no meža paslēptuvēm, tomēr nenodara lielus zaudējumus. Rota ar savu uguni piespiež partizānus atvilkties. Pēcpusdienā pulks sasniedz un ieņem 3. pretošanās pozīciju.

Plkst. 17.00 virsleitnanta Vētras vadībā uz Čičačevu tiek nosūtīta patruļa. Tā atgriežas 26. 2. 44. plkst. 05.00 un ziņo, ka Čičačevu jau kopš plkst. 24.00 ieņēmuši krievi. Vērojot apvārsni, visa rietumu mala ir liesmu jūras pārņemta. 26. 2. 44. turpinās gājiens virzienā uz pāreju dienvidos no Čičačevas stacijas apm. 5 km attālumā no tās. Pie Novajas arī no civilistiem izdodas iegūt ziņas, ka dienvidaustrumos virzienā no stacijas Čičačeva virzās lielas ienaidnieka kolonnas. Mainot gājiena ceļu un turpinot virzīties uz dienvidiem, priekšējā rota nonāk pie Borovičiem un ziņo, ka sādžā novērojama liela ienaidnieka kaņaspēka grupa. Bez tam redzama ienaidnieka kolonnu virzīšanās arī pa ceļu.

Plkst. 16.30 pie Buliginas sādžas pulka komandieris paziņo sapulcinātajiem virsniekiem, ka pulks ir pilnīgi ielenkts un atrodas apmēram 25 km ienaidnieka aizmugurē un ka viņš ir nolēmis turpināt gājienu un izlauzties vēl šo nakti, t. i. naktī no 26. uz 27. 2. 44. Pulks pārkārtojas tuvošanās gājiena iekārtā ar caurlaušanās uzdevumu. Šeit tiek pamestas visas liekās mantas, līdzņemot vienīgi municiju un ieročus, pēc kam seko pajūgi. Plkst. 17.30 ierodas arī 8 jātnieku vada cilvēki, kas iekrituši lamatās un, zaudējot zirgus, ar kauju izlauzušies un panākuši pulku. Kad pulka vienības ir jau izvīzījušās pāri gravai, pulka trosam uzbrūk krievu jātnieki un sadzen zirgus gravā. Daļa braucēju un sedzošā vienība atšaudoties pamazām panāk pulka pēdējo rotu. No šī momenta pulks virzās bez ceļa pēc azimuta, vispirms virzienā dienvidos no Losoviču pieturas punkta, bet pēc dzelzceļa pāriešanas — uz meža masīvu, kas apm. 10 km ziemeļos no Novorževas. Virzoties pa apvidu un apejot apdzīvotās vietas, kolonna visu nakti turpina gājienu. Daži kaņavīri aiz nespēka saņemst un tikai ar vislielākajām pūlēm priekšniekiem izdodas viņus iedvesmot saņemt visus spēkus, lai gājienu turpinātu. 27. 2. 44. pēc apmēram 70 km noiešanas pulks plkst. 12.30 sasniedz Novorževu.

Pēc īsas atpūtas karavīri no Novorževas ar auto transportu tiek pārsviesti uz jaunu iecirkni pie Veļikajas upes. Iznākot no ielenkuma, pulkam bija sekojoši cilvēku zaudējumi:

Krituši:	— virsnieki,	1 instruktors,	6 kareivji;
Ievainoti:	— virsnieki,	2 instruktori,	5 kareivji;
Pazuduši bez vēsts:	— virsnieki,	2 instruktori,	47 kareivji;
Apsaldējušies:	— virsnieki,	6 instruktori,	93 kareivji;

Kopā: — virsnieki, 11 instruktoru, 151 kareivis.

CĪŅAS VEĻIKAJAS UPES KRASTOS

1.

IEŅAIDNIEKS IEBRŪK MŪSU POZICIJĀS

1944. gada 29. februārī pulks pēc vienas nakts atpūtas saņem pavēli ieņemt „Panter“ pozīciju Veļikajas upes rietumu krastā. Šeit pulkam piedala 15. divīzijas rezerves bataljona 4. rotu. Vēlāk šo rotu kā papildinājumu sadala starp II bataljona vienībām. Pulka I bataljons vēl arvien atrodas pie vācu 205. kājnieku divīzijas.

„Panter“ pozīcijā vācu sapieři ir jau izrakuši ierakumus šaušanai stāvus, izbūvējuši pozīcijas ieročiem un patvertnes 1. līnijas vienībām.

Šo aizstāvēšanās pozīciju II bataljons ieņem ar 3 rotām pirmajā līnijā. Bataljona rezervē ir 7. rota. Bataljona komandpunkts atrodas Podsoņonjē. Pulka rezervē paliek instruktoru rota Čertovā Gorā, bet pulka komandpunkts iekārtots Strečnā.

Jau 29. februāra pēcpusdienā apstaigāju un iepazīstos ar sava pulka jauno aizstāvēšanās iecirkni. Pārrunāju ar rotu komandieriem šīs pozīcijas aizstāvēšanas iespējas un uzdošu tiem vēl šajā vakarā izlūkot ienaidniekam izdevīgos pievirzīšanās ceļus un pulcēšanās vietas Veļikajas upes austrumu krastā. Par savu novērošanas punktu izvēlos Čertovas Goras kalnu, jo no šejienes man iespējams pārredzēt gandrīz visu pulka aizstāvēšanās iecirkni.

Aizstāvēšanās pozīciju no Kusovichas līdz Simuškovai gar mežiņa ziemeļu malu ieņem 15. divīzijas rezerves bataljona 4. rota. Šī rota tikko kā ieradusies frontē un kaujās vēl nav piedalījusies. Apstaigāju arī šīs rotas iecirkni un brīdinu rotas virsniekus. Ja ienaidnieks pagaidām vēl gan nav sasniedzis Ve-

likas upēs, līniju, tad jau šomakt vai noritā sagaidāmā tā
 pām stāvokļa frontē vēl nav skaidrs. Spriežot par skaidru
 pienākšana, liekas, ka ienaidnieks jau ielauzies mūsu pozīcijās
 un viņa notiek mēģināt kas ielauzies no Kusoņovo.

Schēma Nr. 4

**Ienaidnieka iebrukums mūsu pozīcijās
 pie Simuškovo 1 III 1944.**

1. martā plkst. 05:00 mani pamodīnā kaujās troksnis frontē,
 Dzirdama spēcīga automātisko ieroču un artilērijas uguns.

Telefoniski sazinās ar II bataljona komandieri, bet arī viņam stāvoklis frontē vēl nav skaidrs. Spriežot pēc kaujas trokšņa, liekas, ka ienaidnieks jau ielauzies mūsu pozīcijās un cīņa notiek mežīnā, kas rietumos no Kusovichas.

Pavēlu instruktoru rotai, 7. rotai un 5. rotas rezerves vadam sagatavoties pretuzbrukumam. Pavēli uzbrukumam došu pēc ierašanās Podosonjes ciemā. Pēc šīs priekšpavēles nodošanas sēžos automašīnā un braucu uz Podosonjes ciemu, kuŗam tuvojoties, pār mašīnu jau sīc ienaidnieka lodes. No tā vien jau varu secināt, ka ienaidnieks sasniedzis rietumos no Kusovichas esošā mežīņa dienvidu malu un tā automatisko ieroču uguns jau vērsta pret Podosonjes ciemu.

Kad sasniedzu sava II bataljona komandpunktu, tur valda diezgan liels apjukums. Ar savu ierašanos vien tomēr ievēdu atkal kārtību. Pavēlu ar koncentrisku pretuzbrukumu atjaunot stāvokli: 5. rotas rezerves vadam uzbrukt no Kusovichas gar mūsu galvenās kaujas līnijas ierakumiem un iztīrīt mežīņa austrumu daļu, nepārejot meža pļavu; 7. rotai uzbrukt frontāli gar meža ceļu, kas ved no Podosonjes uz Košīnu; instruktoru rotai uzbrukt virzienā Simuškova — mežīņa rietumu mala. Uzbrukumu sākt plkst. 08.00.

Pēc šīs pavēles nodošanas dodos uz savu novērošanas punktu Čertovā Gorā. No turienes sazinās ar pulka tiešam pabalstam nozīmēto artilērijas divīziju. Tā komandieris mani informē, ka municijas trūkuma dēļ viņam uguns atklāšanai katru reizi jāizprasa divīzijas komandiera personīga atļauja. No novērošanas punkta ar divīzijas stābu tieši sazināties nevaru, jo drošības apsvērumu dēļ (lai ienaidnieks nevarētu augstāko stābu sarunas noklausīties) pulka centrālē nav pieslēgta divīzijas centrālei, bet pulka komandpunktā parasti atrodas atsevišķs divīzijas centrālei pieslēgts aparāts. Zvanu savam adjutantam, kas atrodas manā komandpunktā, lai izprasa divīzijas komandiera atļauju uguns pabalstam.

Laiks iet uz priekšu, bet atļauju atklāt uguni artilērijas divīzions vēl arvien nav saņēmis. No sava novērošanas punkta redzu, ka pulka vienības izvēršas un jau ieņem izejas stāvokli uzbrukumam. Plkst. 08.00 tās pāriet uzbrukumā. Saskaņā ar pavēli, pulkam viens artilērijas divīzions skaitās tiešam pabalstam, bet uz manu pavēli šis divīzions uguns pabalstu nesniedz.

Veikli izmantojot apvidus aizsegas un granātmetēju un ložmetēju atbalstītas, vienības tomēr strauji virzās uz priekšu. Sekoju kaujas gaitai un redzu, ka 7. rota jau pievirzījusies meža malai un drošsirdīgā leitnanta Sproģa vadībā pāriet triecienā un pazūd mežā. Šai brīdī manu uzmanību saista kustība Košinas ciema rajonā. Binoklī skaidri redzu, ka, slēpdamās pa nelielo gravu, ko veido strauts, kas ietek Veļikajas upē, tuvojas kāda boļševiku vienība apmēram bataljona stiprumā. Esmu skaidrībā: ja šai ienaidnieka vienībai izdosies sasniegt Kusovichas mežiņu un apvienoties ar tur jau iebrukušajiem ienaidnieka spēkiem, tad mums šī kauja jāzaudē. Tādēļ man šīs ienaidnieka vienības virzīšanās uz priekšu jāaizkavē par katru cenu, lai manas uzbrūkošās rotas spējtu iznīcināt mežiņā jau iebrukušos ienaidnieka spēkus un ieņemtu mūsu agrākās galvenās kaujas līnijas ierakumus.

Zvanu atkal artilērijas divīziona komandierim un norādu viņam mērķa svarīgumu. Pasaku arī, ka šoreiz kauju var izšķirt daži desmiti artilērijas šāviņu. Es uzņemos visu atbildību par uguns atklāšanu. Beidzot artilērijas divīziona komandieris arī apsola uguni atklāt.

Pret šo tik reti svarīgo mērķi artilērijas divīzions izšauj 7 šāviņus. Divi vai trīs no tiem trāpa tieši ienaidnieka kolonnu. Pārsteigta no trāpīgās artilērijas uguns, tā nespēj izvairīties no sajukuma. Binoklī skaidri redzu, kā boļševiki meklē aizsegu Košinas ciema drupās un gravā.

Pa šo laiku arī mana instruktora rota sasniegusi meža malu, kas apmēram 500 m austrumos no Simuškovas, un ievirzās mežā. Savas uzbrūkošās vienības es vairs nevaru redzēt, bet kaujas troksnis no mums attālinās. Arī manam komandpunktam pāri vairs nespindz lodes. Pārlaižu vēl skatienu pār gravu un Košinas ciema drupām. Tur gan parādās daži atsevišķi kaņavīri, bet izklīdinātā kolonna savu tuvošanos vēl nav atjaunojusi.

Neziņa par kaujas norisi man nedod miera, tādēļ sēžos mašīnā un braucu uz II bataljona komandpunktu Podsoņes ciemā. Kad tur ierodos, bataljona komandieris man ziņo, ka Kusovichas mežiņā iebrukušais ienaidnieka bataljons iznīcināts un stāvoklis atjaunots. Kopā ar bataljona komandieri dodos pa 7. rotas uzbrukuma pēdām. Jau Kusovichas mežiņa

dienvidu malā uzdujamies uz pirmajiem ienaidnieka kritiņšajiem. Tie gandrīz visi ir mongoļi, ļoti nētiri un nabadzīgi ģērbti. Dažiem šautenei pat nav bijis siksnas, bet tās sviētā iēsietā auklātērsq āvdibā sgoras 2 pūrošāns āģibrdzāns nu islam mēra

Mūsu ierakumos viss vēl tēt juku jukam. Pēc trauksmainā uzbrukuma viru nervi vēl ir satraukti, visi runā, un nelielais mežiņš ir pilns troksņu un čalu. Es tomēr zinu, ka tepat aiz ūpes gravā atrodas vēl kāda ienaidnieka vienība. Tāpēc pavēlu vienībām nekāvējoties ienemt pozīcijas un sakārtoties jauna uzbrukuma atvairīšanai.

Visas vienības pat vēl nav paspējušas novietot pozīcijas ierocus, kad ienaidnieka automātisko ieroču uguns jau vērsas pret mēza malu. Ienaidnieks sauļ ar spragstošo municiju, un lodes, atsitoties pret koku zariem, eksplodē. Dodu pavēli ienaidnieka ugunij neatbildēt, bet ļaut tam iznākt no gravas. Iepriekšējā uzbrukuma iespaids karavīri ir pārāk satraukti. Kaut kur kreisā spārnā sāk spārskēt kāda mūsu patsautene. Tai pievienojas pārējās, un ienaidniekam pretī salc mūsu ložu spieti.

Man negribot, mēs ienaidniekam nu tomēr esam atklājuši savu ieroču daudzumu un gatavību cīnīties. Ienaidnieka kājnieki uzbrukumu vairs nēturbina, bet paliek gravas aizsegā. Arī uzbrukumu ienaidnieks vairs neatkārtō. Kauja beigusies ar mūsu pilnīgu uzvaru.

Kad par šīs kaujas iznākumu ziņoju divīzijas komandierim, viņš ziņojumu uzklausa bez mazākas intereses par kaujas norīsi. Par sēkmīgi beigto kauju ziņoju arī divīzijas kājnieku priekšniekam pulkvedim Silgailim. Pēc pāris stundām viņš ierodas kaujas laukā. Kopīgi pārstaigājam tagad jau aplūsusās cīņu vietas. Es no sirds priecājos, ka divīzijas stābā ir kaut vai arī šis viens cilvēks, kas interesējas par man pakļauto viru varondarbiem.

Šīs kaujas norisi Latviešu leģiona ģenerālinšpektoram sniegtajā ziņojumā attēloju sekojoši:

I. 3. 44. plkst. 05.00 ienaidnieks, pārnakot pa ledu Veļikajas ūpi, pie Simuškovas ielaizās mūsu pozīcijas. Ievadot instruktoru un 7. rotu straujā pretuzbrukumā iebrukuso ienaidnieku izsūt, iebrukuma vietu iztīra, un plkst. 10.30 pulka vienības

atjaunojušas agrāko stāvoklī. Šajā kaujā pulks iegūst vienu 4,5 cm prettanku lielgabalu un 4 smagos ložmetējus (Maksima tipa), no kuriem 2 bojāti, bet pārējie tiek laisti pret iebrucējiem darbā. Kaujas laikā ienaidnieks pametis 80 kritušo, gūstā tiek saņemti 2 ievainoti, rotu komandieri un 2 sarkanarmieši. Tā kā uzbrukumā piedalījušies apmēram 100—120 vīru, tad tikai neliela daļa no tiem paspējusi aizbēgt. Šajā kaujā pulka zaudējumi sekojoši:

Ievainoti: 1 virsnieks, — instruktors, 5 kareivji;

Krituši: 1 virsnieks, 1 instruktors, 5 kareivji;

Kopā: 2 virsnieki, 1 instruktors, 10 kareivji

1944. gada 3. martā pulka II bataljonu nomaina 32. kājnieku pulks. Manam pulkam uzdod pārņemt jaunu aizstāvēšanās iecirkni gar Sorotas upi sākot no Voroničas līdz Sorotas ietekai un tālāk gar Velikajas upi līdz Mišnu ciemam, pēdējo ieskaitot. Pulkam pakļauj 15. divīzijas izlūku bataljonu, kas ieņem pulka kreiso iecirkni un aizstāvas līdz 10. martam, kad to nomaina mana pulka I bataljons. Vienības atrodas uguns saskarē ar ienaidnieku, kas vēl nav paspējis ierakties un izturas reti mierīgi.

4. martā apstaigāju fronti un par redzēto jutos ļoti pārsteigts, karavīri arī tiešā šāviena atfālumā staigā pilnīgi atklāti. Šādu rīcību atrodu par vieglprātīgu, jo tā dodam ienaidniekam iespēju novērot un iezīmēt savās stāvokļa kartēs mūsu komandpunktu, patvertņu un ieroču atrašanās vietas. Atklāto staigāšanu kategoriski noliedzu un uzdodu vienību priekšniekiem rūpēties par pozīciju uzlabošanu un satiksmes līniju izbūvi, jo no piedzīvojumiem zinu, ka viltīgais ienaidnieks izrādā miermīlību tikai tik ilgi, kamēr pats vēl nav paspējis ierakties. Šai mūsu pozīcijai ir daudz labu īpašību. Visumā mūsu upes krasts ir valdošais, un mums ir iespēja dziļi ieskatīties ienaidnieka aizmugurē. Pozīcijas tuvākā aizmugure ir sēta ar mežu. Tas mums lielā mērā atvieglo piegādi un nogādi. Pulks šo aizstāvēšanas pozīciju ieņem ar abiem bataljoniem 1. eselonā.

5. martā pie pulka atgriežas I bataljons, kājnieku lielgabalu rota un prettanku vads. No karavīru stāstiem un ziņojumiem uzzinu par viņu kauju gaitām, kas savilkta sekojošā nodalā.

I BATALJONS ATGRIEŽAS

Aust drūms 26. janvāra rīts. Drūms un nospiests ir I bataljona komandieris majors A. Ameriks un viņa vīri, jo ar divīzijas pavēli bataljona 1. rota virsleitnanta Sotnieka vadībā piedalīta vācu majora Vunderlicha kaujas grupai. Šai rītā saņemta jauna pavēle, ka arī I bataljona pārējās rotas kopā ar kājnieku lielgabalu rotu un vienu prettanku lielgabalu vadu piedalīta majora Šitelhelma (Schüttelhelm) kaujas grupai. Šis majora Vunderlicha un Šitelhelma kaujas grupas pieder pie 205. vācu divīzijas, kas iepriekšējās kaujās smagi cietusi un ieņem savu frontes iecirkni ar no dažādām vienībām saformētām kaujas grupām, katra apmēram bataljona stiprumā.

Par 1. rotas kaujas gaitām maz kas zināms. Tā ir viena no mana pulka labākajām rotām, apmēram 80 vīru sastāvā, visi labi apmācīti un apbruņoti. Bet, atdalīti no pulka kodola un vieni vācu vienību vidū, kaņavīri jūtas vientuļi un atstāti. Arī rotas komandieris starplaikā pārvietots uz aviāciju, vada komandieris un vairāki kaņavīri krituši, kādi 10 ievainoti, bet daļa no vienības vienkārši noklīdusi.

Februārī pie bataljona atgriežas šīs rotas virsseržants ar 7 pajūgiem un 11 kaņavīriem. Rotas sanitārs majoram Amerikam stāsta, ka rotā pēdējā laikā bijis vēl 18 kaņavīru, kuŗu vadību uzņēmis viņš — rotas sanitārs. Šī latviešu kaņavīru grupa izbīdīta kādā priekšgrupā. Kādu nakti sarkanarmieši priekšgrupu nemanot ielenkuši. Cīņā daļa kaņavīru krituši, daži ievainoti, bet pārējie pazuduši bez vēsts. Pie rotas saimniecības vezumiem atgriezies vienīgi viņš — šīs rotas sanitārs.

Tā, pateicoties SS-vadības ietiepībai, bez slavas un nopietnas cīņas izputināta viena no mana pulka labākajām rotām.

Saskaņā ar divīzijas pavēli, 27. janvārī I bataljons ierodas 205. vācu kājnieku divīzijas rīcībā, kur to iedala majora Šitelhelma kaujas grupā. Bataljons saņem uzdevumu nomainīt 205. divīzijas rezerves bataljonu, kas ieņem aizstāvēšanās pozīcijas tā sauktajā „Barbarossa“ līnijā iepretim Bardinas ciemam, 10 km ziemeļos no Novo Sokolnikamiem. Šajā pozīcijā izbūvēti nepārtraukti ierakumi ar atklātām ieroču ligzdām un bunkuriem to tuvumā. Ierakumu priekšā izvilkti nepārtraukts trīs-rindu dzeloņstieplu žogs un izrakts tanku grāvis.

I bataljona vienības pozīcijas neieņem vienkopus, bet pamīšus kopā ar divām vācu rotām. Bez tam no katras nomainītās vācu rotas pie mūsu rotām paliek 12 vācu kaņavīru kā „pēckomanda“. No vācu puses šīs „pēckomandas“ palikšanu motivē ar vajadzību iepazīstināt latviešu kaņavīrus ar kaujas iecirkni un tā aizstāvēšanas īpatnībām.

Schēma Nr. 5.

I bataljons Barbarossas pozīcijās 28. I - 6. II 1944.

Bataljona iecirknī esošās abas vācu rotas pakļautas vācu kapteinim Folkam (Volk), bet pēdējais tieši majoram Šitelhelmam. Šis vienību mistrojums un nenormālā pakļautība skaidri

rāda, kā vācu virsnieki netic mūsu cīņas spējām un mūsu cīņas gribai. Bet tam no katras rītas kā Nomainot vācu vienības, 2. rotai nākas izlikt kaujas priekšgrupu Astafjevas ciema drupās. Šīs priekšgrupas pozīcijas nav vēl nocietinātas, kad 29. janvārī plkst. 01.00 mūsu priekšgrupai tuvojas kāda karavīru grupā maskēšanās tērpos un sarunājas vācu valodā. Priekšgrupas komandieris tos notur par vācu izlūku grupu un ļauj mierīgi tuvoties. Pievirzījušies tuvāk, ienaidnieka izlūki priekšgrupu apmētā ar rokas granātām. Priekšgrupas karavīros rodas apjukums, un tie uzsāk atkāpties. Grupas zaudējumos viens kriušais un 3 ievainotie.

Nākošajās dienās kaujas troksnis dzirdams Nasvas un Maļevas stacijas virzienos. 6. februārī bataljons saņem atkāpšanās pavēli, jo ienaidniekam izdevies pārraut vācu fronti dienvidos no Maļevas stacijas. Ar tumsas iestāšanos bataljons atraužas no ienaidnieka un uzsāk atkāpšanos, lai jau nākošā rītā sasniegtu „Nibelung“ aizstāvēšanās pozīcijas Faljutinas ciema rajonā.

Pēc nakts pārgājiena 7. februāra rītā bataljons sasniedz Faljutinu un, saskaņā ar kaujas grupas komandiera pavēli, ieņem schēmā Nr. 6 redzamās pozīcijas.

Kaujas priekšgrupās jāizliet vācu rotai Faljutinas ciemā, bet mūsu 3. rotai pie augstuma 224,4. Par 3. rotas priekšgrupas komandieri nozīmēts virsnieka vietnieks E. Bonaparts. Aizejot izlūkot priekšgrupu pozīcijas, viņš savu grupu atstāj aizsegā kalna pakājē. Palikuši bez vadības, šīs grupas karavīri, nenogaidot virsnieka vietnieka Bonaparta atgriešanos, patvaļīgi aiziet atpakaļ pie rotas. Meklējot aizgājušo priekšgrupu, rotā atgriežas arī virsnieka vietnieks Bonaparts.

Īsi pēc viņa atgriešanās — brīdī, kad visi 3. rotas karavīri nodarbināti pie pozīciju izbūves, Šuklichas ciemam tuvojas kāda apmēram 60 vīru liela kolonna ar vienu pajūgu. Visi šīs kolonnas karavīri tērpti maskēšanās tērpos un nāk bez kaut kādas apsardzības. 3. rotas karavīri tos notur par kādu nokavējušo vācu vienību un nepiegrīez kolonnai nekādas vērības. Kad kolonna pīenāk mūsu uz priekšu izbīdītajai pātsautenei, sarkanarmieši sauc: „Tovarišč, ne streļaj — sdavaisja?“ (Biedri, nešauj padodieties?) un metas trieciēnā. Pātsautenes apkārpe meklē glābiņu bēgšanā. Vajājot mūsu bēgošos karavīrus, sarkanarmieši atklāj ūgumi. Tikai tagad 3. rotas vīri aptver, ka

maskēšanās tērpos ģērbtie vīri ir sarkanarmieši. Noskaidrojis, ka rotas aizstāvēšanās pozīcijā jau ielauzies ienaidnieks, rotas komandieris ar savu vadības grupu un vēl dažiem steigā savāktiem karavīriem pāriet straujā prettriecienā un ienaidnieka iebrukumu likvidē. Šajā sadursmē ienaidnieks zaudē 12—20

Schēma Nr. 6.

I bataljons Nibelungu pozīcijās 7. II - 25. II 1944.

karavīru, bet mūsu 3. rotas zaudējumos 3 kritušie un 3 ievainotie. Rokā un plecā smagi ievainots arī rotas komandieris leitnants Kubuliņš. Reizē ar šī virsnieka iziešanu no ierindas, bataljons zaudējis piedzīvojušu un drošsirdīgu rotas komandieri.

8. februāra rītā artilērijas atbalstā viens ienaidnieka bataljons uzsāk uzbrukumu Mankovas ciemam. Šis uzbrukums 2. rotai zināmā mērā nāk kā pārsteigums, jo Faljutinas ciemā

atrodas vācu kaujas priekšgrupa. Vēlāk noskaidrojas, ka šo priekšgrupu ienaidnieks jau naktī ielencis un bez trokšņa iznīcinājis. Sākumā ienaidnieks uzbrūk 2. rotas dienvidu spārnam. Stāvoklis kļūst jau draudīgs, kad, šīs ziņas saņēmis, bataljona komandieris ar savām divām rezerves grupām steidzas 2. rotai palīgā. Palīdzība pienāk tieši laikā, jo pēc atkārtotas artilērijas sagatavošanas uguns ienaidnieks dodas atkal uzbrukumā. 2. rotas vīri cīnās zobus sakoduši, un mūsu ieroču ugunī sabrūk uzbrucēju spars. Pēc apmēram stundu ilgas uguns kaujas ienaidnieka spēki izsikuši, un tas spiests uzbrukumu pārtraukt. Mūsu pozīciju priekšlaukā paliek apmēram 40 krituši, bet pašu zaudējumos ir 2 krituši kaņavīri un 4 ievainotie.

9. februārī vienu 2. rotas vadu nomaina, un tas pārnāk rezervē uz Jurovas Goras ciemu. Tomēr kaņavīri nepagūst pat ne atgērbties, kad pienāk jauna kaujas grupas komandiera pavēle, kas vadam liek atgriezties pie rotas. Liekas, ka, neuzmanīgi apejoties ar uguni, šī mūsu vada pārgrupēšanos novērojis ienaidnieks, kas pret Jurovas Goras ciemu atklāj uguni no „Staļina ērgelēm“. Šis ienaidnieka uguns brāziens nevelkas ilgi. Cik pēkšņi tas sācies, tikpat spēji tas arī beidzas. Bet ienaidnieka uguns bataljona vīrus pārsteigusi nelaikā, un bataljona rindās atkal izrauts robs — 2 kaņavīri krituši un 10 ievainoti.

Februāra vidū I bataljons iziet no 205. divīzijas pakļautības, un to piedala vācu 69. rezerves (Landsturm) divīzijai. Šis divīzijas komandieris ģenerālmajors Reins bataljonu piedala majora Mačeka pulkam. Šie abi vācu armijas virsnieki ir ar bagātīgu kaujas pieredzi un neuzskata latviešu kaņavīrus par otrās šķiras cilvēkiem. Pateicoties šim apstāklim, īsā laikā starp šī pulka vācu un latviešu kaņavīriem nodibinās patiesi cieša kopdarbība.

Pēc 8. un 9. februāra neveiksmīgajiem uzbrukumiem arī ienaidnieks pārgājis uz aizstāvēšanos, kādēļ fronte šajā iecirknī nostabilizējusies. Pret mūsu ierakumiem ienaidnieks bieži vien tomēr atklāj artilērijas un granātnetēju uguni. Ienaidnieka izlūku grupas gan vairākkārt mēģina ielauzties mūsu pozīcijās, bet visus šos mēģinājumus atvaira.

Atrodoties „Nibelgun“ pozīcijās, bataljons zaudējis 9 kritušos, kas visi apbedīti kaņavīru kapsētā pie Suvorovas ciema.

Kaut kur dienvidos vācu fronte atkal pārrauta, kādēļ arī

I bataljons saņem atkāpšanās pavēli. Kopā ar 69. rezerves divīziju bataljons 25. februārī iesāk atkāpšanos ziemeļrietumu virzienā, lai pēc apmēram 60 km gaŗa pārgājiena no jauna ieņemtu „Panter” aizstāvēšanās pozīcijas. Sliktā ceļa dēļ pārgājiens ir smags pārbaudījums kā cilvēkiem, tā zirgiem. Bieži vien kāda pajūga priekšā jājūdz 6 un pat 8 zirgi.

Sevišķi grūta šī atkāpšanās ir prettanku lielgabalu vadam. Sabojājas divi vilcēji. Lielgabalu apkalpe vienu lielgabalu iznīcina, bet otru pamet bez uzraudzības. To pievāc kāda cita vienība. Tā apkalpes nervozitātes dēļ prettanku lielgabalu vads šīs atkāpšanās laikā zaudē divus lielgabalus.

27. februāŗa vēlā pēcpusdienā I bataljons sasniedz Andrjušinas ciemu un ieņem norādīto aizstāvēšanās iecirkni „Panter” pozīcijās. Šīs pozīcijas ir labi izbūvētas ar automatisko ieroču ligzdām, bunkuriem un vienrindu dzeloņstieplu žogu pozīciju priekšā.

29. februārī, vēl rīta krēslā, ienaidnieks ar lielu pārspēku uzbrūk 2. rotai. Ienaidnieka kājnieki, nerēķinoties ar zaudējumiem, virzās strauji uz priekšu. Kāda rota ielaužas mūsu pozīcijās un ieņem kādu patšautenes ligzdu un tuvējo bunkuru, bet tad kaujas degpunktā ierodas rotas komandieris ar savu vadības grupu, un ienaidnieka iebrukums tiek nosprostots. Pēc īsa laika ienaidnieks uzbrukumu atjauno, bet arī to rota atvaira. Cīņa ar mūsu pozīcijās iebrukušo ienaidnieka rotu ir ļoti sīva, bet beidzot dažiem mūsu kaŗavīriem izdodas nemanītiem pievirzīties ienaidnieka ieņemtajam bunkuram un iemest tajā rokas granātu. Reizē ar to cīņa ir izšķirta, un 2. rota saņem 23 gūstekņus. Divi no tiem, granātai sprāgstot, ir smagi ievainoti.

Pēc gūstekņu izteicieniem, 2. rotai uzbrukuši divi bataljoni no 186. gvardes divīzijas. Pirmais no tiem tikpat kā galīgi iznīcināts. Arī otrais bataljons cietis smagus zaudējumus. Mūsu 2. rota zaudējusi 2 ievainotus kaŗavīrus.

Šo vienu no rotas spilgtākajām cīņām ar lielu noteiktību un personīgo drosmi vadīja virsnieka vietnieks Untenbergs. Pēc šīs kaujas viņu pārpūlēšanās dēļ bija jāpārvieto uz aizmuguri, kādēļ 2. rotas komandēšanu uzņemas virsleitnants Karitēns.

1. martā bataljons no vācu pulka komandiera saņem pavēli nodot 6 patšautenes šī pulka ieroču virsniekam. Arī jau pirms

tam vācu vienībām nodotas 6 patšautenes. Šī ieroču atņemšana lielā mērā sarūgtina I bataljona komandieri. Lai jo asāk pasvītrotu savu protestu par šādu ieroču atņemšanu, bataljona komandieris lūdz atbrīvot sevi no amata. Pārrunās ar pulka ko-

Schēma Nr. 7.

I bataljons Panteras pozīcijās
27.II - 5.III 1944.

mandieri bataljona komandieris norāda uz grūtībām, kas jāpiedzīvo latviešu kaņavīriem sakarā ar viņu sadalīšanu starp vācu vienībām, un uzsveŗ, ka visu latviešu kaņavīru vēlēšanās ir pēc iespējas drīz atkal pievienoties savam pulkam. Pulka

komandieris apsola šo vēlēšanos pieteikt divīzijas komandierim.

Jau tajā pašā naktī pienāk divīzijas komandiera atbilde, ka patšautenes gan netiks atdotas, bet bataljonu nedēļas laikā nomainīs un nosūtīs atpakaļ pie pulka.

2. marta rītā bataljona komandieris apstaigā savu iecirkni un ir spiests konstatēt, ka visas 2. rotas pozīcijas atslēga ir patšautenes grupas pozīcija dienvidaustrumos no ciema, jo no šīs pozīcijas iespējams dot sprostuguni kā rotas labā, tā arī kreisā spārna priekšā. Kaut arī šī pozīcija atrodas atklātā vietā, tā tomēr nav savienota ne ar vienu citu grupu. Bez tam šai grupai trūkst pat šāviņu drošas patvertnes.

Apzinoties šīs grupas pozīcijas nozīmi, bataljona komandieris norīko prettanku lielgabalu vada brīvos vīrus pie tās izbūves. Šos pozīcijas izbūves darbus tomēr pārtrauc ienaidnieka uzbrukums. 29. februārī, uzbrūkot dienas laikā, ienaidnieks bija cietis smagu neveiksmi. Tādēļ liekas, ka ienaidnieka 186. gvardes divīzijas vadība nu izšķīrusies par nakts uzbrukumu.

2. martā apmēram plkst. 21.00 vienlaicīgi visā bataljona iecirknī sākas ļoti spēcīga ienaidnieka artilērijas un granātmētēju uguns. Liekas, ka, izmantojot nakts tumsu, ienaidnieka kājnieki jau pirms artilērijas sagatavošanas uguns pievirzījušies iespējami tuvu mūsu pozīcijām, jo, artilērijai vēl graujot Andrjušinas ciemu, tajā jau ielauzušies arī ienaidnieka kājnieki. 2. rotas komandieris ar savu vadības grupu dodas prettriecienā, bet, kādai granātai sprāgstot, kopā ar vadības grupas komandieri tiek ievainots.

Bataljona komandierim, kas atrodas savā komandpunktā, sākumā par cīņas gaitu nav nekādu ziņu. Arī pēc ieroču uguns nav iespējams nekā spriest par kaujas gaitu, jo šāviņi dzirdami visā bataljona iecirknī. Pēc kāda laika bataljona ieroču virsnieks tomēr ziņo, ka pārsienamā punktā ievests ievainotais 2. rotas komandieris virsleitnants Karitēns, kas uzdevis paziņot bataljona komandierim, ka ienaidnieks jau ielauzies Andrjušinas ciemā. Pavēlējis ieroču virsniekam ar visiem viņa rīcībā esošajiem vīriem doties Andrjušinas virzienā un pēc iespējas tuvu ciema rietumu malai ieņemt pozīciju un nosprostot ienaidniekam izeju no ciema, bataljona komandieris,

savācis visus pie bataljona komandpunkta vēl esošos vīrus, dodas uz 2. rotas dienvidu spārnu, lai no turienes vadītu prettriecienu. Bet vācu sakaru virsnieks ar viņa rīcībā esošajiem 12 vācu kaņavīriem dodas vairāk uz rietumiem, lai tur apvienotos ar ieroču virsnieka vadīto grupu.

Virzoties uz priekšu pa paugura nogāzi, majoru Ameriku sprāgstošā lode smagi ievaino gurnā. Arī vācu kaņavīru grupa necik tālu nav tikusi un tāpat nokļūst ienaidnieka sprostugunī. Zaudējusi divus vīrus, tā ir spiesta atkāpties.

Pēc šīs neveiksmes bataljona adjutantam virsleitnantam Neilandam, savācot visus raktvežus un braucējus, savlaicīgi vēl izdodas ieņemt sprostpozīciju Andrjušinas ciema rietumu malā. Ienaidnieks gan mēģina iebrukumu padziļināt, bet, saņemot mūsu automatisko ieroču uguni, no šī nodoma atsakās.

Andrjušinas ciemu 4. marta rītā atgūst divīzijas rezerves rota, izdarot uzbrukumu tanku atbalstā.

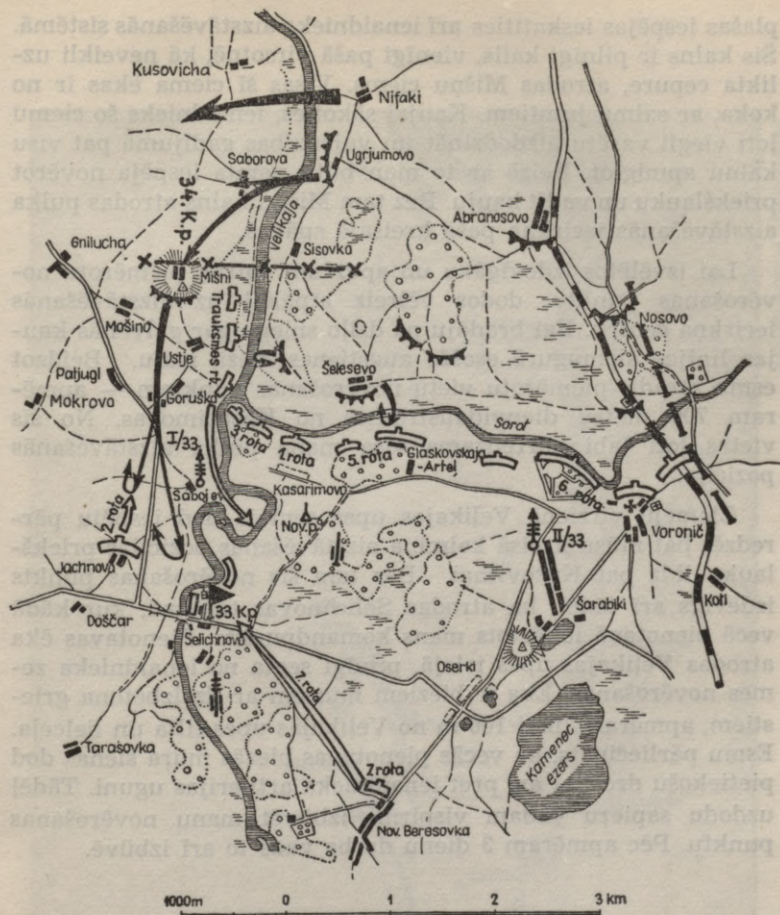
5. martā bataljonu nomaina kāda vācu vienība, un to nosūta atpakaļ pie pulka, kas pašreiz aizstāvas Veļikajas upes krastos. Atrodoties svešu vienību pakļautībā, I bataljons cietis ļoti smagus zaudējumus. Retas ir kļuvušas bataljona rindas. No 1. rotas pāri nav palicis nekas, 2. rotā vairs neredzu neviena virsnieka, pat pazīstamu instruktoru tajā vairs nav. Prettanku lielgabalu vads zaudējis visus savus lielgabalus. Cīnoties svešā vidē un ļoti smagos apstākļos, I bataljona vīri no cīņas nekad nav izvairījušies. Un visā šo cīņu posmā nav neviena gadījuma, kad kādā vienībā būtu iestājies vājuma brīdis.

Uz 1944. gada 5. martu bataljonā kopā ar tam piedalītajām vienībām skaitās 7 virsnieki, 21 instruktors un 294 kareivji.

3.

MANS NOVĒROŠANAS UN KOMANDPUNKTS

Lai savu pulku kaujās varētu sekmīgi vadīt, vēlos būt pastāvīgi pareizi informēts par notikumiem frontē. No piedzīvojumiem jau zinu, ka visvieglāk tas panākams, personīgi novērojot kaujas gaitu. Tāpēc, iekārtojot aizstāvēšanās pozīcijas

Schēma Nr. 8.

lenaidnieka uzbrukums 26. III 1944.

Sorotas upes krastā, novērošanas punktu izvēlos personīgi, pie tam ļoti rūpīgi. Vispirms manu uzmanību saista augstais Mišņu kalns, no kuŗa iespējams pārredzēt gandrīz visu pulka aizstāvēšanās pozīciju priekšlauku. Bez tam no turienes paveras vēl

plašas iespējas ieskatīties arī ienaidnieka aizstāvēšanās sistēmā. Šis kalns ir pilnīgi kails, vienīgi pašā virsotnē, kā neveikli uzlikta cepure, atrodas Mišņu ciems. Visas šī ciema ēkas ir no koka, ar salmu jumtiem. Kaujai sākoties, ienaidnieks šo ciemu ļoti viegli varētu aizdedzināt un vajadzības gadījumā pat visu kalnu apmīgot. Reizē ar to man būtu ņemta iespēja novērot priekšlauku un vadīt kauju. Bez tam Mišņu kalns atrodas pulka aizstāvēšanās iecirkņa pašā kreisajā spārnā.

Lai izvēlētos izdevīgāku un apvidum vairāk piemērotu novērošanas punktu, dodos vēlreiz atpakaļ uz aizstāvēšanās iecirkņa centru. Ilgi bradāju pa dziļo sniegu gar galvenās kaujas līnijas aizmugurē esošās augstienes meža malu. Beidzot esmu atradis piemērotu vietu novērošanas punktam — apmēram 700 metru dienvidaustrumos no Kasarimovas. No šīs vietas ļoti labi pārredzama visa mana pulka aizstāvēšanās pozīcija.

Ziemeļu virzienā Veļikajas upes senleja dod iespēju pārredzēt pat mūsu kreisā kaimiņa aizstāvēšanās pozīcijas priekšlauku līdz pat Kusovichai. Bez tam šis novērošanas punkts izdevīgs arī tādēļ, ka atrodas Selichnovas tuvumā, kur kādā vecā pienotavā iekārtots mans komandpunkts. Pienotavas ēka atrodas Veļikajas upes ielejā, pilnīgi segta no ienaidnieka zemes novērošanas. Ēka ir bieziem mūriem ar dzelzbetona griestiem, apmēram tikai 100 m no Veļikajas upes tilta un lielceļa. Esmu pārliecināts, ka vecās pienotavas biežās mūra sienas dod pietiekošu drošību arī pret ienaidnieka artilērijas uguni. Tādēļ uzdošu sapieņu vadam vispirms izbūvēt manu novērošanas punktu. Pēc apmēram 3 dienu darba vads to arī izbūvē.

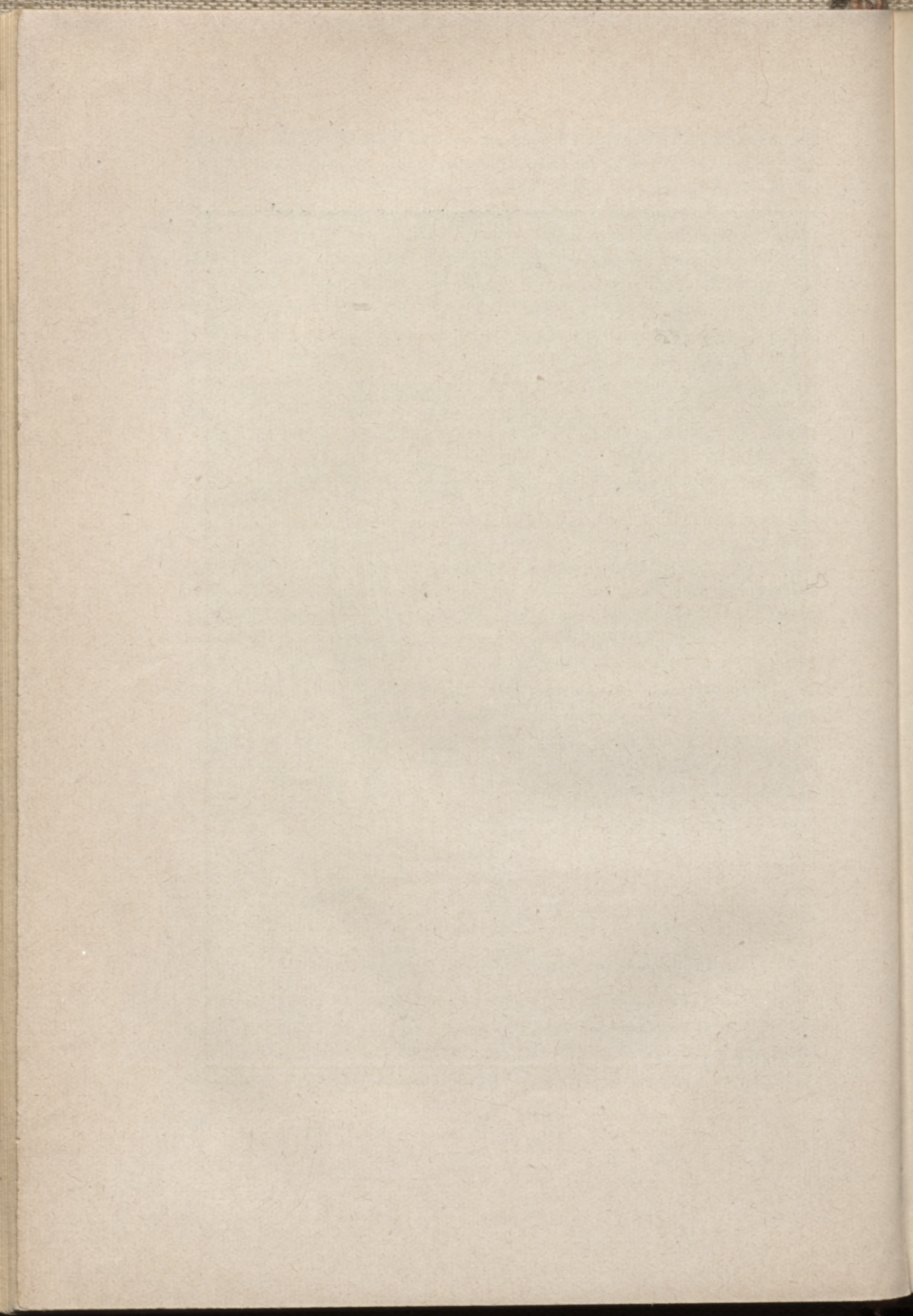
4.

IENAIDNIEKS GATAVO LIELUZBRUKUMU

1944. gada 20. marta rītā pulka novērotājs man ziņo, ka naktī mežā, kas atrodas ziemeļos no Šelesovas, iebraukušas vairāk nekā 100 ienaidnieka automašīnas; pēc tam mežā bijis dzirdams materiālu izkraušanas troksnis. Arī ienaidnieka arti-

Selichnovus pienotava

lerija visā pulka iecirknī izdara intensīvu piešaudi. Kādu nakti dežūrējošais radiotelegrafists ziņo, ka kāds ienaidnieka artilerists pa radio pašreiz korriģē artilerijas uguni, un viņš nezina, ko atbildēt. Radiotelegrafa stacija atrodas tepat blakustelpā. Ieeju tur un sāku klausīties. Tiešām, mūsu stacija uzsēdusies kādam ienaidnieka vilnim, un skaidri dzirdams, ka sauc: „Zajac, zajac, kak ložitsa ogoņ?“ (Zaķi, zaķi, kā gulstas uguns?). Lieku atbildēt: „Zdes zajac, zdes zajac — perelet!“ (Šeit zaķis, šeit zaķis — pārlidums). Kaut kur tālumā noskan artilerijas šāviņu kārtā. Es saucu atkal: „Zdes zajac, zdes zajac — perelet!“ Boļševiku artilerija šauj atkal, bet kur, to mēs no sava komandpunkta redzēt nevaram. Beidzot pa vidu sāk jaukties īstais boļševiku „zajac“ (artilērijas novērotājs). Es vēl mēģinu paturēt savās rokās boļševiku artilērijas divīziona piešaudi, bet laikam gan nezinu tik labi boļševiku artilēristu specifiskos izteicienus. Viņu divīziona komandieris saprot, ka ir izmuļķots un sāk neganti lamāties.

Šos novērošanas rezultātus neatlaidīgi ziņoju divīzijas stāba priekšniekam. Mēģinu viņu pārliecināt, ka, pēc visām pazīmēm, boļševiki tuvākā laikā gatavo lieluzbrukumu. Sakarā ar to, 23. martā ierodos divīzijas stābā, lai personīgi ziņotu par saviem novērojumiem divīzijas stāba priekšniekam.

Šis uzbrukums, pēc manas pārliecības, sagaidāms iecirknī, kur Veļikajas upe veido likumu uz austrumiem, t. i. no Sorotas upes ietekas līdz Dolšīnai. Divīzijas stāba priekšnieks šādu varbūtību tomēr noraida, jo ledus Veļikajas upē esot jau nedrošs. No vācu kaimiņu divīzijas viņam esot ienākušas pilnībā pārbaudītas ziņas, ka ienaidnieka uzbrukums sagaidāms virzienā gar dzelzceļu ar mērķi Puškinskije Gori, t. i. mana pulka labā spārnā. Divīzijas stāba priekšnieks mani nopietni brīdina piegriezt šim pulka spārnā visu uzmanību, sevišķi vietai, kur dzelzceļš un lielceļš šķērso Sorotas upi. Lūdzu divīzijas stāba priekšnieku palielināt pulkam piešķirāmās municijas daudzumu un piegādāt to līdz Selichnovai, jo pulkam lietošanas kārtībā ir tikai viena automašīna.

24. martā braucu uz Šarabikiem un sīki iepazīstos ar 6. rotas aizstāvēšanās iecirkni. Sorotas upe šeit apmēram 30 m plata un 1,5—2 m dziļa. Pagaidām upe gan vēl aizsalusi, bet vietām

jau redzams vaļējs ūdens, un ir izredzes, ka pēc pāris dienām ledus kļūs pavisam nedrošs. Dzelzceļa tilts ziemeļos no Voroničas ir saspridzināts, bet dzelzs posma virsdaļa vēl redzama virs ūdens. Ar neredzamiem palīgmateriāliem, izmantojot šī nogrimušā tilta virsdaļu, pār upi viegli un ātri iespējams iekārtot kājnieku laipu. Pie tagadējā ūdens stāvokļa ienaidnieka tankiem upe tomēr ir nopietns šķērslis. Arī tas patikami.

Kopējās pārrunās iepazīstinu šī iecirkņa virsniekus ar pulka pārējo vienību stāvokli, rezervju novietojumu un paredzētajiem pretuzbrukuma virzieniem. Pārrunās arī noskaidrojas, ka vienībās ļoti smagi izjūtams municijas trūkums granātmētējiem.

Otrā dienā izdaru pozīciju apskati pulka kreisajā spārnā, pie kam pārliecinos, ka Veļikajas upē ledus vēl ir stiprs, kādēļ ienaidnieka kājnieku vienībām šī upe nekādu šķērslī nerada. Sevišķi nedrošs man liekas posms no Šelesovas līdz Sisovkai, kur ienaidniekam iespējams pievirzīties segti, jo krūmājs pieslienas tieši upei. Atgriezies komandpunktā, norīkoju vienu ložmetēju vadu un 4 granātmētējus Kasarimovas rajonā tā, lai tie varētu dot flangējošu uguni pa Veļikajas upes ieleju Mišņu ciema virzienā. Vakarā vēl apmeklēju artilērijas divīziona komandieri. Viņa bunkurā Veļikajas upes krastā kopīgi atzīmējam vietas, kur paredzama divīziona sprostuguns, uguns koncentrācijas, signālus u. t. t.

Turpmākās kaujās ar šo artilērijas divīzionu man nodibinās vislabākā kopdarbība, un es katros apstākļos varu būt drošs, ka mūsu artilēristu atbalsts pulkam būs īstā vietā un laikā.

Municiju pulkam izsniedz ļoti ierobežotā daudzumā, un mums pašiem jābrauc pēc tās uz divīzijas municijas izdales punktu. Pieskaitot iekraušanas un izkraušanas laiku, pulka automašīna var izdarīt tikai divus braucienus. Man atliek vienīgi municiju taupīt, ja mans pulks naktī saņem tikai 2 autokravas ar municiju, bet ienaidniekam tai pašā laikā pieved 108—115 autokravu. Vai te vainojams nenokārtotais transporta jautājums? Jeb vai vācu rūpniecība jau tiktāl cietusi gaisa uzbrukumos, ka vairs nespēj municiju pietiekošā daudzumā saražot? Tie ir jautājumi, kuriem es nespēju atbildēt.

ES VĒROJU KAUJU TĀLSKATĪ

26. martā plkst. 05.45 sākas ļoti spēcīga ienaidnieka artilērijas, granātmetēju un zalvju lielgabalu uguns pa mūsu pozīcijām. Atstājis savā komandpunktā adjutantu, steidzos uz novērošanas punktu. Tam piebraukt tomēr nav iespējams, jo ienaidnieka artilērijas uguns vēršas arī pret ceļu un meža malu novērošanas punkta rajonā. Pаметis automašīnu, pārskrējieniem cauri artilērijas uguns joslai dodos uz savu novērošanas punktu, ko arī laimīgi sasniedzu. Ieņēmis vietu pie šķērsveidīgā tālskaša, pārlaižu vispirms skatu sava pulka iecirknim. Ienaidnieka kājnieki nekur nav redzami, bet artilērijas un granātmetēju uguns vēršas pret mūsu pozīcijām Glaskovskajas Arteļa un Kasarimovas rajonā. Tiešas briesmas šajā iecirknī tomēr nesaskatu, un tā, pašam nemanot, manu uzmanību saista notikumi Veļikajas upes lokā.

Pret mūsu pozīcijām, sākot no Sorotas upes ietekas līdz Kussovichai, vēršas ienaidnieka visu kalibru artilērijas un granātmetēju viesuļuguns. Sprādzienu putekļos un dūmos mūsu pozīcijas nespēju nemaz vairs saskatīt. Ziņoju divīzijas stābam, ka ienaidnieka uguns galvenokārt vēršas pret 34. kājnieku pulka (pulkveža Dzenīt-Zeniņa) iecirkni un ka šī pulka uguns ieroči ir pilnīgi nomākti. Drīz vien ievēroju ienaidnieka zalvju lielgabalus, kas ieņēmuši pozīciju ziemeļos no Nifakiem. Izsaucu mūsu artilērijas divīziona komandieri un cenšos viņam norādīt šo mums tik bīstamo ieroču atrašanās vietu, bet saņemu atbildi: „Mēs darām, ko varam, bet mums nav vairs kartupeļu (šāviņu)!” Ja jau artilērijai pašā kaujas sākumā pietrūkst šāviņu, tad man arī nav nekādas nozīmes meklēt un atzīmēt tālos mērķus. Griežu tādēļ savu tālskatī, lai sekotu ienaidnieka kājnieku kustībām Veļikajas upes ielejā.

Te manu uzmanību saista dažas boļševiku kaņavīru grupiņas ziemeļos no Ugrjumovas ciema. Pirmajā brīdī nevaru pat aptvert, ko viņi tur dara. Bet, par spīti apmēram 3,5 km attālumam, es savā šķērsveidīgajā tālskatī pavisam skaidri redzu, ka tie ir ienaidnieka artilēristi, kas ar savu bateriju izbraukuši atklātā pozīcijā upes austrumu krastā un ar tiešo tēmēšanu šauj pa 34. kājnieku pulka ieroču ligzdām. Lai savus lielgabalus maskētu, sarkanarmieši to priekšā uzmetuši nelielu sniega aiz-

segu. Iespējams, ka no frontālās novērošanas šie lielgabali samērā labi maskēti, bet man, raugoties no sāniem, ļoti skaidri saredzami kā paši lielgabali, tā arī to apkalpes rīcība. Manā rīcībā tomēr nav ieroču, lai šo ienaidnieka bateriju iznīcinātu.

Ziņoju par to atkal divīzijas stābam, bet boļševiki tai pat laikā tikai lādē un šauj, jo mūsu artilērija viņu darbību netraucē. Ienaidnieka artilēriskā sagatavošana ar nemazinātu sparū turpinās veselu stundu. Plkst. 06.45 ienaidnieka kājnieki pāriet uzbrukumā. Gaišajā rītā es skaidri redzu, kā vairākas boļševiku vienības atstāj savus ierakumus un pa atklāto nogāzi barā dodas lejā uz upi. Arī no meža, kas atrodas dienvidos no Sisovkas, iznāk 2 ienaidnieka rotas un virzās uz upi. Mans ložmetēju vads un granātmētēji no Kasarimovas rajona atklāj pa tiem uguni. Izsaucu arī kājnieku baterijas sprostuguni.

Uguns ir trāpīga, un boļševikiem jau ir vairāki kritušie. Ienaidnieks jau tuvojas upei un nokļūst mūsu ložmetēju flangējošā sprostugunī, ciešot atkal zaudējumus. Viņu rindās rodas nekārtība. Tad boļševiki pēkšņi apgriežas un skriešus dodas atpakaļ uz mežu.

Saborovas-Kusovichas rajonā boļševiku kājnieki pa to laiku jau sasnieguši Veļikajas upi un bez steigas dodas tai pāri pa ledu. Katra boļševiku vienība uz upes baltā ledus redzama kā uz delnas. Viņi pat nešauj, bet vienkārši soļo. Neviens no viņiem arī nekrīt. No tā secinu, ka mūsu 34. pulka uguns ieroči ir pilnīgi nomākti. Vēl man ir klusa cerība, ka pavasara saulē izkurtušais ledus neizturēs un uzbrucēji ielūzīs upē. Bet ledus izrādās vēl pietiekoši stiprs un nelūzt.

Par novēroto ziņoju atkal divīzijas stābam, bet cerētā atbalsta nav. Ienaidnieka granātmētēji un artilērija visu laiku arvien vēl nemazinātā sparā grauj mūsu pozīcijas. Kur palikuši 34. pulka sargi? Kur palikuši to automatiskie ieroči? Vai viņi tiešām neredz, cik tuvu jau briesmas?

Attālums ir par lielu, lai es ar saviem kājnieku ieročiem varētu palīdzēt. Bezspēcīgi man jānoskatās, kā ienaidnieks, sakoncentrējies milzīgas ieroču un kājnieku masas, brutāli salauž 34. kājnieku pulka pretestību. Pateicoties labai novērošanas punkta izvēlei, varu sekot kaujas norisei un nepārtraukti ziņot par to divīzijas stābam.

Ienaidnieka kaņavīri jau ir pāri upei un griež 34. pulka

stieplu žogus. Tai pat laikā tā artilērijas uguns nepārtraukti gulstas pār mūsu pozīcijām. Ienaidnieks to arī nepārtrauc, tā kājniekiem iebrūkot mūsu ierakumos. Savā tālskatī redzu, ka daži šāviņi sprāgst boļševiku kājnieku rindās, bet ienaidnieka artilēristus tas neuztrauc. Tikai pēc tam, kad ienaidnieka kājnieki jau ielauzušies 34. pulka ierakumos un aiz pozīciju uz bēruma pazūd manam skatam, arī artilērija pārnes savu uguni mūsu pozīciju dziļumā.

Par ienaidnieka ielaušanos 34. pulka pozīcijās ziņoju atkal divīzijas stābam. Vēl sarunas laikā kāds šāviņš pārsit telefona vadu. Reizē ar to man vairs nav sakaru ar pulka komandpunktu. Paredzu, ka, turpinot uzbrukumu, boļševiki drīz vien var parādīties jau mana pulka aizmugurē. Tāpēc steidzīgi dodos atpakaļ uz savu komandpunktu — Selichnovu. Kad to sasniedzu, adjutants man ziņo, ka plkst. 07.40 ienaidnieks no aizmugures uzbrucis trauksmes rotai, kas pozīcijas ieņēmusi Mišņu rajonā. Rota jau atkāpjoties pulka komandpunkta virzienā. Izsaucu steidzīgi savu 7. rotu, kas atrodas rezervē Nov. Beresovkas rajonā, jo paredzu, ka ienaidnieka uzbrūkošās ķēdes drīz vien nu var parādīties pulka komandpunkta aizmugurē.

6.

MĒS AIZSTĀVAM SAVU KOMANDPUNKTU

Lai kaut cik pasargātu pulka komandpunktu no pārsteigumiem, uzdodu pulka sapieņu vadam ieņemt pozīcijas pulka komandpunkta priekšā Veļikajas upes krastā, ar fronti pret ziemeļrietumiem. Nav mums nemaz ilgi jāgaida, kad no uzkalniem, kas atrodas apmēram 1 km ziemeļos no Jachnovas, jau parādās ienaidnieka kājnieku ķēdes. Pretinieka zalvju lielgabalu uguns vēršas pret Jachnovu un Selichnovu, bet tā pret tanku lielgabali ar tiešo tēmēšanu šauj mūsu komandpunkta logos un durvīs. Kāda granāta trāpa tieši durvīs, un, tai sprāgstot, nonāvēts tiek viens, bet ievainoti divi kaņavīri, kas meklējuši patvērumu priekštelpā. Granātām atsitoties pret vecās pienotavas mūri, no griestiem birst apmetums un logiem plīst stikli. Visa telpa pilna putekļu un dūmu. Komandpunkta tuvumā esošajā pārsienamā punktā arī trāpījusi kāda granāta.

Tas aizdedzies un deg ar gaišu liesmu. Tikai pateicoties Dr. Baloža un sanitārā personāla drosmei, izdodas paglābt visus ievainotos un medikamentus.

Tai pat laikā ienaidnieka kājnieku ķēdes neatlaidīgi tuvojas. Kuŗu katru brīdi jāierodas manai 7. rotai, bet līdz tās pie-nākšanai mums jāaizstāv komandpunkts. Pavēlu visiem tajā esošajiem karavīriem pievienoties sapieŗu vadam Veļikajas upes krastā un neļaut ienaidniekam ieņemt tiltu un pulka ko-mandpunktu. Municijas mums ir pietiekoši. Laimīgā kārtā tā novietota pienotavas austrumu pusē, kur to no ienaidnieka uguns sarga vecās ēkas biezie mūŗi.

Arī es kopā ar adjutantu esmu pozīcijās. Šaujām lēnām un tēmējam rūpīgi. Boļševiku ķēde atrodas vairs tikai 300 m no mums; tā artilerija pārnesusi uguni tālāk, un manam komand-punktam uzbrūkošie kājnieki pašreiz palikuši bez tās atbalsta. Kaut arī sapieŗu vadam ir tikai viena patšautene, tomēr arī mūsu šauteņu uguns ir pietiekoši iedarbīga. Ienaidnieks gan vēl mēģina uzbrukumu turpināt, bet cieš smagus zaudējumus un ir spiests meklēt aizsegu. Kaut arī uz neilgu laiku, bet esam nu atguvuši uguns pārsvaru. Katru sarkanarmieti, kas mēģina piecelties, ņemam uz grauda. Mani stāba vīri šauj un nežēlo municiju. Man pat liekas, ka viņi jūtas priecīgi par šo iespēju reiz izšauties pēc sirds patikas.

Plkst. 11.30 ierodas 7. rota un ieņem aizstāvēšanās pozīciju Veļikajas upes krastā. Šajā īsajā, bet tik kļūmīgajā situācijā mana stāba vīri pierādīja, ka prot ne tikai citus rīkot, bet ne-pieciešamības brīdī arī paši tēmēt un šaut.

Plkst. 13.00 sākas vācu 273. grenadieru pulka pretuzbru-kums vispārējā virzienā Jachnova-Mošina. Šo pretuzbrukumu pabalsta mana pulka 7. rota un piedalītās trauksmes rotas atliekas, uzbrūkot gar Veļikajas upes rietumu krastu.

7.

INSEKTU TAKTIKA

Sakarus ar uzbrūkošo vācu pulku uzdošu uzturēt pulka 2. rotai, uzbrūkot Patjugu virzienā pakāpē pa labi no vācu vienībām.

Pirms uzbrukuma sākuma esmu atkal savā novērošanas punktā, lai sekotu kaujas gaitai. 2. rotā ir apmēram 50 vīru, un to pagaidām komandē kāds pavisam jauns leitnants. Bez tam šajā rotā daudz kaŗavīru no pēdējā papildinājuma, kas pulkā iedalīti tikai pirms 3 dienām. Par šīs rotas kaujas spējām neesmu sevišķi drošs. Skatoties šķērsveidīgajā tālskatī, ļoti labi varu sekot 2. rotas kaujas darbībai. Skaidri redzu, kā rota izvēršas un vienlaicīgi ar uzbrūkošajām vācu vienībām uzsāk pievirzīšanos. Sākumā ienaidnieka pretestība nav saskatāma. Rota sasniegusi jau uzkalnus, kas atrodas apmēram 1 km ziemeļos no Jachnovas. Pēkšņi tā pārtrauc virzīšanos un ieņem pozīcijas. Pirmajā brīdī nespēju pat aptvert, kāpēc rota virzīšanos pārtraukusi. Bet tad jau dzirdu automatisko ieroču uguni un redzu, ka no sīkā krūmāja, kas no 2. rotas atrodas apmēram 400 m, parādās sarkanarmiešu ķēde.

Neesmu drošs, vai mana 2. rota šo boļševiku uzbrukumu spēs atvairīt, tādēļ izsaucu kājnieku baterijas un granātmētēju sprostuguni. Iekām mani smagie ieroči atklāj uguni, paiet pāris minūšu. Gaidot uguns atklāšanu, skaitu, cik sarkanarmiešu ir īsti uzbrucēju ķēdē. Saskaitu pavisam 38 vīrus. Pa to laiku sarkanarmieši, turpinot uzbrukumu, no krūmāja attālinājušies jau ap 50—80 m un izvīrījušies uz pilnīgi atklātas lēzenas nogāzes. Šajā brīdī pulka granātmētēju un kājnieku baterija atklāj uguni. Šāviņi krīt tieši uzbrucēju rindās. Arī 2. rotas automatiskie ieroči darbojas precīzi. Vairāki ienaidnieka kaŗavīri paliek guļot, bet daži ievainotie rāpjas atpakaļ. Beidzot uzbrucēju ķēde neiztur, pagriežas un bēg atpakaļ uz krūmāju. Bēgošajiem sarkanarmiešiem ieskrienot krūmājā, tie pazūd pulka vienību skatienam, un tās pārtrauc uguni. Uz līdenās nogāzes palikuši guļam 8 kritušie. Bez tam vairāki ievainotie rāpus cenšas sasniegt krūmāju.

Bēgošie sarkanarmieši jau izskrējuši cauri krūmājam un dodas Patjugu ciema virzienā. Kad viņi atrodas jau labu gabalu aiz krūmāja, tiem pretim no kādas bedres izlec kāds poļitruks, tērpies spīdoši baltā maskēšanās tērpā. Vai šim poļitrukam rokās kāds ierocis, to nepagūstu saskatīt, bet viņa priekšā visi bēgošie kaŗavīri apstājas. Poļitruks kaut ko runā un draud. Pēc tam visi sarkanarmieši pagriežas un nāk atpakaļ. Visa grupa ieiet krūmājā un uz brīdi pazūd manam skatienam.

Uzmanīgi vēroju krūmāja dienvidu malu un gaidu, kas no-

tiks tālāk. Drīz vien arī parādās uzbrucēju ķēde. Saskaņā tajā 23 sarkanarmiešus. Komisāra to vidū nav. Spriežot pēc visa, viņš pats palicis krūmājā.

Mana pulka 2. rota uguni vēl nav atklājusi, bet šoreiz notikumus vēroju jau ar lielu mieru, jo zinu, ka mana rota arī šo atkārtoto uzbrukumu atvairīs.

Es vēlētos, kaut 2. rota sarkanarmiešus pielaistu tuvāk un tikai tad atklātu uguni. Telefona sakaru ar rotu man nav, un tā man atliek vienīgi noskatīties. Uzbrucēju ķēde ir jau atkal iznākusi uz līdenās nogāzes, un 2. rota atklāj patšauteņu uguni. Cik varu vērot, uguns ir iedarbīga. Redzu vairākus sarkanarmiešus kritām. Kā liekas, vairāki tiek arī ievainoti. Atlikušie beidzot atkal vairs neiztur un bēg atpakaļ. Man šķiet, ka krūmāju sasniedz pieci no tiem. Visa līzenā nogāze ir kā nosēta ar kritušajiem un ievainotajiem sarkanarmiešiem. Vēl labu laiku vēroju kaujas lauku, bet boļševiki no krūmāja ārā vairs nenāk.

Par spīti vācu pulka enerģiskajam uzbrukumam, kaujas līdētāju un mūsu atbalstam, stāvokli pilnā mērā atjaunot mums neizdodas, un 26. marta vakarā fronte nostabilizējas uz vispārējās līnijas Goruška-Patjugi. Veco pienotavas ēku ienaidnieks tur zem uguns, kādēļ 27. marta vakarā pulka komandpunktu pārvietoju uz tikko izbūvēto bunkuru Veļikajas upes rietumu krastā.

Nākošajā naktī izsūtu izlūku patruļu. Pēc dokumentiem, ko tā atrod pie kritušajiem, varu konstatēt, ka no ienaidnieka uzbrūkošās rotas kritis tās komandieris, rakstvedis un uzturzinis. Vārdu sakot, šajā kaujā iznīcināta visa uzbrūkošā ienaidnieka rota. Komisāra križušo vidū tomēr nav.

Ziņojums Latviešu leģiona ģenerālinspektora stābam:

26. 3. 44. plkst. 05.45 sākas ļoti spēcīga ienaidnieka artilērijas, granātmetēju un zalvju lielgabalu uguns pa mūsu pozīcijām Veļikajas upes lokā, sākot ar Sorotas upes ieteku līdz Simuškovai. Uguns ilgst apmēram 1 stundu. Uguns smagums gulstas 34. kājnieku pulka (plkv. Zeniņa) iecirknī. Šī pulka uguns ieroči tiek pilnīgi nomākti, un plkst. 06.45 krievu kājnieki, pārejot Veļikajas upi pa ledu, Kusovičas-Saborovas rajonā ielaužas 34. kājnieku pulka galvenajā kaujas līnijā. Plkst. 07.40 krievu kājnieki jau no aizmugures uzbrūk pulka kreisajam spārnam, ko ieņem piedalītā trauksmes rota. Pēdējā nekārtībā atiet. Ienaidnieka kājnieki, turpinot uzbrukumu, no-

nāk apmēram 300 metru ziemeļrietumos no Selichnovas. Lai nodrošinātu pulka kreiso flangu, tiek izsaukta 7. rota, kas plkst. 11.30 ieņem Veļikajas upes austrumu krastu ar fronti uz rietumiem. Plkst. 13.00 sākas vācu 273. grenadiēju pulka pretuzbrukums vispārējā virzienā Jachnova-Mošina. Šo pretuzbrukumu pabalsta mūsu pulka 7. rota un piedalītās trauksmes rotas paliekas. Neskatoties uz vācu vienību enerģisko uzbrukumu un kaujas lidotāju atbalstu, stāvokli pilnā mērā atjaunot neizdodas, un 26. 3. 44. vakarā kauja nostabilizējas uz vispārējās līnijas: Ustje-Goruška-Patjugi.

8.

TANKU KAUJA

27. marts ir skaidra un saulaina pavasara diena. Kaujas troksnis dzirdams kaut kur Strečnas rajonā. Pēc vakardienas samērā smagajiem zaudējumiem mana pulka iecirknī ienaidnieks uzbrukumu vēl nav atjaunojis. Tam lielus zaudējumus, acīm redzot, nodarījuši mana pulka flangējošie ložmetēji no Kasarimovas rajona.

No novērošanas punkta man ziņo, ka ienaidnieks pagājušā naktī pār Veļikajas upi pie Saborovas izbūvējis pagaidu tiltu, pār kuŗu skaidri novērojama kustība. Apmēram plkst. 11.00 dodos uz novērošanas punktu, lai pārliecinātos par ienaidnieka spēku kustību. Šķērsveidīgajā tālskatī redzu atsevišķu pajūgu kustību uz rietumiem, tad seko kāds auto — domājams, sanitārais vāģis, kas pārbrauc upei austrumu virzienā. Gribu jau novērošanas punktu atstāt, kad kaprālis Millers mani sauc atpakaļ, jo upes austrumu krastā pie tilta piebraucis kāds ienaidnieka tanks. Negribu ticēt, ka šis pagaidu tilts varētu izturēt tanka svaru, bet ienaidniekam, acīm redzot, labāk zināma šī tilta celjspēja. Pavisam lēnām tanks sāk kustēties un brauc pāri tiltam. Gaidu, ka tas ielūzīs, bet tilts svaru iztur, un tanks, pārbraucis upi, pazūd aiz uzkalna upes rietumu krastā. Šim pirmajam tankam seko otrs, trešais, un tā, man skatoties, upi šķērso septiņi tanki. Apstākļi, ka ienaidniekam upes rietumu krastā nu jau ir arī tanki, lielā mērā apdraud mana pulka kreiso spārnu.

Par novēroto ziņoju divīzijas stābam un lūdzu nekavējoties

gādāt par prettanku aizsardzību, jo manā rīcībā nav nekādu prettanku ieroču. Divīzijas stābs man arī apsola uz apdraudēto apgabalu izsūtīt trieciena lielgabalus.

Palieku novērošanas punktā, lai sekotu ienaidnieka tanku kustībām, bet augstais upes krasts tos sedz, un es tanku tālākajam virzienam vairs nevaru izsekot.

Plkst. 13.00 ievēroju, ka no rietumiem pa šoseju tuvojas 6 vācu trieciena lielgabali. Pie Lutovas tie nogriežas un pa zemesceļu brauc ziemeļaustrumu virzienā. Sasnieguši Mokrovass ciema drupas, trīs no tiem nostājas pozīcijā, bet pārējie trīs lēcienveidīgi virzās uz Patjugu ciemu. Ienaidnieks to nav ieņēmis, un triecienlielgabali ieņem glūnpozīciju.

Esmu ļoti apmierināts, ka vācu triecienlielgabali pozīciju ieņēmuši jau pirms ienaidnieka tanku pienākšanas. Par to informēju arī divīzijas stābu.

Var būt pagājušas apmēram 20 minūtes, kad pie Gniluchass ciema ievēroju tuvojamies ienaidnieka tankus. Spriežot pēc visām pazīmēm, tie vācu triecienlielgabalus vēl nav pamanījuši. Nekā ļauna nenojauzdami, tie iesāņus brauc garām Patjugu ciemam. Kad pirmais tanks no šī ciema atrodas apmēram 300 metru, visi trīs vācu lielgabali pret to atklāj uguni. Viens vai divi šāviņi trāpa tanku; tas apstājas un sāk kūpēt. Pēc īsa brīža parādās nākošais ienaidnieka tanks. Piebraucis tā, lai sašauto tanku varētu izmantot kā aizsegu, tas uz brīdi apstājas un izšauj, pēc tam veikli pagriežas pa labi un pazūd aiz tuvumā esošajiem krūmiem. Pēc otrā tanka tādā pašā veidā pozīcijā izbrauc, izšauj un atkal pazūd aizsegā arī nākošie ienaidnieka tanki. Vācu triecienlielgabali gan šauj, bet nevienu no tankiem vairs netrāpa. Tā riņķojot, ienaidnieka tanki jau pa otram lāgam izbrauc šaušanas pozīcijās. Tad kāds ienaidnieka tanka šāviņš trāpa vienu vācu triecienlielgabalu. Tas sāk kūpēt, apgriežas un ātrā gaitā sāk bēgt tieši pa klajo lauku rietumu virzienā.

Sekoju šim bēgošajam lielgabalam vēl ilgāku laiku, bet, cik tālu vien spēju saskatīt, tas, nesamazinot ātrumu un atstājot aiz sevis melnu dūmu strūklu, aizbrauc divīzijas stāba virzienā. Arī atlikušie divi vācu triecienlielgabali Patjugu ciemā, kā redzams, nejūtas vairs droši un sāk lēcienveidīgi atkāpties

uz Mokrovu. To sasnieguši, visi vācu triecienlielgabali atkāpjas. Ienaidnieka tanki vācu triecienlielgabalu atkāpšanos, spriežot pēc redzētā, nav pamanījuši. Kādu laiku tie vēl apšauda Patjugu ciemu, bet tad arī atkāpjas austrumu virzienā. Kaujas laikā paliek viens vienīgs sašauts ienaidnieka tanks. No sava novērošanas punkta skaidri redzu, kā abi pretinieki atkāpjas. Kaujas lauks paliek atkal tukšs un atstāts.

9.

CĪŅA PAR SOROTAS UPES PĀREJĀM

29. martā pulka aizstāvēšanās iecirkni sašaurina. Par pulka kreiso robežu nosaka Veļikajas upi. Reizē ar to man atkal nākas pārcelt pulka komandpunktu un izbūvēt tam jaunus bunkurus upes labajā krastā vienu kilometru dienvidos no Selichnovas.

Sākot ar 3. aprīli, pulku taktiskā ziņā pakļauj 13. gaisa spēku lauka divīzijai. Līdz ar pāriešanu šīs divīzijas pakļautībā pulka tiešā aizmugurē novietojas 2 miglas metēju (Nebelwerfer) baterijas. Ar savām uguns koncentrācijām tās lielā mērā atvieglo ienaidnieka uzbrukumu atvairīšanu. Šo cīņu laikā ienaidnieka artilērija un granātmētēji nepārtraukti grauj mūsu pozīcijas, izšaujot līdz 2000 šāviņu dienā. Pulka kaŗavīri tomēr ievingrinājušies izmantot katru aizsegu un, par spīti nepārtrauktajai ienaidnieka ugunij, mūsu zaudējumi ir neticami mazi: viens vai divi kritušie un pāris ievainoto dienā.

13. aprīlī vēl pirms gaismas svīšanas ienaidnieka artilērija atklāj viesuļuguni pret pulka aizstāvēšanās pozīcijām. Ar nepiedzīvotu spēku ienaidnieka uguns turpinās vairāk nekā stundu. Īsi pirms gaismas aušanas ienaidnieka kājnieki, pārvarot Sorotas upi, uzbrūk Glaskovskajas Arteļa un Voroničas ciemiem. Ar savas artilērijas uguni ienaidniekam pa daļai izdevies nomākt mūsu priekšējās līnijas ieroču uguni, bet pozīciju dziļumā novietotie ložmetēji nosprosto ienaidnieka kājnieku uzbrukumu. Tajā pašā laikā mūsu artilērijai izdodas sašaut ienaidnieka kājnieku laipas pie Glaskovskajas Arteļa. Miglas metēju uguns koncentrācijas nosprosto ceļu ienaidnieka rezēr-

vēm. Tā pār upi pārnākušie ienaidnieka kājnieki, ciešot smagus zaudējumus, tiek atsviesti atpakaļ pāri upei.

14. aprīlī ienaidnieks atkārtoti pārnāk Sorotas upei ziemeļos no Voroničas un saspridzinātā dzelzceļa tilta galā izveido priekštilta pozīcijas.

10.

GŪSTEKŅI

15. aprīlī pulka 7. rota leitnanta Sproģa vadībā izdara pretuzbrukumu un pilnīgi iznīcina pār upi pārnākušās ienaidnieka rotas. Šajā kaujā boļševiki zaudē apmēram 70 kritušo un 30 gūstekņu, to vidū vienu virsnieku un vienu sievieti — sanitāri.

Nakts uzbrukumā saņemtos gūstekņus 7. rota agrā rītā atved uz pulka komandpunktu. Tie visi ir noplīsuši un netīri. Krievu viņu vidū ir ļoti maz, varbūt kādi 5 vai 6. Visi pārējie ir āziāti — kamčadaļi, turkmeņi, kirgizi un citi. Pulka kaŗavīri par atvestajiem gūstekņiem izrāda dzīvu interesi un iztaujā tos par dienestu sarkanarmijā, bet ne reizes es nenovēroju naidu vai vēlēšanos atriebties par Latvijai nodarīto postu. Vairāki sarkanarmieši krituši gūstā ar visiem savu mantu maisiņiem. Tajos parasti ir gabals rupjas un sēnalainas maizes, daži sīpoli, paciņa machorkas, pāris cimdu vai netīru autu. Tā ir visa sarkanarmiešu bagātība. Mums atliek vienīgi nobrīnīties, cik neiedomājami trūcīga ir sarkanarmijas apģāde.

Gūstekņu nopratināšanai manā stābā jau izstrādājusies zināma sistēma. Lai man pašam būtu pilnīgs pārskats par ienaidnieka spēku stiprumu un grupējumu, dažus inteligentākos gūstekņus parasti nopratinu pats personīgi. Vajadzīgās ziņas parasti iegūstu sarunas veidā, pie kam gūstekņa atbildes pieraksta adjutants, kas neuzkrītoši sēž kādā bunkura tumšākā stūrī.

Arī šoreiz, izgājis pie gūstekņiem, no viņu vidus izvēlos piecus personīgai nopratināšanai. Kā pirmo pie sevis ieaicinu sagūstīto virsnieku. Izrādās tomēr, ka šis virsnieks ir no divīzijas sanitārās rotas un priekštilta pozīcijās ieradies vienīgi kā pavadonis sanitārei. Lai gan šis virsnieks ir garīgi neat-

tīstīts un ar ļoti zemu izglītības līmeni, viņš tomēr, spriežot pēc tā piezīmju grāmatiņas, ir jo plaši sarakstījis ar padomju zemes daiļavām. Kļūdainā rokrakstā viņš bija rūpīgi centies pierakstīt visas ienākušās un izsūtītās vēstules. Šis virsnieks kādām 20 līgavām jo rūpīgi bija rakstījis mīlestības vēstules, nešķīrojot ne tautību, ne ticību, bet par savu tuvāko apkārtni un dienestu viņš nebija tikpat kā nemaz interesējies un nevar nekā pasacīt.

Nākošo uz iztauju aicinu sievieti — sanitāri. Tā ir jauna un glīta izskata ukrainiete. Vienīgi viņai no visiem gūstekņiem drēbes pašūtas pēc mēra. Viņai ienākot bunkurā, lūdzu to apsēsties. Tā kā ir brokastu laiks, piedāvāju arī viņai tēju un maizītes.

Brīvi un nepiespiesti sākam savu sarunu. Viņa ir kāda pasta ierēdņa meita, 19 gadu veca, dzimusi Ķijevā un turpat arī beigusi vidusskolu. Pēc sanitāro kursu beigšanas iedalīta divīzijas sanitārā rotā. Vakar vakarā viņa norīkota pārsiet dažus ievainotos priekštilta pozīcijās, kur kopā ar pārējiem sarkanarmiešiem saņemta gūstā. Mūsu saruna norit apmēram šādi:

Es: „Sakiet, kā jūs vakar vakarā nokļūvat līdz Sorotas upes pārejai? Vai jūs kāds atveda, vai arī nācāt kājām?”

Gūstekne: „Līdz mežiņam, kas otrā pusē upei, mūs atveda kāds sanitārās rotas braucējs, bet tālāk mēs jau gājām kājām.”

Es: „Vai tas braucējs aizbrauca atpakaļ jeb palika jūs gaidām?”

Gūstekne: „Braucējs palika mūs gaidām N. pulka komandpunktā.”

Es: „Kur šis komandpunkts atrodas?”

Gūstekne: „Komandpunkta bunkuri atrodas mežiņā dienvidos no Nosovas — apmēram 100 metru no šī mežiņa ziemeļu malas.”

Es: „Cik tur to bunkuru ir?”

Gūstekne: „Pavisam tur ir trīs bunkuri. Vidējā atrodas pulkveža Jegorova komandpunkts, pa labi ir telefona centrāle, bet pa kreisi dzīvo ziņneši.”

Es: „Vai jūs esat ievērojusi ierakumus Abronosovas dienvidu malā? Kas tos ieņem?”

Gūstekne: „Tās ir granātmētēju pozīcijas.”

Es: „Cik granātmētēju tur atrodas?”

Gūstekne: „Labi nezinu, bet man liekas, ka divi. Bet varbūt arī četri.“

Es: „Kas tie par ierakumiem dzelzceļa malā ziemeļos no Abronosovas?“

Gūstekne: „Tās ir tukšas bedres, kuņās pa dienu iebrauc automašīnas, lai tās pasargātu no granātu šķembām.“

Es: „Vai jūs šajā iecirknī esat redzējusi arī tankus?“

Gūstekne: „Jā, 24 tanki stāv nomaskēti mežiņā rietumos no Smikiem.“

Es: „Kur atrodas divīzijas stābs un kas ir divīzijas komandieris?“

Gūstekne: „Divīzijas komandieris ir pulkvedis T. Viņa stābs ir bunkuros mežiņā.“ (Sikāk šī mežiņa atrašanās vietu meitene nemāk pateikt).

Es: „Vai jūs zināt ceļu uz divīzijas stābu un varat man to parādīt uz kartes?“

Gūstekne: „Jā, es vairākkārt esmu bijusi pie divīzijas komandiera tā bunkurā un pēc kartes varu jums šo ceļu arī parādīt.“

Es: „Cik tad tam divīzijas komandierim ir gadu?“

Gūstekne: „Ko jūs iedomājaties! Viņam ir 60 gadu, un viņš arī ir no Ķījevas.“

Pēc kartes mēs sameklējam divīzijas stāba atrašanās vietu, un gūstekne rūpīgi seko, lai es pareizi iezīmētu bunkuru atrašanās vietas.

Es: „Vai bez jūsu divīzijas dziļākajā aizmugurē ir vēl kādas lielākas rezerves?“

Gūstekne: „Jā, pagājušā nedēļā pienāca 9. triecienu armija, kas novietojusies Aparķinas rajonā.“

Es: „Cik divīziju ir šajā armijā?“

Gūstekne: „Man liekas, ka deviņas, bet īsti labi es to nezinu.“

Es: „Kā jūs zināt, ka tā ir 9. triecienu armija?“

Gūstekne: „Pirmdien es gāju gar divīzijas komandiera bunkuru un redzēju, ka pie tā piebrauca kāda liela automašīna, no kuņas izkāpa kāds ģenerālis un pulkvedis. Abi iegāja divīzijas komandiera bunkurā. Ārā pie automašīnas palika kāds kapteinis. Kad gāju tam garām, viņš man jautāja, kā labāk izbraukt uz Nosovu, jo ģenerālis esot atbraucis iepazīties ar stāvokli frontē. Tā mēs sākām runāt. Kapteinis man stāstīja,

ka viņš ir armijas komandiera adjutants un ka 9. trieciena armija turpinās uzbrukumu.“

Es: „Kādā virzienā šis uzbrukums tiek sagatavots?“

Gūstekne: „To kapteinis man neteica. Domāju, ka Puškin-skije Goru virzienā, jo iepazīties ar apvidu viņi gatavojās braukt uz Nosovu.“

Tā mēs sēžam pie galda, dzeņam tēju un runājam. Maniem jautājumiem meitene atbild brīvi un nepiespiesti. Viņa pazīst visus divīzijas pulku komandierus un bijusi visu pulku komandpunktos. Man pat liekas, ka sarunas laikā viņa pilnīgi aizmirsusi, ka nav ieradusies manā komandpunktā kā viesņa, bet gan kā gūstekne. Beidzis nopratināšanu, uzdodu pasaukt sargu, lai gūstekni aizved. Zābakiem klaudzot, sargkareivis ienāk bunkurā, sasit papēžus un skaļi piesaka savu ierašanos. Sarga paskaļā ierašanās meiteni galīgi pārbiedē. Pēc viņas izteiksmes saprotu, ka viņa tikai tagad atceras savu gūstā krišanu un kļūmīgo stāvokli. Norādu gūsteknei, lai iet sargam līdz, ka tas viņu aizvedīs pie pārējiem gūstekņiem. Apmulsusi un baiļu pilnām acīm viņa skatās mani un beidzot kā nesaprašanā vēl iejautājas:

„Kāpēc un kurp man jāiet?“

Sargkareivis paņem viņu aiz rokas un aizved.

Pēc brīža kapteinis Ercums lūdz atļaut sanitāri ievietot sakarnieku bunkurā, jo viņa histēriski raudot. Izeju ārā, lai pārlicinātos, kas tur noticis. Tikai tagad ievēroju, ka sardzes priekšnieks visus gūstekņus sadzinis apmēram 3 m dziļā bedrē, kas izrakta jauna bunkura būvei. Uz svaigi uzbērtās zemes bedres malā stāv sargi, bet gūstekņi, kā uz nāvi notiesāti, tup sakņupuši bedres dibenā. Droši vien, politrūki viņiem stāstījuši, ka mēs gūstekņus apšaujām. Tagad, sadzīti dziļajā bedrē, tie sēž un gaida liktenīgo šāvienu pakausī. Arī sanitāre iedomājusies, ka pēc nopratināšanas mēs viņu nošausim. Tādēļ viņa arī raud kā nopērts bērns.

Uzdodu sardzei gūstekņus izvest no bedres un atļaut tiem sēdēt piesaulē nogāzes malā. Pavēlu arī viņiem izsniegt brokastis. Kad pēc apmēram vienas stundas esmu pratināšanu beidzis, iznāku atkal pie gūstekņiem. Tie sirsnīgi pateicas par brokastīm un ir ļoti noskumuši, ka nevar palikt manā pulkā, bet tiks sūtīti tālāk uz divīzijas stābu.

Gūsteknes — sanitāres sniegtās ziņas par 9. triecienarmijas

pienākšanu ienaidnieka tuvākajā aizmugurē ir ārkārtīgi svarīgas, tādēļ lūdzu divīzijas stābu, lai gūsteņu ātrākai nogādei izsūta preti automašīnu. Divīzija atsūta tikai vienu mašīnu. Tā uzņēma sanitāri un ievainotos gūstekņus. Pārējos nosūta uz divīzijas stābu gājiena kārtībā.

Vienmuļajā un pelēkajā frontes dzīvē šī diena mums nesusi satraucošas un beigās ļoti interesantas ziņas. Tās pašas dienas priekšpusdienā saņemu pavēli par pulka nomainīšanu nākošajā naktī. Mums jāpāriet uz jaunu aizstāvēšanās iecirkni kaut kur dienvidos no Opočkas. Par šo ziņu esmu nepatīkami pārsteigts, jo pašreizējo pozīciju izbūvē mani vīri pielikuši daudz pūļu. Tagad, kad visam pulkam izbūvēti droši bunkuri, mums tie atkal jāatstāj. Lai gan šajās pozīcijās pulkam nācās atvairīt vairākus niknus ienaidnieka uzbrukumus, tomēr šīs smagās dienas pulkam bijušas kaņavīru laimes svētītas.

Pēcpusdienā vēl aizeju uz savu novērošanas punktu. No šīs vietas es biju vadījis kaujas. Te uz rupji apcirsta priekšu baļķa sāna vēl redzami manis atzīmētie segvārdi, svarīgāko notikumu laiki un citi dati. Te esmu pārdzīvojis satraukuma un arī uzvaras prieka pilnus brīžus.

Visu aizstāvēšanās pozīcijas priekšlauku es nu pazīstu kā savas mājas pagalmu. Lai apzīmētu mērķus un vietu, man šajā novērošanas punktā pat kartes vairs nevajaga. Arī ienaidnieka ieņemtais apvidus Sorotas upes ziemeļu krastā man vairs nav svešs un noslēpumains. Tur, patvertnē pie dzelzceļa sarga būdas, sēž nežēlīgais sarkanarmijas majors Zujevs; tam nedreb roka, šaujot pat uz savējiem. Pagājušā naktī viņš nošāva vairākus sarkanarmiešus, kas, lai nekristu gūstā, pār laipu bija mēģinājuši atiet uz upes ziemeļu krastu.

Mežiņā pie Nosovas tup pulkvedis Jegorovs, kam pāniskas bailes no divīzijas komandiera. Tur, lejā — mūsu pozīciju priekšā, atrodas Šeļesovas ciema drupas, par kurām vēl 21. martā cīnījās un smagus zaudējumus cieta mana 5. rota.

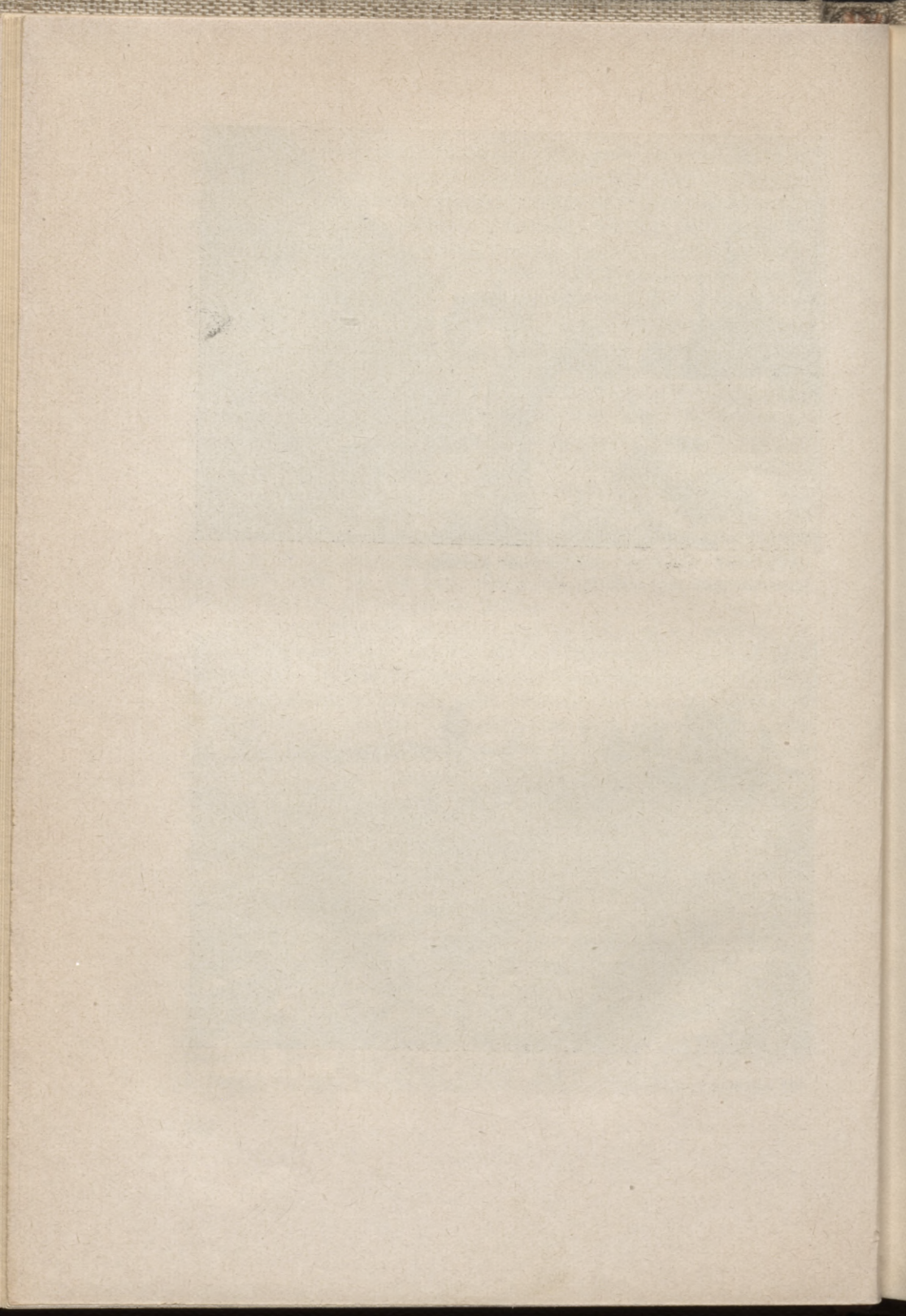
Tieši manā priekšā savā senleņķī puto Veļikaja, šī nodevīgā upe. Vēl 26. martā tā gulēja balta un sastingusi, lai ienaidnieks pār tās ledu kā pa dabisku tiltu varētu mūs pārsteigt. Tagad tā jau ledus segu salauzusi un nikni veļ savus mālainos ūdeņus ziemeļu virzienā. Vēl mazliet vairāk pa kreisi kā milzīga piramīda pret debesīm slienās Mišņu kalns. Kad šo kalnu 1. martā redzēju pirmo reizi, rīta saules apspīdētu — baltu un

Sniegs kūst aumaļām.

Šosejas bruģis samalts dubļu skrīnī.

tīru, tas man izlikās pēc stikla kalna pasakā. Pat noplīsušās un nabadzīgās Mišņu ciema mājeles pašā kalna cekulā labo kalna izskatu nebojāja, bet darīja to pat gleznaināku un dzīvāku. Tagad ciems kalna galotnē nodedzis; nelielās birzītes granātšķembu sadragātie bērzu stumbri, kā apsūdzot cilvēkus, stiepjas pret debesīm. Pats kalns ir melns. Trīs nedēļas pār šo kalnu lijis tērauda lietus; visa tā virsma ir granātu sprādzienu uzvandīta. Tagad tā izskatās melna un netīra, tāpat kā tie sarkanarmieši, kuŗu ziņā un valdīšanā šis kalns pašreiz atrodas. Tur, lejā pie tilta, vecā pienotavas ēka. Tās izšauto logu un durvju caurumi kā nedzīvi raugās man pretī. Vēl nesen, kad pārguruši un nosaluši ieradāmies šajā iecirknī, tā bija mūs uzņēmusi savā siltumā. 26. martā, kad boļševiki pārnāca pār Veļikajas upi un to kājnieku ķēdes uzbruka Selichnovai, šīs vecās pienotavas biezie mūri bija mūsu pēdējais bastions; tur mana stāba vīri pierādīja, ka prot arī tēmēt un šaut. Mūsu uguns iedarbībā ienaidnieka ķēde tā arī saplaka, komandpunktu nesasniedusi.

Vēl pēdējo reizi pārļaižu skatienu kaujas laukam, jo man ir skaidrs, ka šīs mana pulka smago cīņu vietas nākotnē varēšu pārstaigāt vienīgi atmiņās.

Ir vēl tumsa, kad 1944. gada 16. aprīlī manu pulku nomaina vācu 436. grenadieru pulks. Manas vienības steidzīgi kārtojas un atiet tām norādītajos virzienos, lai vēl līdz gaismai paspētu iziet no ienaidnieka artilērijas novērotās frontes joslas.

AIZSTĀVĒŠANĀS KAUJAS AUSTRUMOS NO OPOČKAS

1.

MĒS SLĪKSTAM KRIEVIJAS DUBĻOS

Saskaņā ar divīzijas pavēli, pulkam pēc nomaiņas jāpāriet uz Bardovas rajonu — 50 km austrumos no Opočkas. Pulka I bataljona cilvēkiem jāpārvietojas ar autotransportu, bet bataljona un saimniecības rotu vezumiem jāseko gājiena kārtībā. II bataljonu un pulka pārējās vienības no Trigorskajas stacijas jāpārved pa dzelzceļu līdz Opočkai, no kurienes tām gājiena kārtībā jādodas uz Bardovu.

Laiks atmeties saulains un silts, sniegs kūst aumaļām. Visi grāvji un ielejas strauti pildās pavasara palu ūdeņiem. Arī ceļi zemākajās vietās pārplūduši. Savā automašīnā braucu kopā ar pulka I bataljonu. Jau uz Ostrovas-Opočkas šosejas vairākās vietās, zemei atlaižoties un pamatam kļūstot mīkstumam, šosejas bruģis ar smago automašīnu riteņiem samalts un pārvērties dubļu skrīnī. Šos izbauktos šosejas posmus, nokļājot ar apaļiem kokiem un žagariem, braukšanas kārtībā tomēr vēl cenšas uzturēt vācu sapiepi. Automašīnām, šūpojoties kā kuģiem jūras viļņos, tomēr laimīgi izdodas tikt visiem šķēršļiem pāri, un mēs ap plkst. 10.00 sasniedzam Opočku.

Mūsu ceļa mērķis — Bardova atrodas sāpus no lielajiem satiksmes ceļiem, un mums jāmet krietns līkums, lai tur nokļūtu. Vispirms braucam pa Novorževas ceļu līdz Bolgotovai, bet tad caur Duchnovu uz Kudeveru. Ja no rīta puses ceļa virsa vēl bija sasalusi, tad nu, tuvojoties pusdienas laikam, dubļu kāрта kļūst arvien dziļāka, un daudzās vietās jau zūd cietais sasalušās zemes pamats. Te viena, te atkal otra mašīna iegrimst un netiek no dubļiem laukā. Vīri spiesti izkāpt un, brienot pa dubļu skrīni, stumt savu mašīnu. Motoram nelabi

kaucot, mašīna valstās no vienas bedres otrā, un tās riteņi bagātīgi šķiež dubļus uz visām pusēm. Drīz vien visu manu vīru sejas un drēbes notrietas ar biezu dubļu kārtu.

Kad mašīnas atkal atrodas uz cieta ceļa, turpinām braucieni. Ceļam pa labi un pa kreisi paliek noplukušie ciemi, kas izskatās tik bezcerīgi pelēki, ka liekas — pat suns, tos ieraudzījis, aiz žēluma sāktu gaudot. Līdz acīm dubļiem nošķiesti, apmēram plkst. 14.00 beidzot sasniedzam Kudeveru. Apmēram 55 km lielo attālumu esam veikuši 4 stundās. Sliktā ceļa dēļ autotransporta rotas komandieris tālāk braukt kategoriski atsakās. Arī man jāpiekrīt, ka pie pašreizējā ceļa stāvokļa ar automašīnām tālāk braukt vairs nevaram. Tādēļ dodu pavēli izlādēties. Ievērojot apstākli, ka, sakarā ar nomaiņu, vīri iepriekšējā naktī nav gulējuši, atļauju bataljonam līdz plkst. 16.00 atpūsties.

Lai noskaidrotu jauno pulka novietojuma rajonu, pats kopā ar dažiem stāba virsniekiem turpinu ceļu uz divīzijas stābu Bardovas ciemā. Tikai ar pūlēm mūsu vieglais vāģis laužas uz priekšu pa dziļajiem ceļa dubļiem. Bieži vien tas iegrimst līdz asīm, un motors aplāpst. Atkal un atkal mēs esam spiesti kāpt laukā, lai palīdzētu motoram izvilkēt vāģi no dziļā dubļu zaņķa.

Līdz Bardovai atlikuši vēl kādi 5 km, kad kādā sevišķi mālainā ceļa posmā mūsu vāģis atkal iegrimst līdz asīm un ar visu rāmi guļ dubļos. Visas pūles vāģi no dubļiem izstumt šoreiz paliek bez sekmēm. Beidzot mums tuvojas kāds kāpurķēžu vilcējs (Raupenschlepper). Lūdzu to mūsu vāģi ņemt tauvā. Pārsēdušies paši vilcējā un piesējuši tam vieglo vāģi, turpinām ceļu un apmēram plkst. 16.00 sasniedzam Bardovu.

Kad ierodos divīzijas stābā, mani tur sagaida jauns pārsteigums. Izrādās, ka pulkam novietošanās rajons ierādīts Slepcos, Sujevas rajonā. Tas ir apmēram vēl 8 km tālāk. Turpināt ceļu ar automašīnu nav nekādas iespējas. Tāpēc, uzmetis īsu pavēli par novietošanos I bataljonam, turpinām ceļu tālāk kājām. Ejam pa Bardovas-Aleksinas-Slepcu ceļu, kas virzās paralēli frontei. Pēdējā atrodas apmēram 5 km austrumos no ceļa. Pamats ir mālains, un pavasara šķīdonī viss ceļš pārvērties vienā vienīgā dubļu jūrā, pie kam dažās vietās pamats liekas esam avotains. Pa šo ceļu autosatiksmē ir pilnīgi neiespējama.

Ap plkst. 19.00 sasniedzam Slepcu ciemu. Vēlu vakarā sa-

nemu ziņojumu no I bataljona komandiera, ka bataljons palicis nakts mitnē Zagorjes rajonā, jo, brienot pa dziļajiem dubļiem, kā cilvēki, tā arī zirgi galīgi pārguruši.

1944. gada 17. aprīlī pulkam uzdod nomainīt vācu 438. grenadieru pulku. Tik traka steiga man nav saprotama. Pulka II bataljons un smago ieroču rotas vēl nemaz nav ieradušās, un arī kaņavīri pēc smagajām kaujām Sorotas upes krastos pelnījuši kaut īslaicīgu atpūtu. Manus iebildumus divīzijas komandieris tomēr neievēro, un es saņemu kategorisku pavēli vācu pulku nomainīt. Izdaru to, ievadot pirmajās līnijās visas I bataljona vienības. Tikai pēc divām dienām, kad ierodas arī pulka II bataljons, pārgrupēju vienības dziļumā.

Sakarā ar šo nepārdomāto vienību maiņu, pulkam rodas nepārvaramas grūtības apgādes un evakuācijas ziņā. 1. ešelona vienībām nepieciešamā pārtika jāpienes nešus no 9 km attālās Bardovas. Par spīti visai piepūlei, ir dienas, kad vairākas vienības tomēr paliek bez uztura, jo divīzijas transports nespēj to piegādāt.

2.

MAIŅA UN POZICIJU IEŅEMŠANA

Pie maiņas no vācu 438. grenadieru pulka komandiera vēlos ievākt pēc iespējas noteiktas ziņas par ienaidnieku. Izrādās tomēr, ka šis vācu pulks nezina pat to, kādas vienības tam stāv pretīm, nedz arī to, kā šie ienaidnieka spēki grupēti. Viss izlūkošanas darbs mums jāsāk atkal pilnīgi no jauna. Apmēram 6 km plato aizstāvēšanās iecirkni pulks ieņem, kā norādīts schēmā Nr. 9.

Šajā pozīcijā ierakumi un bunkuri jau izbūvēti. Tas tomēr mūs netraucē tos pielāgot savai gaumei. Dažā grupā notiek pat plašas pārrunas, kā savu bunkuru pārdēvēt. Daži nosaukumi izvēlēti pat ļoti zīmīgi. Tā, piemēram, I bataljona komandiera bunkurs saucas „Miera stūrītis“. Citiem bunkuriem, piemēram, ir šādi nosaukumi: „Belcebula ankambaris“, „Būs labi“, „Jel nomierinies“ u. t. t. Šajās rotaļīgajās izdarībās pats aktīvi nepiedalos.

Jau pozīciju pārņemot, konstatēju, ka šeit nemaz nav iekār-

SCĒMA Nr. 9.
 33. KĀJNIEKU PULKA AIZSTĀVĒŠANĀS
 IECIRKNIS
 17. IV – 24. VI 1944.

tots novērošanas punkts. Bez tāda iztikt tomēr nevaru, tādēļ par novērošanas punktu izvēlos augstieni pie Počernaļevas. No šejienes es ļoti labi varu pārredzēt visu I bataljona un daļu no II bataljona iecirkņa, bet dziļumā nelielu ceļa posmu, kas no Čerņezovas ved uz ienaidnieka aizmuguri. Šis ceļa gabals ir apmēram 5 km garš. Novērojot kustību pa šo ceļu, ceru izsekot ienaidnieka spēku pārgrupēšanai, municijas un citu materiālu piegādei. Lai bolševiki nenojaustu, ka mēs šo ceļu posmu viņu aizmugurē varam novērot, kategoriski aizliedzu to apšaudīt. Šo manu aizliegumu artileristi arī stingri ievēro; vairāk gan, jādūmā, tādēļ, ka trūkst municijas.

Vienīgais izņēmums ir „Florence“ — smagā haubiču baterija. Tā izņemta kaut kur no franču Mažino līnijas un novietota te kā stacionāra — kādus 300 m mana komandpunkta aizmugurē. Šai baterijai municijas nekad netrūkst, un tā mūs pabalsta, kad vien to prasām. Baterijas šaušanas ātrums ir ļoti mazs, un mums par šo tempu arvien ir ko pazoboties. Par spīti visiem trūkumiem, to apkalpo krietni latviešu artileristi. Es bieži vien izmantoju viņu, lai grautu ienaidnieka nocietinājumus.

„Florencei“ izšaujot, visi mūsu bunkuri nolīgojas. Ar gaudojošu skaņu šāviņš lido mums pāri, lai smagi un precīzi gultos mērķi. Pēc katra šāviena artileristi ar iespaidīga izskata slauķi izslauka haubices stobru, bet pēc tam ilgi un pamatīgi lādē, vispirms stobrā iebīdot smago lādiņu un pēc tam patrontelpā iepakojot pulvera maisiņus. Skatoties šajā artileristu darbībā, liekas, ka mēs kaņojam vēl 18. gadsimtā.

Ienaidnieks mūsu „Florenci“ nemīl, jo tās šāviņi vienmēr sasniedz mērķi un sprāgst ar apdullinošu troksni. Ja „Florence“ ņem uz grauda kādu ienaidnieka bunkuru, tad tā iemītniekiem neatliek nekā cita, ka vienīgi steidzīgi meklēt sev citu mājas vietu.

Kādu dienu man novērotājs — kaprālis Millers ziņo, ka no Čerņezovas austrumu virzienā aiziet apmēram viens bataljons kājnieku, aiz kuņiem seko automašīnas ar piekabinātiem lielgabaliem. Šī ziņa man liekas neticama, bet arī tik svarīga, ka pavēlu I bataljona adjutantam (I bataljona komandpunkts atrodas novērošanas punkta tiešā tuvumā) nekavējoties doties uz novērošanas punktu un pārliecināties par ziņojuma pareizību.

Virsliecinants Neilands paspēj vēl novērot 9 lielgabalu aizvešanu.

Kad es šos kaprāja Millera novērojumus paziņoju divīzijas stābam, izceļas liela galvas laužšana. Kādēļ ienaidnieks izdara šādu spēku pārgrupēšanu? Divīzijas stābā atrodas pat cilvēki, kas sāk apšaubīt mana ziņojuma pareizību, jo šo spēku aiziešanu nav novērojuši ne divīzijas, nedz arī korpasa artilērijas novērotāji. Vēlāk saņemtie gūstekņi tomēr paskaidro, ka boļševiki savas rezerves vienības atvelk uz aizmuguri un intensīvi apmāca uzbrukuma kaujas darbībai.

3.

IZLŪKOŠANAS IEBRUKUMI

Lai noskaidrotu ienaidnieka spēku stiprumu un to grupējumu, laiku pa laikam jādabū gūstekņi. Ienaidnieka neatlaidīgā propaganda par vācu nežēlīgo apiešanos ar gūstekņiem panākusi, ka neviens sarkanarmietis gūstā vairs labprāt nepadodas. Lai gūstekņus tomēr dabūtu, vienam pulkam katru nedēļu jāizdara izlūkošanas iebrukums ienaidnieka pozīcijās.

Savu pozīciju priekšā ienaidnieks jau paguvis iekārtot dzeloņstieņu žogus un vietām arī mīnu laukus. Sakarā ar to, iebrukuma sagatavošana prasa ļoti rūpīgu iepriekšēju izlūkošanu un visos sīkumos pārdomātu plānu.

Maija beigās manam pulkam pienākusi kārtā gūstekņu dabūšanai. Par iebrukuma vietu izvēlos Popovas ciema drupas. Pēc izlūku ziņām, tās aizstāv apmēram viens boļševiku kājnieku vads ar dažiem smagajiem ložmetējiem. Mīnu lauki šī atbalsta punkta priekšā nav konstatēti. Uzdodu iebrukumu sagatavot 4. rotas komandierim. Pēc rūpīgas izlūkošanas izstrādāts šāds iebrukuma plāns: sedzošai grupai seržanta X. vadībā ar divām grupām un divām patšautenēm līdz plkst. 03.30 jāizvirzās priekšlaukā un jāieņem pozīcija uzkalniņā, kas atrodas 150 m ziemeļaustrumos no Popovas ciema drupām. Šiem vīriem jāsedz triecienu grupas pievirzīšanās, bet pēc uzdevuma veikšanas jānodrošina tās atiešana. Triecienu grupai rotas komandiera vadībā ar trīs grupām līdz plkst. 03.40, izmantojot sīko krūmāju, slepus jāpievirzās ienaidnieka pozīcijai no zie-

meļiem un jāpaliek aizsegā apmēram 70 m no tās. Plkst. 04.00 šai grupai jāpāriet triecienā un jāieņem Popova. Artilērijas divīziona, kājnieku baterijai un granātmētējiem tai pat laikā jāneitrālīzē ienaidnieka smago ložmetēju un granātmētēju pozīcijas.

Iebrukuma gaitai sekoju no sava novērošanas punkta, bet tumsas dēļ, izņemot granātu sprādzienus, nekā nespēju izšķirt.

Plkst. 04.45 pienāk priecīgā ziņa, ka iebrukums izdevies laimīgi. Visi mūsu vīri atgriežas. Viņu vidū tikai viens viegli ievainots. Saņemts viens gūsteknis, bet 4 sarkanarmieši krituši. Pārējie, izmantojot tumsu, aizbēguši.

Par šī iebrukuma izdošanos biju ļoti norūpējies, kādēļ tā sagatavošanā biju piedalījies ar lielu rūpību. Tādēļ nu steigšus izteikt saviem vīriem atzinību par bīstamā uzdevuma sekmīgu izpildīšanu.

Jūnija sākumā tuvojas atkal 33. pulka kārtā sagādāt gūstekni. Izņemot vienīgi no divīzijas man kādreiz uzspiesto uzbrukumu Šeļesovas ciemam, visi mana pulka izlūkošanas iebrukumi līdz šim beigušies sekmīgi.

Šoreiz iebrukuma sagatavošanu uzdodu I bataljona komandierim. Pēc rūpīgas izlūkošanas viņš man ziņo, ka par iebrukuma vietu izraudzījies ienaidnieka atbalsta punktu Popovas ezera dienvidu krastā, ko ieņemot apmēram viens boļševiku vads. Šī atbalsta punkta priekšā esot gan dzeloņstieņu žogs un mīnu lauks, bet mūsu izlūki noskaidrojuši, ka gar pašu ezera krastu šķēršļu nav, un tieši šis apstāklis ļoti lielā mērā atvieglojot iebrukumu. Kopīgi ar bataljona komandieri izdaru izlūkošanu apvidū, lai pārliecinātos par iebrukuma vietas izvēli. Izlūku ziņojums, ka gar pašu ezera krastu dzeloņstieņu žoga un mīnu lauka nav, liekas ticams. Kā stieņu žogi, tā arī mīnu lauks iekārtots varbūt 2—3 nedēļas atpakaļ. Tagad ūdens ezerā stipri krities, un man liekas, ka šoreiz mums ir reta izdevība pa šo boļševiku nocietinājumu sistēmā radušos spraugu viņus pārsteigt.

5. jūnija rītā trieciena grupa arī iebrūk ienaidnieka atbalsta punktā, bet ierakumos neviena sarkanarmieša neatrod. Laikā, kad trieciengrupas vīri pārmeklē ienaidnieka ierakumus, ienaidnieks no austrumiem gar ezera malu pārnāk prettriecienā. Pārsteigti, daži mūsu trieciengrupas vīri metas tieši rietumu virzienā, iekļūst mīnu laukā un, tām sprāgstot, tiek

ievainoti. Trieciengrupas komandieris ar atlikušajiem vīriem grib ievainotos glābt, bet iekļūst arī pats mīnu laukā. Tā mūsu zaudējumos ir 4 kritušie un 6 ievainotie.

Jūnija beigās kārtā izdarīt iebrukumu tuvojas atkal manam pulkam. Uzdošu to sagatavot pulka 2. rotai. Pēc rūpīgi izdarītas izlūkošanas rotas komandieris ziņo, ka visu ienaidnieka ieņemto pozīciju priekšā ierīkoti mīnu lauki. Mums visiem labā atmiņā vēl 5. jūnija neveiksme, kādēļ esmu ļoti norūpējies. Kur lai sadabūju gūstekni? Mani atkal māt rūpes, kur un kā šo iebrukumu noorganizēt.

Pilnīgi negaidot, kādu dienu nāk priecīgs pārsteigums. 2. rotas komandieris ziņo, ka vajadzīgais gūsteknis jau dabūts. Stāvot uz posteņa, sargs ievērojis, ka tieši pie mūsu dzeloņstieplu žoga galvu paceļ kāds sarkanarmietis, lai tūlīt atkal pieplaktu zemei. Sargs izšāvis, bet nav trāpījis.

Lai pārbaudītu sarga izteicienus, grupas komandieris kopā ar vēl diviem vīriem izlien priekšlaukā un pārmeklē sarga norādīto vietu, bet nekā neatrod. Pēc tam viņi dodas pārmeklēt arī tuvumā esošo krūmāju. Viņi jau izgājuši tam cauri un virzās uzmanīgi atpakaļ, kad grupas komandieris pamana, ka kāda krūma zari viegli sakustas un pret viņu vērsās mašīnpistoļu stobrs. Ar metšāvienu kaprālis šo uzbrucēju nošauj. Noslēpušos zem nākošā krūma, viņi atrod vēl citu sarkanarmieti, kādu kalmiku. Šis āziāts krievu valodu nesaprot, kādēļ pulkā nav iespējams viņu pat nopratināt. Gūstekni mans pulks tomēr dabūjis, un iebrukums pašreiz vairs nav nepieciešams. Par šādu iznākumu esmu ļoti apmierināts un ierosinu drosmīgo 2. rotas vīru apbalvošanu.

4.

KAPTEINIS PLASKINS ATSAKĀS AR MUMS RUNĀT

Kādu vakaru no divīzijas stāba un arī kaimiņu — 34. kājnieku pulka saņemu brīdinājumu, ka kāds stipri iereibis sarkanarmijas virsnieks ziemeļos no Melechovas ezera pārnācis fronti un, atveŗot kāda mūsu bunkura durvis, uzsaucis: „Ivan!“ Bet ieraudzījis, ka bunkurā ir vairāki 34. kājnieku pulka kaŗavīri, meties bēgt un pazudis biežajos krūmājos.

Mūsu frontes aizmugure ir ļoti šķērsota, un visas uzkalnu nogāzes apaugušas ar bieziem krūmiem. Ir jau iestājusies nakts, kādēļ nav nekādu izredžu šo sarkanarmijas virsnieku krūmos sameklēt. Vieta, kur pārnācējs redzēts, atrodas apmēram tikai 300 m no mana pulka ziemeļu spārna. Iespējams, ka naktī šis virsnieks iemaldās mana pulka iecirknī. Tādēļ norīkoju pastiprinātas patruļas un posteņus ceļu krustojumu tuvumā.

Īsi pirms pusnakts 13. rotas (kājnieku lielgabalu) virsseržants man ziņo, ka postenis, kas novērojis no Borčavičiem uz fronti vedošo ceļu, meklēto sarkanarmijas virsnieku aizturējis. Pavēlu to pagaidām apsargāt stāba bunkurā un dodos pats turp.

Iegājis bunkurā un apsēdies pie galda, uzdodu adjutantam novietoties bunkura tumšākajā stūrī, lai tur neuzkrītoši mūsu sarunu pierakstītu. Savam ziņnesim uzdodu atnest pudeli konjaka, dažas sviestmaizes un uzvārīt tēju. Šādi nokārtojis saņemšanu, uzdodu sardzei ievest gūstekni bunkurā, bet pašiem palikt pie durvīm bunkura ārpusē.

Ienāk vēl redzami iereibis slaida auguma sarkanarmijas kapteinis. Pie krūtīm viņam sarkanā karoga ordenis. Gūstekņa drēbes ir slapjas, un viņš no aukstuma viegli dreb, jo bēgot iekritis kādā Melechovas ezera attekā.

Ienācis bunkurā, šis sarkanarmijas virsnieks izturas ļoti izaicinoši. Paliek iespaids, ka viņš ir visai iedomīgs. Neviens neaicināts, viņš pagriežas pret mani un nosaka:

„Nepūlaties ar mani iztaujāšanu. Es esmu komūnists un sarkanā karoga ordeņa kavalieris. Es jums nekā neteikšu, un jūs ar mani varat darīt, ko vien vēlaties!“

Atbildu viņam:

„Es jums nekā neprasu. Man liekas, ka jūs esat nosalis. Apsēžaties tur, pie bunkura krāsniņas, un apsildāties.“

Pavisam lēnām, it kā negribēdams, gūsteknis pavirzās uz krāsniņas pusi un apsēžas tai blakus novietotajā krēslā. Es dzeru tēju un paslepus vēroju gūstekni. Kaut kāda veida iespaidošanu savā pulkā nekad neesmu pieļāvis un nedomāju arī šoreiz tādu atļauties. Man tomēr negribas aizsūtīt šo virsnieku uz divīzijas stābu, neiegūstot vajadzīgās ziņas par ienaidnieku. Šis virsnieks ir iereibis un pēc sava rakstura iedomīgs. Nolemju šos apstākļus iztaujāšanas laikā ievērot.

Apsēdies pie krāsniņas, sarkanarmietis spītīgi klusē. Kāds no virsniekiem viņam piedāvā glāzi konjaka, bet gūsteknis atsakās to dzert. Sāku smieties un saku:

„Jūs domājat, ka tas konjaks saindēts? Nebaidaties, mēs jau neesam NKVD un tādus paņēmienu nelietojam.“

Lūdzu virsnieku izdzert glāzi uz gūstekņa veselību. Paņēmis piepildīto glāzīti un pagriezies pret gūstekni, tas saka: „Uz jūsu veselību“ un izdzer. Ielējis par jaunu glāzēs konjaku, virsnieks uzaicina arī gūstekni to nogaršot. Šoreiz viņš vairs nespēj atteikties. Piedāvāju gūsteknim arī maizītes un tēju, pēc tam atkal pāris glāžu konjaka. Iedzertais konjaks un krāsniņas siltums sāk redzami iedarboties. Virsnieka seja manāmi piesarkst, melno matu cekuls bezbēdīgi spraucas laukā no cepures, skatiens kļūst vēl izaicinošāks. Jūtu, ka šis zellis pašreiz ir nobriedis strīda uzsākšanai ar mums. Mans uzdevums nu ir strīdu ievirzīt vēlamajā gultnē. Tādēļ sāku lielīt mūsu veco „Florenci“. Tālāk mūsu saruna norisinās šādi:

Es: „Kā jūs, kapteini, aizvakar jutāties, kad mana smagā baterija pamieļoja jūsu bateriju, kas ieņēmusi pozīcijas pie Melechovas?“

Plaskins: „Man tiešām brīnums, kur jūs esat dabūjis tik archaiskas haubices. Ar tādām frontē labāk neplātīties. Kāda tad jūsu lielgabaliem ir kadence? Tie jau nespēj izšaut 2 šāvienu stundā! Mūsu lielgabali šauj 20 šāvienu minūtē.“

Es: „Ko tas līdz, ka šauj, bet nevar trāpīt!“

Plaskins pēc šīs manas piezīmes redzami piesarkst un iekaisis prasa: „Bet kā jutāties jūs, kad mūsu lidmašīnas nobēra savu bumbu kravu uz jūsu stāba?“

Es: „Ko niekus! Jūsu lidmašīnas visu savu bumbu kravu sameta tepat netālu purvā . . . Jūs jau gan liedzaties, bet mana baterija šauj daudz precīzāk par jūsējo.“

Plaskins: „Jūsu baterijas vieta ir mūzejā! Es gribētu redzēt, ko jūs teiktu, ja es jums būtu sagāzis ar visu savu divīziju. Domājat, ka mēs nezinājām, kur atrodas jūsu stābs? To mēs zinājām pavisam noteikti.“

Es: „Iespējams jau ir, ka zinājāt. Bet jūsu baterijas līdz šejieni nemaz nesniedz!“

Plaskins, aizkārtis savā artilerista iedomībā, pielec stāvus: „Kā nesniedz? Mūsu lielgabali šauj 14 km tālu! Vai jums ir karte? Es jums pierādīšu, ka mēs varam gan sniegt!“

Es izklāju uz galda karti. No dusmām piesarcis, kapteinis Plaskins man rāda, kur novietotas viņa baterijas. Iezīmēju šo bateriju atrašanās vietu savā kartē. Pēc tam abi kopīgi mērījām attālumu līdz mana pulka stābam. Izrādās, ka tālākā baterija atrodas tikai 9 km no tā un viss ienaidnieka artilērijas divīzions manu pulka stābu var viegli aizsniegt. Es tomēr strīdu turpinu:

„Ko tas līdz, ka var sniegt, bet nevar novērot?“
Sarkanais kapteinis iekarsis un pastāv, ka arī novērošanas punkti viņam bijuši labāki par mūsējiem. Arī tos kopīgi iezīmējam manā kartē. Beidzot jautāju gūsteknim, kā grupēti viņu kājnieku spēki.

Kapteinis Plaskins pēkšņi pārtrauc strīdu, aiziet atpakaļ pie krāsniņas, apgriežas un kā izbijies platām acīm skatās manī. Saprotu, ka viņš tikai tagad atskārtis, ka izstāstījis man visu par sava artilērijas divīziona grupējumu. Lieku ziņnesim sev pasniegt krūzīti karstas tējas, pieberu tai cukuru un lēnām maisu, izlikdamies, ka iepriekšējā saruna man bijusi pavisam vienaldzīga.

Mūsu strīda pārtraukumu izmanto stāba virsnieki, ieļej sev un piedāvā arī gūsteknim glāzi konjaka. Tad jautāju Plaskinam, ko teikuši boļševiku kājnieki par mūsu iebrukumu Popovas rajonā.

Plaskins atbild: „Ja jūs iebrukumu būtu izdarījuši ar lielākiem spēkiem, varējāt sagraut visu mūsu divīzijas fronti. Visas pulku un divīzijas rezerves no frontes bija atvilktas uz apmācībām. Tā bija pulkveža Šišeljakina laime, ka jūsu izlūki negāja tālāk, bet pēc iebrukuma atkal atvilkās. Es gan būtu priecājies, ja viņš būtu dabūjis pa ādu... Pirms kāda mēneša viņš mani bija nosūdzējis divīzijas komandierim. Zināt ko? Par viņa pulku es jums izstāstīšu visu, ko zinu.“

Un kapteinis Plaskins atkal pienāk pie galda. Es pēc viņa norādījumiem iezīmēju šī pulka robežas, spēku grupējumu, rezervju novietojumu un komandpunktus. Kad tas izdarīts, jautāju arī par pārējiem šīs divīzijas pulkiem, uz ko Plaskins atbild:

„Pulkvedis Smirnovs ir mans draugs, un par viņa pulka novietojumu es jums nekā neteikšu.“

To pateicis, viņš atkal apsēžas un klusē. Sāku stāstīt, ka kopā ar mums pret boļševikiem cīnās arī krievu divīzijas gene-

rāja Vlasova vadībā. Izrādās, ka Plaskins Vlasova vārdu zina. Šī ziņa viņu redzami interesē. Sakū, ka es viņam varu izsniegt apliecību, ka viņš brīvprātīgi pārnācis frontei un ka Vlasovs viņu, droši vien, uzņems savā armijā. Plaskins pēkšņi saka:

„Labi, tādā gadījumā es jums izstāstīšu arī par pārējo mūsu divīzijas spēku grupējumu!”

Un mēs manā kartē atkal iezīmējam visas mani interesējošās ziņas.

Tuvojas rīts, kad nosūtu kapteini Plaskinu tālāk uz divīzijas stābu. Par spīti viņa bravūrai un negribai ar mums runāt, kapteinis man tomēr izstāstījis visu, ko vien pats zināja par savu tuvāko kaimiņu spēku grupējumu.

5.

CIEMIŅI BRAUC

Jūnija sākumā pulkā pienāk ziņa, ka tuvākā laikā mūs apciemos frontes teātris. Nu jau ir seši mēneši, kopš pulks atrodas frontē. Arī šeit katra diena mums nes savus jaunumus, bet tie pa lielākai daļai visi ir kara darbības izraisīti — skarbi un nežēlīgi. Šī ir viena no priecīgākajām „bumbām**”, ko varu paziņot saviem vīriem. Kaut arī vienīgi uz skatuves, bet mums nu ir cerības redzēt dzimtenes ainas.

No mums nevienam nav šaubu, ka frontes teātris apciemos arī 33. kājnieku pulku. Bet — kur izrādi sarīkot? Nabadzīgajos ciemos nekādu sarīkojumu telpu nav, bet rīkot izrādi zem klajas debess ir bīstami, jo ienaidnieka izlūku lidmašīnas bieži pārlido frontes joslu, un tā zem klajas debess teātra izrādei sapulcinātās kaņavīru vienības ienaidnieka aviācijai vai artilērijai būtu reti pateicīgs mērķis. Bez tam izrādi šādos apstākļos varētu sabojāt arī lietus.

Pulka aizstāvēšanās iecirknī atrodas kādi pieci samērā lieli šķūņi. Viens no tiem nu jāpielāgo teātra izrādes vajadzībām. Uzdodu stāba rotai pārbaudīt, kurš no šķūņiem vispiemērotākais. Vienojamies, ka labākais ir šķūnis Borčavīcu ciemā, jo no ienaidnieka artilērijas novērošanas šo šķūni sedz mežs, un

*) Jauna ziņa, sensācija.

bez tam tas ar savu nosūnojušo, zemo un plato juntu tik labi iekļaujas apvidū, ka nav jābaidās pat par tā ievērošanu no gaisa. Nelaime vienīgi tā, ka šajā šķūnī ilgāku laiku stāvējuši vācu armijas zirgi, kādēļ šķūņa grīdu sedz bieza mēslu kārtā.

Šķūnis nav tālu no stāba novietojuma. Eju arī es to apskatīt. Mērījam mēslu kārtas biezumu un rēķinām, cik vezumu varētu iznākt. Skaitlis ir iespaidīgs. Mani vīri stāv un domā smagu domu: „Mēslus varētu izvest, bet smaka paliks,“ to rezumē dižkareivis Kalupnieks. Šī piezīme arī tiešām mūsu stāvokli raksturo vispareizāk. Saprotu, ka arī šoreiz mani vīri gaida, lai saku savu gala vārdu.

„Dēli, kaņavīrs un zirgu sviedru smaka dzimtenes meitenēm patīk vislabāk. Tādēļ: izvest mēslus, dienvīdu galā iekārtot skatuvi, zālē ierīkot solus un izrādes dienā šķūni izgreznot meijām!“

Šoreiz pat rotu virsseržanti liekas lieki. Darbā neviens nav jādzen, un talcinieki piesakās paši. Jau pēc divām dienām mēsli ir izvesti. Amatnieki kaļ un ēvelē materiālus skatuvei un gatavo solus. Man atliek vienīgi nopriecāties par manu vīru darba rosmi.

Izrādes dienā vecā šķūņa iekšpuse pārvērtusies kā uz burvja mājienu. Plašā skatuve ar ģērbtuvi, soli, visa skatuves priekša un celiņi ir izkaisīti ar baltu smilti, bet gar šķūņa sānu sienām smaržo neskaitāmas meijas.

Frontes teātris izrāda „Kāzu dāvana“. Sadalīti trijās maiņās, šo izrādi noskatās visi mana pulka kaņavīri. Šo frontes teātra trupu mēs sagaidām un beigās izvadām ar vislielāko sirsnību. Vēl ilgi pēc trupas aizbraukšanas pulka vīri atmiņās bieži vien piemin gan atsevišķus aktieņus, gan arī lugā lietotos izteicienus.

6.

KĀZAS BEZ LĪGAVAS

Jūnija beigās uz pulku pārvieto jaunu ārstu un kādu kaprāli — sanitāru. Abu šo kaņavīru pārvietošanas iemeslus pulkam nepaziņo. Bataljonu pārsienamos punktos visas sanitāru

vietas aizņemtas, tādēļ nozīmēju jaunpienākušo kaprāli par sanitāru kādā rotā.

Pēc dažām dienām šis kaprālis — sanitārs ierodas pulka komandpunktā un lūdz atļauju doties likumīgā laulībā. Kaprālis vēlas laulāties tepat frontē un pēc iespējas ātri.

Ārēji šis kaprālis atstāj disciplinēta un labi audzināta kaņavīra iespaidu. Ievērojot apstākli, ka kaprālis pulkā atrodas tikai dažas dienas, kā arī lielo steigu ar laulībām, manī rodas aizdomas. Nedevis noteiktu atbildi, lieku viņam laukā uzgaidīt. Ataicinu pie sevis jauno ārstu, jo viņš nācis no tās pašas sanitārās rotas, kur par māsu it kā strādājis līgava. Jautāju ārstam, vai viņš māsu pazīst un ko viņš par to var teikt. Ārsts atbild, ka viņa ir latviete un visumā ļoti kārtīga sieviete. Saņēmis tik labvēlīgu atsauksmi, iesaucu pie sevis bunkurā atkal sanitāru un paziņoju, ka man pret viņa laulībām nav nekādu iebildumu. Vienojamies, ka laulības notiks tepat frontē jūlija sākumā. Pasaku arī, ka visas rūpes par kāzu sarīkošanu uzņemas pulks.

Gribu šo gadījumu izmantot, lai kaņavīru vienmuļajā frontes dzīvē ienestu patīkamu pārmaiņu. Tādēļ vēlos šīs kāzas izvērst par svinībām visa pulka mērogā. Par vedējtvu nozīmēju kapteini Ercumu, kam arī uzdodu izstrādāt kāzu ceremonijas kārtību. No savas puses kāzu mielastam dodu 25 litrus konjaka, vienu govī, ko lepni pārdēvējam par vērsi, vienu teļu un divas aitas, bet dārzājus un garšvielas ļauju iegādāties pēc vajadzības.

Pulka komandpunkta bunkuru ciems izbūvēts terasveidīgi. Bunkuros Borčaviču uzkalna dienvidu pusē mīt pulka stāba virsnieki, rakstveži, sakarnieki, sapieņi un pārsienamā punkta personāls; kopā apmēram 150 cilvēku. Uzkalna piekāvē, tieši pret pulka komandpunktū, uzceļam estrādei līdzīgu palieveni, uz kuņa paredzēta laulību ceremonija, bet vēlāk tur klātu galdus lūgtajiem viesiem. Pulka stāba personālam viņu bunkuru priekšā iekārtoti galdiņi, lai vīri, sēžot pie tiem, varētu sekot ceremonijai palieveni.

Kaņavīri visos sagatavošanās darbos piedalās ar lielu interesi. Arī pats līgavainis bieži redzams bunkuru ciemā un jo aktīvi piedalās sagatavošanās darbos. „Vērsis“ kāzu mielastam jau nokauts, arī teļa un aitu ādas jau žāvējas uz kārts.

Pienākusi jau ceturtdiena. Jau pēc divām dienām jānotiek

kāzām. Delegāti no frontē esošajām vienībām nozīmēti un ielūgumi tiem izsūtīti. Mums tomēr nav nekādu ziņu, cik viesu kāzās ieradīsies no līgavas puses. Tāpat nav skaidrs, vai līgavu atvedīs sanitārā rota jeb tai pretim jāsūta mūsu mašina. Tādēļ uzdodu kapteinim Ercumam aizbraukt uz Sotčihinu un visus šos jautājumus pārrunāt ar līgavu.

Kapteinis atgriežas vēl pēcpusdienā. Ienācis manā bunkurā, viņš izskatās pavisam apjucis un ziņo, ka līgava par kāzām nekā nezina, jo kaprālis viņu nemaz neesot bildinājis... Viņa jutusies pat apvainota un sākusī raudāt. Šai brīdī arī es nekā vairs nesaprotu. Lieku pie sevis atkal ieaicināt ārstu un jautāju viņam, kā viņš izskaidro šo maldināšanu.

„Redziet, es jau agrāk divīzijas ārstam teicu, ka kaprālis nav īsti normāls, bet man neviens neticēja. Tādēļ šoreiz vēlējos, lai jūs pats par to pārliecinātos,“ paskaidro ārsts.

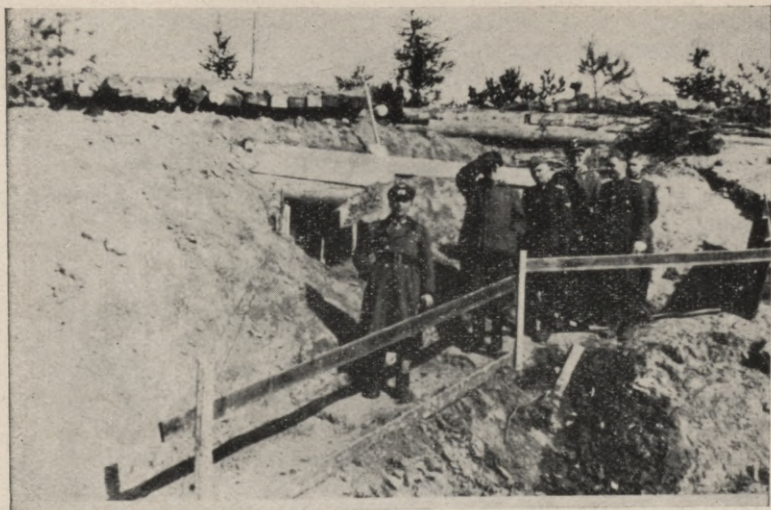
Šāda atbilde mani sanikno. Pasaku ārstam, ko es par viņu domāju un sarunu izbeidzu. Ārsts aiziet, bet kapteinis Ercums stāv vēl tepat un gaida norādījumus, ko nu tālāk darīt. Sensacionālā ziņa, ka līgava nemaz nav bildināta, bet līgavainis nav īsti nopietni nemams, jau izplatījusies visā mūsu bunkuru ciemā. Vīri lasās pulciņos un pārrunā šo visjaunāko „bumbu“. Man liekas, ka daudzi jūtas vilušies, jo visu tik rūpīgi gatavotās kāzu svinības nu ir izjukušas.

Kāzu mielastam viss nepieciešamais tomēr jau sagādāts, „vērsis“, teļš un aitas nokautas. Manta nedrīkst iet bojā. Bez tam man arī negribas saviem vīriem šo izpriecu liegt. Tādēļ mans lēmums ir pavisam vienkāršs: „kāzas“ mēs svinēsim, kaut arī bez līgavas!

Mēs tās arī tiešām nosvinam — ēdam, dzeļam un dziedam. Tas notiek īsi pirms jūlija atkāpšanās sākuma. Vēlāk šo notikumu visi mana pulka vīri atceļas kā jautru humoru.

ATKĀPŠANĀS

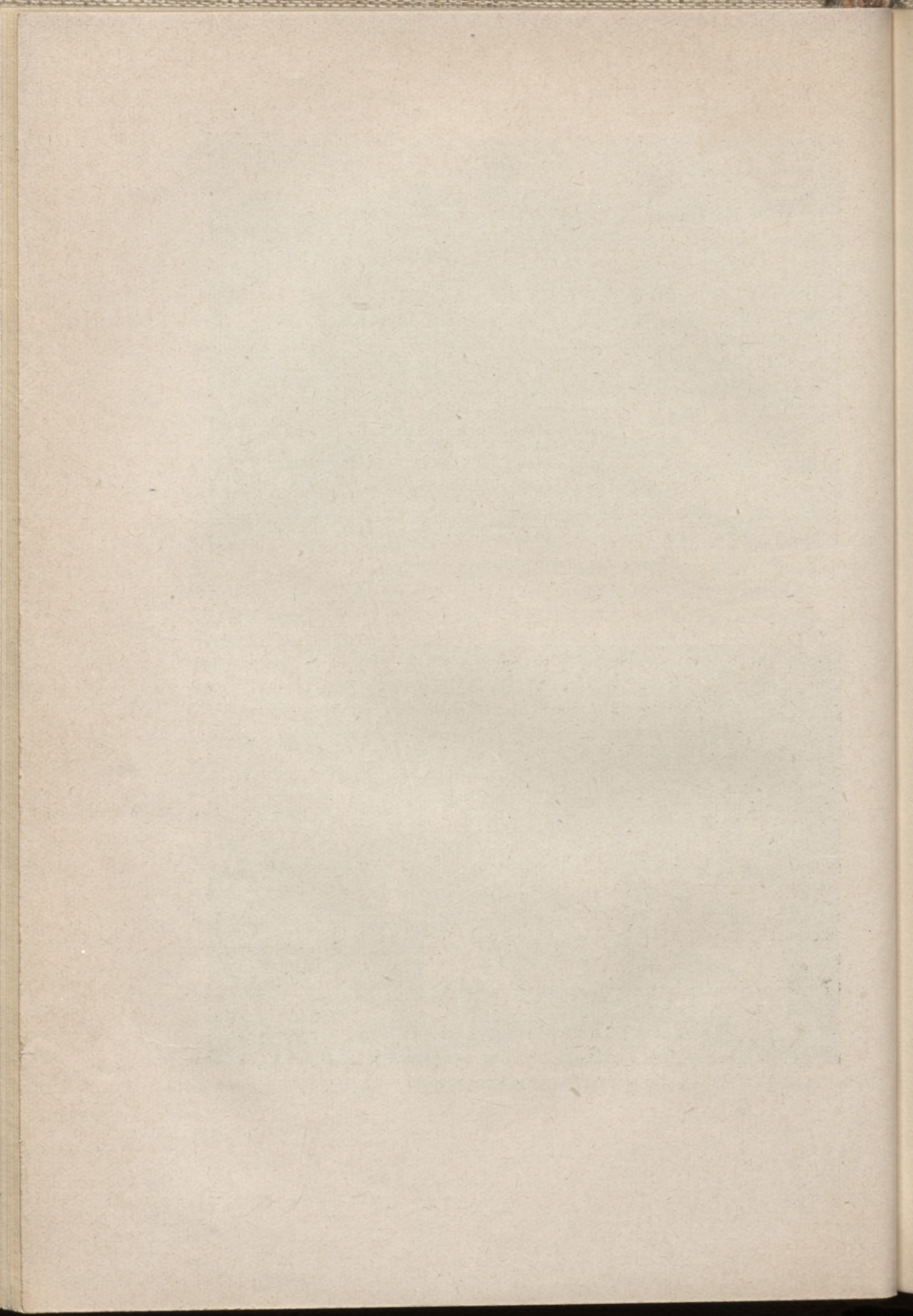
22. jūnijā ienaidnieks uzsāk uzbrukumu augstienei 228,4. Šī augstiene atrodas 32. kājnieku pulka aizstāvēšanās iecirknī.

Bunkurs Veļikajas upes krastā.

Viesoņas frontes teātris.

Lai augstieni atgūtu, 32. kājnieku pulks izdara vairākus pret-uzbrukumus, bet ienaidnieka ieņemto augstieni pulkam atgūt tomēr neizdodas.

Lai šīs augstienes atgūšanai atbrīvotu vēl vairāk spēku, divīzijas stābs manam pulkam pavēl ar manā rīcībā esošajām rezervēs rotām nomainīt 34. kājnieku pulka I bataljonu, kas ieņēmis aizstāvēšanās iecirkni no Melehovas līdz Kamenojas ezeram. Bez tam man jānosūta pulka 8. (ložmetēju) rota 32. kājnieku pulka rīcībā.

Reizē ar 34. kājnieku pulka izvilkšanu rezervē mana pulka aizstāvēšanās iecirknis kļuvis 10 km plats. Apvidus ir ļoti šķērsots un nepārskatāms. Rezervē man palikusi tikai viena rota Pavļuševas rajonā. Tādēļ aktīva šī iecirkņa aizstāvēšana ir ļoti aprūtināta.

No dienvidiem ar katru dienu nāk sliktākas ziņas. Kritusi jau Minska, ienaidnieks pārrāvis fronti Vitebskas rajonā, un kaujas risinās jau dienvidos no Daugavpils.

9. jūlijā pulks saņem pavēli sagatavoties, lai naktī no 10. uz 11. jūliju uzsāktu atkāpšanos. Divīzijas stābs pulkiem šo pavēli nodod kā ļoti slepenu, bet dziļākajā aizmugurē visas apgādes vienības jau pārvietojas. Visi uz rietumiem vedošie ceļi ir pilni pajūgiem. Kā kareivis, kas gājiena sākumā nes līdz vecu šujammašīnu, tā arī vācu armija cenšas aizvest līdz visu, kas vien nav piesiets. Visi pajūgi pilni cūku silēm, galdiem, gultām, matracēm un šādām tādām citām mantām. Nezinu, vai to dara pēc pavēles, vai arī pašu ierosmē, bet armija aiz sevis vēlas atstāt vienīgi melni nodegušu zemi. Tādēļ katrs vezumnieks tur par savu pienākumu nodedzināt to būdu, kurā līdz šim dzīvojis.

Arī mūsu tuvākajā aizmugurē pastāvīgi redzami vairāki ugunsgrēki. Tā aizbrauc mūsu apgādes vienības un aizmugures iestādes. Putekļi un dūmi norāda to atiešanas virzienu.

Mums uzdots atkāpšanos sagatavot ļoti slepeni, bet paši viņi nespēj atturēties no ciemu dedzināšanas, kas boļševikiem taču pirmā zīme, ka mēs atkāpsimies. Man atliek vienīgi nodusmoties, jo divīzijas stābs nedara nekā, lai šīs dedzināšanas pārtrauktu.

9. jūlijā aizbrauc arī vecā „Florence“. Aizeju vēl šo bateriju izvadīt. Kad, traktoriem smagi sprauslājot, „Florence“ smagās haubicās pārzūd lauku ceļa ielokā, mani pārņem smaga

vientulības sajūta. Šajā iecirknī šī baterija mūs arvien bija aktīvi atbalstījusi.

Aizmugures iestāžu drudzainā atiešana satrauc arī frontes vienības. Jau 9. jūlija vakarā man ir skaidrs, ka šajās pozīcijās nekāda nopietna aizstāvēšanās vairs nav iespējama. Vienības sagatavojušās atkāpties, un visi zina, ka šo pozīciju 10. jūlija vakarā mēs tik un tā atstāsim. Man prāts ļoti nemierīgs, jo paredzu, ka boļševiki kaut ko plāno. Nevaru arī pielaist, ka viņi šajās divās dienās tiešām nebūtu nekā novērojuši no tā raganu katla, kas vārās mūsu frontes aizmugurē.

Laiku pa laikam izeju no bunkura un klausos, bet frontē viss samērā mierīgi. Nakts paiet bez sevišķiem pārsteigumiem.

10. jūlija rītā, reizē ar gaismas aušanu, man nomierinās arī prāts. Varbūt man izdosies arī šoreiz atrauties bez traucējumiem no ienaidnieka puses. Plkst. 10.00 ienaidnieks tomēr pēkšņi atklāj ļoti spēcīgu zalvju lielgabalu, granātmetēju un artilērijas uguni pret visu pulka aizstāvēšanās iecirkni. Vairākās vietās ienaidnieks iepriekšējā naktī izbīdījis savus prettanku lielgabalus tā, lai tie tiešā tēmēšanā varētu apkarot mūsu automatiskos ieročus. Pēc ļoti spēcīgās artilērijas sagatavošanas ienaidnieka tanki, kājnieku atbalstīti, pārnāk uzbrukumā. 1. rota, kas aizstāvas rietumos no Popovas ciema, ienaidnieka triecienu neiztur un atkāpjas. Boļševiku tanki un kājnieki turpina lauzties mūsu pozīcijās Pavļuševas virzienā. Arī 3. rotas pretuzbrukums nespēj uzbrūkošos ienaidnieka spēkus apturēt. Vairāk rezervju man nav, tādēļ pavēlu turpināt vilcinoši pretoties un kavēt ienaidnieka virzīšanos uz priekšu. Lieku 1. pretošanās pozīcijā Slepci-Bobrovecā-Struplivecā labo spārnu ieņemt I bataljonam bez 1. rotas, bet kreisā spārnā novietoties II bataljonam un noturēt šo pozīciju līdz jaunai pavēlei. 2. pretošanās pozīciju Turušina-Aloljas upe-Bardova pavēlu līdz plkst. 16.00 ieņemt I bataljonam ar vienu rotu, bet vēlāk ar visu bataljonu. Arī šo pozīciju lieku noturēt līdz jaunai pavēlei. 3. pretošanās pozīciju Aloljas upe-Djački-Petruchova-Jeldina līdz plkst. 05.00 lieku ieņemt II bataljonam.

Reizē ar boļševiku uzbrukumu viss divīzijas slepeni sagatavotais atkāpšanās plāns tagad ir sabrucis. Tikko esmu paguvis dot augstāk minētās pavēles, kad pulka komandpunktā ierodas I bataljona komandieris un ziņo, ka apmēram viens ienaidnieka bataljons jau uzbrūk Borčaviču ciemam. Tādēļ

pavēlu savam komandpunktam pārcelties uz Bobrovecu. Kad kopā ar adjutantu atstāju komandpunktu, ienaidnieka kājnieki jau ieņēmuši Borčaviču ciemu, un mani stāba vīri iesaistījušies uguns kaujā.

No augstienes pie Bobrovecas sekoju ienaidnieka uzbrukuma gaitai. Plkst. 17.00 ienaidnieka spēki sasniedz līniju Bobrovecas-Strupliveca un izvēršas uzbrukumam. Pavēlu sava pulka vienībām atrauties un atiet Bardovas virzienā. Apmēram plkst. 22.00 mana pulka vienības pāriet tiltu pār Aloljas upi pie Bardovas. Pēc pēdējo pulka vienību pāriešanas sapieņi šo tiltu saspridzina.

Saskaņā ar pavēli, I bataljons ieņem 2. pretošanās pozīciju un jau apmēram plkst. 23.00 nonāk uguns saskarē ar ienaidnieka izlūku vienībām. Pulka II bataljons turpina gājieni ar uzdevumu ieņemt pulka 3. pretošanās pozīciju. Bataljons to ieņem 11. jūlijā plkst. 06.00.

2. pretošanās pozīciju I bataljons notur līdz 11. jūlijam plkst. 02.00, kad pavēlu šim bataljonam atiet un novietoties pulka rezervē Melenkas rajonā. Par spīti apstāklim, ka atrauties nākas zem ienaidnieka spiediena, līdz šai vietai esmu savu pulku visumā izvadījis samērā laimīgi.

11. jūlijā ap plkst. 10.00 manā komandpunktā ierodas 15. divīzijas komandieris oberfirers Heilmans. Šis kungs Vācijā bijis kāda policijas iecirkņa priekšnieks, bez kaut kādas militāras izglītības, brutāls un ļoti nervozs. Divīzijas komandiera amatā viņš izvirzījies, vienīgi pateicoties savai partijas kartītei.

Izdzirdis, ka man rezervē ir vesels bataljons, oberfirers pavēl ar to nekavējoties ieņemt pretošanās pozīciju uz līnijas Melenka-Panina-Stolbova. Visi mani iebildumi paliek bez ievērības.

Tādēļ uzdodu I bataljonam bez vienas rotas ieņemt norādīto pozīciju. Apmēram plkst. 12.00 divīzijas komandieris ir atkal klāt. Seko jauna pavēle: nekavējoties atsaukt I bataljonu un ieņemt pozīciju meža malā 2 km austrumos no Artjuchovas. Tā, skraidot no viena pulka komandpunkta uz otru, oberfirers nemitīgi dod pavēles, bet jau pusstundu vēlāk tās atkal atceļ. Beidzot arī es vairs nezinu, kas man īsti jādara.

Sakarā ar iecelšanu par Latviešu leģiona ģenerālinpektora stāba priekšnieku, 6. jūlijā no divīzijas stāba aizgājis arī pulk-

vedis Silgailis. Divīzijas stābs nu gan noorganizējis parastā veida atkāpšanos, bet reizē ar boļševiku straujo uzbrukumu un ievadīto mūsu atejošo spēku vajāšanu divīzijas stābs nespēj noorganizēt vilcinošu pretošanos, bet pavēl ieņemtās pretošanās pozīcijas aizstāvēt.

11. jūlijā plkst. 13.00 ienaidnieks uzsāk uzbrukumu pulka labajā spārnā. Izņemot tanku dūres, pulka rīcībā citu pret-tanku ieroču nav, jo divīzija pulka 14. (prettanku) rotu piedalījusi kādai vācu vienībai Opočkas telpā. Noskaidrojuši, ka mūsu rīcībā nav nekādu prettanku ieroču, ienaidnieka tanki viegli salauž kājnieku pretestību un ar lielu troksni turpina virzīties uz Artjuchovu. Ienaidnieka tanku sajauktās pulka vienības nespēj arī vairs atvairīt boļševiku kājnieku uzbrukumu un sāk atkāpšanos. Ienaidnieka uguns iedarbībā arī man vairs nav nekādu iespēju pulka vienības sakārtot, tādēļ pavēlu visiem pulka kaŗavīriem pulcēties mežiņā Kamenojas ezera dienvidrietumu stūrī.

Pulka vienības pulcējas norādītajā vietā un plkst. 16.00 ir atkal sakārtojušās. Šajā 15. divīzijai tik smago kauju laikā divīzijas komandieris nav spējis nekā prātīgāka izdomāt, kā vienīgi pavēlēt aizturēt vairākus kaŗavīrus, pie kam 4 no tiem, kas bija nometuši savus ieročus, līcis nošaut. Visi mana pulka vīri nošauto kaŗavīru liķus redzēja guļam pie kādas pirtiņas Filevas ciemā.

11. jūlijā plkst. 17.00 saņemu pavēli turpināt atkāpšanos un līdz nākošās dienas plkst. 11.00 ieņemt jaunu pozīciju uz vispārējās līnijas Uljachnova-Pachomkova-Glušneva, apmēram 30 km dienvidrietumos no Černojes ezera. Ejot visu nakti, pulks plkst. 08.00 sasniedz jauno aizstāvēšanās iecirkni un līdz plkst. 11.00 to arī ieņem.

Divas stundas vēlāk ienaidnieka tanki ielaužas mūsu aizstāvēšanās iecirknī un jau sasnieguši pulka komandpunktu, kas atrodas mežiņā pie Kalinkinas. Pēc divu tanku iznīcināšanas pārējie atvelkas mežiņa austrumu malā. Plkst. 19.00 uzbrukumā pārnāk arī ienaidnieka kājnieki. Pavēlu pulka labo spārna atlikt un II bataljonam atkāpties uz Veļikajas upes austrumu krastu.

13. jūlijā kauja turpinās visu dienu, bet vakarā pulks saņem pavēli atiet uz Froninu-Matjušu, apmēram 8 km dienvidrietumos no Opočkas.

MŪSU PRETRIECIENI IR STRAUJI UN ASI

14. jūlija rītā no divīzijas saņemu jaunu pavēli: divīzija ieņems aizstāvēšanās pozīciju Veļikajas upes rietumu krastā. Froninas iecirknī jānovietojas 32. kājnieku pulkam, Matjušu iecirknī — 33. kājnieku pulkam, bet Isaku iecirknī — 34. kājnieku pulkam.

Lai man būtu pārskats, cik nopietns šķērslis šajā iecirknī ir Veļikajas upe, izjāju šo pozīciju izlūkot. Upe viscaur ir nepārejama. Vienīgi 2 km dienvidaustrumos no Matjušu ciema, kur upe met likumu uz austrumiem, ir ļoti labs brasls, lietojams arī pajūgiem. Šo braslu ļoti labi var novērot no ar mežu apaugušā uzkalna, kas atrodas 1,2 km dienvidaustrumos no Matjušiem.

Atgriezies Froninā, dodu pavēli šo pozīciju ieņemt. Par savu novērošanas punktu izvēlos jau minēto augstieni un uzdodu ar to nekavējoties nodibināt telefona sakarus.

Upes pretējā krastā ienaidnieks vēl nav manīts, kādēļ domāju, ka nu arī es varēšu mazliet atpūsties. Pulkstenis var būt apmēram 09.00, kad telefonists, kas atrodas pulka novērošanas punktā, uztraukts ziņo, ka Veļikajas upes austrumu krastā pienācis apmēram viens bataljons sarkanarmiešu un, pēc visām pazīmēm spriežot, gatavojas nākt upei pāri. Bez tam telefonists mani informē, ka mūsu vienības upes rietumu krastā pozīcijas pagaidām vēl nav ieņēmušas. Uzdevis telefonistam turpināt novērot ienaidnieku, pavēlu visam pulkam izziņot trauksmi un I bataljona komandierim sagatavot prettriecienu. Esmu pārliecināts, ka jau kuŗu katru brīdi var ierasties II bataljona vienības un ieņemt savus iecirkņus. Paķēris šauteni un pasaucis līdz kapteini Ercumu, skrienu uz savu novērošanas punktu, lai uzbrukuma gadījumā vadītu kauju. Sasniedzis novērošanas punktu, redzu, ka II bataljona vienības upmalā vēl nav ieradušās, bet apmēram divas sarkanarmiešu rotas pašreiz jau brien pāri upei. Kopā ar kapteini Ercumu atklājam uguni uz upes vidū esošajiem sarkanarmiešiem. Gulties viņi vairs nevar, un straujajā ūdenī nav iespējams arī paskriet, tādēļ šaujам nesteigdamies un tēmējam ļoti rūpīgi. Vairāki sarkanarmieši, ložu ķerti, saļimst ūdenī. Drīz vien aptveŗu, ka steigā esmu paņēmis līdz tikai ap 30 patronu. Pēc dažām

minūtēm man jau pietrūkst municijas, arī kapteinim Ercumam tādas vairs nav. Bet sarkanarmiešu bars tai pat laikā jau tuvojas upes rietumu krastam.

Līdz ko ienaidnieka pirmās grupas sasniedz krastu, tās, izmantojot krūmaino apvidu, sāk mūs apiet. Saprotu, ka mums diviem vien šo pozīciju nav iespējams noturēt. Stāvokli varētu glābt vienīgi ar strauju prettriecienu. Dodu zīmi, un mēs abi sākam atkāpties. Mums pieceļoties, lai pārskritu no vienas aizsegas uz otru, pār mums nošalc vairākas mašīnpistoļu kārtas, bet netrāpa. Beidzot laimīgi sasniedzam uzkalnu un varam justies drošībā. Jau pie šosejas satieku pulka vienības, kas nāk prettrieciēnā. Pārņemu to vadību, un dodamies straujā trieciēnā. Sarkanarmieši vēl nav paspējuši ieņemt pozīcijas un sakārtoties. Mūsu straujā prettrieciēna pārsteigti, viņi bēg atpakaļ pāri upei. Saņēmam 17 gūstekņu, bet paši zaudējam 1 kritušo un 6 ievainotos.

Plkst. 11.00 pulka vienības ieņem upes rietumu krastu. Savu komandpunktu iekārtoju Matjušu ciemā. Ap plkst. 16.00 ienaidnieks vēl reizi mēģina pārnākt upi, bet mēs to, sagādājot smagus zaudējumus, atkal atsviežam atpakaļ.

Kāda lielāka vācu vienība Matjušu ciemā pametusi visu savu kantīnes devu. Tajā ir liels daudzums konjaka, sekta, biskvītu un gaļas konservu. Atskaitot konjaku, sadalu visus šos krājumus starp pulka vienībām. Uz katriem diviem vīriem iznāk pudele sekta, bet konjaku saviem vīriem pašreizējos apstākļos baidos izsniegt. Man liekas, ka izsniegtā pārtika un sekts lielā mērā paceļ vienību garastāvokli. Visus ienaidnieka mēģinājumus pārvarēt upi mēs 14. jūlijā sekmīgi atsitam.

Īsi pirms tumsas iestāšanās manā komandpunktā ierodas 2 vācu rotas — it kā mana pulka pastiprināšanai. Vācu virsnieki izdara pat eventuālo pretuzbrukuma virziena izlūkošanu. Pēc šī darba vienību priekšnieks, kāds vācu kapteinis, ilgi un neatlaidīgi cenšas man iestāstīt, ka naktī 1. ešelona vienības būtu jāpastiprina, ko pašreiz ļoti viegli izdarīt, ievadot frontē visas manas rezerves, kuŗu vietā man paliks abas vācu rotas. Kapteinis pat atsaucas, ka šādi norādījumi viņam doti 15. divīzijas stābā. Kapteiņa labi pārdomāto plānu tomēr noraidu, bet, lai veltīgi nebojātu attieksmes, ar plašu žestu piešķīru viņam pārīs pudeļu konjaka. Reizē ar to atrisināts arī viss rezervju jautājums. Nakts paiet mierīgi.

IEVAINOTS

15. jūlija rītā saņemtu divīzijas pavēli, ar kuŗu mana pulka karavīri iedalīti pulkveŗa-leitnanta Aperāta kaujas grupā (apmēram 300 vīru). Man pašam ar 33. kājnieku pulka operatīvo stābu nekavējoties jāierodas Pokrovskojē, kur jāsāk noorganizēt aizmugures pozīcijas. Nodevis savu pulku pulkvedim-leitnantam Aperātam, kopā ar sava stāba virsniekiem dodos uz jauno dienesta vietu. Zemesceļš, kas caur purvu ved tieši uz rietumiem, ir partizānu mīnēts, tādēļ jājam pa šoseju Opočkas virzienā.

Gribu par stāvokli informēt arī 34. kājnieku pulka komandieri, kādēļ uz dažām minūtēm iegrieŗos Isaku ciemā. Pulkveŗa Dzenīt-Zeniņa komandpunktā nav. Tādēļ informēju par stāvokli viņa stāba priekšnieku majoru Ūlītī. Tad sēŗamies atkal zirgos, lai turpinātu ceļu.

Esam tikko sasnieguŗi šoseju un pagrieŗušies Opočkas virzienā, kad pa šoseju un visu tuvāko apkārtni ar drausmīgu spēku uguni atklāj ienaidnieka zālŗju lielgabali, granātmetēji un artilerija. Kāds no šāviņiem krīt apmēram 5 soļus no manis. Sajūtu spēcīgu triecienu kreisajos sānos un kājā. Mans straujais zirgs Oskars saslienās un pilnos auļos drāŗas uz priekŗu. Granātas nemitīgi ārda šoseju un tai pieguloŗo apvidu, triecot gaisā dubļu un smilŗu ŗaltis. Œādas artilerijas viesuļuguns laikā atrasties zirga mugurā ir skaidrs neprāts, bet es jūtu, ka no ievainotajiem sāniem tek asinis. Manas domas darbojas drudŗaini un ātri. Ja es no zirga nolēktu un meklētu aizsegu grāvī, es satrakoto zirgu tik un tā nespētu noturēt. Tas mani samītu un beigās tomēr izrautos. Bet palaist zirgu vaļā un palikt kājniekos es tagad, kad esmu ievainots, nekādā gadījumā nedrīkstu, jo cauri purvam izbrīst nespētu. Tādēļ saprotu, ka ŗoreiz man nav citas izejas, kā vienīgi palikt zirga mugurā un ļaut tam auļot, cik vien spēj.

Pametīs skatienu atpakaļ, redzu, ka adjutants tieŗi nolēc no zirga. Tālāk visa ŗoseja jau tīta dūmos un putekļos, un mana stāba pārējie vīri vairs nav redzami. Beidzot esmu no artilerijas uguns joslas laukā. Ievainotā kāja gurst, bet rokās jūtu vēl pietiekoŗi spēka, lai vadītu auļojoŗo zirgu.

Tuvojoties kādam uzkalnam ar vientuļu māju pa kreisi no

ceļa, saturu zirgu un uzjāju tanī, lai redzētu, kas noticis ar pārējiem mana stāba vīriem. Pa šoseju vēl arvien gulstas ienaidnieka artilērijas uguns, un šāvienu dūmi aizsedz skatienu. Mani ievainotie sāni un kāja stipri asiņo. Arī zirgu ķērušas vairākas sīkas šķembas. Tas ir satrakots un nemierīgs, tādēļ baidos nokāpt. Arī ilgi stāvēt te nedrīkstu, jo kaut kas jādara, lai apturētu ievainojumu asiņošanu. Griežu zirgu atpakaļ uz ceļa un turpinu jāt.

Pēc pāris kilometriem sasniedzu kādu 15. divīzijas artilērijas pulka bateriju, un artilēristi man palīdz ievainojumus pārsiet. Laimīgā kārtā šķemba, kas trāpījusi manus sānus, vispirms ķērusi vidusjostu tieši tai vietā, kur tā divkārša. Šķembai to caursitot, tā lielā mērā zaudējusi spēku un iestrēgusi vēdera muskuļos. Šo šķembu izvelku pats ar kabatas naža palīdzību. Ievainojums ceļi ir dziļš un stipri asiņo.

Kamēr artilēristi pārsien manus ievainojumus, pie baterijas ar motociklu piebrauc arī leitnants Eše. Viņš zina vēstīt, ka, sākoties artilērijas ugunij, pārējie stāba virsnieki palikuši aizsegā ceļa grāvī. Lai pārliecinātos, vai kāds no viņiem nav ievainots, sēžos pēc pārsiešanas motociklā un kopā ar leitnantu Eši braucam pa šoseju atpakaļ Isaku virzienā.

Tuvojoties apšaudes vietai, pār mums nobirst dažas mašīnpistoļu kārtas. Uzkalnus pie šosejas jau ieņēmis ienaidnieks. Leitnants Eše strauji apsviež motociklu un piedod gāzi. Aiz mums šosejas bruģi kapā ienaidnieka lodes. Mana stāba virsniekus šeit vairs nav ko meklēt, un es pieņemu, ka viņi būs atgājuši tieši pāri purvam.

Atgriezies pie baterijas, sēžos atkal zirgā un jāju uz pārsienamo punktu. Jāju lēnām, jo ievainotā kāja stipri sāp. Pa ceļam mani panāk vairākas mūsu pašu divīzijas sanitārās automašīnas. Nododu savu Oskaru turpat uz ceļa stāvošam žandarim un braucu uz lauka lazareti Krasnojē.

Pēc pārsiešanas man ierāda gultu. Vēl šajā naktī mūs evakuēšot. Doma, ka mani evakuēs un es nekā nezināšu, kas noticis ar manu pulku un stāba virsniekiem, man nedod miera. Pēc pārsiešanas arī pašsajūta stipri uzlabojusies. Tādēļ uzmeklēju lazaretē ārstu un lūdzu atļauju atgriezties pie pulka. Ārsts mani gan brīdina, ka, ievainojumam ceļi sākot strutot, es varot zaudēt kāju, bet beidzot viņš tomēr mani atlaiž.

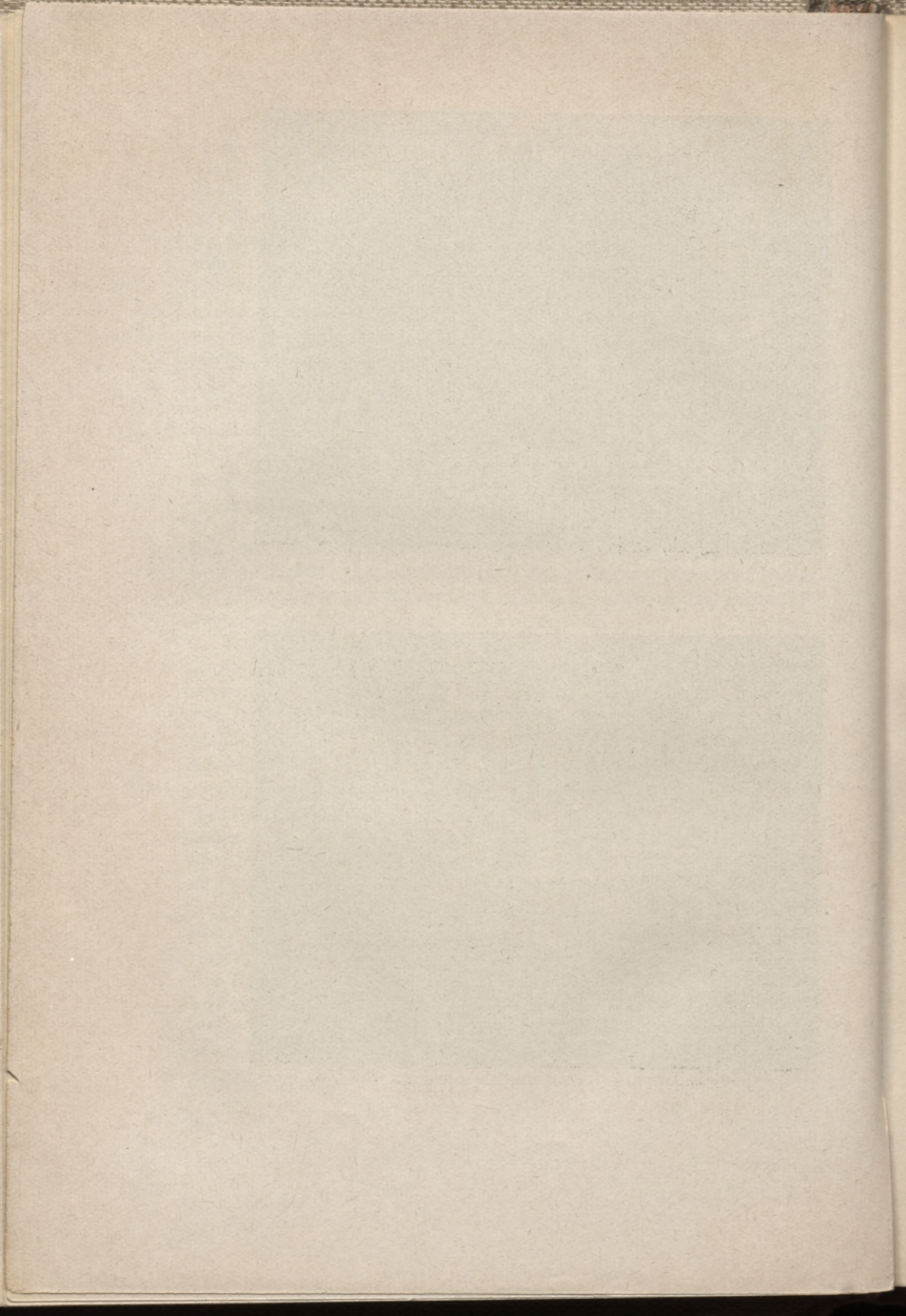
Klīboju atpakaļ uz ceļa krustojumu pilsētiņas austrumu

Karavīri ir noguruši un kā laužti nokrīt
ceļmalā.

„Zīpoju, ka ienaidnieka tanki ielauzušies
Kalinkinas mežā!”

malā, jo ceru tur sagaidīt kādu auto, kas mani aizvestu atpakaļ uz divīzijas stābu. Pēc vienas stundas gaidīšanas mani uzņem kāda smagā mašīna un nogādā 15.divīzijas stābā Pokrovskojē.

Divīzijas komandiera stābā nav, bet stāba priekšnieka vietnieks kapteinis Leibels mani informē, ka mana pulka atliekas iedalītas vācu pulkveža Jānkes (Jahnke) kaujas grupā. No pulkveža Jānkes saņemu uzdevumu pēc pulka vienību pienākšanas ieņemt apmēram 3 km platu aizstāvēšanās iecirkni Zilupes rietumu krastā un, izbīdot spēcīgas priekšgrupas uz uzkalniem upes austrumu krastā, nodrošināt upes pāriešanu atejošām vācu vienībām. Pēc pulkveža izteicieniem, pulkveža-leitnanta Aperāta kaujas grupai un reizē ar to arī manam pulkam naktī jāienākot Pokrovskojē.

Vēlu vakarā ierodas mans adjutants ar dažiem kaņavīriem. No manas stāba grupas vēl trūkst ziņu par kapteini Ercumu*) un 2 kareivjiem. Apmēram pusnaktī ierodas arī mana pulka I bataljona komandieris ar sava bataljona atliekām. Pēc viņa izteicieniem, kuŗu katru brīdi jāierodas arī pulkveža-leitnanta Aperāta kaujas grupai un kopā ar viņu mana pulka II bataljonam.

Nakts no 15. uz 16. jūliju paiet samērā mierīgi. Pulkveža-leitnanta Aperāta kaujas grupa līdz šim tomēr vēl nav ieradusies.

16. jūlija rītā pulkvedis Jānke, kuŗa stābs atrodas blakus-istabā, mani vairākkārt aicina pie sevis un dod man norādījumus, kā ieņemt pozīciju. Šīs viņa neatlaidīgās rūpes par manu pulku mani jau sāk kaitināt, tomēr pagaidām iztiekam vēl bez asumiem.

Ap plkst. 11.00 ienaidnieks uzbrūk mana pulka priekšgrupai, kas ieņēmusi pozīcijas Zilupes austrumu krastā, un tā ir spiesta atkāpties uz rietumu krastu. Apmēram plkst. 13.00 kāda pastiprināta ienaidnieka izlūku vienība, pārnākusi upei, uzbrūk Pokrovskojei no ziemeļiem. Sarkanarmieši šauj ar sprāgststošo municiju. Lodes, atsitoties dzīvzoga krūmos, eksplodē, kādēļ rodas iespaids, ka uzbrucēji jau atrodas tepat aiz dzīvzoga.

Pavēlu leitnantam Skujam ar viņa rīcībā esošo vadu izdarīt

*) Vēlāk noskaidrojās, ka kapteinis Ercums arī bijis ievainots un evakuēts uz Vāciju.

prettriecienu. Lai sekotu vada darbībai, izeju arī pats kolhoza ziemeļu malā. Mūsu prettrieciens sekmējas, un ienaidnieku atsviež pāri Zilupei. Kad atgriežos komandpunktā, mani pārsteidz mājas tukšums. Viss pulkveža Jānkes stābs atradis par labāku pārcelties uz drošāku vietu...

Pēcpusdienā saņemam ziņu, ka mana kaujas grupa pakļauta 19. latviešu divīzijai. Šo ziņu man atved 19. divīzijas kājnieku priekšnieks pulkvedis Lobe, kas mani arī informē par notikumiem 19. divīzijas iecirknī. Par šo informāciju esmu ļoti pateicīgs, jo nu es saviem vīriem varu pateikt, ka neesam gluži vieni, bet ka netālu ziemeļos no mums cīnās 19. latviešu divīzija.

17. jūlija priekšpusdienā ienaidnieks izturas pasīvi. Es nejutos labi, jo ievainotā kāja stipri satūkusi un struto. Katra kustība rada neciešamas sāpes, kādēļ esmu spiests braukt uz slimnīcu. Savas kaujas grupas vadību nododu 34. kājnieku pulka komandierim pulkvedim Dzenīt-Zeniņam.

Mana pulka II bataljona atlikums un 14. prettanku rota, kas palikusi pulkveža-leitnanta Aperāta kaujas grupā, no šī ielenkuma neiznāk. Virzoties cauri purvu joslai, pulkvedis-leitnants Aperāts novirzījies par daudz uz dienvidiem. Pēc ilgās maldīšanās pa purviem 22. jūlijā pie Degterevas no šīs kaujas grupas iznāk tikai 4 virsnieki, 3 instruktori un 5 kareivji. Reizē ar pulkvedi-leitnantu Aperātu varoņu nāvē krituši 100 kaŗavīru arī no mana pulka.

17. jūlijā — īsi pēc manas evakuēšanas — pulks saņem pavēli atrauties no ienaidnieka un atiet Kārsavas virzienā. Latvijas robežu pulks pāriet pie Goliševas un cauri Kārsavai turpina gājienu Bērzpils virzienā. 21. jūlijā pulks sasniedz Zosuļus. Šeit gājienu aptur, jo ienaidnieks, nākot no ziemeļaustrumiem, jau pārķēris ceļu Daudzenes rajonā.

22. jūlijā pulks turpina gājienu dienvidu virzienā un cauri Varakļāniem, ejot visu nakti, 23. jūlija vakarā sasniedz Meirānu rajonu.

Visi 15. divīzijas pulki šajās atkāpšanās kaujās cietuši ļoti smagus zaudējumus. Tādēļ no visiem pulkiem izlasa kaujas spējīgos kaŗavīrus un pārskaita uz 19. latviešu divīziju, kuŗai tiek nodoti arī visi smagie ieroči.

Arī no 33. kājnieku pulka daļu kaŗavīru pārskaita uz 19. divīziju. Pēc pārkārtošanas pulka kodols turpina gājienu

cauri visai Vidzemei un 30. jūlijā sasniedz Sidgundu. Šeit no visiem trim kājnieku pulkiem saformē pulkveža Dzenīt-Zeniņa kaujas grupu 3 bataljonu sastāvā. Šo grupu 1. augustā nosūta uz Seces pagastu ierakumu izbūves darbos, bet 33. kājnieku pulka kodols pāriet uz Mazstraupi un novietojas atpūtā.

Stāvoklis frontē ar katru dienu kļūst draudošāks. Jelgava ieņemta, ienaidnieks izlauzies jau līdz Tukumam.

Es guļu slimnīcā Rīgā, Maskavas ielā. Operācija izdevusies labi. Šķemba no kājas izņemta, un tā kā piemiņa no 2. pasaules kara vēl tagad glabājas pie manis. Kāja gan vēl ir ģipsī, bet ārsts domā, ka pēc pāris nedēļām tā jau būs vesela.

Visus, kam slimnīcā jāpaliek ilgāk nekā vienu mēnesi, evakuē uz Vāciju. 3. augustā mani no slimnīcas atbrīvo. Piedevām saņemu vēl vienu mēnesi veselības uzlabošanas atvaļinājumu. Drīz vien no pulka tomēr pienāk ziņa, ka visu 15. divīziju pārvieto uz Vāciju. Jābrauc arī manam pulkam. Sakarā ar to esmu spiests pārtraukt savu atvaļinājumu un jau 5. augustā braucu uz Mazstraupi. Brūce kājā galīgi gan vēl nav aizdzijusi, bet es vēlos braukt kopā ar savu pulku.

UZ VĀCIJU

1.

APMĀCĪBAS RIETUMPRŪSIJĀ

1944. gada 19. augustā iebraucam Rīgā, un viss mana pulka kodols apmetas Mežaparkā — Jachtklubā. 21. augustā jau lādējamies kuģī. Esmu nozīmēts par šī transporta komandieri.

Kopā ar mums kuģī ielādējas arī divīzijas autoremonta darbnīcas. Lielā daudzumā pie kuģa saved galīgi salauztas mašīnas, kas visas jāuzlādē. Pie mantu un zirgu ielādēšanas strādājam visu dienu. Ir jau vēla pēcpusdiena, kad, noguruši un noskrējušies, varam atvilkt elpu, jo beidzot viss ir ielādēts. Vēl arvien gan nāk klāt dažādas vācu kaņavīru grupas. Kuģis pielādēts gandrīz līdz malām. Viss klājs un starpklājs ir pilns cilvēkiem — nav pat vietas, kur apsēsties.

Vakarā atstājam Rīgas ostu. Kuģis lēnām aizslīd gar Daugavgrīvu, un drīz vien vakara krēslā pazūd arī Rīgas jūrmala. Jūra ir samērā mierīga, un kuģis, lēni šūpodamies, mūs nes arvien tālāk jūrā. Nemanot pār mums satumst nakts.

22. augusta agrā rītā, vēl krēslai esot, apmetam līkumu ap Kolkasragu. Atspiedies pret komandtilta margām, vēroju man tik pazīstamās vietas. Kopā ar augstākās kaņaskolas virsniekiem esmu šeit vairākkārt piedalījies flotes manevros. 1937. gadā visa Latvijas kaņafloote, šeit noenkurojusies, pavadīja visu nakti. Tur, rietumos no bākas, stāvēja „Virsaitis“, aiz tā „Viesturs“ un „Imanta“, vistuvāk bācai bija noenkurojies „Varonis“; kur toreiz atradās „Spīdola“ ar „Roni“, to nespēju vairs atcerēties.

Arī Kolkasrags drīz paliek aiz muguras. Redzami jau Zilie kalni. Kādā skaistā ziemas dienā mēs tur reiz medijām un uz pašas kalna kraujas cepām desiņas. Redzama vēl Ovīžu bāka, bet tad kuģis sāk attālināties. Par spīti agrajai rīta stundai, arī daudzi no maniem vīriem stāv un vēro šauro zemes svītru, kas

pamazām kļūst arvien šaurāka un zemāka, līdz beidzot pilnīgi izzūd mūsu skatam. Vēroju savus vīrus. Daudzi no viņiem vēl ilgi stāv pie kuģa margām un nekustīgu skatu raugās turp, kur pazudis Kurzemes krasts. Man liekas, ka mēs visi domājam vienu un to pašu domu: kad atkal ieraudzīsim šo krastu?

Cik tālu vien sniedzas skats, visapkārt ir tikai viļņojoša jūra. Šī ir mūsu Baltijas jūra, bet šodien mums tā vairs neliekas draudzīga. Viļņu galotnes sit baltas putas, bet lielais kuģis, viegli drebēdams, mūs nes arvien tālāk pretī svešiem krastiem un nezināmam liktenim.

Izgājis uz komandtilta, vēroju kuģa klāju. Visi kaņavīri sagrupējušies. Pakaļgalā pārsvarā vācu kaņavīri, kas jūtas priecīgi un cerību pilni, jo drīz vien tie jau būs atkal dzimtenē pie saviem piederīgajiem. Priekšgalā sapulcējušies latvieši, kas sasēdušies nelielās grupās un izturas nopietni un klusi.

Ir jau pēcpusdiens. Kuģa mašīnu ritmiskais troksnis un vienmuļā jūra mūs visus padara gurdenus. Iegājis savā kajītē, atlaižos pēcpusdienas atpūtai. Pēkšņi atskan trauksmes signāls. Izskrējis laukā, uzzinu, ka jūrā ielēcis virsnieka vietnieks Galviņš. Norādītajā virzienā viļņos redzams glābšanas riņķis, ko kāds jūrnieks piesviedis slīcējam, bet pēdējais to nav satvēris. Kuģi aptur. Aizbraucam arī vēl atpakaļ uz notikuma vietu. Bet jūrā nekas vairs nav atrodams — pašnāvnieks jau pazudis viļņos. Nozūdot dzimtenes krastam, šis kaņavīrs bija zaudējis ticību dzīvei un taisnības uzvarai, kādēļ meklējis mieru jūras dzelmē.

23. augustā iebraucam Gotenhāfenas ostā un izlādējamies. Darbus beidzam pēcpusdienā un apmetamies kādas fabrikas pagalmā. Šeit paliekam dažas dienas, tad pārceļamies uz Pomeiskes muižu (Gr. Pomeiske), apmēram 9 km no Bitovas (Bütow).

Vācijā atbraukušie pulka kadra virsnieki šai laikā atrodas ļoti nenoteiktā stāvoklī. Visi iesauktie jaunkareivji iedalīti „apmācības depo“, kur mācības notiek vācu virsnieku un instruktoru vadībā. Esmu uzskatos, ka vienību apmācība un audzināšana uzticama tiem virsniekiem, kas šīs vienības vēlāk vadīs kaujās. Sakarā ar to, braucu uz divīzijas stābu, lai panāktu sava pulka apmācību vadīšanas uzticēšanu man. Divīzijas komandieris oberfirers Obvurcers tomēr ir citādās domās: jaunkareivju apmācībās vislabākās sekmes sagaidāmas tad, ja

tās notikšot vācu virsnieku vadībā. Bez tam visus latviešu virsniekus jau tuvākajās dienās esot paredzēts nosūtīt uz vācu armijas apmācību centriem, lai tur papildinātu viņu militārās zināšanas un pieskaņotu tās vācu armijas prasībām. Par šo apmācību veidu un paredzamajām sekmēm mūsu ieskatī dalās, jo divīzijas komandieris domā, ka latviešu kaņavīriem nepieciešama vācu dresūra, un to, lūk, latviešu virsnieki paši vēl neesot piesavinājušies...

Pēc dažām dienām visi virsnieki arī tiešām saņem rīkojumu doties uz apmācību centriem. Pulku komandieriem jābrauc uz Debericu (Döberitz) pie Berlīnes, bataljonu komandieriem uz Ordrufu pie Gotas, bet daļai no rotu komandieriem uz Neveklavu (Kinšlagu) pie Prāgas; visiem atlikušajiem jādodas uz Debericu. Mana pulka pagaidu komandēšanu pārņem SS-standartenfirers Hirtes.

Mūs, latviešu pulku komandierus, vispirms piekomandē Neveklavas apmācību centram. Visa apmācību organizācija pakļauta SS galvenai pārvaldei (Hauptamt). Kā jau Vācijas likteņu lēmēji, tur sēdošie kungi ir bezgala iedomīgi, bet kā apmācītāji pilnīgi nesagatavoti. Sakarā ar to, apmācībās neviens nekā tāda negūst, no kā varētu mācīties. Toties šīs apmācības jo spilgti pierāda, cik vājas ir SS-vadības militārās zināšanas.

Ar pavisam vieglu sirdi oktobra sākumā šķīrāties no Neveklavas un dodamies uz vācu armijas apmācības centru Debericā. Šeit visa apmācību organizācija atrodas vācu armijas virsnieku rokās. Mācības noorganizētas ļoti labi un piemēroti kara laika prasībām. Vienīgi kustīgai pozīciju aizstāvēšanai Debericā, kā redzams, nav veltīta vajadzīgā uzmanība. Jau pēc teorētiskās stundas man ir skaidrs, ka šīs darbības principi pašam lektoram visai neskaidri. Kādā no nākošajām dienām par šo tematu paredzēts vingrinājums uz plāna. Mūsu, latviešu pulku komandieru, atrisinājumi krasi atšķiras no vācu kolēģu atrisinājumiem. Uz šo iztirzājumu ieradies un jo aktīvi piedalās arī pats skolas priekšnieks ar pārējiem lektoriem. Kad savus atrisinājumus pieteikuši jau vairāki vācu kursanti, piesakos pie vārda arī es. Par spīti savām samērā vājajām vācu valodas zināšanām, izklāstu, kā dotajos apstākļos rīkotos es. Mans izklāsts un uzdevuma atrisinājums ir tik loģisks, ka galvenajos vilcienos tam piekrīt visa skolas vadība. Ar šo samērā

nenozīmīgo gadījumu, mēs, latviešu pulku komandieri, esam sev skolā iekāpojuši labu vārdu.

Ar skolas vadību, tāpat ar vācu virsniekiem — kursantiem, mums drīz vien izveidojas ļoti draudzīgas attiecības. Es varu vienīgi nožēlot, ka mūsu divīzija pakļauta SS, bet nevis vācu armijas virsvadībai.

Pēc kursu beigšanas decembra sākumā mēs, latviešu pulku komandieri, atgriezāties atkal savos pulkos. Kad ierodamies divīzijas stābā, divīzijas komandieris mūs informē, ka mēs savus pulkus varēšot pārņemt tikai pēc jaunkareivju apmācības posma pabeigšanas, t. i. decembra vidū. Rotas un pat bataljonus pašreiz komandē jauni vācu leitnanti, kas savrupējās apmācības laikā vislielāko vērību piegriež dresūrai, ne kaujas darbībai. Šos trūkumus iespēju robežās jau nākas izlīdzināt, izdarot grupas un vada apmācības.

Decembra vidū es atkal pārņemu pulka vadību. Kaut arī pulka sastāvs ir gandrīz pilnīgi jauns, man tomēr liekas, ka veco kaņavīru stāstos par pulka nesenajām kauju gaitām bieži vien minēts arī mans vārds. Visās vienībās, kuņās es ierodos, kā vecie, tā arī jaunie kaņavīri mani sagaida ar nedalītu prieku un sirsnību. Saskaņā un savstarpējā uzticība pulkam, kā redzams, nāk līdz kā mantojums no austrumu kauju laukiem.

Apmeklējot rotas un pārbaudot izsniedzamo uzturu, nāku pie atziņas, ka kaņavīri nesaņem visu viņiem pienākošos pārtikas devu. Turpretim SS pārvaldes virsnieks — oberšturmfirmers Kēglers (Kögler) ar kantīnes devu un pārtikas līdzekļiem rīkojas ļoti izšķērdīgi. Tas manī modina aizdomas. Pēc rūpīgas pārbaudes noskaidroju, ka pulkam bijis jāsaņem 90 tonnu kartupeļu, bet saņemts apmēram tikai 20 tonnu. Radušos iztrūkumu pārvaldes virsnieki cenšas izlīdzināt, neizsniedzot vienībām paredzēto kartupeļu daudzumu. Līdzīgas machinācijas notikušas arī ar maizi un citiem produktiem. Pārvaldes virsnieki man nav pakļauti, kādēļ braucu uz divīzijas stābu un lūdzu man piegādāt iztrūkstošos pārtikas līdzekļus. Divīzijas intendants man arī apsola jautājumu noskaidrot un iztrūkumu izlīdzināt. Liels tomēr ir mans pārsteigums, kad pēc pāris dienām no divīzijas komandiera saņemu norādījumu, ka manā pulkā novērota naidīga izturēšanās pret SS pārvaldes personālu, kādēļ divīzijas komandieris man uzdod rūpēties, lai turpmāk šādas lietas novērstu. Ir skaidrs, ka mana noteiktā pra-

sība izsniegt pulkam pienākošos pārtikas devu divīzijas komandierim atreferēta pilnīgi aplami. Mani tas apvaino un sadusmo. Tādēļ jau nākošajā dienā lūdzu divīzijas komandiera atļauju viņam par šo jautājumu ziņot personīgi. Savācis visus nepieciešamos pierādījumus, ierodos divīzijas stābā, kur divīzijas komandieris nu ir spiests man piekrist, ka pārtikas piegādē notikušas lielas nebūšanas. Tai pat dienā no amata atceļ pulka pārvaldes virnieku, kā vietā nozīmē oberšturmfiureru Martinu.

Pēc šī incidenta kaņavīru uzturs pulkā manāmi uzlabojas, bet manas attieksmes ar pārvaldes vīriem sabojātas uz visiem laikiem.

Sakarā ar trūcīgo uzturu, pulka kaņavīri vairākkārt pieķerti neatļautās medībās, par ko vācu civilās pārvaldes amatpersonas ārkārtīgi saniknotas. Kādā divīzijas apkārtrakstā pat publicēts, ka mežsargiem, satiekot mežā kaņavīrus ar ieročiem, tiesības uz tiem šaut bez brīdinājuma. Iesniedzu par šo apkārtrakstu pilnīgi pamatotu protestu, un divīzijas stābs ir spiests šo apkārtrakstu atsaukt.

Savās sarunās, tāpat dodot rakstiskas pavēles latviešu valodā, mēs visi lietojam latviešu dienesta pakāpes. Es prasū, lai mani uzrunā par pulkvedi, bet, runājot latviešu valodā, lai negodā par standarteniiferu. Kādā virnieku sanāksmē Sofienvaldē divīzijas komandieris šādu dienesta pakāpju latviskošanu tomēr katēgoriski noliedz, motīvējot savu rīcību ar to, ka Hitleris mums esot atļāvis valkāt goda pilno SS tēpu un atļāvis arī lietot SS dienesta pakāpju apzīmējumus. Izpildīt vadoņa vēlēšanos esot katra SS-vīra svēts pienākums. Sanāksmes dalībnieku lielākais vairums ir latviešu virnieki, kas savā nacionālajā lepnumā jūtas aizkarti. Tādēļ zālē iestājas neveikls klusums. Sēžu pie galda un nesaku ne vārda. Domājams, ka divīzijas komandierim jau ir ziņas, ka šajā jautājumā esmu citādos ieskatos. Liekas, ka tieši tādēļ viņš man jautā, ko es par šo jautājumu domāju. Atbildu, ka mēs neesam vācieši un neesam arī SS-vīri, bet gandrīz visi, kas še esam vienkopus, daudzus gadus ar godu un lepnumu esam valkājuši Latvijas armijas tēpu. Sakarā ar sarkanarmijas tuvošanos Latvijas robežām, arī mēs esam gribējuši aktīvi piedalīties savas zemes aizstāvēšanā, kādēļ arī esam bijuši spiesti šo SS parauga tēpu uzģērbt, jo nevarējām taču prasīt, lai vācu armija mums pa-

gatavo speciālus ietērpa priekšmetus. Tērpu mēs esam saņēmuši, tāpat kā ieročus; tagad, kaŗa laikā, mēs to arī valkājam, bet, līdz ko kaŗš beigsies, mēs šo tērpu arī novilksim.

Šādu manu atbildi divīzijas komandieris laikam nav gaidījis. Uztraukts viņš paķeŗ no galda savus aktu vākus un atstāj sanāksmes telpu. Pēc apmēram 20 minūtēm viņš tomēr atgriežas un paziņo, ka, par spīti latviešu virsnieku ierunām, turpmāk kā sarunās, tā arī rakstos latviešu valodā lietojami tikai SS dienesta pakāpju apzīmējumi. Latviešu valodā šie nosaukumi, kā, piemēram, kaprālis — unteršārfirers, pulkvedis-leitnants — oberšturmbranfirers, skan griezīgi un izaicinoši. Tādēļ mēs, par spīti visām divīzijas pavēlēm, sarunās tomēr turpinām lietot latviešu dienesta pakāpju apzīmējumus.

Decembra beigās no divīzijas vecākā ārsta saņemu paziņojumu, ka visiem pulka kaŗavīriem paredzēts ietetovēt asinsgrupas. Ārsts lūdz, lai es paziņojot laiku, kad pulkā tetovēšana izdarāma. Man šāds cilvēku apzīmēšanas veids kaut kā jau instinktīvi vien liekas pretīgs, tādēļ vilcinos ārsta rakstam atbildēt. Pagājušas dažas nedēļas, kad saņemu otru, šoreiz pārmetumu pilnu rakstu, ka manas nolaidības dēļ manam pulkam asinsgrupas vēl nav ietetovētas. Bet starplaikā jau arī pienākusi diena, kad divīzijai jāiziet uz fronti. Tā manā pulkā kaŗavīriem asinsgrupas arī paliek neietetovētas.

Divīzijas komandieris oberfirers Obvurcers ir samērā inteligēnts kungs un nav arī pret latviešiem naidīgi noskaņots. Bet gaisu divīzijas stābā saindē jaunie SS-fireri, kas savā vairumā ir ultrānacionālisti. Viņi iedomājušies, ka pieder pie kungu rases, un skatās uz latviešiem kā uz nēģeriem. Bieži vien daži divīzijas unteršturmfireri atļaujas izteikt piezīmes pat vecākajiem latviešu virsniekiem. Šāda 15. divīzijas stāba SS-virsnieku augstprātība un dažādas sīkas sadursmes dienestā maz pamazām sarūgtina pulka kaŗavīrus un noskaņo tos pret divīzijas stāba vadību.

Divīzijai izejot uz fronti, uzticības un sadarbības trūkums starp divīzijas stābu un atsevišķajiem pulkiem vēlāk arī rūgti atriebjas.

Pulka 2. rotas dižkareivis B. Rubess savus iespaidus Rietumprūsijas apmācības laukumā attēlo šādi:

Stāvam tādā Dieva pamestā stūrī dzelzceļa stacijā un gaidām, kad priekšniecībai labpatiksies izbeigt mūsu skaitīšanu

un pārskaitīšanu, lai dotu tālākus rīkojumus. Pirmo zaldāta māku — nikšanu, bezdomu un bezgribas gaidīšanu, esam piesavinājušies jau Rīgā; tā šeit veirs neapgrūtina.

Mums esot laimējies, saka „vecie“ — kaņavīri, kas nāk mums, jaunkareivjiem, līdz un kam jau aiz muguras frontes cīņas. Mums esot laimējies — mēs esot iedalīti Januma pulkā. Man šis vārds nekā sevišķa neizsaka. Kaņa lietās esmu iesācējs. Bet vārds skan latviski, labi. Redzēsim.

Ienākam savā jaunajā novietojumā un meklējam acīm kazarmas; nu, vismaz barakas. Bet, kur acs veņas, tikai nolaisti šķūņi, kūtis, sašķiebusies dzīvojamā eka. Noliekam saiņus un gribam kārtīgi atpūsties, jo piecas ceļa dienas prasījušas savu. Panīksim. Te, — kur bijis, kur nē, — kāds tēvainis spožām lentēm ap apkakli un uzpleciem ienāk sētsvidū un sāk nejdzīgā balsī blāustīties: „Nāk nu šurp, dēli! Izlaidušies, ko domā, ubambieši tādi! Pakustas, pakustas, ka neieliek rociņu!“ — Kas tā īsti ir par rociņu un kur to taisās likt, nav laika pārdomāt, jo jāķer pekeles un jājož pie tā blāustīgā lābana, kas, kā „vecie“ saka, būšot rotas virsšeržants, jo esot aiz svārku pogām aizspraudis melnu piezīmniču.

Un kad pienāk vakars, esam nonākuši Lielvācijas sestā kaņa gada apmācības kazarmās — šķūņi ar lielām šķirbām visās malās. Esam saņēmuši arī pirmo uzturu, kas ir plāna pasalda zupa un rītdienai gabaliņš maizes, siks kubiciņš margarīna. karote marmelādes un karote cukura. Mierinām sevi, ka tas tikai sākums. Kas to varēja paredzēt, ka būs arī vakari, kad zupas vietā būs nesaldināta tēja? Un tas viss piecus mēnešus!

Otrā dienā ejam uz Lipušu ciemu saņemt formas ietērpu. Izdalīšanas metode vienkārša: viens skats tev virsū, tad drēbju sainis rokā un — prom. Kā Sarkanā krusta loterijā. Slikti, ja loze tukša. Tad bikses tikko vari dabūt kājās, svārkiem četri ielāpi, un pogas neiet ciet. Kur paliek filmu hronikās rādītā leģionāru ietērpšana ar mēru lentēm un gaņām jaunu tērpu rindām?

Visi esam tādi kā apbēdināti, kaut arī tiri lepni valkāt kaņavīra tērpu. Priecājamies par jaunajām mantām: sviesta trauku, kaņavīra katliņu, puloveri un zeķēm. Visas pārējās jau lietotas, izmazgātas, pielāpītas.

Dienas divas vai trīs vēlāk visa rota dodas atutoties. Kas tā par smiešanu! Atutoties! Savu mūžu uti neesmu redzējis un varu derēt, ka varbūt visā rotā ir desmit jaunkareivju, kas šādam nezvēram jebkad skatījušies acis. Bet V-3, kā atutošanas auto uz ātru roku nokristī, atbraucis un cauri. Pavēle skan — atutot jādod arī jaunās, nule saņemtās lietas. Labi, pavēle jāpilda.

Nākamo dienu tā ap pusdienas laiku kaut kas grauž aiz apkakles. Pataustu un no savas atutotās formas apkakles izzvejoju paapaļu kukaini kustīgām kājām, caurspīdīgu ķermeni un melnu punktu vēdera vietā. Apvaicājos pie vecajiem — jā, pareizi! Šī nu tad būtu mana iepazīšanās ar Viņas Majestāti

Utītes jaunkundzi, ar ko sākas mūsu nešķīramā draudzība līdz gūsta dienām.

Šķūnī ir riebīgi. Drēbes no rīta mitras un aukstas, siens apļipsis viscaur un gruži guļot lien acīs. Kad sāk liņāt — ir taču jau septembra beigas — tad paceļas vēl jauna problēma — kur žāvēt drēbes? Šķūnis taču ir tikpat mitrs kā ārs! Pēc gaŗas prātošanas — malkas nav, bet zagŗ virsseržants aizlēdzis — jāatzīst, ka vienīgā krāsniņa ir paŗa ķermeņis.

Labi, ka pavārs ar tēju neskopojas. Tad vismaz ir silts ūdens, ar ko nomazgāt netirās rokas, noskūt bārdi un reizumis izmazgāt zeķes, ko dara reti, jo kur tu tās žāvēsi? — Jā, mums vispār laimējies! Mani kādu dienu aizsūtija vienam instruktoram līdzī uz 3. bataljona novietojumu Tuŗkavā (Tuschkau). Tur vīri mācījās soļot pa rudzu lauka rugājiem — basām kājām! Mums ir zābaki!

Nu jau mums arī vairs nav jāpaskaidro, ko nozīmē „ielikti rociņi“! Es pats dabūju stāvēt uz kūtiņas jumta un kasīt pusstundu zodu par līdzīgu izdarību ierindā! Bet kur tad Romanovskis! Tas pārlēca pāri sētsvidū uztaisītam Hitlera ērglim, dabūja rāpties vienā no milzu apsēm un veselu stundu, iekēries galotnē, skaitīt: „As vairs ar sūlīm naskūpūšos!“, kas skanēja, it kā milzu bada dzeguze gribētu izteikt savu izsalkumu.

Kad novembrī mūs pārceļ uz mājelēm Konitopā (Konitop), liekas, ka esam ienākuŗi pīli. Nu, te tak vismaz ir krāsns, var sasildīties un drēbes izžāvēt. Kas par to, ka guļam viss vads vienā istabā trīsstāvu lāviņās, plecu pie pleca, ar mantu somu pagalvī! Ieroči pakārti pie zemajiem griestiem — tie kļūst pa nakti mitri un rūsē. Telpa tik ŗaura, ka pusdienlaikā pusei jāielien lāviņās, lai otra puse varētu stāvus ēst. Bet — labāk ir. Slikti tik', ka nav gaismas. Rakstām vēstules, sitam „zolitī“, tīram ieročus — visu kā klaŗu laikos pie skalu gaismas.

Ar decembra vidu mūsu apmācības vadību pārņem latvieŗu virsnieki. Dresūras laiks, kā liekas, beidzies, bet arī apmācībās mums neiet viegli. Katru rītu pa dziļiem Rietumprūŗijas dubļiem uz apmācībām. Ko soļot 3 kilometri. Pusdienās atpakaļ. Pēcpusdienā tas pats. Starplaikos berz ŗauteni. Par darba trūkumu sūdzēties nevaram. Vecais virsseržants, ko visi godā par Kaŗoka tēvu, ŗo stāvokli raksturoja, teikdams: „Divas lietas nevar zaldātam dot — ŗnabi un brīvu laiku!“

ŗie mēneŗi norūda. Vienu otru mātes lutekli iztaisa par jaunu vīru, vienu otru lempi par iznesīgu puisī. Būtu tik' vairāk ko ēst un mazāk siko kukainīŗu aiz apkakles! — Visu nelaimju remdināŗanai kalpo nakts. Noslēpumaini gāŗieni tumsā ar ķurkstoŗiem kartupeļiem katliņū vāciņos pēc tam un saldās dieninieka stundas pie degoŗās krāsns, kad vari sev uzsildīt ūdenī, nomazgāties, noskūties, izmazgāt zeķes, sistematiski kā profesors izpētīt visu krekla izplatījumu un izkaut katru dzīvo radībiņū uz tā — un pārdomāt, kas svarīgāk: zināt Ņutona binomu vai prast zābakus ietaukot tā, lai tie nelaistu ūdenī cauri.

„Viss, kas nesalauž, stiprina,“ saka Anšlavs Eglītis. Nu labi — arī mēs kļūstam stiprāki, sīkstāki un kaulaināki, bet ilgas ir vienas — ātrāk uz fronti Kurzemē! Jeb arī caur Austrumprūsiju uz mājām.

Gudreļi saka, ka tā esot vācu sistēma — apmācību laiku padarīt tik grūtu, lai kaņavīri ilgotos pēc frontes. Tā var būt vai nebūt, bet mēs pēc tās ilgojamies.

Dižkareivis B. Rubess

1945. gada 10. janvārī pulks saņem pavēli, saskaņā ar kuŗu pulka I bataljonu nozīmē braukšanai uz Kurzemi. Esmu ieska-tos, ka papildinājumi būtu jāņem no rezerves bataljona, kas atrodas Bērentā, bet nevis no divīzijas kaujas vienībām. Braucu uz divīzijas stābu. Pārrunās ar divīzijas komandieri noskaidrojas, ka papildinājumi 19. divīzijai nepieciešami stei-dzami, bet rezerves bataljonā apmācītu kaņavīru pašreiz nav. Divīzijas komandieris man tomēr piekrīt, ka uz Kurzemi sūtāmi tie, kas vēlas braukt brīvprātīgi.

15. janvārī pulks saņem rīkojumu nosūtīt uz Kurzemi safor-mētās „maršrotas“. No visiem bataljoniem brīvprātīgie pie-sakās pat daudz vairāk nekā vajadzīgs. „Maršrotās“ iedala 3 virsniekus, 13 instruktorus un 213 kareivjus. „Maršrotās“ ieda-lītajiem kaņavīriem bagātīgi izsniedz siltās drēbes un apavus; ir vienīgi jānožēlo, ka visu to izsniedz tik vēlu, ka neatliek vairs laika rūpīgai pielaikošanai.

18. janvārī plkst. 10.00 „maršrotas“ iziet no Tuškavas ciema un pēcpusdienā no Lipušu (Lippusch) stacijas aizbrauc uz Dancigu. Dienu vēlāk dodos uz Dancigu arī es, lai izvadītu sava pulka vīrus ceļā uz Kurzemi. Aizbraucēji ir jautri un ciņas spara pilni. Daudzi no viņiem jūsmo par 19. divīzijas varonīgajām cīņām. Viņi brauc augstu paceltām galvām — cietā apņēmībā cīnīties un, ja lemts, arī krist par tēvu zemi. Daudzus nomāc arī piederīgo liktenis — arī nestundā viņi vē-las būt to tuvumā. Bet ir arī vīri, kam vienkārši apnikuši paze-mojumi un trūkumu pilnā dzīve svešajā vidē, un viņi brauc, lai būtu atkal reiz dzimtenē — kā līdzīgs līdzīgu vidū.

Savus vīrus izvadu ar smagu sirdi. Kāds liktenis viņus gaida Kurzemē? Jūtu, ka atvadoties man vēl vajadzētu viņiem kaut ko sacīt, bet nevēlos tomēr atkārtot vācu propagandas saukļus. Teikt to, ko es šajā brīdī domāju, nedrīkstu. Tāpēc sveicinu viņus un atvados, neteicis ne vārda.

Vakarā atgriezies pulka stābā, saņemu slepenu pavēli, sa-

skaņā ar kuŗu pēc segvārda „Lützow 00.00“ saņemšanas 4 stundu laikā pulka diviem bataljoniem pilnā kaujas gatavībā jābūt nostādītiem pie Konitopas ciema izešanai Bērentas (Berent) virzienā. Sakarā ar brīvprātīgo aizbraukšanu, pulka vienībās cilvēku sastāvs pašreiz ir ļoti nevienāds, bet divīzijas slepenā pavēle norāda, ka arī mums drīz vien var iznākt izešana uz fronti. Tādēļ uz I bataljonu kā 2. rotu pārskaitu visu 11. rotu leitnanta Zelmeņa vadībā, bet uz 4. rotu vienu ložmetēju un vienu granātmētēju vadu. Uz II bataljonu pārskaitu visu 9. rotu leitnanta Ērgļa vadībā, bet uz 8. rotu tāpat vienu ložmetēju un vienu granātmētēju vadu.

Reizē ar to III bataljons paliek samazinātā sastāvā, bet pulka I un II bataljons nu papildināts līdz pilnam kaujas sastāvam.

KAUJAS POMERĀNIJAS PIEVĀRTĒ

1.

UZ FRONTI BEZ SILTĀ APĢĒRBA UN APAVIEM

1945. gada 22. janvārī plkst. 01.10 pulka komandpunktā Grīntālē (Grünthal) pienāk divīzijas telefonogramma ar segvārdu „Lützow 01.00“. Trauksmes sākums skaitās plkst. 01.00; līdz plkst. 05.00 pulkam jābūt Konitopas ciemā, lai no turienes turpinātu gājienu.

Ja vēl tikai pirms dažām dienām aizbraucējus uz Kurzemi bagātīgi apgādāja ar ziemas drēbēm, tad mums tādas vairs neizsiedz. Pulks iziet uz fronti pilnīgi bez siltās veļas un ziemas drēbēm. Ļoti daudziem kaņavīriem arī zābaki ir cauri un galīgi noplīsuši. Arī apbruņojuma ziņā pulkam daudz kā vēl trūkst. Tā, piemēram, patšauteņu ir tikai 65% no paredzētā daudzuma, mašīnpistoļu tikai 15%, bet kājnieku lielgabalu (13.) rotā ir tikai viens smagais un trīs vieglie lielgabali. Prettanku (14.) rotas apbruņojumā nav neviena prettanku lielgabala, bet tā apbruņota vienīgi ar tanku dūrēm.

Ļoti lielas grūtības rada transports. Mums gan ir pietiekošā daudzumā zirgi un rati, bet trūkst aizjūgu. Iepriekšējā dienā gan saņemti 190 aizjūgi, bet bez krūšu siksnām. Tā līdz pulka izešanas brīdim braukšanas kārtībā izdodas savest tikai 50 pajūgu. Uz katru bataljonu ir arī tikai viena lauka virtuve.

Arī pārējās divīzijas daļas apbruņojuma ziņā nav labākā stāvoklī. No 15. artilērijas pulka divīzijai uz fronti nāk līdz divas baterijas. Reizē ar to ir jārēķinās, ka kaujās mums artilērijas atbalsta tikpat kā nebūs. Zenītartilērijas divīziona automatiskie lielgabali ir jauni un moderni, bet tiem trūkst aptveņu, bez kuņām šos lielgabalus nemaz nav iespējams pie-

lādēt. Par spīti lielajam benzīna trūkumam, divīzija šo divīziju tomēr ved līdz uz fronti.

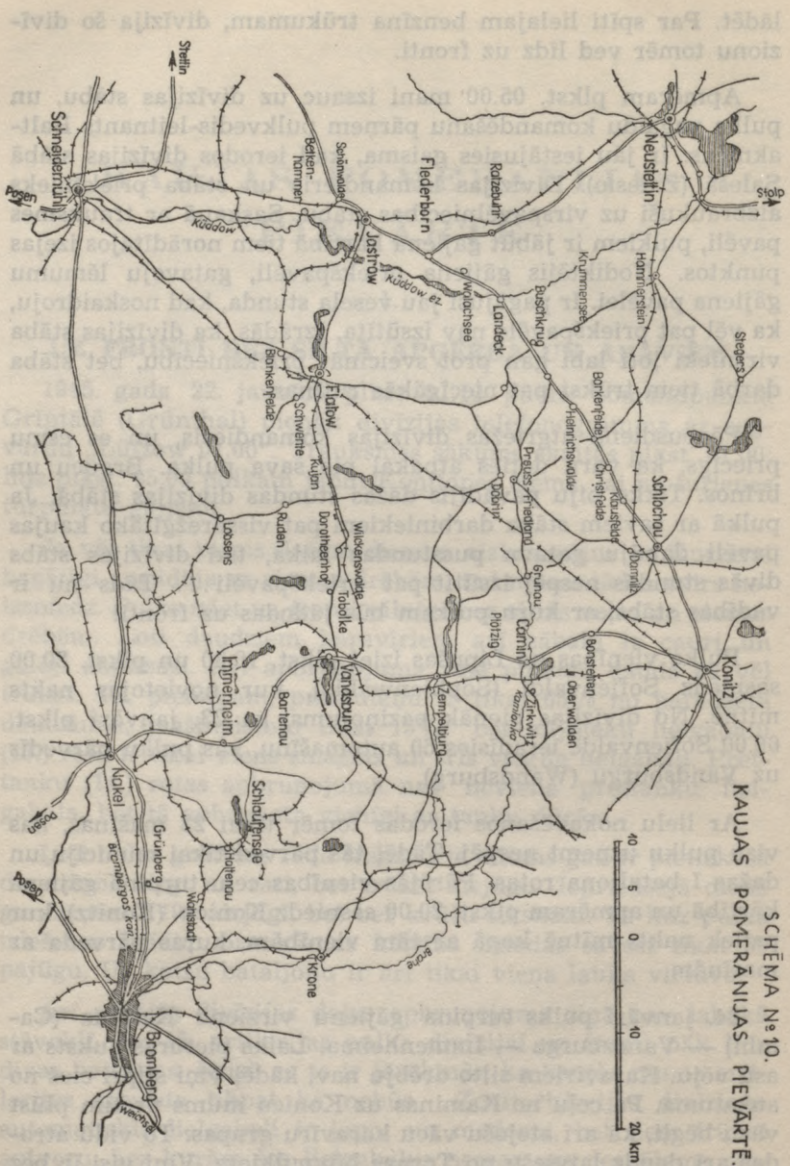
Apmēram plkst. 05.00 mani izsauc uz divīzijas stābu, un pulka pagaidu komandēšanu pārņem pulkvedis-leitnants Baltakmens. Ir jau iestājusies gaisma, kad ierodos divīzijas stābā Salešā (Zalesie). Divīzijas komandieris un stāba priekšnieks aizbraukuši uz virspavēlniecības stābu. Saskaņā ar trauksmes pavēli, pulkiem ir jābūt gājiena kārtībā tiem norādītajos izejas punktos. Nodiktējis gājiena priekšpavēli, gatavoju lēmumu gājiena pavēlei. Ir pagājusi jau vesela stunda, kad noskaidroju, ka vēl pat priekšpavele nav izsūtīta. Izrādās, ka divīzijas stāba virsnieki ļoti labi gan prot sveicināt priekšniecību, bet stāba darbā tiem trūkst pat necīgākās rutīnas.

Pēcpusdienā atgriežas divīzijas komandieris, un es esmu priecīgs, ka varu doties atpakaļ pie sava pulka. Braucu un brīnos. Tikko biju pavadījis dažas stundas divīzijas stābā. Ja pulkā ar saviem stāba darbiniekiem pat vissarežģītāko kaujas pavēli dabūju gatavu pusstundas laikā, tad divīzijas stābs divās stundās nespēj izsūtīt pat priekšpavēli... Tāds nu ir vadības stābs, ar kuŗu pulkam būs jādodas uz fronti!

Pulka vienības no Lipušas iziet plkst. 16.30 un plkst. 20.00 sasniedz Sofienvaldi (Sophienwalde), kur novietojas nakts mītnē. No divīzijas pienāk paziņojums, ka 23. janvārī plkst. 06.00 Sofienvaldē ieradīsies 60 automašīnu, kas pulku pārvedīs uz Vandsburgu (Wandsburg).

Ar lielu nokavēšanos ierodas tomēr tikai 23 mašīnas, kas visu pulku uzņemt nespēj. Tādēļ tās pārved tikai municiju un dažas I bataljona rotas. Pārējās vienības ceļu turpina gājiena kārtībā un apmēram plkst. 20.00 sasniedz Konicu (Konitz), kur paliek nakts mītnē kopā ar tām vienībām, kuŗas pārveda ar mašīnām.

24. janvārī pulks turpina gājieni virzienā Kamina (Camin) — Vandsburga — Immenheima. Laiks pieturas auksts ar asu vēju. Kaŗavīriem silto drēbju nav, kādēļ viņi stipri cieš no aukstuma. Pa ceļu no Kaminas uz Konicu mums pretim plūst vācu bēgļi, kā arī atejošu vācu kaŗavīru grupas. To vidū atrodas arī daudz latviešu no Tornas būvpulkkiem. Viņi visi ir bez

SCHEMA № 10.
KAUJAS POMERANIJAS PIEVĀRTE.

lācēt Var spili hēlsam pēnina trūkmam, diviņa 30 divi-
ziona tomēr ved lēt us trall.

ieročiem, daudziem trūkst pat mēteļu. Kā no stāstiem izriet, viņi jau kopš 22. janvāra nav saņēmuši arī uzturu. Pie Immenheimas šos vīrus pārsteiguši ienaidnieka tanki, un daudzi no viņiem krituši gūstā.

Pēc Kaminas sasniegšanas pulks novietojas nakts mītnē. No Konicas 1. rotu ar vienu ložmetēju vadu ar automašīnām pārved uz Vandsburgu divīzijas stāba tiešai apsardzībai. 24. janvārī plkst. 18.00 rotas komandieris leitnants Bonaparts tieši no divīzijas stāba saņēmis uzdevumu ar vienu grupu automašīnā paša vadībā izdarīt izlūkošanu virzienā Immenheima - Hoenalde (Höhenwalde) - Vālštate (Wahlstadt) - Bromberga, nodibinot sakarus ar Brombergā vēl esošajām vācu vienībām. Sasnēgusi ceļa dakšu 6 km ziemeļrietumos no Brombergas, izlūku grupa konstatē, ka šo ceļa dakšu jau iepēmis ienaidnieks.

Otrai grupai kāda vācu kapteiņa vadībā jāizdara izlūkošanas gājiens virzienā Immenheima-Vālštate-Grīnberga, noskaidrojot, vai nav manīta ienaidnieka spēku virzīšanās pa Brombergas-Nakelas ceļu. Pie Grīnbergas šīs grupas automašīnas sadurās ar ienaidnieku. Ir daži kritušie un vairāki ievainotie.

25. janvārī ap plkst. 06.00 abas grupas atgriežas un par izlūkošanas rezultātiem ziņo divīzijas komandierim.

Tās pašas dienas naktī saņem pavēli, ar kuru II bataljona komandieris majors Rubenis iecelts par 32. kājnieku pulka komandieri, bet viņa vietā uz manu pulku pārvieto majoru Lazduziedu. Šķīroties no krietnā bataljona komandiera, nevaru paredzēt, ka šķīrāties uz visiem laikiem un ka šis paugstinājums viņam kļūs liktenīgs. Šis vīrs, kas izbrīdis Krievijas purvus, krita 3. februārī, vedot savu pulku triecienā pie Landekas.

25. janvāra agrā rīta stundā saņem pavēli pārsviet ar autotransportu uz Immenheimu vienu bataljonu. Mašīnas ierodas plkst. 06.00 un tajās ievietojas II bataljons bez 7. rotas. Pulka I bataljons bez 1. rotas, pulka 7. rota un pārējās vienības turpina ceļu gājiena kārtībā un plkst. 16.00 sasniedz Vandsburgu, kur apmetas naktsmītnē RAD (Reichsarbeitsdienst — valsts darba dienests) nometnē.

IENAIDNIEKS GRIB SAŅEMT MŪS KNAIBLĒS

25. janvārī plkst. 08.00 pulka operatīvais stābs kopā ar II bataljonu ierodas Immenheimā, kur saņem pavēli ieņemt aizstāvēšanās pozīciju gar ceļu Nakela-Bromberga. Tā kā šī pozīcija jāieņem visam pulkam un rēķinoties, ka I bataljons pienāks tikai vēlāk, tad pavēlu II bataljonam lēcienveidīgi ceļu turpināt, lai mēs norādīto pozīciju varētu ieņemt, pirms to sasniedz ienaidnieks.

Ap plkst. 10.00 bataljons izbrauc no Immenheimas. Pie Haltenavas (Haltenau) bataljona kolonna uzdužas ienaidniekam. Majors Lazduziņš pavēl rotām izvērsties un pāriet uzbrukumā. Pa labi ceļam uzbrūk 6. rota, pa kreisi — 5 rota; 8. rota seko apmēram 300 m aiz pirmā ešelona rotām. Sākumā uzbrukums attīstās sekmīgi, bet tad uzbrukumā pārnāk ienaidnieka tanki. Ar tanku dūri vienu tanku gan iznīcina.

Apvidus ir pilnīgi atklāts. Mūsu karavīriem nav pat maskēšanās tērpu, kādēļ tie uz baltā sniega spilgti izdalās. Ienaidnieka tanki mūsu karavīru ķēdei klāt nebrauc, bet apšauda tos no apmēram 300—400 m liela attāluma. Bataljonam nav nekādu citu prettanku ieroču, kā vienīgi tanku dūres, bet atklātajā apvidū ienaidnieka tankiem ar tām nav iespējams piekļūt. Un tā bataljons cieš smagus zaudējumus. Bataljona komandieris tādēļ pavēl vienībām atkāpties un ieņemt aizstāvēšanās pozīciju uz Šlaufenas ezeru (Schlaufensee) līnijas.

Atrašanās no ienaidnieka atklātajā apvidū un pie tam vēl dienas laikā ir ļoti grūta, un bataljons cieš atkal zaudējumus. Pakalnos aiz Šlaufenas ezeriem bataljona vienības beidzot tomēr ieņem aizstāvēšanās pozīcijas. Labajā spārnā abpus ceļam pozīcijas ieņem 6. rota, tālāk pa kreisi 5. rota, bet 8. rota savus ložmetējus novieto pozīcijas dziļumā tā, lai varētu pabalstīt 1. ešelona rotas.

1. rotai, kas arī tikko ieradusies, pavēlu atbalsta punkta veidā ieņemt I bataljonam paredzēto iecirkni meža austrumu malā, kas atrodas dienvidos no Šlaufenas ezera. Apmēram plkst. 16.00 mašīnās atbrauc arī 7. rota; tai pat laikā pienāk 13. kājnieku lielgabalu rota. Degvielu trūkuma dēļ šī rota ilgu laiku nostāvējusi Immenheimā. 7. rota ieņem pozīcijas starp

5. un 6. rotu, bet 13. rota savus lielgabalus novieto pozīcijā rietumos no Šlaufenzē ciema.

Vakara krēslā divi ienaidnieka tanki kājnieku pavadībā pārnāk uzbrukumā, bet 6. rotai piedalītā tanku mednieku grupa vienu tanku sašauj. Otrs atvelkas. Reizē ar to atiet arī kājnieki.

Īsi pirms pusnakts automašīnās beidzot atbrauc arī I bataljons. Tā 2. rota novietojas rezervē pie pulka komandpunkta, bet 3. un 4. rota Hoenvaldes (Höhenwalde) rajonā. Pozīcijas, kuņas ieņēmis II bataljons, atrodas pilnīgi neapdzīvotā rajonā, tuvumā nav pat nevienas mājas.

Nakts ir auksta ar skaudru vēju. Lai kaut cik rastu sev aizvēju un sasildītos, kaņavīri cērt sev sasalušajā zemē strēlnieku bedres. Pārklājot šādu bedri ar telteni, iekšāsēdētājs vismaz pasargāts no asā vēja un pa daļai arī no sala. Naktī ienaidnieks vairākkārt mēģina tuvoties mūsu pozīcijām.

26. janvārī, gaismai austot, apmēram divas ienaidnieka rotas, tanku atbalstītas, iebrūk 5. rotas iecirknī. Rotas komandieris — seržants Eglītis ar saviem rezerves vīriem pāriet prettriecienā un sīvā tuvčīņā iebrukušo ienaidnieku iznīcina.

Ap plkst. 06.00 saņemam no divīzijas pavēli, ka 15. divīzijas izlūku bataljons 25. janvāra vakarā Šlosenā (Schlossen) rajonā cietis smagu neveiksmi un ka lielāki ienaidnieka spēki uzbrūk Šlosenā-Hauenzē (Hauensee) virzienā. Manam pulkam uzdots nosegt spraugu, kas reizē ar to radusies starp mana pulka labo spārnu un 34. kājnieku pulku. Pēc ienākušajām ziņām, ienaidnieka priekšējās vienības jau ieņēmušas mežu dienvidrietumos no Vīzengrundas (Wiesengrund).

Pavēlu 1. rotai stāvokli atjaunot. Tā ziņo, ka mežu ienaidnieks ieņēmis ar apmēram diviem bataljoniem. Ap plkst. 08.30 manā rīcībā ierodas 32. kājnieku pulka III bataljons kapteiņa Siliņa vadībā. Tādēļ mainu savu pavēli, un uzbrukumam virzienā Hauenzē (Hauensee) uzdošu izdarīt 32. kājnieku pulka III bataljonam kopā ar mana pulka 3. un 4. rotu.

Ap plkst. 11.00 pulka rīcībā ierodas viens prettanku lielgabals leitnanta Rubja vadībā. Ienaidniekam tas izrādās ļoti nepatīkams ierocis. Jau pēc pirmajiem šāvieniem ienaidnieks pret to atklāj spēcīgu artilērijas un granātmetēju uguni, kādēļ mūsu lielgabals spiests pastāvīgi mainīt pozīciju.

Tai pašā laikā II bataljona iecirknī ienaidnieka kājnieki,

tanku atbalstīti, pārnāk uzbrukumā un ielaužas 5. un 7. rotas salaidnē. To redzot, 7. rotas komandieris virsleitnants Kančs ar savu rezerves vadu pāriet prettriecienā un ienaidnieku atsviež. Saprotot, ka ar frontālu uzbrukumu pulka pretestība nav salaužama, ienaidnieks cenšas pulku satvert knaiblēs, apējot to kā no dienvidiem, tā arī no ziemeļiem. Saskaņā ar divīzijas pavēli, 26. janvārī plkst. 12.00 izlūku grupa leitnanta Bebņa vadībā izdara izlūkošanu virzienā Rorbeka-Bišalte (Bischalt)-Krone. Sasniedzot augstieni 134, izlūki sadužas ar ienaidnieka kolonnu, kuņā ietelp 6 tanki un vairākas automašīnas ar kājniekiem. Pēc īsas apšaudes mūsu izlūki ir spiesti atkāpties.

Sakarā ar šīm ziņām, pavēlu 2. rotai, kas atrodas pulka rezervē, ieņemt pozīcijas Moricfeldas ciemā. Rotai ciemu sasniedzot, pēdējo jau ieņēmušas ienaidnieka priekšējās vienības. Rota pāriet uzbrukumā un pēc īsas cīņas ienaidnieku no ciema padzen.

Par 32. kājnieku pulka kapteiņa Siliņa komandētā III bataljona darbību līdz plkst. 16.00 nekādu ziņu nav. Lai noskaidrotu stāvokli, braucu pārbaudīt apstākļus uz vietas. Ienaidnieks ieņēmis meža malu, kas atrodas apmēram 2 km no Grīnhauzenas. Trūkstot artilērijas atbalstam, bataljona komandieris dienas laikā tādēļ uzbrukumu negrib sākt. Atļauju to sākt reizē ar tumsas iestāšanos un tieši apvidū norādu bataljona komandierim, kur un kādā veidā uzbrukumu izdarīt.

Iestājoties krēslai, bataljons arī pāriet uzbrukumā, salauž ienaidnieka pretestību un izvirzās līdz meža dienvidu malai. Reizē ar to ienaidnieka knaibles, ar kuņām tas centās apņemt pulka dienvidu spārnu, ir pārgrieztas.

26. janvārī, jau vakara krēslā, man piezvana divīzijas stāba priekšnieks un ziņo, ka divīzijas komandieris oberfīrers Obvurcers pazudis bez vēsts. Pēc stāba priekšnieka izteicieniem, divīzijas komandieris bijis 34. kājnieku pulka komandpunktā Lindenburgā, no kurienes izbraucis īsi pirms plkst. 14.00 uz 32. kājnieku pulka komandpunktu, kur tomēr nav ieradies. Kopā ar viņu braucis kaŗa ziņotājs Šleips, tulks leitnants Putniņš un šoferis. Divīzijas komandierim par apsargiem līdzī braukuši divi motociklisti, kas dziļajā sniegā tomēr palikuši apmēram 200 m aizmugurē. Drīz viens no motociklistiem atgriezies Lindenburgā un ziņojis, ka ceļā uz Altlindenu divī-

zijas komandiera mašina apšaudīta. Izsūtītā patruļa atgriezās, divīzijas komandieri neatrodot.

Lai nomainītu smagi cietušo 7. rotu, atvelku uz II bataljona komandiera lūgumu savu 2. rotu no Moricfeldas. Tā vēl nav sasniegusi pulka komandpunktu, kad stābā ienāk ziņas, ka lieli ienaidnieka spēki dziļā apgājienā apiet pulka ziemeļu spārnu. Pavēlu 2. rotai atgriezties Moricfeldā. Izrādās tomēr, ka rotas prombūtnes laikā ciemu jau ieņēmis ienaidnieks. 2. rota leitnanta Zelmeņa vadībā atkārtotā pretuzbrukumā ciemu atkal atgūst.

Pievilcis papildspēkus, ienaidnieks pārnāk no jauna uzbrukumā, un rota spiesta atkāpties Šlaufenzē virzienā.

1. rotai kopā ar stāba rotu kapteiņa Akermaņa vadībā uzdodu apiet Bachvicu (Bachwitz) no ziemeļiem un sasniegt Bišalti. Tumsā un sniegpuTENI stāba rota nomaldās, bet 1. rota leitnanta Bonaparta vadībā caur Moricfeldu, apejot Rorbeku no ziemeļiem, sasniedz Bišalti. Ienaidnieka tanki pa nakti atgājuši un ieņem Sallenu un mežu apmēram 1 km ziemeļos no šī ciema. Pulka komandpunktā rota atgriežas 27. janvārī plkst. 05.00.

Pret II bataljona iecirkni ienaidnieks visu nakti vērs savas artilērijas un granātmetēju uguni, kas mazliet aprimst vienīgi uz rīta pusi.

27. janvārī, īsi pēc pusnakts, pulka komandpunktā kāda vācu izlūkošanas dienesta virsnieka pavadībā ierodas grupa kaŗavīru, kas izlūkošanas dienesta uzdevumā dodas sarkanarmijas dziļākajā aizmugurē. Vācu izlūkošanas virsnieks man piekodina, ka par šo vīru izlūkošanas uzdevumiem nedz man, nedz arī mana stāba virsniekiem nav atļauts nevienu iztaujāt. Visi šie kaŗavīri ir bijušie sarkanarmieši; viņi arī ietērti sar-tīrs, lai tie līdzinātos parastajiem sarkanarmiešiem. Apbruņoti viņi ir ar vācu parauga un pie tam vēl pavisam jaunām ma-kanarmiešu formās. Manā uztverē viņu tērpis ir pārāk labs un šīnpistolēm. Tādēļ jautāju grupas priekšniekam, vai viņš ne-domā, ka tāda slepena uzdevuma veikšanai šāds apbruņojums nepiemērots. Arī virsnieks piekrīt, bet manā rīcībā pašreiz krievu parauga ieroču nav, kādēļ nespēju palīdzēt. Norādījis izlūkiem mums droši zināmu spraugu ienaidnieka frontē, pavēlu tos pārļaut frontei pāri. Vai šie vīri vēlāk arī atgriezās, to es nezinu.

Izlūki vēl nav atstājuši pulka stābu, kad jau ierodas ziņ-

nesis no 4. rotas, kas ieņem pozīcijas pulka labajā spārnā. Rotas komandieris ziņo, ka tikko pie viņa ieradies kāds vācu kaņavīrs un ziņojis, ka viņa rota atradies atpūtā kādā lauku mājā nepilnu kilometru dienvidrietumos no mana pulka spārna, kad īsi pirms pusnakts ienaidnieks šo rotu pārsteidzis un gandrīz visu iznīcinājis. Šo ziņojumu es varu gan apšaubīt, bet, spriežot arī pēc kaujas trokšņa, man liekas, ka dienvidos no mana pulka flanga kauja tiešām beigusies mums nelabvēlīgi. Tādēļ uzdodu 4. rotai izsūtīt izlūkus un pārbaudīt, par cik vācu kaņavīra stāsts atbilst patiesībai, un pārgrupēt spēkus tā, lai vajadzības gadījumā varētu aizstāvēties arī pret uzbrukumu no flanga.

27. janvārī saņemu divīzijas pavēli atkāpties un ieņemt jaunu pozīciju uz līnijas Grīnhauzena-Bachvica. Pavēlu I bataljonam bez 1. rotas līdz plkst. 06.00 ieņemt līniju no ceļa dakšas 1 km rietumos no Šlaufenas ezera uz Hoenvaldi un Bachvicu, bet II bataljonam bez 5. rotas līdz plkst. 06.00 aizstāvēt līdzšinējo pozīciju, pēc tam, atstājot par sedzēju 6. rotu, atiet un līdz plkst. 08.00 ieņemt uztverošo pozīciju meža malā 2 km rietumos no Hoenvaldes. 13. kājnieku lielgabalu rotai atkāpšanās jāuzsāk plkst. 05.00 un jāieņem pozīcija mežā aiz II bataljona vienībām. 5. rotai līdz plkst. 08.00 jāieņem pozīcija Bišofstālē (Bischofstal) un jānodrošina pulka ziemeļu spārns, bet 1. rotai atkāpšanās jāsāk plkst. 06.00 un jānovietojas rezervē pie pulka komandpunkta — kādā mājā 1,5 km rietumos no Hoenvaldes. 32. kājnieku pulka III bataljonam pavēlu līdzšinējo pozīciju noturēt līdz plkst. 06.00, bet pēc tam atrauties un atiet uz Immenheimu, kur stāties 32. pulka komandiera rīcībā.

Kauja pie Šlaufenzē ciema bija beigusies. Šajā kaujā, kurā ienaidnieks uzbruka ar lielu pārspēku un stipras artilērijas, granātmētēju un tanku atbalstu, pulka rīcībā bija vienīgi kājnieku ieroči, izņemot vienu prettanku lielgabalu. Visā kaujas laikā divīzijas artilērijas pulks pabalstam neizšāva nevienu šāviņu. Manā rīcībā gan bija 13. kājnieku lielgabalu rota, bet municijas trūkuma dēļ tā visus uzdevumus nespēja veikt. Par spīti silto drēbju trūcumam, salam un asajam vējam, pulka kaņavīri visas grūtības izturēja. Arī visus ienaidnieka frontālos uzbrukumus pulks atvairīja, tāpat likvidējām ielenkuma draudus, nogriežot ienaidniekam tā uz priekšu izvīrītās kņabiles.

Ienaidnieks pulka atraušanos un atkāpšanos netraucē, un plkst. 08.00 pulka komandpunktā ienāk ziņojumi, ka visas vienības ieņēmušas tām norādītās pozīcijas. Vienīgi 1. rota, kas tikai ap plkst. 05.00 atgriezusies no izlūkošanas, atkāpšanos nokavējusi. Pie Šēnhauzenas (Schönhausen) rotai iznāk sadursme ar ienaidnieku, pie kam krīt virsnieka vietnieks Staltmanis, bet 7 kareivjus ievaino. Pulkam šī rota atkal pievienojas pie Klārashoes (Klarashöhe).

Ap plkst. 10.00 pulks saņem jaunu divīzijas pavēli, kurā norādīts, ka stipri ienaidnieka spēki tuvojas Immenheimai. Sakarā ar to, pulkam uzdod nekavējoties ierasties Immenheimā un pārņemt pilsētas aizstāvēšanu. Pavēle ir ļoti nepilnīga. Ienaidnieka artilērijas grāviņi jau dzirdami Immenheimas virzienā. Šajā neskaidrajā stāvoklī baidos vest pulku laukā no meža, tādēļ pavēlu visām pulka vienībām aizstāvēt līdz plkst. 11.00 ieņemto pozīciju, bet pēc tam atkāpties un pulcēties mežā pie ceļa dakšas 3 km ziemeļaustrumos no Immenheimas.

Nodevis šo pavēli, braucu uz Immenheimu, lai noskaidrotu frontes stāvokli un jaunās aizstāvēšanās pozīcijas virzienu. Kad ierodos Immenheimā, pilsētas dienvidu daļā jau ielauzies ienaidnieka tanki, bet lielāki spēki apiet pilsētu no austrumiem. Pilsētas centru vēl tur neliela sedzošā vienība majora Alksnīša vadībā. Divīzijas stābs un visas pārējās divīzijas vienības atkāpjas Vandsburgas virzienā.

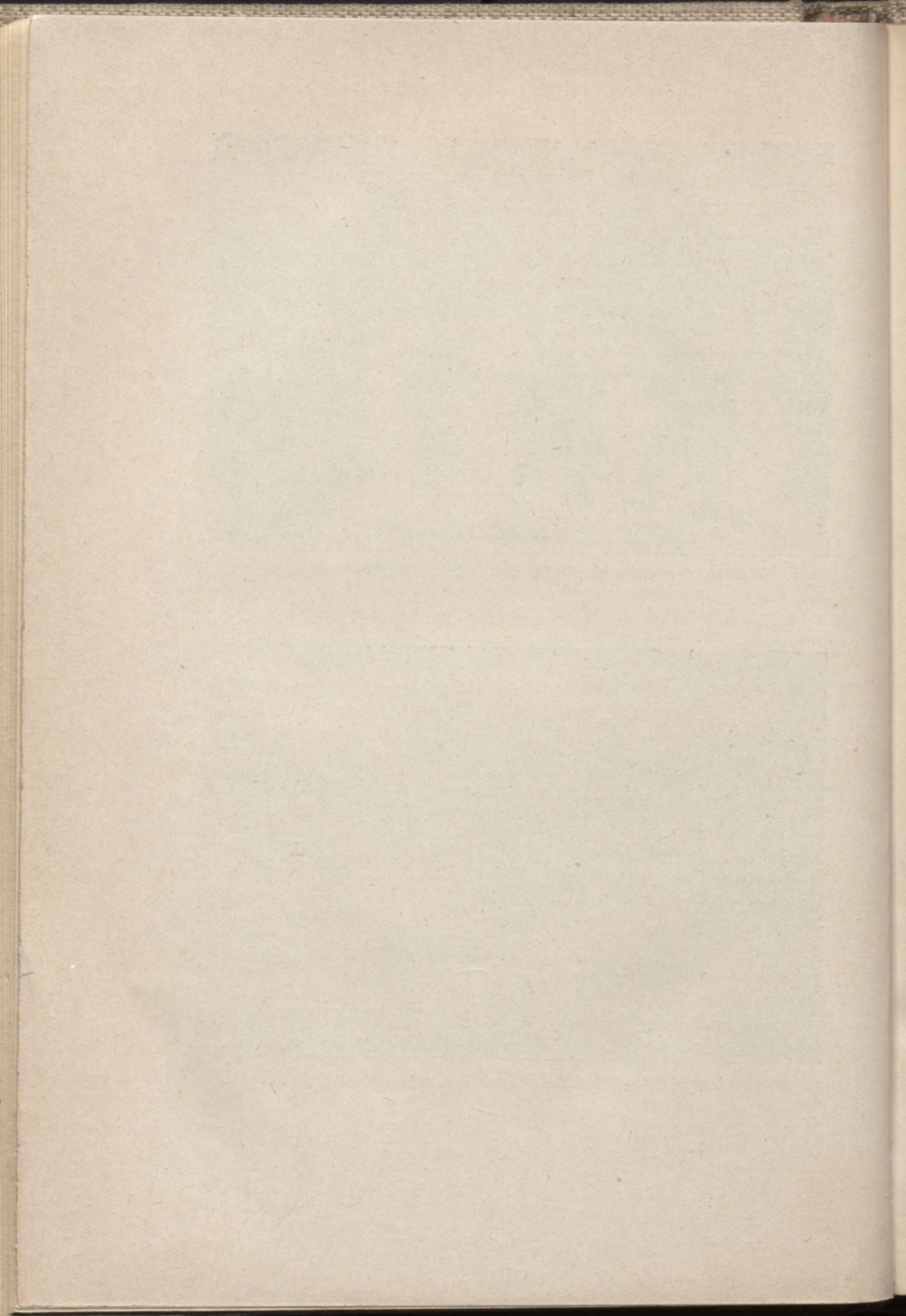
Braucu atpakaļ pie pulka, bet ceļā satieku ložmetēju rotas pajūgus. Mani informē, ka pēc manas aizbraukšanas ienākušas ziņas, ka ceļu pie Immenheimas ienaidnieks tur zem savas uguns, kādēļ pulka vienības tieši pa apvidu atiet uz Klārashoi. Tajā ierodas visas pulka vienības, izņemot 2. un 5. rotu, par kurām trūkst ziņu. Šeit pulks saņem arī jaunu divīzijas pavēli, ar kuru man pakļauts 15. divīzijas izlūku bataljons un šturmbanfirera Joachima kaujas grupa. Pulkam uzdots ieņemt pretošanās pozīciju Veilenas ezera (Weilensee) spraugās. Pozīciju pavēlu ieņemt šādi: labajā iecirknī novietoties pulka II bataljonam, kur ieņemt ezera spraugu pie Rosminas; centrā novietoties 15. divīzijas izlūku bataljonam, ieņemot spraugu starp Rosminu un Veilenzē; kreisajā iecirknī novietoties pulka I bataljonam, ieņemot ezera spraugu pie Veilenzē un nosprostojojot ceļu no Vandsburgas uz Immenheimu. Atsevišķās mājās zie-

Apstājies ceļa malā, laižu sev garām gājiena kolonnu.

Sabojāti un bez aizslēgiem krūmos stāvēja vēl daži lielgabali.

meļos no Veilenzē palikt Joachima kaujas grupai. Pulka komandpunktu iekārtoju Bartenavā (Zabartovā).

15. divīzijas izlūku bataljona vienības šajā pozīcijā saskarē ar ienaidnieku nemaz nenonāk.

I bataljona vienības pretošanās pozīciju ieņem šādi: pa labi novietojas 1. rota (Veilenzē ciemā), pa kreisi — 3. rota iecirknī ziemeļos no ceļa, bet 4. rota novietojas dziļumā tā, lai ar saviem uguns ieročiem varētu pabalstīt priekšējās rotas. Ap plkst. 17.00 kāda lielāka ienaidnieka kolonna tuvojas mūsu pozīcijām no Immenheimas virziena. 1. rota to pielaiž uz apmēram 80 metriem, tad atklāj uguni. Ienaidnieks cieš smagus zaudējumus un atvelkas mežā. Plkst. 20.00 ienaidnieks pret Veilenzē ciemu atklāj granātmetēju uguni; arī tā kājnieki pārnāk uzbrukumā. No ienaidnieka šāviņiem aizdegas dažas ciema mājas un salmu kaudzes. Visapkārt ir gaišs kā dienā. Lai nekļūtu ienaidniekam par skaidri redzamu mērķi, 1. rota atvelkas uz ciema rietumu malu.

3.

ATKĀPTIES UZ ZIEMEĻIEM

Pēc pusnakts ienaidnieks frontālos uzbrukumus vairs neatkārto, bet apiet pulka austrumu spārnu un, ieņemot meža malu 3 km dienvidos no Vandsburgas, nogriež atkāpšanās ceļu lielākajai daļai no divīzijas transporta un arī manam pulkam.

28. janvārī plkst. 01.00 saņem no divīzijas stāba radiogrammu: „Atkāpties uz ziemeļiem“ (Absetzen nach Norden). Lai samazinātu kolonnas dziļumu, pavēlu atkāpties divās kolonnās. Atkāpšanās jāsāk plkst. 04.00. Austrumu kolonnai, kurā iedalīti pulka II bataljoni bez 7. rotas, 13. rotu, divīzijas transporta pajūgus un 14. rotu, pavēlu atkāpties pa ceļu Bartenava-Vandsburga-Vilkensvalde. II bataljonam jāatbrīvo un jānodrošina ceļš, kamēr caur Vandsburgu iziet smagie ieroči un divīzijas transports. Rietumu kolonnā iedalīti 3. rotu, mana pulka stābu, artilērijas pulka vienu bateriju un 4. rotu. Tai jāatkāpjas pa ceļu Bartenava-Rūnava (Ruhnau)-Vilkensvalde. Par sedzošajām vienībām nozīmēju 1. rotu Veilenzē un 7. rotu

Rosminā. Ieņemtās pozīcijas jāaizstāv līdz 28. janvārim plkst. 06.00, kad jāatkāpjas un jāpievienojas pulkam.

Kad šī pavēle uzrakstīta, adjutants to nodod stāba raitniekiem. Pēc minūtēm desmit raitnieks, kam jājāj uz II bataljonu Rosminā, atgriežas un ziņo, ka tumsā un sniega putenī vairs nespēj atrast ceļu uz Rosminu. Pirmajā brīdī man jau pasprūk vārds „kāpostiņš“, bet, paskatījies raitniekā, saprotu viņa nedrošību: vakar viens no viņiem, lai nodotu pavēli 5. rotai, bija iejājis Bišofstāles ciemā, ko jau bija ieņēmis ienaidnieks. Tikai pateicoties veiklībai un drosmei, viņam bija izdevies izmukt. Liekas, ka šis gadījums manus drosmīgos dēlus padarījis nedrošus.

II bataljonam atkāpšanās pavēle tomēr jānogādā. Izņemot manu Oskaru, citu jājamo zirgu komandpunktā nav. Izmērijis virzienu pēc busoles, pasaku raitniekam, lai jāj man līdz. Tā dodamies ceļā abi. Ceļam izejot klajumā, pēdējais tā aizputināts, ka no tā nav saskatāmas ne mazākās pazīmes. Mans Oskars tomēr iet uz priekšu un, kā liekas, jūt ceļa pamatu ar kājām. Pāris vietās ceļš virzās pa nelielu gravu. Arī tā tādā mērā pieputināta ar sniegu, ka esam spiesti griezt zirgus atpakaļ un meklēt apkārtceļu pār laukiem. Pēc vairāk nekā stundas beidzot sasniedzam Rosminu.

Redzams, ka II bataljona komandieris atkāpšanās pavēli jau gaidījis. Viņš ir sevišķi priecīgs par manu ierašanos. Nododu pavēli un bez liekas kavēšanās jājam atpakaļ.

Man atgriežoties komandpunktā, vienības jau sakārtojušās atiešanai. Plkst. 04.00 vienības atraujas no ienaidnieka un uzsāk atkāpšanos. Sals 15 gradu, pūš arī ass vējš. Rietumu kolonnu vadu pats. Tā netraucēti atraujas no ienaidnieka, un mēs ar gaismu tuvojāmies Rūnavai. Aukstuma dēļ nevaru zirga mugurā nosēdēt, kādēļ, atdevis to raitniekam, soļoju aiz priekšējās rotas. Apstājies ceļa malā, laižu gājiena kolonnu sev garām. Vīriem ejot man garām, ievēroju, ka vienam no tiem jau nosaldēta auss, kas kļuvusi pilnīgi balta. Apturu kolonnu un uzdodu savstarpēji pārbaudīt, vai vēl kādam nav nosaldēts deguns vai ausis. Arī pats jo aktīvi piedalos pārbaudē un atrodu vēl kādu kaņavīru, kas nosaldējis degunu. Lieku to nekavējoties berzēt ar sniegu, pie tam sāku vēl viņu kaunināt: sak', jauns puisis, bet nemaz nemani, ka deguns nosalst. Puisis, paņēmis sniegu sauja, berzē degunu un smīn. Stāvu viņam

vietojas atpūtā. Esmu tikko apgūlies, kad plkst. 19.00 mani nodina leitnants Strauts un ziņo, ka daži SS virsnieki un instruktori apstaigā visas mājas un, draudot ar nošaušanu, dzen visus latviešu karavīrus laukā, jo tiem jāieņemot aizstāvēšanās pozīcijas. Lai noskaidrotu šādas rīcības iemeslus, ierosinos pulkveža-leitnanta Viksnes komandpunktā. Tur priekšā jau atrodu man pazīstamo SS šturmbanfireru Joachimu. Tas asā tonī pavēl, ka visiem ciemā esošajiem latviešiem nekavējoties jāieņem pozīcijas, jo viņa kaujas grupai uzbrūkot 12 ienaidnieka tanku, kas no 30 m attāluma šaujot katrā ierakumā (in jedes Loch), ko izmisīgi aizstāvēt viņa 18-gadīgie jaunekļi. Pasaku šturmbanfireram Joachimam, ka mana pulka vienības visu nedēļu bijušas nepārtrauktās kaujās. Arī vēl vakar mēs aizstāvējām Veilenzē, kamēr viņa kaujas grupa atpūtās. Šodien latviešu vienības ir izvilktas rezervē un atrodas manā rīcībā. Un es saukšu pie atbildības katru, kas traucēs manas kaujas grupas atpūtu. Tā šturmbanfirera nolūks izdzīt atkal pozīcijās latviešu karavīrus, lai arī šonakt savējos varētu novietot atpūtā, ir sabrucis. Viņš aiziet ļoti neapmierināts.

Paredzot, ka šis vīrs mierā neliksies, un ievērojot, ka pulkvedis-leitnants Viksne pietiekoši labi nepārvalda vācu valodu, uz savstarpējas vienošanās pamata vadību pārņemu atkal es. Nakts ir gaiša. No divīzijas pulkam piedalīts viens prettanku lielgabalu vads, tādēļ gribu mēģināt sašaut tos ienaidnieka tankus, kas, pēc šturmbanfirera Joachima ziņojuma, pilnīgi atklāti stāvēt viņa pozīciju priekšā. Pavēlu vienu prettanku lielgabalu pa šoseju bīdīt aiz manis, bet pats kopā ar sevišķu uzdevumu virsnieku leitnantu Eši eju noskaidrot tanku atrašanās vietu. Izejam kopā ar vienu Joachima kaujas grupas rotas komandieri līdz pat priekšpostenim, bet neviens tanks nekur nav redzams. Rotas komandieris domā, ka daži tanki iebraukuši Tobolkes ciemā, jo bijis dzirdams ķēžu troksnis.

Redzu, ka maniem tanku medniekiem pašreiz šie darba nebūs un ka viss šturmbanfirera Joachima ziņojums bijis tīrā fantāzija. Atgriezies komandpunktā, izsauca šturmbanfireru pie sevis un pasaku viņam acīs, ka viņa ziņojums bijis pārspīlēts un nepareizs. Pēc visām pazīmēm spriežot, Joachima kaujas grupas vīri izrāda stipru tendenci meklēt sev ērtāku un mierīgāku novietojumu. Tādēļ, lai ienaidnieks mūs eventuāli ne-

pārsteigtu nesagatavotus, uzdodu vienam 4. rotas vadam pulka tiešai apsardzībai ieņemt pozīcijas ciema austrumu malā.

29. janvāra rītam austot, tanku atbalstā sākas ienaidnieka uzbrukums. Abpus ceļam grupētā Joachima kaujas grupa atkāpjas. Uzdodu II bataljonam ieņemt aizstāvēšanās pozīcijas Vilkenšvaldes austrumu malā. Bataljons pozīcijas ieņem pie baznīcas, spirta dedzinātavas un aiz mājām ciema malā. Plkst. 10.00 ienaidnieks uzsāk uzbrukumu. Pirmo tanku mūsu tanku mednieku grupai izdodas sašaut jau ciema malā. Tas aizdegas. Otrs tanks, īsts milzenis, šaudams ielaužas ciemā. Viena pēc otras to trāpa divas tanku dūres. Tērauda koloss apstājas, bet nedeg. Uz tā uzsēdinātie kājnieki guļ kā nedzīvi; domājams, ka tie no sprādzieniem kontuzēti. Nostāvējis uz vietas apmēram 10 minūšu, tanks ātri apgrīžas un aizbēg.

Ienaidnieks maina uzbrukuma virzienu, un 8. rotas labajā spārnā parādās jaunas uzbrucēju ķēdes. Aiz uzbrūkošajiem kājniekiem seko 5 tanki. Atvairot pirmo uzbrukumu, rota izlietojusi visas tanku dūres, kādēļ tanki ielaužas ciemā un atklāj uguni pa māju atstarpēm. Ciema aizmugurē apvidus ir atklāts un atiešanai neizdevīgs. Par spīti šim apstāklim, dodu bataljonam pavēli atkāpties un atiet uz meža malu pie Dorotēnhofas.

Uz mežu atejošajām vienībām tanki neseko. Pie Dorotēnhofas pulku sagaida divīzijas komandiera vietas izpildītājs oberfirers Akss (Ax*), un pavēl manam pulkam ieņemt jaunu aizstāvēšanās pozīciju uz sekojošas līnijas: meža mala ziemeļrietumos no Vilkenšvaldes un tālāk gar dzelzceļu līdz Lobsonkas upītei. Pa labi aizstāvēšanās pozīcijas ieņemšot 34. kājnieku pulks, bet pa kreisi 15. divīzijas izlūku bataljons. Divīzijas stābs atrodas Kujanā. Pēc šīs pavēles nodošanas divīzijas komandieris aizbrauc.

Lai vienībām dotu iespēju daudz maz sakārtoties, pavēlu 1. rotai, kas Dorotēnhofā atrodas jau kopš vakardienas, ieņemt pozīcijas abpus dzelzceļa viaduktam un tā nodrošināt pārējām pulka vienībām pozīciju ieņemšanu.

Atrodoties Dorotēnhofā, uzdodu I bataljonam pozīcijas ieņemt gar meža malu pa kreisi no dzelzceļa viadukta un uzņemt sakarus ar 15. divīzijas izlūku bataljonu. II bataljonam

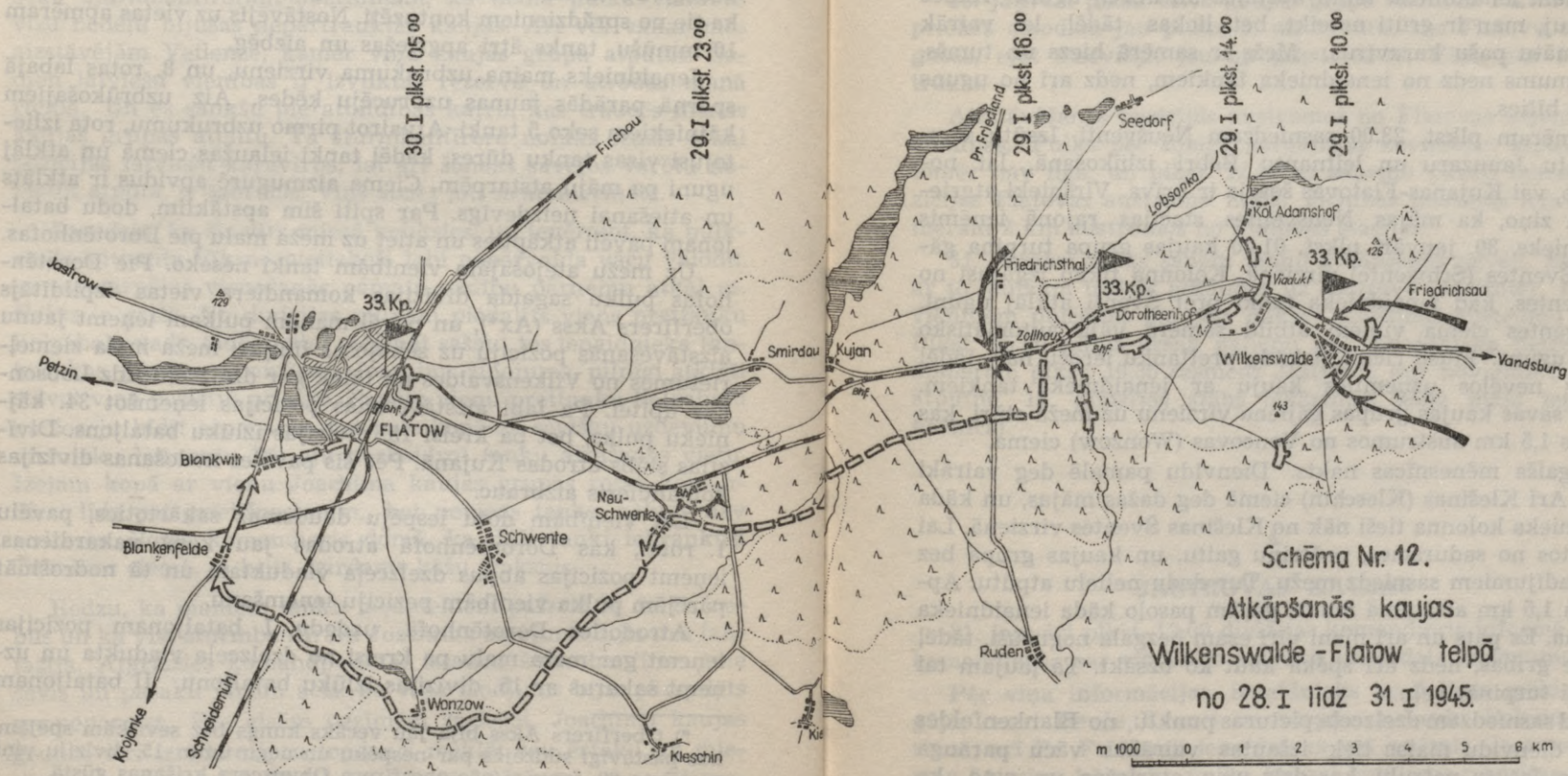
*) Oberfirers Akss bija jau vecāks kungs bez sevišķām spējām, kas pastāvīgi sūdzējās par nespēku un nogurumu. 15. divīziju viņš pārņēma 29. janvārī pēc oberfirera Obvurcera krišanas gūstā.

lieku ieņemt pozīcijas pa labi no dzelceļa viadukta līdz Lobsonkas upītei un uzņemt sakarus ar 34. kājnieku pulku. Kājnieku baterijai pavēlu dot sprostuguni dzelceļa viadukta priekšā. Pulka komandpunktu iekārtoju Dorotēnhofā.

Plkst. 15.30 dzirdams tanku ķēžu troksnis ziemeļu virzienā. Spriežot pēc trokšņa, tanki tuvojās no ziemeļrietumiem. Izsūtītu leitnantu Puriņu ar 4. rotas vienu vadu uz Frīdrichstāli (Friedrichsthal), lai to nodrošinātu un pēc tam, izsūtīt patruļas, mēģinātu uzņemt sakarus ar 15. divīzijas izlūku bataljonu.

Ienaidnieka tanki, virzoties cauri Zēdorfai (Seedorf), apgājuši samērā īso mana pulka fronti un plkst. 16.00 sāk uzbru-

kumu mums no aizmugures. Muitas mājā, 2 km rietumos no Dorotēnhofas, atrodas 34. pulka komandpunkts. Pie tā uz ceļa stāvējuši vairāki spēkrati un pajūgi. Pēc noņemšanas no pozīcijas tur ar saviem vilcējiem piebraukusi arī mana pulka 13. rota ar saviem lielgabaliem. Šajā brīdī ienaidnieka tanki izbrauc uz ceļu krustojuma 0,5 km rietumos no muižas mājas un atklāj uguni pa uz ceļa stāvošajiem spēkratiem un pajūgiem. Īsā brīdī mašīnas, pajūgi un lielgabali ir sašauti vai tik smagi bojāti, ka nav vairs aizvedami. Pozīcijās esošās vienības no pēkšņā uzbrukuma nav cietušas, jo atrodas meža aizsegā. Ienaidnieka pēkšņais tanku uzbrukums uz laiku pārtrauc saka-

rus ar frontē esošajām vienībām. Kad man ar pulka kaņavīriem izdodas tikt pāri ceļam, pulka vienības jau uzsākušas atkāpšanos savrup. Mežā, dienvidos no muitas mājas, pulka kodolam pievienojas 13. rota, abi bataljonu komandieři ar saviem stābiem un lielāks skaits kaņavīru.

Metas jau krēsla, kad uzsākam atiešanu tieši cauri mežam uz Neušventi (Neu-Schwente). Kaut gan nakts ir gaiša, tomēr mežā ir stipri tumšs. Arī sniegs ir dziļš, un mēs virzāties uz priekšu tikai lēnām. Uz ceļa no Vilkensvaldes un Flatovu dzirdams nepārtraukts motoru troksnis un kāpurķēžu žvadzoņa. Pa šo ceļu virzās ienaidnieka tanku un auto kolonnas. Laiku pa laikam ienaidnieka tanki apstājas un atklāj uguni. Kāpēc viņi šauj, man ir grūti noteikt, bet liekas tādēļ, lai vairāk iedrošinātu pašu kaņavīrus. Mežs ir samērā biezs un tumšs, kādēļ mums nedz no ienaidnieka tankiem, nedz arī no uguns nav ko būties.

Apmēram plkst. 23.00 sasniedzam Neušventi. Izsūtu virsleitnantu Jaunzaru un leitnantu Bebri izlūkošanā, lai noskaidro, vai Kujanās-Flatovas šoseja ir brīva. Virsnieki atgriežas un ziņo, ka mājas Neušventes stacijas rajonā iepēmis ienaidnieks. 30. janvārī plkst. 01.00 kaujas grupa turpina gājieni Šventes (Schwente) virzienā. Kolonna tikko izgājusi no Neušventes, kad ienaidnieka tanki pret Šventi atklāj uguni. No Šventes ciema viņiem atbild samērā vāja automatisko ieroču uguns. Mūsu rīcībā nekādu prettanku ieroču nav, tādēļ pašreiz nevēlos uzņemties kauju ar ienaidnieka tankiem. Mainu savas kaujas grupas gājiena virzienu uz meža stūri, kas atrodas 1,5 km austrumos no Voncovas (Wonzow) ciema.

Ir gaiša mēnesnīcas nakts. Dienvidu pamalē deg vairāki ciemi. Arī Klešinas (Kleschin) ciemā deg dažas mājas, un kāda ienaidnieka kolonna tieši nāk no Klešinas Šventes virzienā. Lai izvairītos no sadursmes, paātrinu gaitu, un kaujas grupa bez starpgadījumiem sasniedz mežu. Tur dodu nelielu atpūtu. Apmēram 1,5 km attālumā mums garām passo kāda ienaidnieka kolonna. Es pats un arī mani vīri esam bezgala noguruši, tādēļ nav ne gribas, nedz arī spēka kaut ko uzsākt. Tā ļaujām tai mierīgi turpināt ceļu.

Kad sasniedzam dzelzceļa pieturas punktu, no Blankenfeldes ciema dienvidu malas tiek izšautas vairākas vācu parauga raķetes. Izsūtu patruļu, kas drīz vien atgriežas un ziņo, ka

Blankenfeldē atrodas kāds vācu atbalsta punkts, ļoti bagātīgi apgādāts ar pretaviācijas un prettanku lielgabaliem. Vācieši par ierašanos ir brīdināti, kādēļ turpinām gājienu kolonnā. Kad kaujas grupa atrodas vairs tikai kādus 300 m no Blankenfeldes, kāda patšautene pret mūsu kolonnu atklāj uguni. Lai mīgā kārtā atrodamies ielejā. Pēc manas komandas „Ložmetējs!“ vīri sagulst dziļajā sniegā, un lodes spindz mums pāri. Izsūtu atkal sarunvežus. Beidzot tie atgriežas un ziņo, ka noticis pārpratums: kāda vācu patšautenes apkalpe nav bijusi informēta par mūsu tuvošanos un, pamanījusi mūsu kolonnu, noturējusi to par ienaidnieku un atklājusi uguni.

30. janvārī plkst. 05.00 kaujas grupa sasniedz Flatovu. Tur priekšā atrodam jau pulka 3. un 4. rotu, kas Flatovu sasnējušas, ejot atsevišķi, jau ap plkst. 02.00. Ziņo par 1. rotu trūkst.

Aizstāvēšanās pozīcijas austrumos no Flatovas ieņem vācu vienības. Pulks pēc smagā pārgājiena novietojas atpūtā. Tā tomēr nav ilga, un plkst. 12.00 es saņemu pavēli ieņemt pozīcijas Flatovas austrumu malā. Vienības pozīcijas ieņem apmēram 2 km austrumos no Flatovas stacijas.

31. janvārī pulks saņem jaunu atkāpšanās pavēli. Saskaņā ar to, pulkam uzdots atkāpties uz Jastrovu (Jastrow). Pavēlu vienībām pulcēties pie ceļa dakšas pilsētiņas austrumu malā. Plkst. 05.00 pulks uzsāk gājienu un, ienaidnieka netraucēts, apmēram plkst. 10.30 sasniedz Jastrovu, kur novietojas lielajā atpūtnē. 15. divīzijas stābs iekārtojas kādā mājā iepretim baznīcai.

4.

JASTROVAS KAUKAS

31. janvārī plkst. 13.00 divīzijas komandieris informē pulka komandierus par vispārējo stāvokli un sadala uzdevumus.

Pēc viņa informācijas, ienaidnieks ar lieliem spēkiem izgājis cauri Deuče Kronei un turpina uzbrukt Polcinas virzienā; arī Pr. Frīdlandi ienaidnieks jau ieņēmis. Jastrovu aizstāv 51. vācu kājnieku pulks, kuŗa I bataljons pozīcijas ieņem

Kudovas (Kuddow) upes rietumu krastā abpus ceļam no Jastrovas uz Šneidemīli (Schneidemühle). 59. vācu kājnieku pulka vienības ieņem uzkalnus 1 km ziemeļos no Jastrovas un nodrošina pilsētu no ziemeļiem. Flederbornu aizstāv vācu 48. SS pulks, ko ienaidnieks draud pilnīgi ielenkt.

Divīzijas komandieris uzdod manam pulkam pārņemt un noorganizēt Jastrovas aizstāvēšanu, piedalot pulkam vācu 51. kājnieku pulka I un II bataljonu, bet šī pulka stābs paliek tiešā divīzijas komandiera pakļautībā. (Šī mākslīgā pakļautība, liekas, bija izdomāta tādēļ, lai vācu 51. kājnieku pulka komandieris nebūtu pakļauts man). Pulkam tiešo pabalstu sniegs vācu 8,8 cm zenītbaterija, kas ieņēmusi pozīcijas 1 km dienvidaustrumos no Jastrovas stacijas.

34. kājnieku pulkam, ko komandē pulkvedis-leitnants Viksne, jāiziet uz Flederbornu un jānomaina vācu 48. SS pulks. Pēc tam abiem pulkiem kopīgi jāatjauno sakarus ar tiem vācu spēkiem, kas darbojas Hammeršteinā, Neušetīnas rajonā. 34. kājnieku pulkam pakļauj 32. kājnieku pulka atliekas majora Alksniša vadībā.

Divīzijas rezervē Jastrovā paliek 15. divīzijas izlūku bataljons, šturmbanfīrera Joachima kaujas grupa un kāds vācu granātmetēju bataljons.

31. janvārī ienaidnieks Jastrovas rajonā nekādu sevišķu aktivitāti neizrāda. Tādēļ, ievērojot apstākli, ka mans pulks nu jau veselu nedēļu bijis nepārtrauktās kaujās, paturu to savā rezervē Jastrovā. Iepriekšējās kaujās pulks cietis ļoti smagus zaudējumus, tādēļ abu bataljonu atlikušos karavīrus apvienoju divās rotās: 4. rotai, ko komandē kapteinis Rubis, piedalu 2. un 3. rotas karavīrus, bet leitnanta Strauta komandētajai 8. rotai visus II bataljona vīrus. Abas rotas pakļauju majoram Lazduziedam, bet tieši man pakļauta paliek 13. un stāba rota.

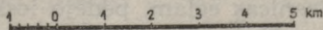
34. kājnieku pulks ap plkst. 15.00 uzsāk virzīties uz Flederbornu. Pulka priekšējām vienībām izejot no Jastrovas, tās tiek saņemtas ar spēcīgu kājnieku lielgabalu uguni. Izrādās, ka ienaidnieks jau ieņēmis uzkalnus, kas 1 km attālumā stiepjas līdztekus Jastrovas-Flederbornas ceļam, un ar saviem pret-tanku lielgabaliem tur šo ceļu zem uguns. 34. pulka pajūgi atgriežas Jastrovā.

Man tā ir ļoti nepatīkama ziņa, jo reizē ar to kļūst skaidrs, ka atkāpšanās ceļš arī uz ziemeļiem vairs nav brīvs. Tikai šorīt

Šema Nr. 13.

Stāvoklis 2. II 1945. plkst. 07.

esam ienākuši Jastrovā un jau izrādās, ka ienaidnieks atrodas tālu mūsu aizmugurē, un mēs vēl arvien esam ielenkumā. Šis apstāklis mana pulka vīrus tomēr sevišķi vairs neuztrauc. Civilie iedzīvotāji pilsētīņu atstājuši, tukšu dzīvokļu tādēļ ir liela pārpilnība, un kaņavīri izvietojas pa telpām. Tā pēc daudzām bezmiega un salā pavadītām naktīm mēs baudām telpu siltumu un atpūtu.

1. februārī pulkā atgriežas 1. rota. Tai pie Dorotēnhofas 3 ienaidnieka tanki bija nosprostojuši atkāpšanās ceļu. Kad leitnants Bonaparts vienu tanku sašāvis, abi pārējie steidzīgi pazuduši, un rota netraucēti varējusi turpināt atiešanu. Virzoties cauri ienaidnieka ieņemtam apvidum, rotai bijušas vairākas sadursmes ar pretinieku. Tikai pateicoties leitnanta Bonaparta izcilām orientēšanās spējām un drosmei, 1. rota pat no visgrūtākajiem stāvokļiem arvien izgājusi kā uzvarētāja. Pulkā šī rota atgriežas, apbruņota ar krievu parauga mašīnpistolēm. Liela neskaidrība ir par to, kas atrodas rietumos no Jastrovas. Tādēļ plkst. 07.00 4. rotas seržanta Siliņa vadībā izsūtu izlūku patruļu ar uzdevumu noskaidrot, vai ienaidnieka spēki nav manīti arī Brīcēnīcas (Brizenitz) virzienā.

Plkst. 10.00 vācu 51. kājnieku pulka II bataljona komandieris man ziņo, ka apmēram 1000 ienaidnieka kaņavīru, nākot no dienvidrietumiem, pie šosejas un dzelzceļa krustojuma pārgājuši Jastrovas-Betkenhammeras ceļu un iegājuši mežā, kas atrodas dienvidos no Jastrovas. Īsi pēc tam arī vācu 51. pulka I bataljona komandieris ziņo, ka nelielas ienaidnieka vienības no dienvidiem apiet viņa ieņemto aizstāvēšanās pozīciju. Lai pārbaudītu šo ziņu pareizību, izsūtu izlūku patruļu, kas pēc atgriešanās ziņo, ka mežā nevienu ienaidnieka kaņavīru nav atradusi un ka arī sniegā nav nekādu pēdu, kas norādītu, ka mežā būtu iegājuši 1000 vīru.

Plkst. 13.00 atgriežas seržanta Siliņa izlūku patruļa un ziņo, ka mežu 4 km ziemeļrietumos no Jastrovas ieņēmušas lielākas ienaidnieka vienības. Pamatojoties uz šīm ziņām, uzdodu plkst. 14.00 atbalsta punktu veidā ieņemt pozīcijas un nodrošināt Jastrovu no rietumiem šādi: 13. rotai, sākot no Vuckes upītes, līdz Brīcēnīcas ceļam, pēdējo ieskaitot. Virsleitnantam Pārupam ar stāba rotu no Brīcēnīcas ceļa līdz augstienei 148 (ieskaitot).

Tai pat laikā pulka komandpunktā ierodas vācu 51. kāj-

nieku pulka II bataljona komandiera atjutants un ziņo, ka plkst. 12.00 ienaidnieks ar lielu pārspēku uzbrucis Betkenhammerai un vācu bataljons atkāpjas Šēnvaldes (Schönwalde) virzienā. Plkst. 15.00 pavēlu majoram Lazduziedam ar viņa ricībā esošajām divām rotām izdarīt pretuzbrukumu virzienā Šēnvalde-Betkenhammera un atjaunot stāvokli, bet vācu 51. pulka II bataljonam nodrošināt šo pretuzbrukumu, sprostojot ceļu Jastrova-Deučē Krone 2,5 km dienvidrietumos no Šēnvaldes, un uzturēt nepārtrauktus sakarus ar mana pulka uzbrūkošo II bataljonu.

Kad plkst. 18.00 majors Lazduziēds ar savu bataljonu sasniedz dzelzceļa viaduktu ziemeļos no Šēnvaldes, viņš saticiek vācu 51. pulka II bataljonu atejam Jastrovas virzienā. Majors Lazduziēds vācu bataljona komandierim aizrāda, ka tam uzdots nodrošināt uzbrūkošā bataljona flangu, bet pēdējais izvirās doto uzdevumu pildīt.

Par radušos stāvokli ziņoju divīzijas komandierim un, ievērojot apstākli, ka vācu 51. pulka II bataljons pat izvairās nodrošināt mana bataljona flangu, pavēlu savam II bataljonam uzbrukumā nepāriet, bet ieņemt pozīcijas Šēnvaldes rajonā. Uz manu pieprasījumu divīzijas komandieris šo vācu bataljona komandieri atstādina no bataljona komandēšanas.

Pa labi un pa kreisi ceļam pie dzelzceļa viadukta pozīcijas ieņem kāda vācu zenīrtalerijas baterija ar diviem 8,8 cm lielgabaliem un diviem četrstobru 2 cm lielgabaliem. Plkst. 21.00 ienaidnieks pārnāk uzbrukumā Šēnvaldei, bet 8. rota, kuŗai ļoti sekmīgu uguns pabalstu sniedz vācu zenītbaterija, šo ienaidnieka uzbrukumu atvaira. Bataljona komandpunkts un 4. rota, kas atradās rezervē, novietojas kādās mājās rietumos no Jastrovas stacijas.

Kaujas norise 1945. gada 1. februārī Jastrovas ziemeļu (vācu 59. kājnieku pulka) iecirknī:

Ienaidnieks ieņēmis uzkalnus, kas paceļas apmēram 1 km rietumos no Jastrovas-Flederbornas ceļa un ar savu uguni sprosto šo ceļu. Plkst. 09.00 divīzijas komandieris pavēl 15. divīzijas izlūku bataljonam uzbrukt un paplašināt divīzijas aizstāvēšanās telpu, atsviežot ienaidnieku ziemeļu virzienā. Viņš izlūku bataljonam piedala vienu vācu kājnieku rotu un vienu

vācu granātmetēju rotu. Pēdējai visi granātmetēji ir bez tēmējamām ierīcēm un ar pilnīgi neapmācītu apkalpi. Tiešo pabalstu divīzijas komandieris pavēl sniegt vienai artilērijas baterijai. (Kā šo pabalstu īsti sniegt, to laikam nezina arī divīzijas stābs, jo baterijas rīcībā ir tikai 6 šāviņi). Vācu 59. kājnieku pulkam uzdod sapulcēties Jastrovas ziemeļu malā divīzijas rezervei pēc tam, kad izlūku bataljons būs izvirzījies cauri.

Izpildot šo pavēli, izlūku bataljona komandieris šturmbranfīrers Pomrēns (Pomrehn) nolemj uzbrukt abpus ceļam un sasniegt Tīfenortu (Tiefenort). Uzbrukuma nodrošināšanai no rietumiem piedalītajai vācu rotai savlaicīgi ieņemot uzkalnu, kas atrodas 500 m rietumos no dzelzceļa tilta, izlūku bataljons uzbrukumu var sākt tikai plkst. 13.00. Austrumos no dzelzceļa stigas uzbrūk 1. rota, bet rietumos 3. rota, bet pakāpē pa kreisi aiz tās seko 2. rota. Iedarbīga artilērijas atbalsta bataljonam nav, un tas cieš smagus zaudējumus, bet tomēr noteikti virzās uz priekšu. Plkst. 19.00 bataljons sasniedzis Tīfenortu un dzelzceļa pārbrauktuvi rietumos no šī ciema. Pēc tam bataljons pāriet uz aizstāvēšanos. Šajā kaujā bataljons kā trofejas ieguvis divus 7,5 cm un astoņus prettanku lielgabalus, bez tam lielāku daudzumu kājnieku ieroču.

2. februārī plkst. 03.00 izlūku bataljonu nomaina šajā iecirknī jau iepriekš bijušais vācu 59. kājnieku pulks, bet izlūku bataljons pāriet atpūtā uz Jastrovu. Jau plkst. 08.00 izlūku bataljonam jāsteidzas glābt stāvokli, jo plkst. 07.00 ienaidnieks uzsācis pretuzbrukumu un atkal jau ieņēmis Tīfenortu, kurpretī vācu 59. kājnieku pulks nekārtībā atkāpjas. Plkst. 09.00 izlūku bataljons no jauna pāriet pretuzbrukumā, atgūst Tīfenortu un uzkalnus ziemeļrietumos no ciema un uzņem sakarus ar 34. kājnieku pulka vienībām, kas aizstāv Flederbornu. Šos uzkalnus izlūku bataljons notur līdz plkst. 22.00, kad uztverošo pozīciju pie Tīfenortas ieņem mana pulka stāba rota.

Notikumi 1945. gada 2. februārī Jastrovas austrumu (vācu 51. kājnieku pulka I bataljona) iecirknī:

2. februārī plkst. 02.00 tuvapsardzības vienība, kas novēro Jastrovas austrumu malu, man ziņo, ka vācu 51. kājnieku pulka I bataljona kaņavīri nekārtībā atkāpjas. Pārbaudot ap-

stākļus, noskaidrojas, ka apmēram plkst. 01.00 ienaidnieks pa vācu pozīcijām atklājis granātmētēju uguni. Kāds šāviņš trāpījis komandpunktu, pie kam kritis bataljona komandieris. Palikuši bez noteiktas vadības un baidoties, ka, izmantojot tumsu un mežu, ienaidnieks viņus varētu apiet, kaŗavīri patvaļīgi atstājuši pozīcijas. Lai stāvokli glābtu, divīzijas komandieris manam pulkam piedala šturmbanfīrera Joachima kaujas grupu — nepilnu bataljonu.

Pavēlu Joachima kaujas grupai uzbrukt vispārējā virzienā gar Jastrovas-Flatovas ceļu un atjaunot stāvokli, ieņemot agrākās vācu 51. pulka I bataljona pozīcijas. Izejstāvoklis kaujas grupai jāieņem līdz plkst. 04.30 uz vispārējās līnijas meža malā 1,5 km austrumos no Jastrovas. Sava pulka 1. rotai leitnanta Bonaparta vadībā pavēlu ieņemt uztverošo pozīciju Jastrovas austrumu malā, nodrošināt pilsētu no pēkšņa ienaidnieka uzbrukuma un apturēt uz aizmuguri plūstošos vācu kaŗavīrus.

Lai pārbaudītu, kā attīstās Joachima kaujas grupas uzbrukums, plkst. 05.00 braucu uz viņa komandpunktu. Pa ceļam pārlicinos, ka 1. rota uztverošo pozīciju jau ieņēmusi. Rotas komandieris leitnants Bonaparts ar apmēram 15 vīriem uz savu ierosmi aizgājis izlūkošanā Kudovas upes tilta virzienā. Es arvien augsti vērtēju kaŗavīra drosmi un pašierosmi, tomēr šoreiz esmu nepatīkami pārsteigts, ka leitnants Bonaparts aizrāvies un aizmirsis viņam doto uzdevumu, dodoties izlūku gājienā nevietā un nelaikā. Šis virsnieks manā pulkā ir jau no formēšanās dienām un savas drosmes, uzņēmības un noteiktās rīcības dēļ arvien bijis neatsverams kaujas virsnieks, bet šoreiz neesmu pret viņu draudzīgi noskaŗots. Es labprāt gribu sagaidīt izlūku patruļas atgriešanos, lai par šo lietu parunātu.

Kad ierodos šturmbanfīrera Joachima komandpunktā, uzbrukuma sākuma laiks ir jau pāri, bet kaujas grupa vēl arvien atrodas izejpozīcijā. Komandpunktā atrodas vairāki SS virsnieki. Man ierodoties, tie jūtas redzami neērti un viens pēc otra tumsā kaut kur pazūd. Šturmbanfīrers Joachims man paskaidro, ka uzbrukuma sākumu atlicis, lai nogaidītu leitnanta Bonaparta izlūku grupas atgriešanos. Visā šī SS virsnieka rīcībā jau izpaužas nedrošība un nenoteiktība. Man pat liekas, ka viņš uzbrukuma sākumu vilcina un gaida, ka radīsies varbūt iemesls to nemaz nesākt. Lai netraucētu uzbrukuma sagatavošanas darbus, eju atpakaļ pie savas automašīnas un,

atspiedies pret kādu priedi, vēroju šīs kaujas grupas gatavošanos uzbrukumam.

Sāk jau svīst aizrīka, bet mežā vēl ir dziļa krēsla. No savas vietas redzu tikai dažu karavīru siluetus, bet pēc kustības un klusās sarunāšanās zinu, ka tepat pa labi un pa kreisi ceļam mežā sagulusies visa Joachima kaujas grupa. Tā stāvot, man negribot uzmācas doma: kur palicis vācu uzņēmīgais un savā rīcībā noteiktais frontes virsnieks? Kur palicis vācu drošsirdīgais un spraigais karavīrs? Šajā kaujas grupā viņu nav. Lai gan uzbrukums vēl nemaz nav sāksis, es jau iepriekš zinu, ka no šī uzbrukuma kaut kādas sekmes nav ko gaidīt.

Esmu tā stāvējis varbūt jau 20 minūšu, kad mežā Kudovas tilta virzienā nosprakšķ mašīnpistoles kārtā. Pēc tam vēl un vēl dažas kārtas. Cik pēkšņi šīs kaujas troksnis nācis, tikpat pēkšņi viss atkal apklust. Es stāvu un klausos, klausos ar visu savu ķermeni, bet mežā vairs nekas nav dzirdams. Es skaidri zinu, ka tur, kur atskanēja šie šāvieni, atrodas mana pulka vīri. Uguns kauja izbeigusies tik negaidīti ātri, ka es pat nepaguvu noteikt, vai šauts ar vācu jeb krievu mašīnpistoli. Bet ja es to arī būtu noteicis, tam izšķirīgas nozīmes vairs nebūtu, jo tieši manā 1. rotā gandrīz visi vīri bruņoti ar krievu parauga mašīnpistolēm. Šo izlūku patruļu vada leitnants Bonaparts, un uz viņu es varu pilnīgi paļauties. Bet par spīti tam, mani tomēr māj nemiers. Es zinu, ka naktī, jo sevišķi vēl mežā, izšķirīga nozīme bieži vien piekrīt tam apstāklim, kuŗš ienaidnieku pirmais pamana. Vai šoreiz tie bijuši mani vīri, kas ienaidnieku saskatījuši pirmie?

Vācu karavīru kustība un klusā sarunāšanās man traucē klausīšanos. Tādēļ izeju uz priekšu, stāvu tur un ar visiem saviem jutekļiem urbjos meža tumsā. Bet tumsa ir smacējoši klusa. Mana redze un dzirde ir sasprindzināta līdz pēdējam. Es nekā vēl neredzu un nedzirdu, bet instinktīvi jūtu, ka pa mežu ziemeļos no ceļa kaut kas tuvojas. Vai tie ir mani vīri vai ienaidnieks, to nespēju noteikt. Beidzot dzirdu, ka pa krūmiem tuvojas vairāki nācēji. Nu tie ir klāt! — mani vīri.

Esmu bezgala priecīgs, ka viņi atgriezušies un pie tam vēl bez zaudējumiem. Vēl tikai pirms pusstundas biju dusmojies un apņēmies leitnantam Bonapartam „māzgāt galvu“, bet šajā brīdī esmu to visu aizmirsis. Jūtos priecīgs un lepns uz viņiem, jo viņi ir mana pulka vīri.

Īsi un lietiski leitnants Bonaparts man ziņo, ka virzījies izlūku grupas priekšgalā un bijis jau netālu no Kudovas upes tilta, kad tumsā pamanījis no pretējās puses virzāmie kādu ienaidnieka patruļu. Viņš devis savai patruļai zīmi palikt uz vietas, pielaidis ienaidnieka izlūkus uz apmēram 10 soļiem un tad krievu valodā uzsaucis: „Kto iġet? Paroļ!“ (Kas nāk? Paroli). Ienaidnieka izlūki apstājušies barā, tuvu viens otram. Daudz nedomājot, viņš tiem uzbēris dažas mašīnpistoles kārtas. Rezultātā ienaidniekam bijuši 4 kritušie, bet pārējie aizbēguši. Izlūku patruļa pievākusi kritušo dokumentus un ieročus, un te nu viņi visi atkal esot.

Ziņa par mūsu izlūku grupas drosmīgo rīcību atstāj labvēlīgu iespaidu arī uz Joachima vīriem, kas nu jau sāk runāt kā vīri. Un man liekas, ka šoreiz viņi savu uzdevumu tiešām arī grib pildīt. Ap plkst. 07.00 šturmfirera Joachima kaujas grupa biežā ķēdē uzsāk virzīties uz Kudovas upes tiltu, bet, uzduroties ienaidniekam, bataljons, nekā nepanācis, atkāpjas un ieņem pozīciju Jastrovas austrumu malā, nomainot mana pulka 1. rotu, kas pārnāk rezervē. No austrumiem ienaidnieks Jastrovai neuzbrūk, un Joachima kaujas grupa šajās pozīcijās paliek līdz atkāpšanās sākumam.

Kaujas norise 1945. gada 2. februārī Jastrovas dienvidu (33. kājnieku pulka II bataljona) iecirknī:

Rīta krēslā, apmēram plkst. 06.00, mana pulka 4. rota nomaina 8. rotu. 4. rota neizvirzās uz dienvidiem no dzelzceļa līnijas, kur pozīcijas bija ieņēmusi 8. rota, bet ieņem dzelzceļa līniju abpus viaduktam kopā ar vācu zenītbateriju. Ap plkst. 08.00 pa agrākajām 8. rotas pozīcijām ienaidnieks atklāj granātmetēju un artilērijas uguni. No šīs ienaidnieka uguns 4. rota zaudējumus necieš, un, ienaidnieka kājniekiem pārnākot uzbrukumā, rota uzbrukumu atvairā. Apmēram plkst. 09.15 ienaidnieka kājnieki mākslīgās miglas aizsegā uzbrukumu atkārtā, bet arī to rota atvairā. Šo uzbrukumu atvairīšanā aizstāvjiem neatsvepamu atbalstu sniedz vācu zenītbaterija.

Plkst. 10.30 vācu zenītbaterija maina savu pozīciju, pārceļoties uz Jastrovas dienvidu malu. Tieši baterijas pārvietošanās laikā ienaidnieks sāk trešo uzbrukumu. Rotai nu trūkst smago

ieroču atbalsta, arī automatisko ieroču uguns plānā radies robs, jo kopā ar savu bateriju aizgājušas arī vācu patšautenes. Ienaidnieks viaduktu ieņem, un rota ir spiesta atkāpties. Lai stāvokli glābtu, majors Lazduziņš pavēl 8. rotai ieņemt uz-tverošo pozīciju dienvidrietumos no Jastrovas stacijas. 8. rotas aizsegā 4. rotas komandierim izdodas savu rotu sakārtot, un tā ieņem Jastrovas staciju.

Jastrovas kauju beigu cēliens:

2. februārī plkst. 10.00 15. divīzijas stābs atstāj Jastrovu un pārceļas uz Flederbornu, lai noorganizētu caurlaušanos Landekas virzienā. Atstājot Jastrovu, divīzijas stāba priekš-nieks šturmbanfīrers Vulfs stāvokli raksturo šādi: Lieli ienaid-nieka spēki virzās cauri Deuče Kronei uz ziemeļiem. Ceļu uz Landeku ienaidnieks mums nogriezis pie Vallachzē ciema. 32. kājnieku pulkam nav izdevies ieņemt Strasfortu (Strass-forth), tāpat nesekmīgs bijis vācu 48. SS pulka uzbrukums Ra-cebūras virzienā. Vācu 32. kājnieku divīzija uzbrūk no zieme-ļiem un 1. februāra vakarā sasniegusi līniju Landeka-Dobrin-kas upe-Pr. Frīdlande. 15. divīzijas stābs tagad pārcelsies uz Flederbornu, lai tur ar 34. un 32. kājnieku pulku piedalīšanos noorganizētu caurlaušanos uz Landeku, bet manam pulkam Jastrova jānotur, cik ilgi vien iespējams, un pēc tam jāatkāpjas uz Flederbornu.

Aizrādu divīzijas komandierim, ka dienas laikā atrauties no ienaidnieka un iziet no Jastrovas nav iespējams bez lieliem zaudējumiem, kādēļ Jastrovu vēlos noturēt līdz tumsai. Atva-doties divīzijas komandieris novēl pulkam labas sekmes un izsaka cerību, ka pulks Jastrovu tiešām arī noturēs līdz tumsai.

Reizē ar divīzijas stābu, man par to nekā neziņojot, no Jas-trovas aiziet arī vācu 51. kājnieku pulka komandieris ar sa-viem bataljoniem, lai gan abi bataljoni operatīvā ziņā pa-klāuti man.

2. februārī plkst. 12.00 stāvoklis pie Jastrovas ir šāds: Jas-trovas austrumu malā pozīcijas ieņem šturmbanfīrera Joa-chima kaujas grupa. No Jastrovas stacijas līdz augstumam 148 stāv mana pulka II bataljons. No augstuma 148 līdz Vuckes upītei novietojusies pulka stāba un 13. rota, bet Tifenortu un

uzkalnus rietumos no šī ciema ieņem 15. divīzijas izlūku bataljons. Pulkam tiešo pabalstu sniedz viena vācu zenītbaterija.

Plkst. 13.00 ienaidnieks atjauno uzbrukumu un pēc sīvas cīņas ieņem augstumu 148. Pulka vienības atiet soli pa solim, nonākot pat līdz tuvciņai. Īsi pirms tumsas iestāšanās ienaidnieks ieņem Jastrovas staciju. Visu šo cīņu laikā pulkam sekmiņu pabalstu sniedz pilsētas dienvidu malā novietotais vācu zenītlieģabals (šīs baterijas otrs lieģabals tika sašauts jau ap pusdienas laiku). Lai nodrošinātu pilsētu no dienvidrietumiem, esmu spiests kaujā ievadīt savu pēdējo rezervi — 1. rotu.

Plkst. 17.00 dodu atkāpšanās pavēli. Atraušānās jāsāk plkst. 18.30. Atkāpšanās segšanai uztverošās pozīcijas pavēlu ieņemt 1. rotai — viaduktu pilsētas dienvidrietumu malā, kas jānotur līdz plkst. 19.00; 13. rotai — mežiņa dienvidrietumu malu, kas atrodas 1 km ziemeļaustrumos no Jastrovas un kas jānotur līdz plkst. 21.00; stāba rotai — Tīfenortas ciemu. Par šīs pozīcijas atstāšanu pavēle sekos. Pēc uzdevumu izpildīšanas sedzošajām vienībām jāpievienojas pulkam Flederbornā. Avangardā nozīmēju Joachīma kaujas grupu. Galvenajos spēkos tā paliek vācu zenīrtillerijas baterija un mana pulka 4. un 8. rota.

Izmantojot tumsu, pulkam atraušānās izdodas labi, un plkst. 22.00 pēdējās pulka vienības atstāj Jastrovu.

Dižkareivis H. Magrics (Ēriks Sala) ienaidnieka uzbrukumu attēlo šādi:

JASTROVAS NAKTIS

Spēcīgs dienvidrietumu vējš, paņēmis līdzī milzīgu klēpi lietus mākoņu, nogulstas pār Jastrovas uzkalniem, cenzdamies pēc iespējas dziļāk iegrauzties sniega baltajā miesā. Tumsa, bieza un smaga, nogulstas pāri vēja nemieram, apslēpdama arī pašu pozīcijas un ložmetēju ligzdas, kas piemērotu rīku trūkuma dēļ primitīvi izveidotas.

„Nolādēts laiks!“ izgrūž lāstu gaŗš puisis, meklēdams maizes somā savu vakariņu tiesu.

„Nesūrojies, vai tik vien jāpanes!“ pamāca dūšīgs Vidzemes puisis, darbodamies ap pīpi.

„Vai tu nebeigsi uguņot!“ rājas vēl kāds, pamanījis vidzemnieka rokās pīpi.

„Lai tikai vaņķa nāk!“ atsmej droši pīpētājs, ielīdzdams sniega būdā, kas uz ātru roku izrakta, lai rastu patvērumu no vēja un lietus, kas kalna nogāzi padarījis melnu un mīklu.

Baigi spiedīgs šajā nemierīgajā vakarā ir klusums visā frontes joslā, kas draudīgā lokā vijas visapkārt Jastrovas kalniem

un mežiem. Gan tuvāk, gan tālāk pie mūsu pozīcijām piesūcies ienaidnieks, cenzdamies satvert savās nāvētājās rokās iepriekšējās cīņu dienās pārgurušo vīru sīkstumu. Velti! Visam par spīti, šie vīri vēl turas, kaut arī aizvadītajās dienās pārsaluši, pārguruši. Un arī šajā vētrainajā vakara stundā ir tikai viena doma — atturēt milzīgo ienaidnieka pārspēku, lai pārējām divīzijas vienībām dotu iespēju iztīrīt un atgūt atiešanas ceļu, kuŗu nogriezušas ienaidnieka vienības. Līdz šim tas ir izdevies. Divas dienas un naktis pagājušas šais kalnos. Vēl jāiztur šī pēdējā Jastrovas nakts un tai sekojošā diena, tad sāksies vienību atiešana.

Gausi slid stundas lietū, saltumā un tumsā. Kāds murgos, izklien pusaprautas komandas, tad, kājās uzlēcis, steidzas pie ložmetēja. Kāds lēkā no vienas kājas uz otru, lai rastu siltumu, jo aukstums sūcas cauri slapjajām drēbēm. Gausi tuvojas rīts.

Tad uzdzied rakete. Viena, divas, trīs. Slīd gausas sekundes. Iedunas, ievaidas gaiss, tad dreb un ligojas zeme. Dabas nemieram pievienojas cilvēku radītais nemiers. Un šai nemierā pēkšņi aizmirstas aukstums un nogurums. Vīri ir atkal pie saviem ložmetējiem, kuŗu stobri draudīgi pavērsti pret ienaidnieku.

„Lai nāk! Gan tiksīm galā!“ ņirdz vidzemnieks, satvēries ložmetēja spalū. Un viņi nāk... Rīta krēslā vēl grūti pārredzēt viņu ķēdes, bet arī bez tā jau zināms, ka viņi ir daudz.

Spalgi un asi ierejas mūsu ložmetēji. Pirmās ienaidnieka ķēdes sagulstas uz miklās zemes, bet tām seko citas.

„Līdz pēdējai patronai, zēni!“ dod pavēli rotas komandieris. Un vīri saprot šos vārdus. Izturēt, līdz ceļš būs brīvs!

Bet viņi nāk un nāk... Un tad, zobus sakoduši, vīri ceļas kājās un dodas pretīm šim ienaidnieka ķēdēm. Tas palīdz, uz lauka paliek guļot simti, bet pārējie metas bēgt. Līdz ar jaunās dienas iestāšanos likvidēts viņu uzbrukums.

Vējš klaidē mākoņus. Aiz kalniem nogrimst Jastrovas nakšu pelēcīgums. Ir atkal fronte uz brīdi klususi. Bet vīri zina, ka viņi vēl šodien mēģinās nākt.

„Gan tiksīm galā!“ noslaucīdams rasoto pieri, norūc vidzemnieks un piebāž pīpi, jo kupls dūms pēc tāda kautiņa lieti der.

5.

FLEDERBORNĀ

Kad pēdējās pulka vienības no Jastrovas iznākušas, brauc uz divīzijas stābu Flederbornā. Uz Jastrovas-Flederbornas ceļa vairākās kolonnās sastājies divīzijas transports — pajūgi, automašīnas, sanitārais transports un vācu bēgļu vezumi. Ceļš ir

pilnīgi nosprostots, jo pajūgi un automašīnas sabraukušas viena otrai blakus trīs un pat četrās rindās. Netieku gudrs, kādēļ šis transports vēl arvien stāv šeit, jo labi zinu, ka mūsu artilerijai nav municijas, spēkratiem trūkst degvielu un viss sanitārais transports pārpildīts ar ievainotajiem.

Kad ierodos divīzijas stābā, noskaidrojas, ka tas nekā vēl nav darījis, lai noorganizētu caurlaušanos, un ka ceļu pie Vallachzē (Wallachsee) vēl arvien sprostojas ienaidnieks. Manā klātienē ceļa atbrīvošanu pie Vallachzē uzdod autotransporta kolonnai, kas brauks uz Landeku pēc municijas. Oberfīrers Akss man paskaidro, ka divīzijai jāatgūst telpa brīvai rīcībai, kādēļ manam pulkam jānododas atpakaļ uz Jastrovu un tur no jauna jāieņem aizstāvēšanās pozīcijas. Aizrādu, ka pulka vienības Jastrovu jau ir atstājušas un bez artilerijas atbalsta es to vairs atgūt nevaru. Divīzijas komandieris šos manus iebildumus tomēr neievēro un paliek pie savas pavēles. Sarūgtināts, ka divīzijas stābs visu dienu nosēdējis Flederbornā, bet caurlaušanos nav noorganizējis, atstāju divīzijas stābu.

Pulka kolonnas galva Flederbornu vēl nav sasniegusi. Gaidot to, stāvu un domāju, ko nu darīt. Divīzijas artilerijai municijas nav un tā mani pabalstīt nevar. Griezot tagad pulku atpakaļ un mēģināt Jastrovu atgūt vienīgi ar kājnieku ieročiem nozīmētu dzīt cilvēkus nāvē. Tādēļ es atkal pie divīzijas komandiera un ziņoju, ka bez artilerijas atbalsta man Jastrovu atgūt vairs nav iespējams, kādēļ es šo pavēli izpildīt neuzņemos. Divīzijas komandieris savu pavēli beidzot maina un uzdod manam pulkam ieņemt aizstāvēšanās pozīciju pie Tifenortas.

Pa šo laiku Flederbornu jau sasniedzis pulka II bataljons. Pavēlu sapulcinātajiem bataljona virsniekiem atgriezties uz Tifenortu un tur ieņemt aizstāvēšanās pozīciju. Pēc pavēles nodošanas kopā ar sava stāba virsniekiem esju apskatīt jauno pulka komandpunktu Flederbornas dienvidu stūrī.

Apmēram plkst. 24.00 ienaidnieks atklāj artilerijas un granātmetēju viesuļuguni pa uz ceļa esošajiem pajūgiem un mašīnām. Uguns visus pārsteidz un ir ļoti iedarbīga. Vienā mirklī viss sajūk, un katrs glābjas, kur varēdams. Pēc minūtēm desmit, kad uguns norimst, viss ceļš un grāvji ir pilni ar kritušajiem un ievainotiem karavīriem un zirgiem. Ciema ēkas deg un tālu apgaismo pilnīgi atklāto ceļu, kuŗu ienaidnieks arvien vēl turpina apšaudīt.

Ievērojot divīzijas stāba nevēlēšanos vai nespēju noorganizēt caurlaušanos, nolemju rīkoties pats uz savu atbildību. Tādēļ atļauju adjutantam kopā ar sakaru vadu atstāt Fledernornu un sagaidīt pulka vienības mežā pie ceļa 1,5 km dienvidos no Vallachzē ciema. Uztverošo pozīciju pie Tifenortas ieņem mana pulka stāba rota. Bez tam, sakarā ar manu pēdējo pavēli, tur atgriežas pulka II bataljons.

Pēc morāli graužošās artilērijas uguns stāvoklis Fledernornā ir ļoti nenoteikts, tādēļ baidos, ka ienaidnieks var mana pulka vienības ielenkt. Kopā ar sevišķu uzdevumu virsnieku Eši dodos atpakaļ uz Tifenortu. Mana automašīna, tāpat raitnieks, artilērijas apšaudes laikā pazudusi. Pa ceļu iet nevaram, jo to ienaidnieks vēl arvien stipri apšauda. Ejam tāpēc tieši pāri laukiem, brienot pa dziļo, ūdenaino sniegu. Kad sasniedzam ciemu, izrādās, ka to artilērijas uguns nav skārusi un stāba rota tur pozīcijas. Turpat palikusi arī pulka 13. rota, lai nogaidītu ienaidnieka uguns pārtraukumu. Savācis visus sava pulka vīrus, virzos ar tiem atkal tieši pāri laukiem uz Fledernornu. Kad to sasniedzam, divīzijas stābs Fledernornu jau atstājis. Sameklēju 34. kājnieku pulka komandieri un informēju viņu, ka esmu savas vienības no Tifenortas atvilcis un ar savu pulku lauzīšos laukā Landekas virzienā.

Kad 3. februārī plkst. 07.00 kopā ar saviem vīriem tuvojos Vallachzē ciemam, atrodam mežā uz šosejas 1,5 km dienvidos no ciema arī divīzijas stābu. Izrādās, ka, sākoties Fledernornas bombardēšanai, divīzijas stābs kopā ar visiem pajūgiem un transporta mašīnām, kas atradās uz ceļa, trakā skrējienā meties uz priekšu, bet tālāk par šo meža stūri nav ticis, jo ienaidnieks ar automatisko ieroču uguni no Vallachzē sprosto tālāko ceļa posmu. Kāds ienaidnieka prettanku lielgabals ieņēmis pozīciju ceļa līkumā pie mežniecības un jau sašāvis vairākas mašīnas. Uz šosejas un mežā nu sadrūzmējies divīzijas stābs, pajūgi, automašīnas un dažādu vienību kaņavīri. Pūlī ir arī divīzijas komandieris un stāba priekšnieks, bet, lai gan šeit atrodas jau kopš pusnakts, viņi vēl nekā nav darījuši, lai noorganizētu caurlaušanos.

Pārliecinājies, ka no divīzijas stāba nekāda aktivitāte nav sagaidāma, piesakos divīzijas komandierim un, saņēmis viņa atļauju, sāku organizēt caurlaušanos. Sakarā ar to, pavēlu 13. rotai leitnanta Freimaņa vadībā uzbrukt Vallachzē ciemam,

apejot to no rietumiem, bet stāba rotai, kuņai piedalu visus pārējos pulka kaņavīrus majora Lazduzieda vadībā, ieņemt mežniecību un atbrīvot ceļu, apejot to un virzoties pa mežu austrumos no ceļa.

Plkst. 10.00, kad mana pulka vienības jau sākušas virzīties, divīzijas stābs šo uzdevumu maina. Sakarā ar divīzijas pavēli, ceļu tagad atbrīvot uzdod vācu 48. SS pulkam, bet manam pulkam jānodrošina šī pulka labais flangs, virzoties austrumos no ceļa apmēram 1,5—2 km attālumā.

Paiet vairāk nekā stunda, kamēr atkal savācu sava pulka vīrus. Vācu 48. SS pulks tomēr vēl nav sakārtojies uzbrukumam, un mums uz to jāgaida. Izvirzu pulka stāba rotu līdz kāda izcirtuma malai un pavēlu tur ieņemt pozīcijas. Novietojušies mežā netālu no izcirtuma malas, varam samērā labi novērot savu tuvāko apkārtni. Netālu no mums, domājams pa šoseju, gulstas ienaidnieka granātmētēju un zalvju lielgabalu uguns, bet mūsu ieņemto pozīciju tā neskaņ. Sagulušies mežā, gaidām vācu 48. SS pulka uzbrukuma sākumu. Laiks velkas gausi. Pēc smago pārdzīvojumu pilnās nakts es ar sava pulka atliekām beidzot varu nu kaut mazliet atvilkt elpu. Spriežot pēc kartes, mežs ir liels, un man liekas, ka tajā ienaidnieks vēl nevarētu būt izveidojis nepārtrauktu aizstāvēšanās pozīciju. Divīzijas dotais uzdevums man atļauj virzīties mazliet pa labi vai pa kreisi. Iepriekšējās kaujās vīri ir pārguruši, tādēļ nevēlos sava pulka atliekas šodien no jauna iesaistīt kaujā. Pēc kartes cenšos noteikt virzienu, kur ienaidnieka frontē vajadzētu būt spraugai vai arī pavisam vāji ieņemtai.

Pulkstenis ir jau 12.00, kad mūsu vienības beidzot sāk virzīties uz priekšu. Saskaņā ar maniem norādījumiem, gar ceļa labo malu jāvirzās 13. rotai, bet stāba rotai pa mežu apmēram 1,5—2 km austrumos no ceļa. Abas vienības ievirzās mežā un, ejot paralēli ceļam, pa ledu pāriet Kudovas upi apmēram 2 km austrumos no Vallachzē. Smagi ievainotu, mani vīri mežā atrod divīzijas sanitārās rotas komandieri Dr. Egertu. Man nav nekādu transporta līdzekļu, tādēļ sēdinu viņu sava raitnieka zirgā un uzdodu raitniekam zirgu uzmanīgi vest pie galvas. Kad esam kādu stundu jau virzījušies pa mežu, raitnieks man ziņo, ka Dr. Egerts vairs nespēj zirgā nosēdēt un lūdz atpūtu. Apturu vienības un noguldām ievainoto uz skujām.

Pēc mana aprēķina, mums jau jāatrodas ienaidnieka frontes tuvumā, kādēļ izsūtu patruļu gājiena virzienā. Pēc apmēram 20 minūtēm kāds patruļnieks atgriežas un ziņo, ka ap puskilometru no šejienes ir Dobrinkas upe un pļavā pie tās ganoties vairāki zirgi. Eju kopā ar patruļnieku pārbaudīt apstākļus uz vietas. Sasnieguši upes dienvidu krastu un noslēpušies biežajā eglājā, vērojam upi un pretējo krastu. Upē ledus jau izgājis un liekas, ka tā nevarētu būt sevišķi dziļa. Upes ielejā ir apmēram 200 m plata līdzena pļava, tad sākas atkal mežs. Uz pļavas, upes pretējā krastā, pavisam mierīgi ganās ap 10 mazo Sibīrijas pasugas zirgu. To klātiene norāda, ka ienaidniekam jābūt tepat tuvumā. Tādēļ binokli uzmanīgi vēroju meža malu upes pretējā krastā, bet tur nav manāma ne mazākā kustība.

Nosūtu pavēli bataljona komandierim uzmanīgi tuvoties upes krastam un, neizejot no meža, ieņemt pozīcijas tā, lai nodrošinātu patruļas virzīšanos pāri upei un atklātajai pļavai. Kad rotas sasniegušas upes krastu un ieņēmušas pozīciju, pavēlu patruļniekiem turpināt virzīšanos un sasniegt meža malu upes pretējā krastā.

Patruļai izvirzoties no meža un tuvojoties upei, izbiedētie mežonīgie zirgēji aizauļo Landekas virzienā. Ienaidnieks nekur nav manāms. Mani patruļnieki pa kādu upei pāri nogāztu koku pāriet upi un laimīgi sasniedz meža malu tās pretējā krastā.

Pavēlu rotām turpināt gājieni un, kad esam atkal mežā, dodu saviem vīriem atpūtu. Atgūlies sūnās zem kādas priedes, klausos, kā ne visai tālu rietumos vēl turpinās kauja. Tur vācu 48. SS pulks laužas laukā Landekas virzienā. Par spīti nogurumam, visiem maniem vīriem garastāvoklis redzami uzlabojies, jo mums ienaidnieka frontē atkal izdevies atrast neieņemtu spraugu.

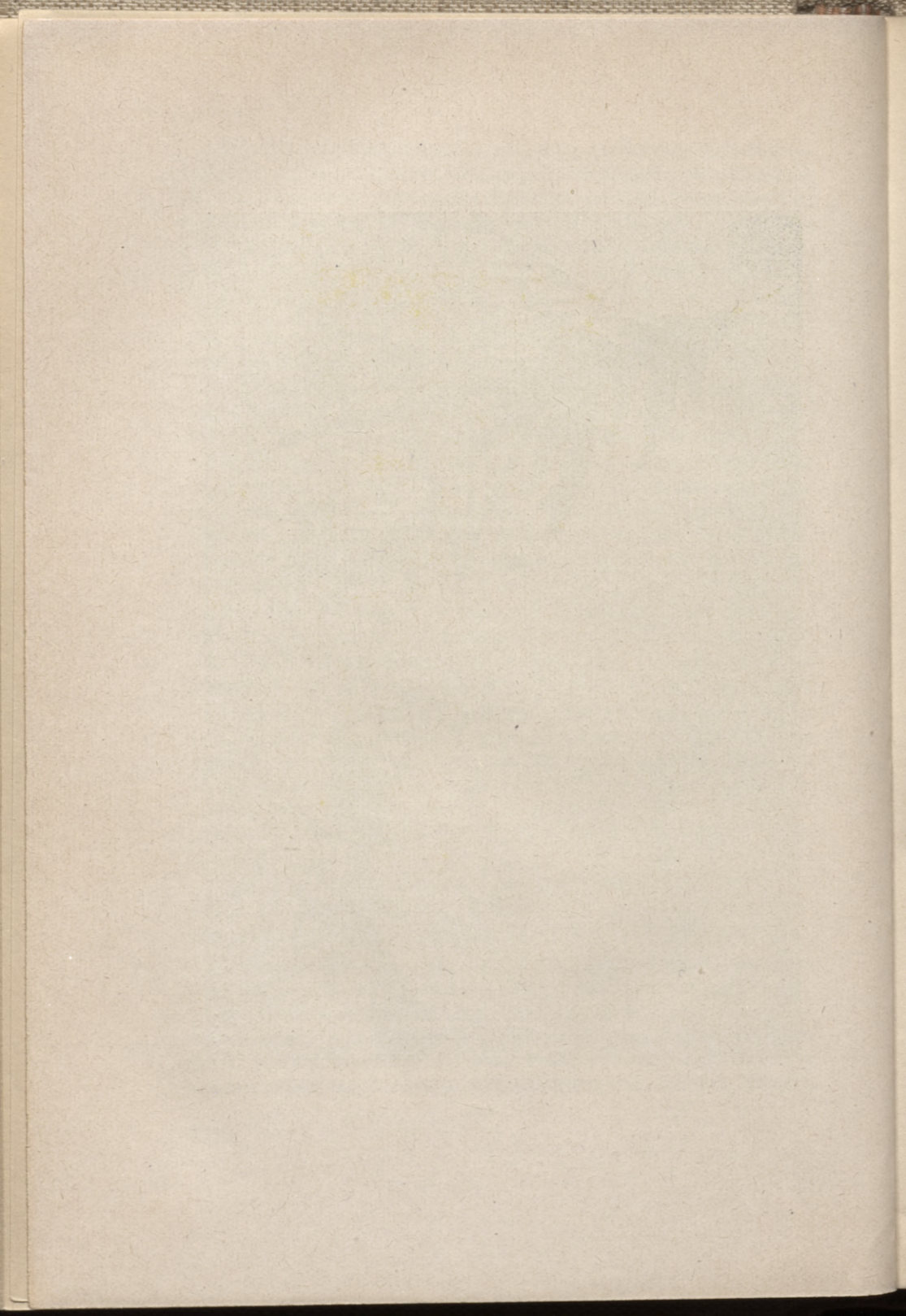
Pēc īsas atpūtas turpinām gājieni Vusteras (Wusters) virzienā uz ceļa krustojumu 3 km dienvidrietumos no Petersvaldes un vēl vakarā sasniedzam Krummenzē (Krummensee).

Divīzijas kodolam, kas virzījies pa Flederbornas-Landekas ceļu, izlaušanās bijusi daudz grūtāka. Vācu 48. SS pulks pārsteidzošā uzbrukumā bija ieņēmis Vallachzē ciemu. Pie Landekas ienaidnieks atkal bija nosprostojis ceļu, bet divīzijas stāba priekšnieks iesaistīja cīņā visus atlikušos kaņavīrus un noorganizēja caurlaušanos, uzbrūkot frontāli. Tā arī izdevās,

Saitkova

St. Pels 44

bet prasīja smagus upurus. Šajā kaujā krita divīzijas stāba priekšnieks šturmbanfirers Vulfs (Wulff), 32. kājnieku pulka komandieris majors Rubenis, divīzijas sakaru priekšnieks šturmbanfirers Dostmans un lielāks skaits karavīru. Sanitārais transports ar ievainotajiem un autotransporta kolonnas izbrauca visas, bet pajūgu lielākā daļa laukā netika. No ielenkuma izlauzušās vienības vēl 3. februārī sasniedza Krummenzē, kur novietojās atpūtā.

Ļoti daudzi no karavīriem ir apsaldējuši kājas un rokas, daudzi saslimuši. Tos evakuē uz lazaretēm. Tā pulkā paliek apmēram tikai 650 vīru.

6.

DOBRINKAS UPES POZICIJĀS

4. februāra agrā rītā saņemam pavēli pāriet uz Buškrugas (Buschkrug) rajonu un tur nogaidīt jaunu pavēli. Plkst. 09.00 pulks uzsāk gājieni un īsi pirms plkst. 11.00 sasniedz Buškrugu, kur iekārtojam pulka komandpunktu. Šeit pulkam kapteiņa Radušķēvica vadībā pienāk 4 papildrotas no pulkveža-leitnanta Meijas pulka un viena rota no pulkveža-leitnanta Rusmaņa pulka, kopā apmēram 500 vīru. Šīs papildrotas apbruņotas tikai ar šautenēm, bet automatisko ieroču tām nav. Sakarā ar šo papildinājumu pienākšanu, pārorganizēju pulku šādi:

Pulka stābs: pulka komandieris pulkvedis Janums,
pulka adjutants leitnants Konrāds,
1. sevišķu uzdevumu virsnieks unteršturmfirers Metens (Meten),
2. sevišķu uzdevumu virsnieks leitnants Eše,
tieslietu virsnieks kapteinis Akermanis.
Sastāvs: 5 virsnieki, 8 instruktori un 35 kareivji.

Stāba rota: komandieris virsleitnants Pārups,
sakaru vada komandieris virsleitnants Jaunzars.

13. rota: komandieris leitnants Freimanis.
Sastāvs: 1/26/103; 1 kājnieku lielgabals.

14. rota: komandieris leitnants Dumpis.
Sastāvs: 1/8/35; 4 mašīnpistoles.

Visus 33. kājnieku pulka karavīrus
apvienoju I bataljonā

I bataljona stābs: komandieris majors Lazduzieds,
adjutants leitnants Strauts,
sevišķu uzdevumu virsnieks kapteinis Ra-
duškēvics,
ārsts leitnants Plakans,
saimniecības virsnieks leitnants Lūsars,
ieroču virsnieks leitnants Gārnis.

Sastāvs: 6/16/54.

1. rota: komandieris leitnants Bonaparts,
Sastāvs: 3/18/80; 8 patšautenes; 12 mašīnpistoļu.
2. rota: komandieris leitnants Vaivads,
Sastāvs: 2/15/80.
3. rota: komandieris leitnants Jansons,
Sastāvs: 3/22/80.
4. rota: komandieris kapteinis Rubis.
Šajā rotā iedalu visus bijušos 4. un 8. rotas karavīrus.
Sastāvs: 1/14/61.

Ar 4. februāri pulkā iedala visus 32. kājnieku pulka kaujas
spējīgos karavīrus, kuņus iedalu II bataljonā. No pulkveža-leit-
nanta Rusmaņa pulka pienākušo rotu ieskaitu savā pulkā kā
5. rotu, bet no pulkveža-leitnanta Meijas pulka pienākušās rotas
ieskaitu kā 6. un 7. rotu. Visus 32. kājnieku pulka karavīrus
apvienoju 8. rotā.

II bataljona stābs: komandieris majors Alksnītis,
adjutants leitnants Ždanovskis,
sevišķu uzdevumu virsnieks leitnants Zaķis,
ārsts leitnants Upītis,
saimniecības virsnieks leitnants Zvirgzdiņš,
ieroču virsnieks leitnants Jaunzems.

Sastāvs: 6/18/63.

5. rota: komandieris leitnants Cukurs.
Sastāvs: 2/20/103.
6. rota: komandieris leitnants Piebalgs.
Sastāvs: 2/14/78.
7. rota: komandieris leitnants Vērdiņš,
Sastāvs: 2/12/89.
8. rota: komandieris virsnieka vietnieks Vikmanis.
Sastāvs: —/16/81.

Kopā 1945. gada 4. februārī pulkā (bez stāba rotas)
skaitās: 37 virsnieki, 207 instruktori un 942 kareivji.

Jaunpienākušie pa lielākaī daļai ir izformēto policijas pulku kaŗavīri. Daudzi no viņiem dienējuši Latvijas armijā. Visumā šīs rotas tomēr nav uzskatāmas par saliedētām vienībām. Nav arī iespējams izdarīt nekādas apmācības, jo tajā pašā dienā pulks jau saņem pavēli ieņemt aizstāvēšanās pozīcijas Dobrinkas upes ziemeļu krastā. Aizstāvēšanās pozīciju labā robeža ir no šaujlauka (Schiest) līdz augstumam 118, abus punktus ieskaitot, bet kreisā robeža no Petersvaldes līdz Pricenvaldes mežniecībai 2 km rietumos no Pricenvaldes.

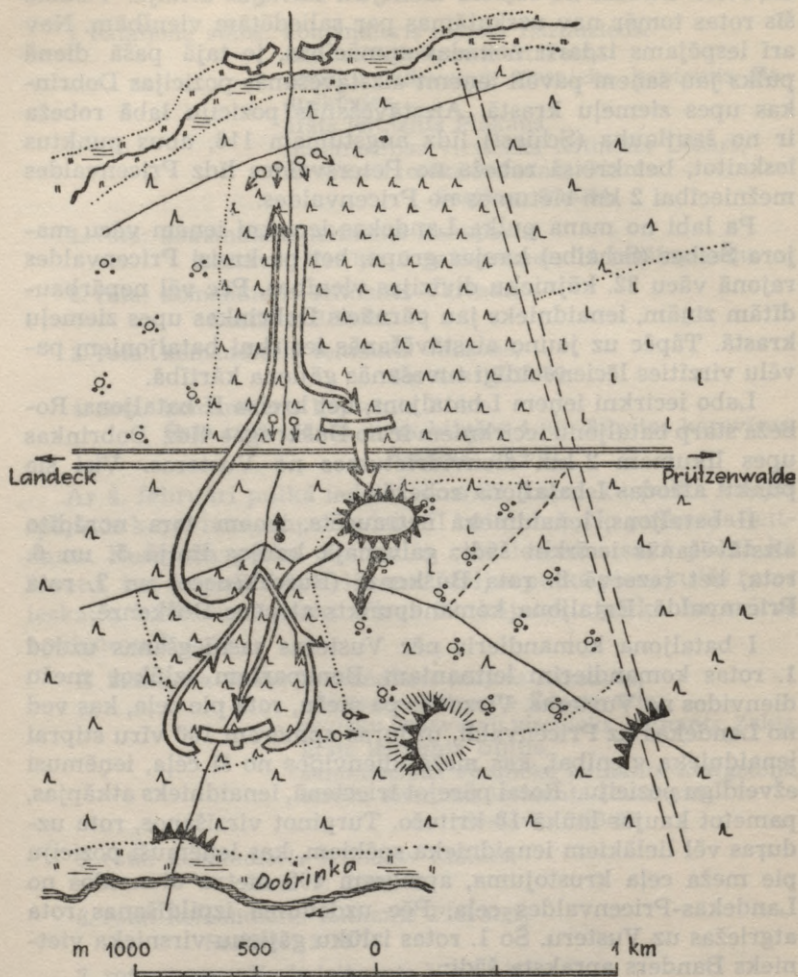
Pa labi no mana pulka Landekas iecirkni ieņem vācu majora Šeibes (Scheibe) kaujas grupa, bet pa kreisi Pricenvaldes rajonā vācu 32. kājnieku divīzijas vienības. Pēc vēl nepārbaudītām ziņām, ienaidnieks jau pārnācis Dobrinkas upes ziemeļu krastā. Tāpēc uz jauno aizstāvēšanās iecirkni bataljoniem pavēlu virzīties lēcienveidīgi tuvošanās gājiena kārtībā.

Labo iecirkni ieņem I bataljons, bet kreiso II bataljons. Robeža starp bataljonu iecirkņiem ir no Bušķrugas līdz Dobrinkas upes likumam 2 km dienvidrietumos no Vusteras. Visi šie punkti atrodas I bataljona robežās.

II bataljons, ienaidnieka netraucēts, ieņem tam norādīto aizstāvēšanās iecirkni šādi; galvenajā kaujas līnijā 5. un 6. rota, bet rezervē 8. rota Bušķenzē (Buschkensee) un 7. rota Pricenvaldē. Bataljona komandpunkts atrodas Bušķenzē.

I bataljona komandieris pēc Vusteras sasniegšanas uzdod 1. rotas komandierim leitnantam Bonapartam izlūkot mežu dienvidos no Vusteras. Virzoties pa mežu, rota pie ceļa, kas ved no Landekas uz Pricenvaldi, uzduŗas apmēram 100 vīru stiprai ienaidnieka vienībai, kas mežā, dienvidos no šī ceļa, ieņēmusi eŗveidīgu pozīciju. Rotai pārejot triecienā, ienaidnieks atkāpjas, pametot kaujas laukā 18 kritušo. Turpinot virzīšanos, rota uzduŗas vēl lielākiem ienaidnieka spēkiem, kas ieņēmuši pozīciju pie meža ceļa krustojuma, apmēram 400 metru dienvidos no Landekas-Pricenvaldes ceļa. Pēc uzdevuma izpildīšanas rota atgriežas uz Vusteru. Šo 1. rotas izlūku gājienu virsnieka vietnieks Banders apraksta šādi:

Pēc rotas pārformēšanas turpat pie ceļa krustojuma, kas 1 km ziemeļrietumos no Bušķenzē, bataljona komandieris mūsu rotai uzdeva izlūkot Vusteras mežu līdz Dobrinkas upei. Bataljona novietojumu rota atstāja apmēram plkst. 13.30 un uzsāka virzīties pa meža ceļu, kas iet dienvidu virzienā. Kad bijām no-

IZLŪKU GRUPAS DARBĪBAS ŠEMA 4. FEB. 1945.
 DOBRINKAS UPES KRASTĀ.
 SCHĒMA № 14.

gājuši apmēram 1,5 km, ceļu mums sprostoja kāds pārplūdis strauts. Dabīgas pārejas tuvumā nebija, un tādēļ no meža uz ātru roku savāktiem kokiem uztaisījām sev pagaidu laipu. Šīs pārejas nodrošināšanai pie ceļa krustojuma dienvidos no tās leitnants Bonaparts nozīmēja 4 kaņavīrus.

Apmēram plkst. 14.00 turpinājām atkal virzīties pa meža ceļu, kuņam abās pusēs ļoti biezs jauns mežs. Landekas-Pricenvaldes ceļa tuvumā mežā atradām krievu parauga municiju un rokas granātas. Kļuvām uzmanīgi, leitnants Bonaparts deva zīmi un apturēja arī mums priekšā ejošos patruļniekus. Landekas-Pricenvaldes ceļš no izlūku grupas nebija tālāk par 50 metriem. Lai rotas kaņavīri, kas sekoja nelielā attālumā aiz mums, nesāktu gar atrastām granātām darboties un lai nenotiktu kāds nelaimes gadījums, leitnants pavēlēja granātas iesviest meža biežoknī ceļa labā pusē. Ziņnesim ar granātām šķērsojot meža ceļu, tika raidīts kāds šāviens. Mūsu patruļnieks nogūlās sniegā. Puspakreisi priekšā bija dzirdama sasaukšanās un lāsti krievu valodā. Uz rotas komandiera pavēli rota ieņēma pozīcijas segti no ienaidnieka skata meža ceļa kreisajā pusē, apmēram 30 metru no mūsu pozīcijas, dienvidos no Landekas-Pricenvaldes ceļa. Šeit jaunaudze izbeidzās un sākās rets lielu priežu mežs. Skatoties caur biežā eglāja pazarēm, skaidri bija iespējams novērot ienaidnieka kaņavīru kustību un viņu svaigi raktās strēlnieku bedres.

Pēc visām pazīmēm, ienaidnieks mūsu pienākšanu bija jau pamanījis. Bija dzirdama sasaukšanās un novērojama dzīva kustība. Nezaudējot laiku, atklājām labi tēmētu mašīnpistoļu un šauteņu uguni; arī ienaidnieks nepalika atbildi parādā un atbildēja, šaujot ar sprāgstozo municiju. Biezā jaunaudze mūs labi maskēja no ienaidnieka skata. Mūs tieši neredzot, ienaidnieka kaņavīri šāva par augstu, un viņu sprāgstošās lodes eksplodēja, atsitoties pret koku zariem un nenodarot mums nekādus zaudējumus. Pēc spēcīgas uguns kaujas ienaidnieka pusē uguns pamazām kļuva vājāka. Mums pārejot trieciēnā, ienaidnieks to nepieņēma, bet atgāja, pametot kaujas laukā 18 kritušo. Savācām pie kritušajiem atrodamos dokumentus un ieročus un sakārtojušies turpinājām virzīšanos. Tuvumā bolševiki nekur vairs nebija manāmi.

Pār mežu jau sāka nolaisties krēsla. Sasniedzām meža ceļa krustojumu jau apmēram 400 metru dienvidos no Landekas-Pricenvaldes ceļa. Apstājāmies. Klausījāmies, bet no ienaidnieka nebija ne vēsts. Mums jau likās, ka tie visi būs aizbēguši pāri Dobrinkas upei. Turpinājām atkal virzīties; bijām jau kādus 200 metrus dienvidos no meža ceļa krustojuma, mūsu patruļnieki pašlaik bija sasnieguši kādas jaunaudzes malu, apstājušies un klausījās. Pār krēslaino mežu gulās draudīgs klušums, tad pēkšņi viss mežs atdzīvojās, un pār mums brāzās ienaidnieka automatisko ieroču uguns. Izvērsāmies gar jaunaudzes malu, bet kāds ienaidnieka ložmetējs šo jaunaudzi flangēja no kreisā spārna. Bijām iekļuvuši ienaidnieka krustugunī,

un tāpēc rotas komandieris deva pavēli atkāpties. Kad sasniedzām meža ceļa krustojumu, tam pāri vairs netikām, jo ceļu sprostoja kāds ienaidnieka ložmetējs. Cirtāmies no jauna atpakaļ biezoknī un tad gar jaunaudzes rietumu malu beidzot sasniedzām Landekas-Pricenvaldes ceļu. Lai gan ienaidnieks apšaudīja arī šo ceļu, meža krēsla jau bija sabiezējusi tik tālu, ka ienaidnieka tālā uguns mums vairs zaudējumus nevarēja nodarīt.

Bija jau tumšs, kad sasniedzām pāreju pār strautu. Šis pārejas nodrošināšanai rotas komandieris nozīmēja vienu vadu. Vēlu vakarā atgriezāmies bataljona novietojumā — Vusterā.

Virsnieka vietnieks Banders

Sakarā ar šo ziņojumu, pavēlu I bataljonam uzbrukt un atsviest ienaidnieku pāri Dobrinkas upei un ieņemt tās ziemeļu krastu. Uzbrukumu lieku sākt 5. februārī plkst 01.00.

Noteiktajā laikā bataljons tuvošanās gājiena iekārtā uzsāk virzīšanos cauri mežam. Pa nakti ienaidnieks upes ziemeļu krastu tomēr jau atstājis, un bataljons bez kaujas sasniedz Dobrinkas upes līniju, kur ieņem aizstāvēšanās pozīciju, novietojot labā spārnā 2., bet kreisajā 3. rotu. Bataljona komandpunkts ir Vusterā. Bataljona rezervē atrodas 1. un 4. rota Vusterā.

Atlikušo dienas daļu vienības izmanto, lai izveidotu sev pozīcijas. Ierakšanās darbus ienaidnieks cenšas traucēt ar grānātmetēju uguni.

6. februārī noskaidrojās, ka Pricenvaldi vācu vienības nav ieņēmušas, tādēļ to ieņem mans II bataljons, pārvietojot uz turieni savu komandpunktu un 8. rotu. Vakarā saņemu divīzijas pavēli, ka ienaidnieks ieņēmis Adl. Landeku, kādēļ pulkam šī muiža jāatgūst un jāaizstāv. Mūsu uzbrukumu ar savu uguni atbalstīs zenīrtalerijas baterija.

Adl. Landeka atrodas Dobrinkas upes dienvidu krastā un pie tam vēl majora Šeibes kaujas grupas iecirkņa priekšā, tātd — pilnīgi ārpus mana pulka aizstāvēšanās iecirkņa. Pie pašreizējā frontes stāvokļa, kad vācu armija pāriet uzbrukumā nav spējīga, es neredzu vajadzību aizstāvēšanās pozīciju pārņemšanai uz upes dienvidu krastu. Paredzu arī, ka, ieņemot Adl. Landeku, ienaidnieks to par katru cenu centīsies atgūt. Reizē ar to mans pulks tiks iesaistīts nepārtrauktās kaujās un cietīs smagus zaudējumus.

Braucu uz divīzijas stābu, lai mēģinātu panākt šīs pavēles

atsaukšanu. Kad ierodos divīzijas stābā Krummenzē, divīzijas komandieris oberfirers Akss jau aizgājis gulēt, aizbildinās ar nogurumu un liek man pateikt, lai es visus jautājumus pārrunājos ar stāba priekšnieka vietnieku leitnantu Pāpi. Pedējais aizbildinās, ka divīzijas komandiera pavēli viņš nevarot atsaukt, un pastāv, ka uzbrukums manam pulkam katrā ziņā jāizdara.

Atgriežos savā komandpunktā un pavēlu uzbrukumu izdarīt I bataljonam šādi: līdzšinējo pozīciju nodrošināšanai atstāt vienu rotu, bet ar pārējām bataljona vienībām pāriet Dobrinkas upi un, virzoties gar tās dienvidu krastu, līdz plkst. 04.00 ieņemt izejas stāvokli uzbrukumam pie ceļa dakšas 0,5 km dienvidaustrumos no Adl. Landekas. Uzbrukumā pāriet plkst. 06.00, kad zenītbaterija atklās neitrālizācijas uguni.

7. februārī plkst. 02.00 bataljons uzsāk virzīšanos. Ceļvedis ir kāds 1. rotas kareivis, kas iepriekšējā dienā piedalījies apvidus izlūkošanā. Nakts ir ļoti tumša, un, virzoties pa mežu, bataljons apmaldās. Pie ceļa dakšas, kur jāieņem izejas stāvoklis, bataljons pienāk tieši plkst. 06.00, kad zenītbaterija jau atklājusi uguni. Kolonna tieši no gājiena izvēršas uzbrukumā un tuvojas muižai. Bataljona labajā spārnā abpus Kelpinas (Kölpin) ceļam virzās 1. rota, bet kreisā spārnā pa mežu 3. rota. Bataljonam tuvojoties meža malai, 3. rota uzduņas kādai ienaidnieka priekšgrupai, kas atklāj uguni un izmet vairākas rokas granātas.

Lai noskaidrotu uguns atklāšanas iemeslus, bataljona komandieris, kas virzās kopā ar 1. rotu, pavēl arī tai apstāties. Rota sagulst abpus ceļam ar fronti Adl. Landekas virzienā. Šajā brīdī rotai no aizmugures pa ceļu no Kelpinas tuvojas kāda lielāka ienaidnieka kolonna. 1. rota klusi pārmaina fronti, pielaiž ienaidnieka kolonnu pavisam klāt un tad uz to atklāj automatisko ieroču uguni. Negaidītajā ugunī ienaidnieka kolonna izjūk — daļa kaņavīru sagulst ceļa grāvjos, citi sabēg mežā. Pēc neilga laika ienaidnieks tomēr atpopas, pievelk pret-tanku lielgabalus un atklāj spēcīgu uguni. Drīz vien uguns kaujā iesaistās arī tie ienaidnieka spēki, kas aizstāv Adl. Landeku, un bataljons reizē ar to nokļūst ienaidnieka krustugunī.

Šādos apstākļos turpināt uzbrukumu Adl. Landekai vairs nav iespējams, un bataljona komandieris pavēl vienībām atkāpties un ieņemt aizstāvēšanās pozīciju Dobrinkas upes ziemeļu

krastā. Pateicoties nakts tumsai un mežam, bataljonam atkāpšanās izdodas bez zaudējumiem. Ienaidnieks izturas pasīvi, tādēļ uzdošu I bataljonam ieņemt visa pulka aizstāvēšanās iecirkni, bet II bataljonu izvelku rezervē. Tas novietojas Buškenzē rajonā.

8. februārī leitnanta Vidovska vadībā izsūtu izlūku patruļu Kiršenvēgas (Kirschenweg) virzienā. Tā atgriežas un ziņo, ka tā pa Kiršenvēgu novērojusi virzāmiešus vienu ienaidnieka tanku un apmēram 50 sarkanarmiešu.

7.

DEGOŠĀS KAMINAS ĒNĀ

1945. gada 10. februārī ap plkst. 08.00 saņemu jaunu divīzijas pavēli: Tagad ieņemto iecirkni man jānodod majora Šeibes kaujas grupai un vēl tai pašā dienā pulkam jāpāriet uz Kaminu (Camin), kur izdarāma apvidus izlūkošana un jābūt gatavam jau naktī no 10. uz 11. februāri nomainīt kādu vācu bataljonu. Par nomaiņas laiku un kārtību pavēli es saņemšot Kaminā.

Divīzijas stāba virsnieks, kas pavēli atved, vēl paskaidro, ka pulkam tur paredzams ļoti mierīgs aizstāvēšanās iecirknis.

Ar šo pavēli no pulka tiek prasīts, lai tas dienas laikā nomainās, izdara apmēram 40 km gaŗu pārgājienu un pēc tam vēl ieņem jaunu aizstāvēšanās pozīciju. Norādījumam, ka, izdarot vienību maiņu un pārgājienu dienas laikā, mēs ienaidniekam atklājam savu spēku pārgrupēšanu, divīzijas stābs nepiegriež vērības un pastāv, ka maiņa un pārgājiens izdarāms nekavējoties.

Šī lielā steiga rada aizdomas. Neslēpju to arī saviem stāba virsniekiem.

Pēc nomainīšanas pulka vienības pulcējas Petersvaldes rajonā - plkst. 12.00 uzsāk gājienu pa ceļu Petersvalde-Pr. Fridlande - Grunava (Grunau) - Vitkava (Wittkau) - Kamina. Ir jau iestājies pavasara atkusnis. Ceļš līdz Grunavai ir vēl samērā labs, bet tālāk jau ļoti dubļains. Vietām tas ir pārplūdis lauku ceļš. Pēdējo ceļa posmu, tieši pašu sliktāko, pulkam jau nākas veikt tumsā, kādēļ tas ļoti nogurdina kaŗavīrus.

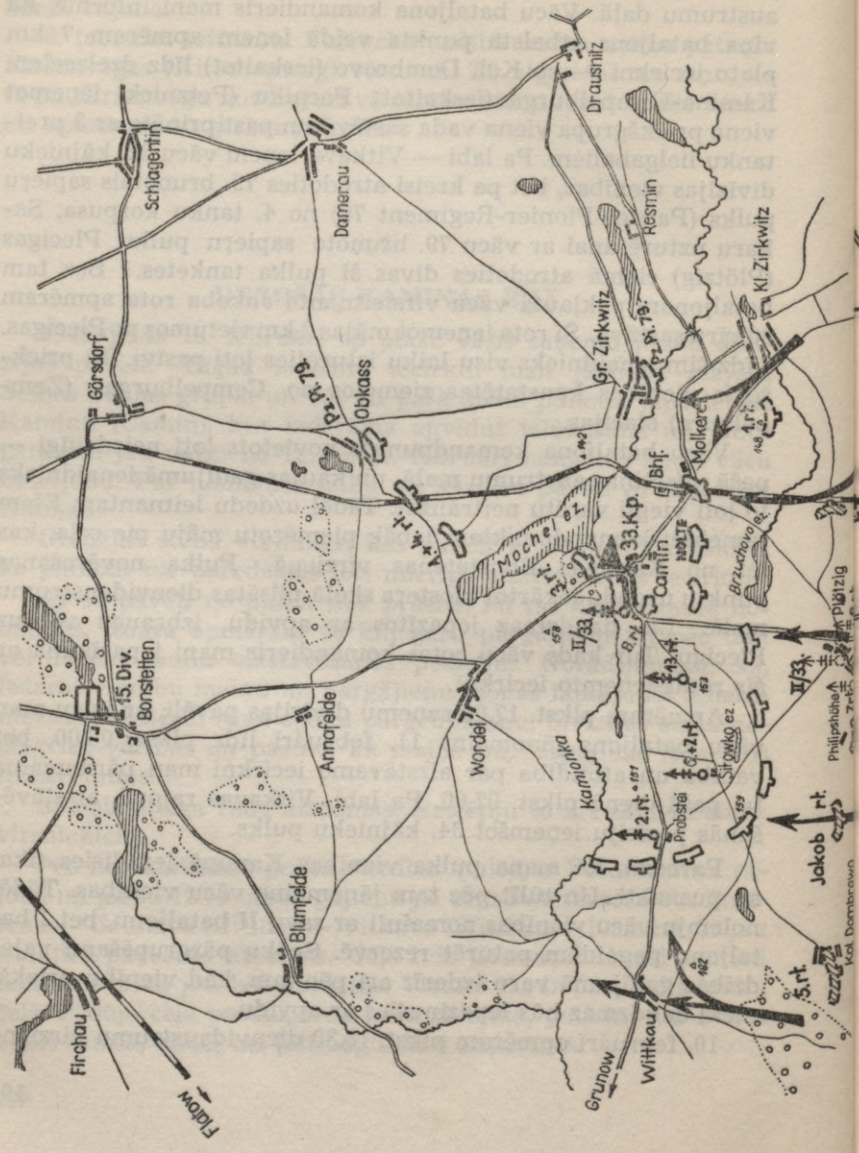
Pārbaudījis vienību iziešanu caur izejpunktu, braucu pats uz Kaminu, lai vēl dienas gaismā paspētu izlūkot apvidu un iepazīties ar vispārējo stāvokli. Kaminu sasniedzu īsi pēc plkst. 14.00. Vācu bataljona komandpunkts atrodas pilsētas austrumu daļā. Vācu bataljona komandieris mani informē, ka viņa bataljons atbalsta punkta veidā ieņem apmēram 7 km platu iecirkni — no Kol. Dombrovo (ieskaitot) līdz dzelzceļam Kamina-Cempelburga (ieskaitot). Pecniku (Petznick) ieņemot viena priekšgrupa viena vada sastāvā un pastiprināta ar 3 pret-tanku lielgabaliem. Pa labi — Vitkavu ieņem vācu 32. kājnieku divīzijas vienības, bet pa kreisi atrodoties 79. bruņotais sapieņu pulks (Panzer-Pionier-Regiment 79) no 4. tanku korpusa. Sakaru uzturēšanai ar vācu 79. bruņoto sapieņu pulku Plecigas (Plötzig) ciemā atrodoties divas šī pulka tanketes. Bez tam bataljonam pakļauta vācu virsleitnanta Jakoba rota apmēram 30 vīru sastāvā. Šī rota ieņemot mājas 2 km rietumos no Plecigas. Līdz šim ienaidnieks visu laiku izturējies ļoti pasīvi. Tā priekšējās vienības konstatētas ziemeļos no Cempelburgas (Zempelburg) stacijas.

Vācu bataljona komandpunkts novietots ļoti neizdevīgi — pašā pilsētiņas austrumu malā, un kaujas gadījumā ienaidnieks to ļoti viegli varētu neitrālizēt. Tādēļ uzdodu leitnantam Ešem sameklēt komandpunktam labāk piemērotu māju pie ceļa, kas iet no Kaminas Bonštetas virzienā. Pulka novērošanas punktu uzdodu iekārtot klostera skolā pilsētas dienvidaustrumu malā. Lai daudz maz iepazītos ar apvidu, izbraucu vēl uz Plecigu. Tur kāds vācu rotas komandieris mani iepazīstina ar šīs rotas ieņemto iecirkni.

Apmēram plkst. 17.00 saņemu divīzijas pavēli, ar kuŗu man vācu bataljons jānomaina 11. februārī līdz plkst. 03.00, bet vadība un atbildība par aizstāvamo iecirkni man pārņemama tai pašā dienā plkst. 07.00. Pa labi, Vitkavas rajonā, aizstāvēšanās pozīciju ieņemšot 34. kājnieku pulks.

Paredzu, ka mana pulka vienības Kaminā ieradīsies tikai ap pusnakti. Un tūlīt pēc tam jānomaina vācu vienības. Tādēļ nolēmju vācu vienības nomainīt ar savu II bataljonu, bet I bataljonu pagaidām paturēt rezervē. Spēku pārgrupēšanu vajadzības gadījumā varu izdarīt arī pēc tam, kad vienību priekšnieki daudz maz būs iepazīnušies ar apvidu.

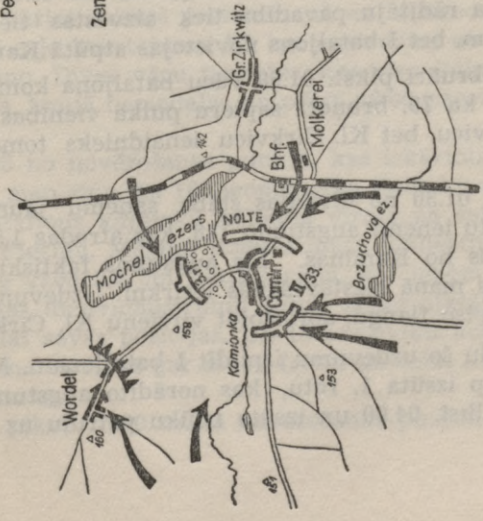
10. februārī apmēram plkst. 18.30 dienvidaustrumu virzienā

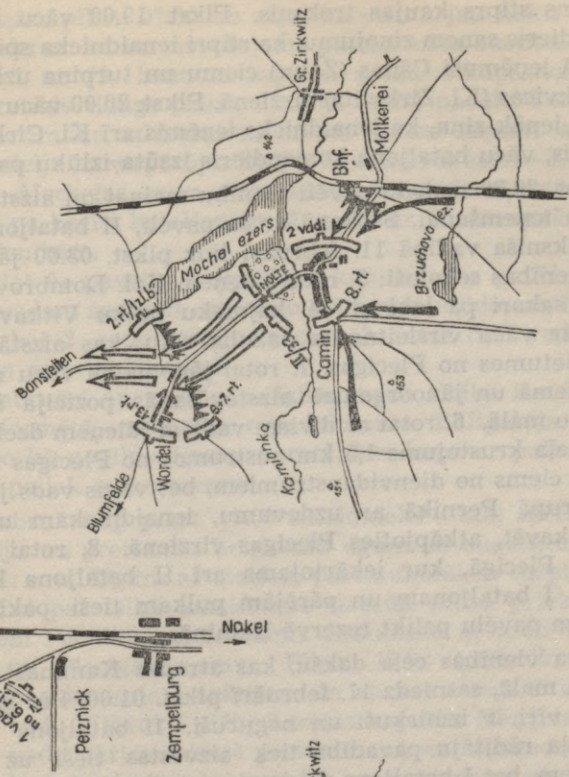
Šema Nr. 15.

33. Kājnieku pulka stāvoklis

- 11. II 1945. pikst. 08.00
- 12. II pikst. 22.00

13. II pikst. 15.00

13. II pikst. 18.00

dzirdams stiprs kaujas troksnis. Plkst. 19.00 vācu bataljona komandieris saņem ziņojumu, ka stipri ienaidnieka spēki tanku atbalstā ieņēmuši Cānas (Zahn) ciemu un turpina uzbrukumus Kl. Cirkvicas (Kl. Zirkwitz) virzienā. Plkst. 20.00 vācu komandpunktā ienāk ziņa, ka ienaidnieks ieņēmis arī Kl. Cirkvicu. To uzzinājis, vācu bataljona komandieris izsūta izlūku patruļu.

Plkst. 20,30 nododu pavēli vienību maiņai un aizstāvēšanās pozīciju ieņemšanai. Saskaņā ar šo pavēli, II bataljonam majora Alksnīša vadībā 11. februārī līdz plkst. 03.00 jānomaina vācu vienības sekojoši: 5. rotai jāieņem Kol. Dombrovo un jāuzņem sakari pa labi ar 34. kājnieku pulku Vitkavā un pa kreisi ar vācu virsleitnanta Jakoba rotu, kas aizstāv mājas 2 km rietumos no Plecigas. 7. rotai jānomaina vācu rota Plecīgas ciemā un jānoorganizē aizstāvēšanās pozīcija šī ciema dienvidu malā. 6. rotai ar diviem vadiem jāieņem dzelzceļa un lauku ceļa krustojums 1,5 km austrumos no Plecigas un jānodrošina ciems no dienvidaustrumiem, bet viens vads jānovieto priekšgrupā Pecnikā ar uzdevumu, ienaidniekam uzbrūkot, pēdējo kavēt, atkāpjoties Plecīgas virzienā. 8. rotai jāpaliek rezervē Plecīgā, kur iekārtojams arī II bataljona komandpunkts. I bataljonam un pārējām pulkam tieši pakļautajām vienībām pavēlu palikt rezervē Kaminā.

Pulka vienības ceļa dakšu, kas atrodas Kaminas dienvidrietumu malā, sasniedz 11. februārī plkst. 01.00. Pēc garā pārgājiena vīri ir izmirkuši un noguruši. II bataljona vienības vācu ceļa rādītāju pavadībā tiek aizvestas tieši uz saviem iecirkņiem, bet I bataljons novietojas atpūtā Kaminā.

11. februārī plkst. 01.00 vācu bataljona komandieris mani informē, ka 79. bruņotā sapieņu pulka vienības atkāpušās uz Gr. Cirkvicu, bet Kl. Cirkvicu ienaidnieks tomēr vēl neesot ieņēmis.

Plkst. 01.30 no divīzijas stāba saņemu jaunu pavēli: ar vienu rotu ieņemt augstumu 148, kas atrodas 1,5 km dienvidaustrumos no Kaminas. Šis augstums faktiski nemaz vairs neatrodas manā aizstāvēšanās iecirknī. Uzdevums: nodrošināt pulka kreiso flangu, sprostojojot virzienu Kl. Cirkvica-Kamina.

Uzdodu šo uzdevumu izpildīt I bataljonam. Majors Lazduzieds turp izsūta 1. rotu, kas norādīto augstumu ieņem apmēram plkst. 04.00 un izsūta izlūku patruļu uz Kl. Cirkvicu.

Tā atgriežas plkst. 07.00 un ziņo, ka ciemu jau naktī ieņēmis ienaidnieks un ka tur novērojama pastiprināta kustība.

Sakarā ar 79. bruņoto sapieņu pulka atkāpšanos, mana pulka kreisais flangs paliek atklāts. Tādēļ pavēlu I bataljona komandierim ar atlikušajām divām rotām ieņemt aizstāvēšanās pozīciju uz vispārējās līnijas Brzuchovas ezers - Kaminas stacija - Mochelas ezera (Mochelsee) dienvidaustrumu stūris. Sakarus pa kreisi bataljonam jāuzņem ar 79. bruņotā sapieņu pulka vienībām.

Izpildot šo pavēli, I bataljona komandieris pavēl 3. rotas vienam vadam sprostot dzelzceļu 1,2 km dienvidos no Kaminas stacijas, bet 2. rotai staciju ieņemt. 3. rotas divi vadi paliek bataljona rezervē Kaminā.

11. februārī ap pusdienas laiku manā rīcībā ierodas Tuškovā saformētā trauksmes rota leitnanta Baltgalvja vadībā. Iedalu to kā papildinājumu 4. rotā, kas kopā ar pulka 13. un 14. rotu paliek manā rezervē.

11. februārī ap plkst. 10.00 ienaidnieks atklāj spēcīgu grānātmetēju un prettanku lielgabalu uguni pa augstieni 148, ko aizstāv 1. rota. Uguns ar maziem pārtraukumiem turpinās visu dienu. Tai pat laikā ienaidnieks uzbrūk mūsu priekšgrupai, kas ieņem Pecniku, un leitnants Graubiško ar savu vadu atkāpjas uz Plecigas ciemu. Plkst. 12.00 boļševiki uzbrūk II bataljona kreisajam spārnam un atspiež vienu 6. un vienu 7. rotas vadu. Stāvokli glābj 8. rotas kaprālis Meņģelsons, kas ar savu vadu pāriet straujā prettriecienā un, sasniedzot dzelzceļa un lauku ceļa krustojumu 1,5 km austrumos no Plecigas, stāvokli atjauno. Divas vācu tanketes, kas visu laiku atrodas Plecigas ciemā, kaujā nepiedalās un plkst. 16.00 pārvietojas uz Kaminu.

Plkst. 14.00 no novērošanas punkta, kas iekārtots klostera skolas jumtā, man ziņo, ka 100 ienaidnieka jātnieku un apmēram viens bataljons kājnieku kolonnā virzās pa ceļu no Kl. Cirkvicas uz Plecigu. Mēģinu izsaukt mūsu artilēriju, bet nesekmīgi. Kāda vācu 8,8 cm zenītbaterija, kas ieņem pozīcijas turpat Kaminas dienvidaustrumu stūrī, uguni atklāt atsakās, jo baidās atklāt savas pozīcijas. Un tā boļševiku kolonna ne-traucēta turpina virzīties gar mūsu fronti pa ceļu, kas ir tikai 4 km no Kaminas.

Apmēram plkst. 15.00 manā novērošanas punktā 15. divī-

zijas komandiera pavadībā ierodas 18. kalnu korpusa komandieris ģenerālis Hochbaums. Norādu viņam uz pilnīgi neciešamo stāvokli, kāds ir pulkam, sakarā ar pilnīgo artilērijas pabalsta trūkumu. Sākumā korpusa komandieris pat nepielaiž varbūtību, ka dienas laikā sarkanarmijas kolonnas varētu atklāti virzīties gar mūsu fronti, un cenšas mani pārliecināt, ka tām jābūt 4. tanku korpusa atejošām vienībām. Bet kad parādās arī kāds jātnieku eskadrons mazajos Sibīrijas zirdziņos, arī korpusa komandieris ir spiests piekrist, ka tie tomēr ir sarkanarmieši.

Pulka kreisajā spārnā ienaidnieks atkārtoti uzbrūk augstienei 148. Par spīti zaudējumiem (2 kritušie un 19 karavīru ievainoti), 1. rota šo augstieni tomēr notur. Plkst. 18.00 1. rotu nomaina 4. rota, un tā var pārnākt pulka rezervē uz Kaminu.

11. februārī plkst. 17.00 manā rīcībā ierodas 15. divīzijas izlūku bataljons majora Pomrēna vadībā. Plkst. 20.00 ienaidnieks uzsāk uzbrukumu Plecigai un augstienei 159. Virsleitnants Jakobs šo uzbrukumu atvairīt nespēj un atiet nezināmā virzienā. Par šo vācu vienību pulkam vēlāk vairs nekādu ziņu nav. Izmantojot radušos spraugu, ienaidnieks ielaužas starp 5. un 7. rotu. Reizē ar to 5. rota no pulka ir pilnīgi atšķelta, un visu kaujas laiku ar to vairs neizdodas atjaunot sakarus. Tai pat laikā ienaidnieka tanki ielaužas Plecigas ciemā un sašķeļ ciemā esošās mūsu vienības divās daļās. Tās ir spiestas ciemu atstāt. Sakarā ar šo II bataljona neveiksmi, piedalu tam pulka 13. rotu virsnieka vietnieka Dumpja vadībā un pavēlu ieņemt jaunu aizstāvēšanās pozīciju uz vispārējās līnijas no augstienes 159 līdz Brzuchovas ezera ziemeļu krastam.

Bataljona komandpunkts iekārtojas doktorātā Kaminas dienvidu malā. Doktorātā jumta izbūvi iespējams izmantot arī par novērošanas punktu. Izpildot manu pavēli, augstieni 159 ieņem apvienotā 6. un 7. rota leitnanta Piebalga vadībā, tālāk pa kreisi, Kaminas-Plecigas lielceļu ieskaitot, novietoja 13. rota, bet Brzuchovas ezera pārejas novēro 8. rota.

Plkst. 23.00, izmantojot tumsu, ienaidnieks uzbrūk gar dzelzceļu no dienvidiem un ieņem pienotavu (Molkerei). Vācu 79. bruņoto sapieņu pulka grupa, kas to aizstāvēja, atkāpjas Gr.Cirkvicas virzienā. Tai pat laikā II bataljona komandieris ziņo, ka kāda ienaidnieka vienība iesūkusies 8. rotas aizmugurē. Ienaidnieka tālāku virzīšanos uz ziemeļiem aptur

2. rota leitnanta Vaivada vadībā, kas aizstāvas Kaminas stacijas rajonā. II bataljona komandieris ar savu rezervi gan mēģina stāvokli atjaunot, bet nesekmīgi. Vēlāk noskaidrojas, ka 3. rotas vads, kam bija uzdots ieņemt un nodrošināt dzelzceļu apmēram 1,2 km dienvidos no Kaminas stacijas, dzelzceļa līniju nebija ieņēmis, bet novietojies māju grupā dienvidrietumos no tās.

Nopratinot saņemtos gūstekņus, noskaidroju, ka pulkam uzbrūk 162. gvardes divīzija, pastiprināta ar 18—20 armijas artilērijas baterijām, 10 zalvju lielgabaliem un 10—15 tankiem. Pēc šo ziņu iegūšanas man kļūst pavisam skaidrs, ka steiga, ar kādu mūsu divīziju pārvietoja uz Kaminas rajonu, šoreiz nav bijusi apstākļu sagādīšanās, bet ka šī maiņa izkārtota pēc tam, kad vācu stābos jau bija ienākušas noteiktas ziņas par to, ka Kaminas virzienā ienaidnieks gatavo lieluzbrukumu. Izmantotot apstākli, ka Latviešu leģiona ģenerālinšpektoram nav ne mazākās noteikšanas par latviešu vienību operatīvo izmantošanu, SS vadība ar cinisku atklātību tieši pirms uzbrukuma sākuma no apdraudētā iecirkņa izvilka vācu vienības, lai to vietā novietotu 15. latviešu divīziju. Par šādu izrīcību esmu augstākā mērā sarūgtināts.

Stāvoklis frontē ar katru brīdi kļūst kritiskāks. Mans pulks jau ir iesaistījies kaujā, un man pat vairs nav iespējams aizbraukt uz divīzijas stābu, lai pateiktu, ko es par viņiem domāju.

Plkst. 23.00 pavēlu izlūku bataljonam izdarīt pretuzbrukumu vispārējā virzienā Kamina — pienotava un sasniegt mērķi — dzelzceļa līniju līdz uzkalnam, kas 1,2 km dienvidrietumos no Kaminas stacijas. Uzbrukuma sākumu nolieku 12. februārī plkst. 01.00.

Sakarā ar šo manu pavēli, bataljona komandieris pavēl uzbrukumu izdarīt šādi: izlūku bataljona 2. rotai leitnanta Donāta (Donath) vadībā iziet pa Kaminas-Plecīgas ceļu līdz 8. rotas komandpunktam, kur ieņemt izejas stāvokli; pēc tam uzbrukt austrumu virzienā, iztīrīt atsevišķās mājas, kas atrodas 1,2 km dienvidrietumos no stacijas, sasniegt dzelzceļu un nosprostot to, ieņemot uzkalnu, kas 1,2 km dienvidos no stacijas. Izlūku bataljona 1. rotai leitnanta Šnitkus vadībā uzbrukt virzienā Kamina — pienotava un ieņemt to; pēc tam ieņemt aizstāvēšanās pozīciju gar dzelzceļa līniju, uzņemot

sakarus pa labi ar izlūku bataljona 2. rotu, bet pa kreisi ar mana pulka 2. rotu, kas ieņem Kaminas staciju.

Uzbrukums tomēr sabrūk. Izlūku bataljona 2. rota, kaut arī tai piedalīts ceļa rādītājs, tumsā apmaldās un iziet no pilsētas ziemeļaustrumu virzienā, iekļūst slapjajā purvājā Mochelas ezera dienvidu galā. Nekā nepanākusi, rota plkst. 03.00 atgriežas Kaminā. 1. rota uzbrukumu uzsāk noteiktā laikā, bet ienaidnieks ar pievestiem prettanku lielgabaliem atklāj pret uzbrucējiem spēcīgu uguni. Vācu zenītliekgabali, kas visu laiku atradās Kaminas dienvidaustrumu stūrī, pārvietojušies uz Vordelas rajonu, bet mūsu kājnieku lielgabals visus mērķus apkarot nav spējīgs. Uzbrūkošā rota artilērijas atbalsta trūkuma dēļ cieš smagus zaudējumus — 3 kaņavīri krīt, bet 30 ievaino. Sakarā ar to, pavēlu rotai uzbrukumu pārtraukt un kopā ar mana pulka 2. rotu, savstarpēji sedzoties, atkāpties un ieņemt aizstāvēšanās pozīciju 300 m austrumos no Kaminas.

Gaismai austot, 4. rotas komandieris kapteinis Rubis konstatē, ka ienaidnieks jau ieņēmis pienotavu un staciju, kādēļ pavēl savai rotai atkāpties un gar Mochelas ezera austrumu krastu atiet uz Obkassas (Obkass) līniju, kur pievienojas kapteiņa Akermaņa kaujas grupai. Pēdējais ar dažiem sakaru vada kaņavīriem jau agrāk bija turp nosūtīts, lai noorganizētu novērošanu Mochelas ezera ziemeļu galā.

12. februārī plkst. 07.00 uzdodu vācu 79. bruņotā sapieņu pulka tankešu vadam izbraukt uz Vitkavu un uzņemt sakarus ar tur atrodošos 34. kājnieku pulku. Plkst. 09.00 savu pavēli atkārtāju, jo izrādās, ka tanketes no Kaminas vēl nav izbraukušas. Šis tankešu vads pie pulka atrodas it kā sakaru uzturēšanai, bet nav man pakļauts, kādēļ arī izvairās no katra uzdevuma pildīšanas.

Plkst. 09.45 no sava novērošanas punkta redzu, ka liela ienaidnieka kolonna jau ieņēmusi Gr. Cirkvicu un turpina virzīties uz ziemeļiem. Spriežot pēc visām pazīmēm, 4. tanku korpusa vienības Gr. Cirkvicu jau atstājušas īsi pirms gaismas, mani par to neinformējot. Uz šo ienaidnieka kolonnu sekmīgu uguni atklāj mūsu vienīgais kājnieku lielgabals un 3. baterija. Leitnanta Freimaņa labi korrigētā uguns gan nodara ienaidniekam jūtamus zaudējumus, bet ienaidnieka artilērijas pārsvars ir tik nospiedošs, ka drīz vien mūsu artilērija tiek apklusināta. Un tā pār Kaminas pilsētu, no mūsu puses netrauc

cēta, gulstas iznīcinoša ienaidnieka artilērijas uguns. Laimīgā kārtā mūsu pozīcijas izvirzītas klajā laukā, pietiekoši tālu no pilsētas malas, un ienaidnieka artilērijas uguns tās skaņ mazā mērā. Bez tam kaņavīri ir jau ierakušies un samērā labi maskējušies. Tādēļ, par spīti ienaidnieka artilērijas viesuļugunij, mūsu zaudējumi ir samērā mazi un uz pulka kaujas spējām sevišķu iespaidu neatstāj.

12. februārī plkst. 10.00 izmantoju ienaidnieka artilērijas uguns pārtraukumu un pārgrupēju savus spēkus šādi: II bataljonam piedalu 2. rotu bataljona labā flanga nodrošināšanai. I bataljona komandierim pavēlu izsūtīt vienu rotu (1.rotu) uz Mochelas ezera ziemeļu galu, uztvert tur atejošo 4. rotu un kopīgi ar to nodrošināt Kaminas-Bonštetas (Bonstetten) ceļu no austrumiem. Vienu rotu (3.rotu) pavēlu izvirzīt uztverošā pozīcijā Kamionkas upes ziemeļu krastā pie tās ietekas Mocheles ezerā un nodrošināt Kaminu no ziemeļaustrumiem.

12. februārī Kaminā atkal ierodas 18. kalnu korpusa komandieris. Informēju viņu par stāvokli un norādu, ka, sakarā ar 4. tanku korpusa atkāpšanos, ienaidnieks jau ieņēmis Gr. Cirkvicu un netraucēti turpina virzīties uz ziemeļiem. Reizē ar to mana pulka kreisais flangs paliek pilnīgi atklāts, un drīz vien arī mans pulks būs spiests Kaminu atstāt. Šādu manu stāvokļa novērtējumu korpusa komandieris noraida un man norāda, ka tanku vienības darbojoties pēc citiem principiem nekā kājnieka vienības. Arī šoreiz 4. tanku korpusš neatkāpējoties, bet tikai pārgrupējot savus spēkus, lai pārietu pretuzbrukumā. Un tieši šī pretuzbrukuma izdošanās esot atkarīga no tā, vai Kamina tiks noturēta. Norādu korpusa komandierim, ka 79. bruņotā sapieņu pulka 2 tanketes nu jau trīs dienas stāv Kaminā pilnīgā bezdarbībā. Man tās pakļautas nav, kādēļ izvairās no katra uzdevuma pildīšanas. Korpusa komandieris ataicina pie sevis tankešu vada komandieri un personīgi pavēl tam izbraukt uz Vitkavu un uzņemt sakarus ar 34. kājnieku pulku. Vada komandieris arī apsola pavēli nekavējoties izpildīt, bet pēc korpusa komandiera aizbraukšanas to tomēr nepilda, bet aizbrauc Vordelas (Wordel) virzienā.

Plkst. 14.00 manā rīcībā ierodas viens bataljons no vācu 32. kājnieku divīzijas kapteiņa Noltes vadībā. Pavēlu vācu bataljonam nomainīt 15. divīzijas izlūku bataljonu un mana pulka 8. rotu. Reizē ar to vācu bataljons pārņem iecirkni starp ceļiem

Kamina-Plecīga (neskaitot) un Kamina — Kaminas stacija (ieskaitot). Saskaņā ar divīzijas pavēli, 15. divīzijas izlūku bataljons pēc nomaiņas paliek Kaminā divīzijas rezervē.

Vēlu vakarā divīzijas komandieris izlūku bataljonam pavēl iziet uz Vitkavu un uzņemt sakarus ar 34. kājnieku pulku. Sakarā ar bataljona komandiera lūgumu, ka bataljons nepārtraukti bijis kaujās un vīri ļoti noguruši, divīzijas komandieris uzdevuma izpildīšanu atliek uz 13. februāra rītu.

Plkst. 18.00 ienaidnieks atklāj ļoti spēcīgu artilērijas uguni uz mūsu pozīcijām dienvidos no Kaminas. Pēc tam uzbrukumā pāriet tā kājnieki. 13. rota šo uzbrukumu atvairā, bet izrādās, ka vācu bataljons nav izvirzījies līdz Brzuchovas ezera krastam, kur pozīcijas ieņēma 8. rota, bet ieņēmis pozīcijas 300 m dienvidos no Kaminas. Lai sevi attaisnotu, kapteinis Nolte man ziņo, ka II bataljona vienības atgājušas un ienaidnieks ielauzies Kaminas rietumu malā, kādēļ viņš nav varējis izvirzīties līdz ezeram.

Izeju pārbaudīt apstākļus uz vietas un pārliecinos, ka pulka vienības joprojām aizstāvas savās pozīcijās, bet ienaidnieks šauj ar sprāgstošo municiju. Lodes, atsitoties pret māju sienām, eksplodē, kādēļ tumsā rodas izšāviena iespaids. Šis apstākļis arī radījis pānisko noskaņojumu Noltes stābā.

Sakarā ar vācu bataljona atkāpšanos, ienaidnieks jau ieņēmis mūra šķūņus pie ceļa dakšas Kaminas dienvidrietumu malā. Lai gan šie šķūņi atrodas vācu bataljona iecirknī, tas tomēr nav spējīgs tos atgūt. Tādēļ pavēlu prettriecienu izdarīt II bataljona komandierim ar viņa rezervē esošo 8. rotu. Plkst. 20.00 tā straujā prettriecienā ienaidnieku no šķūņiem arī izsit, un vācu bataljons ieņem savas iepriekšējās pozīcijas. Plkst. 22.00 visā frontē iestājas kaujas pārtraukums.

Vienību stāvoklis 1945. gada 12. februārī plkst. 22.00 ir šāds:

Labo iecirkni ieņem II bataljons, kuŗa komandpunkts ir doktorātā. Bataljona labajā spārnā 2. rota no Kamionkas upes līdz Kaminas-Vitkavas ceļam ar komandpunktu mācītājmuižā (Probstei). Centrā atrodas 6. un 7. rota, kas ieņem uzkalnu 159, ar komandpunktu mājā pie Sitovkas ezera. Kreisā spārnā 13. rota ieņem uzkalnus rietumos no Brzuchovas ezera. II bataljona rezervē atrodas 8. rota Kaminā.

Kapteiņa Noltes bataljons ieņem pozīcijas apmēram 300 m

dienvidos no Kaminas, starp ceļiem Kamina-Plecīga un Kamina — Kaminas stacija.

I bataljona komandpunkts atrodas Kaminā. 1. un 4. rota ieņem pozīciju no Mochelas ezera ziemeļu gala līdz Obkasai un nodrošina ceļu no Kaminas uz Bonštetenu. 3. rota ieņem Kamionkas upes ziemeļu krastu no Mochelas ezera līdz Kaminas-Bonštetenas ceļam. Pulka rezervē atrodas 14. rota, bet komandpunkts Kaminā.

Ienaidsnieks Kaminas pilsētiņu pamazām ielenc no visām pusēm. 12. februārī plkst. 22.00 atlicis vēl tikai viens ienaidsnieka neieņemts ceļš — Kamina-Vordela-Bonštetena.

Naktī nosūtī divīzijas komandierim ziņojumu par dienas notikumiem un lūdzu tālākus norādījumus.

13. februārī plkst. 01.00 saņemu ziņojumu no kapteiņa Akermana, ka viņš uzņēmis sakarus ar vācu 79. bruņotā sapieņu pulka vienībām un ka vairākas tanketes kopā ar mūsu 1. un 4. rotu ieņēmušas pozīcijas uz vispārējās līnijas no Mochelas ezera ziemeļu gala līdz Obkasai. Šī pozīcija noorganizēta atbalsta punktu veidā, pie kam tās mugurkaulu veidojot tanketes, bet tās no sāniem savukārt nodrošinot mūsu vienības. Stāvoklis šinī iecirknī esot uzskatāms par pilnīgi drošu.

Plkst. 05.00 divīzijas izlūku bataljons iziet, lai nodibinātu sakarus ar 34. kājnieku pulku, bet jau plkst. 08.00 II bataljona komandieris ziņo, ka izlūku bataljons, sasniedzot mežu Kamionkas upes dienvidu malā, pārsteigts un atgājis uz upītes ziemeļu krastu. Tai pat laikā kapteinis Akermanis man ziņo, ka vācu 79. bruņotā sapieņu pulka tanketes naktī, viņu pat nebrīdinot, aizbraukušas, reizē ar gaismu ienaidsnieks pārnācis uzbrukumā un atspiedis jau 4. rotu pāri gravai Mochelas ezera ziemeļu galā.

Plkst. 08.20 nosūtī kapteinim Akermanim pavēli:

Kapteinim Akermanim.

1) 2. un 6. rota, kas ieņēma augstieni 161*), zem ienaidsnieka spiediena atgājusi ziemeļu virzienā.

2) Ari izlūku bataljons, kam bija uzdots atgūt Vitkavu, atkāpies un, pēc nepārbaudītām ziņām, ieņemot Kamionkas upītes ziemeļu krastu.

3) Kaminā atrodošās vienības aizstāvas uz vietas.

*) Pievienotajā schēmā šis augstums atzīmēts ar 159.

4) Uzdošu Jums par katru cenu kavēt ienaidnieka virzišanos un noturēt līniju: Mochelas ezera ziemeļu gals, Orzeleka Z (Obkass), jo pretējā gadījumā mēs tiktu atgriezti.

5) Sakaru ar divīziju man pašreiz nav, un Kaminu ir pavēlēts turēt.

6) Jūsu ziņojumu esmu saņēmis.

13. 2. 45. pulksten 08.20.

Janums,

pulkvedis un pulka komandieris

Tai pat laikā uzdošu I bataljona komandierim majoram Lazduziedam pārvietot savu komandpunktu uz Vordelas ciemu un pārņemt aizstāvēšanās vadību ziemeļos no Mochelas ezera.

Plkst. 10.00 ienaidnieks atklāj spēcīgu prettanku lielgabalu un granātmetēju uguni pa Vordelas ciemu un mūsu ieņemtajām pozīcijām. 13. februārī plkst. 11.00 liela ienaidnieka kolonna, pārgājusi Kamionkas upi austrumos no Vitkavas, uzbrūk Vordelai no dienvidrietumiem. Tai pat laikā viens ienaidnieka bataljons prettanku lielgabalu un granātmetēju uguns atbalstā uzbrūk Vordelai arī no austrumiem.

Kad majors Lazduzieds kopā ar savu stābu sasniedz Vordelas ciemu, viņš atrod 1. un 4. rotu cieši piespiestu Vordelas-Bonštetas ceļam. Vācu 8,8 cm zenītbaterija savas pozīcijas atstājusi un aizbraukusi ziemeļu virzienā. Šī vācu baterija mana pulka iecirknī bija nostāvējusī visu kaujas laiku, bet, kaut arī tai municijas netrūka, pret ienaidnieku uguni atklājusi nebija. Baterijas komandieris savu rīcību motīvēja ar to, ka baterija norīkota tanku apkaļošanai un nedrīkstot savas pozīcijas priekšlaicīgi atklāt.

Zem ienaidnieka spiediena 4. rota ir spiesta atiet. Vēlāk tai pievienojas arī 1. rota. Nākošās pozīcijas I bataljona vienībām izdodas ieņemt meža malā, kas atrodas 3 km ziemeļos no Vordelas.

No jaunajām pozīcijām I bataljona komandieris redz, ka uz ziemeļiem pa ceļiem Gr. Cirkvica-Gērsdorfa un Grunava-Blūmfelde virzās lielāki ienaidnieka spēki. Lai vienības atkal nenokļūtu ielenkumā, bataljona komandieris abām rotām pavēl atkāpties uz Annafeldi, kur pozīcijas ieņem 15. divīzijas sapīeru bataljons. Divīzijas komandieris bataljonam pavēlējis atiet uz pulcēšanās vietu Klausfeldē.

13. februārī jau agri no rīta pār Kaminu gulstas visu ka-

libru artilērijas uguns. Pilsētas nomales mājas jau sagrautas, Kaminas rietumu malā vairākas mājas deg. Arī doktorāts, kuņģis atrodas II bataljona komandpunktā, ir sašauts un deg. Daži šāviņi trāpa arī pulka komandpunktā, pie kam smagi ievaino dižkareivi Līgotāju un vieglāk leitnantu Goperu.

Nu jau trīs bezgalīgi garas dienas mēs bez mazākās atpūtas esam saistīti izmisuma pilnā cīņā. Mani dēli ir pārsaluši un noguruši. Arī kritušo un ievainoto ziņā pulka zaudējumi ir smagi.

No sava novērošanas punkta es labi pārrēdzu pilsētas austrumu un dienvidu malu, bet pilnīgi segta paliek pilsētas rietumu mala. No pieredzes es tomēr zinu, ka vispareizākās ziņas iegūšu, ja kaujas lauku, kaut arī tikai neilgu laiku, varēšu novērot pats. Tādēļ kopā ar savu ziņnesi eju uz pilsētas rietumu malu, lai no kāda augstāka nama mēģinātu novērot kaujas norisi rietumu sektorā. Ejam pa šaurajām pilsētas ieliņām. Gandrīz visiem namiem logu stikli jau izbiruši. Šaurās ieliņās ir pilnas gruvešiem, dūmiem un kaļķainiem putekļiem. Vairākas vietās degošie nami mums pilnīgi nosprosto ceļu, un mēs liekam cauri svešiem pagalmiem un sagrautiem namiem. Nosvīduši un dūmiem nokvēpuši, beidzot sasniedzam pilsētas rietumu malu. Tur gandrīz visas mājas ienaidnieka artilērijas ugunī smagi cietušas. Pa pussagrautām kāpnēm es uzkāpju kādas mājas bēniņos un mēģinu apvidū saskatīt kā savu vienību, tā arī ienaidnieka pozīcijas. Ļoti labi redzu mācītājmuižas mūra ēkas, bet tur nav saskatāma ne mazākā kustība. Pēc neilga laika dažas ienaidnieka granātas sprāgst rietumos no šīs viensētas. Vadoties no šiem sprādzieniem, drīz vien saskatu arī strēlnieku bedres, bet to aizstāvji tomēr vēl nav redzami. Beidzot no vienas bedres paceļas kāda kaņavīra galva. Viņa seja ir pagriezta uz rietumiem. Tātad — par spīti ienaidnieka artilērijas un zālņu lielgabalu ugunij, mani vīri, kā redzams, vēl arvien sīkstī aizstāv savus ierakumus, kas samērā labi maskēti no priekšas un ienaidniekam tādēļ grūti saskatāmi.

Griežu tālskati vēl vairāk uz rietumiem un mēģinu saskatīt kustību ienaidnieka pusē. Bet viss apvidus ir kā izmiris. Vēl tikai šorīt Vitkavas virzienā aizgāja 15. divīzijas izlūku bataljons. Arī tas nekur nav manāms.

Ar saviem novērošanas rezultātiem neesmu apmierināts un,

atgriezies pulka stābā, izsūtu leitnantu Dumpi ar vienu 14. rotas vadu izlūkošanā Vitkavas virzienā, ar uzdevumu noskaidrot, kas noticis ar izlūku bataljonu.

Plkst. 10.00 ar motociklistu nosūtu ziņojumu divīzijas komandierim, norādot, ka ienaidnieks draud Kaminu pilnīgi ielenkt. Pulkam trūkst artilērijas pabalsta, kā arī smago kājnieku ieroču municijas. Lūdzu dot tālākus norādījumus. Motociklists atgriežas plkst. 11.00 un ziņo, ka Vordelu jau ieņēmis ienaidnieks un viņš uz divīzijas stābu vairs nav varējis tikt.

Reizē ar Vordelas ciema ieņemšanu ienaidnieka loks ap Kaminu pilnīgi noslēdzies, un es ar savu pulku esmu atkal liela ienaidnieka pārspēka ielenkts. Telefona sakarus ar divīziju ienaidnieka artilērijas uguns pārtraukusi jau no paša rīta. Tādēļ nosūtu ziņojumu divīzijai šifrētā veidā plkst. 12.00 pa radio. Uz šo ziņojumu plkst. 13.30 saņemu arī divīzijas atbildi: „Kaminu pavēlēts aizstāvēt, lai atvieglotu jau ievadīto tanku pretuzbrukumu. Ieņemts Festnicas ciems. Muncija izsūtīta.“ Radiogrammā minētais Festnicas ciems atrodas 10 km austrumos no Gr. Cirkvicas.

Plkst. 12.00 pavēlu 3. rotai atstāt pašreizējo pozīciju un ieņemt aizstāvēšanās pozīciju mežiņa ziemeļu malā, kas atrodas 1 km dienvidaustrumos no Vordelas ciema. Vēlāk 3. rotas komandieris man ziņo, ka Vordelas ciemu ieņēmuši apmēram 2 ienaidnieka bataljoni ar artilēriju.

Plkst. 13.00 saņemu ziņojumu no leitnanta Dumpja, ka daļa izlūku bataljona kaņavīru ieņem pozīcijas Kamionkas upes ziemeļu krastā, bet otra daļa atrodoties kaujā ar ienaidnieka spēkiem, kas pārgājuši Kamionkas upīti un virzās uz ziemeļaustrumiem. Sarunā ar ziņnesi arī noskaidrojas, ka, pretēji manai pavēlei, leitnants Dumpis izlūkošanā sev līdz paņēmis tikai 5 vīrus. Šis pulkā ir pēdējais ziņojums no drosmīgā vīrsnieka — viņš vairs neatgriezās.

Plkst. 13.00 sākas atkal ienaidnieka artilēriskā sagatavošana. Šajā artilērijas viesuļugunī vairs nav iespējams atšķirt atsevišķus sprādzienus, jo viss saplūst apdullinošā troksnī. Mazā pilsētiņa tinas dūmu un putekļu mākonī. Artilēriskajai sagatavošanai seko jauns spēcīgs kājnieku uzbrukums II bataljona labajā spārnā. 2., 6. un 7. rota atkāpjas un ieņem jaunas pozīcijas Kaminas rietumu malā.

Plkst. 14.00 nosūtu divīzijai jaunu radiogrammu: „Izlūku bataljons atkāpies Kamionkas ziemeļu krastā. Ienaidnieks uzbrūk Kamīnai no dienvidrietumiem. Trūkst municijas.“

8.

GRIEZ CEĻU, ĀZIĀT!

Ievērojot pulka kritisko stāvokli un necerot uz atbrīvošanu no ārpuses, nolemju, pretēji divīzijas pavēlei, no ielenkuma izlauzties, ņemoties arī visu atbildību par šādas rīcības sekām. Sakarā ar to, plkst. 15.00 dodu rakstisku pavēli par izlaušanos:

I — Izlaušanos izdarīt virzienā Vordela-Blūmfelde.

II — Spēku sadalījums:

- 1) Kaujas grupa majora Alksnīša vadībā:
II bataljons bez 8. rotas; tam piedalu 2., 3. un 13. rotu.
- 2) Galvenos spēkos vācu kapteiņa Noltes bataljons.
- 3) Arjergardā — 8. rota.

III — Izpildīšana:

1) Majora Alksnīša kaujas grupai izejas stāvokli uzbrukumam ieņemt līdz pulksten 17.45 mežiņa ziemeļu malā, kas 1 kilometru dienvidaustrumos no Vordelas ciema. Uzbrukumu sākt pulksten 18.00 gar ceļu Kamīna-Vordela. Pēc Vordelas ieņemšanas nodrošināt pulka cauriešanu šim ciemam:

a) austrumos — ieņemt ar ne mazāk kā vienu rotu pozīcijas Mochelas ezera ziemeļu galā;

b) rietumos — ieņemt pozīcijas ar vienu rotu Vordelas ciema rietumu galā, ar vienu rotu uzkalnus 700 metru dienvidos no Vordelas;

c) sedzošām rotām pulkam pievienoties pēc tam, kad 8. rota iziet caur Vordelu.

2) Kapteiņa Noltes bataljonam tagadējo pozīciju noturēt līdz pulksten 18.00; pēc tam atrauties no ienaidnieka un pēc tam pārgrupēties gājienam pie ceļa Kamīna-Vordela ar kolonnas galvu pie atsevišķās mājas, kas 0,5 kilometru ziemeļos no tilta. Gājienu sākt uz pavēli. Tagadējā pozīcijā atstāt aizklāju 2 vadu stiprumā.

3) 8. rotai un kapteiņa Noltes bataljona aizklājam tagadējā pozīcijā palikt līdz pulksten 18.15, pēc tam atrauties un pievienoties pulka galveniem spēkiem.

4) Pēc Vordelas ciema cauriešanas caurlaušanos turpināt

kapteiņa Noltes bataljonam, bet majora Alksnīša kaujas grupai sekot aiz tā apmēram 0,5 kilometra attālumā.

5) Es sekošu aiz 1. ešelona vienībām pa ceļu Kamina-Blūmfelde.

Pēcpusdienā ienaidnieks savus uzbrukumus Kaminai atkārtoti nepārtraukti. Līdz ko viens boļševiku uzbrukums atvairīts, tam uzmācīgi seko nākošais uzbrucēju vilnis. Dažbrīd man liekas, ka sarkanarmijas komandieři tišu prātu dzen savus vīrus mūsu ieročiem par mērķiem, lai mēs būtu spiesti nepārtraukti šaut un tā pēc iespējas ātrāk iztērētu municiju.

Plkst. 15.30 atkārtoti nosūtu divīzijai radiogrammu: „Ienaidnieks ieņēmis dzelzceļa staciju. Sasniedzis Kaminas dienvidu malu, kur apturēts. Divas rotas municiju izšāvušas.“

Īsi pirms plkst. 16.00 pulka komandpunktā ierodas izlūku bataljona komandieris majors Pomrēns un ziņo, ka izlūku bataljons mēģinājis izlauzties Blūmfeldes virzienā, bet uzdūries uz lieliem ienaidnieka spēkiem, kas ieņēmuši uzkalnus apmēram 1,5 km rietumos no Vordelas. Izlūku bataljons cietis smagus zaudējumus, atgriezies Kaminā un stājas manā pakļautībā.

Visi bataljonu komandieři atrodas vēl manā komandpunktā, kad plkst. 16.00 saņemu divīzijas radiogrammu: „Kaminu aizstāvēt. Par pilsētas atstāšanu nav armijas vadības rīkojuma“. Saņēmis šādu divīzijas pavēli, saprotu, ka mans pulks nolemts iznīcināšanai, jo, ielenktiem nenocietinātā pilsētā bez municijas un artilērijas atbalsta, mums nav ne mazāko izredžu šajā cīņā uzvarēt. Arī uz palīdzību no ārpuses nav ko cerēt. Tādēļ, par spīti divīzijas aizliegumam, es savu izlaušanās pavēli neatsaucu, bet, ievērojot majora Pomrēna ziņojumu, mainu to tikai sekojoši:

Pulkam izlauzties nevis virzienā uz Blūmfeldi, bet tieši uz ziemeļiem gar Kaminas-Bonštētenas ceļu. Majora Alksnīša kaujas grupai vēl papildus piedalu 15. divīzijas izlūku bataljona divas rotas. Majoram Alksnītīm pavēlu: pa labi no Kaminas-Bonštētenas ceļa uzbrukt ar izlūku bataljona 1. rotu, pa kreisi — Vordelas ciemam uzbrukt ar 2., 3. un 13. rotu; kreiso flangu nodrošināt 6. un 7. rotai leitnanta Piebalga vadībā un izlūku bataljona 2. rotai.

Plkst. 17.00 es divīzijai nododu radiogrammu: „Esam pilnīgi ielenkti. Municija izšauta.“ Šo radiogrammu mani sakarnieki

jau nodod kā aklo, jo divīzijas raidstacija vairs neatbild. Vēlāk noskaidrojas, ka divīzijas stābs savu komandpunktu Bonštetēnā atstājis īsi pirms plkst. 17.00. Reizē ar to aizgājusi arī divīzijas radiostacija. Attālums līdz divīzijas jaunajam komandpunktam bija par lielu, lai pulka mazā radiostacija (Gustav 5) varētu ar divīziju sastrādāties.

Nakts ir tumša, bet degošās Kaminas atblāzma un pa daļai vēl ar sniegu klātie lauki dod iespēju redzēt līdz apmēram 100 m attālumam.

Īsi pirms plkst. 17.00 cauri degošajai Kaminai iziet mana pulka II bataljons. Pulka stābs pilsētu atstāj plkst. 18.15 kopā ar sedzošajām vienībām. Atkāpjoties izpostām telefona centrāli un tiltu pār Kamionkas upi.

Uzbrukumu II bataljons sāk plkst. 18.00, virzoties biežā ķēdē pa labi un kreisi Kaminas-Bonštetēnas ceļam. Vordelas ciemā esošais ienaidnieks mūsu tuvošanos pamana tikai tad, kad vienības jau pievirzījušās pie ciema pirmajām mājām. Ienaidnieks vēltīgi mēģina pretoties. Ar rokas granātām iznīcinām vairākas ienaidnieka patšautenes, saņemam vairākus gūstekņus, iegūstam zirgus un pat kādu virtuvi. Visi ciema aizstāvji bēg rietumu virzienā.

Vēlāk, nopratinot gūstekņus, noskaidrojas, ka Vordelas ciemā atradies kāda ienaidnieka pulka komandpunkts, bet kāda baterija bijusi tikai 200 m ziemeļos no ciema. Tumsā pulka vienības šo bateriju nebija pamanījušas un pagājušas tai garām.

Kad pulka kodols izgājis cauri Vordelas ciemam, sedzošās vienības pievienojas gājiena kolonnai, izņemot 13. rotu. Saskaņā ar rakstveida doto pavēli, 13. rotas komandieris virsnieka vietnieks Dumpis pēc Vordelas ciema ieņemšanas ieņem pozīciju pie ceļa dakšas ciema rietumu malā. Rotas komandierim savlaicīgi nav paziņots, ka caurlaušanās virziens mainīts, un viņš palicis gaidām pulka cauriešanu. Apmēram plkst. 19.00 sākas ienaidnieka pretuzbrukums no rietumiem, rotu atspiež atpakaļ, bet tā saņem uguni arī no ciema austrumu malas. Sakarā ar to, rota atiet uz ziemeļiem un paslēpjas kādā šķūnī, kur paliek visu nākošo dienu. Pulkam rota atkal pievienojas tikai 15. februārī.

Tuvošanās gājiena iekārtā pulks turpina virzišanos Bonštetēnas virzienā. Kad kapteiņa Noltes bataljons sasniedzis Annafeldi, patruļas ziņo, ka apmēram 200 m priekšā ienaidnieks

ieņēmis pozīciju. Ievērojot apstākli, ka bataljons virzās tuvošanās gājiena iekārtā, pavēlu tam pāriet uzbrukumā ar vienu rotu pa labi, bet ar otru pa kreisi no Kaminas-Bonštetenas ceļa. Ienaidnieka karavīri, pamanījuši mūsu tuvošanos, nemaz nenogaida mūsu uzbrukuma sākumu, bet pamet savas pozīcijas un steigā atiet austrumu virzienā.

13. februārī plkst. 22.00 pulks sasniedz Bonštetenu, kur pozīcijas ieņem 15. divīzijas sapieņu bataljons. Bijušajā divīzijas komandpunktā vēl atrodas viens no divīzijas stāba sevišķu uzdevumu virsniekiem. Viņš man paziņo, ka plkst. 19.00 saņemta pavēle par Kaminas atstāšanu, bet viņš vairs nav varējis man to paziņot. Es klausos SS virsnieka vārdos, bet sirdī man tomēr paliek tumšas aizdomas, ka šoreiz SS vadība gribējusi mūs pamest Kaminā, lai mēs tur cīnāmies līdz nāvei vai arī krītam boļševiku gūstā.

Pēc nelielas atpūtas pulks caur Gr. Fencniku un Šlochavu (Schlochau) turpina gājieni uz 15. divīzijas pulcēšanās vietu Klausfeldē. Nakts ir tumša, un ceļš ir slapjš un dubļains. Arī mēs paši tikko esam iznākuši no smagas kaujas. Visas kauju dienas mūsu nervi bijuši sasprindzināti līdz pēdējam. Tagad iestājas atslābums. Mēs soļojam lēnām. Un nav jau arī kurg steigties, jo arī jaunajā novietojumā mūs nekas labs negaida.

Kad pulka kolonnas galva sasniegusi Firšavas (Firschau) staciju, no priekšgrupas man ziņo, ka pie skolas kāds vācu leitnants, draudot ar nošaušanu, priekšgrupas karavīriem atņēmis visus ieročus. Kad kolonnas galva sasniedz skolu, apturu gājieni un eju noskaidrot ieroču atņemšanas iemeslus. Izrādās, ka skolā atrodas kāds iecirkņa komandants (Ortskommendant). Pēc ļoti asas vārdu maiņas šis aizmugures varonis beidzot ir spiests visus ieročus maniem vīriem atkal atdot. Šķiroties ieteicu viņam savu varonību pierādīt frontē, bet nevis šeit, dziļi armijas aizmugurē. Vēlāk izrādās, ka ieroči atņemti vairākiem pulka karavīriem, kas kaut kādu iemeslu dēļ atdalījušies no pulka kodola.

Pēc šī starpgadījuma turpinām atkal gājieni un 14. februārī plkst. 03.00 beidzot sasniedzam Klausfeldi. Ir vēl dziļa nakts, kad netīri un noguruši ierodamies ciemā. Lai gan šajā rajonā novietojies viss divīzijas stābs ar visām apgādes vienībām, par mana pulka sagaidīšanu un novietojuma ierādīšanu neviens tomēr nav domājis. Vai pulkam jāpaliek šeit vai jāiet

tālāk, to man arī neviens nevar pateikt, jo divīzijas komandieris un tāpat stāba priekšnieks esot noguruši un guļot. Pulka vienības izvietojas, kā nu pagadās, pa šķūņiem un kūtsaugšām.

15. divīziju šo Kaminas kauju laikā arvien vēl komandēja nevarīgais oberfirers Akss, bet par stāba priekšnieku figūrēja leitnants Pāpe — pavisam jauns virsnieks bez kaut kādām militārām zināšanām un arī bez piedzīvojumiem. Mūsu divīzijas stābs kaujas laikā vienības tādēļ arī nevadīja, bet vienkārši veģetēja mana pulka aizmugurē.

Šo Kaminas kauju dižkareivis H. Magrics (Ēriks Sala) apraksta šādi:

VĒLREIZ CAURI ELLEI...

Īsas šķiet atpūtā aizvadītās dienas, bet pienākums no jauna sauc doties ciņā, jo vēl arvien ienaidnieka draudi nesamazinās. Jau sarkanie taustekļi tiecas Pomerānijā, cenzdamies uztipt savu verdzisko jūgu un drūmo ēnu pār Pomerānijas mitekļiem. Dūc atkal smagās mašīnas, līgodamās pa dubļainu lauka ceļu, pa kuŗu mēs dodamies uz Kaminu. Atpakaļ uz to pašu vietu, kur bijām pirms pāris nedēļām isā nakts atpūtā. Ar šo dienu mēs sāksim sarga pienākumus par šo vietu. Pa ceļu mums pretim ligo smagas zemnieku ores. Tur bēgļu gaitās dodas Pomerānijas iedzīvotāji. Slepas asaras lakatiņā slauka sievas, raud bērni saltumā un vējā. Posts viņus pavada tālajā ceļā. Vēl daži kilometri, un mēs esam atkal pāri Pomerānijas robežai un nostājamies tās pievārtē kā sargi. Aizvadītās ciņu dienas nav iespējušas salauzt mūsu ticību un aplusināt varoņu garu. Tas šai laikā vērtiesies vēl lielāks, jo kauju pieredze darijusi virs par kaujas vilkiem, kam bailes nav vairs pat no paša velna.

„Vienai ellei mēs izgājām cauri, gan iziesim arī citām,“ smejas vīri, ieņemdami jaunās pozīcijas, tad, delnās iespļāvuši, sāk cītīgi izveidot pozīcijas, jo ikviens zina, ka katrs aizsegs ļoti noder. Čaklā darbā aizsteidzas stundas, tad sākas gaidīšana, kas neieilgst, jo boļševiki pēdējā laikā neliek vairs uz sevi ilgi gaidīt. Rodas pirmās sadursmes. Rodas Kaminas sargiem darbs.

Un atkal no jauna sākas smagas kauju dienas. Stundām ilgi ienaidnieks plosa zemi, cenzdamies salauzt vīru drosmi un spītību. Vilnis pēc viļņa tanku atbalstā brāžas pret pilsētu, bet pilsētas sargi stāv modri savos posteņos, atvaira un iztur. Viņu sejas nav ne mazākās baiļu izpausmes, jo baiļu viņi sen vairs nepazīst.

Un kaut gan pilsēta sen jau atrodas zem ienaidnieka granātu lietus, tak tanī vēl arvien atrodas pulka komandpunkts, kur ik minūti nāk un iet ziņneši, atnesdami ziņas no ciņu vietām. Mierīgs kā arvienu pie tālruņa dežūrē pats pulka komandieris, sīki atzīmēdams kartē katru pārmaiņu frontes iecirknī.

„Pulkveža kungs, ienaidnieks apiet pilsētu un draud mūs ielenkt,“ steidzīgi ziņo rotas komandieris.

„Jūsu rotas ieņem tā pozīcija jānotur līdz vakaram,“ ir lakoniska atbilde, un pulkveža mierīgajā sejā nemainās ne vaibsts.

Klusums ir lielajā telpā. Tikai pulkstenis monotoni tikš. Laiku pa laikam pulkvedis paveras stundena mierīgajā gaitā, tad atkal viņa skats pārstaigā karti. Kāda prettanku granāta trāpa tieši komandpunktā. Ienaidnieks iesācis sataustīt mūsu vienību dzīvības nervu, mēģinādams to paralizēt. Šis mājas miers nav izpostāms ar granātām un pārspēku. Vēl jāiztur līdz vakara stundai, kad iesāks krēslot, lai tad, tumsai iestājoties, varētu atstāt pilsētu. Vēl pāris stundu, tad ienaidnieka plāns ielenkt latvju cīnītājus — tiks atkal izjaukts.

No jauna mūsu vienības dodas triecienā, atsit desmitkārtīgas ienaidnieka masas, kas islaicīgi paspējušas ielauzties pilsētas rietumu malā. Uz lauka paliek desmitiem ienaidnieka kritušo, pārējie steigā metas bēgt. Deg un liesmo ienaidnieka tanki, mezdami sārtu atblāzmu pret vakarīgajām debesīm. Sāk jau krēslot. Ielas apgaismo degošo māju liesmas, bet ap pilsētu sāk trīsulot raķetes, spindz simti uguns bišu. Šaurs loks apjož sargus, cenzdamies ik mirkli sašaurināties. Un tālu abos flangos no šī loka ir iesūcies ienaidnieks, ieslēgdams arī mūsu vienīgo atiešanas ceļu.

Jau satumst. Tikai pašā pilsētā ir gaišs kā dienā. Ātri šim gaismas lokam izvīzās cauri mūsu vienības, tad sāk gājienu pa ceļu laukā no šī šaurā loka, kuņā trīs dienu ilgās un grūtās cīņās mūsu vienības darijušas ne tikai kā varoņdarbus vien, bet darijušas pat brīnumus. Vīrs te stāvējis pretī divdesmit, bieži pat trīsdesmit vīriem. Šais dienās ap pilsētu atmatas pārvērstas arumos un pilsētas nomales nami drupu kaudzēs; tikai varoņu gars nav noslāpēts un iznīcināts. Spītīgais, nesalaužamais latvju kaņavīrs vēl iet augsti paceltu galvu.

Un šo vīru priekšgalā soļo sirmāis pulkvedis. Viņa sejā ir parastais miers un šoreiz, šķiet, arī zobgalīgs smaids, jo vēlreiz iziets cauri ellei.

14. februāra vakarā visus pulka un bataljonu komandierus sapulcina divīzijas stābā, jo 15. divīziju no oberfirera Aksa pārņem oberfirers Burks (Burk). Par divīzijas stāba priekšnieku (Ia) nozīmēts šturmbanfirers Kops (Kopp). Savā atvadrunā oberfirers Akss izsakās, ka divīzija neesot pildījusi uz to liktās cerības, vienības bieži vien patvaļīgi atstājušas kaujas lauku, ar to demoralizējot un bieži aizraujot sev līdz arī vācu armijas vienības. Daudzi kaņavīri esot pametuši savas vienības un tagad klistot pa aizmuguri un laupot.

Daudz ko esmu no šī miegainā vēca sagaidījis, bet šādu bezkaunību gan neesmu paredzējis. Savu nemākulību un nespēju

vadīt divīziju viņš tagad grib attaisnot, uzveļot visu vainu ne-veiksmēs latviešu karavīriem.

Jaunā divīzijas komandiera apsveikšanas runa ir barga un pilna atklātiem draudiem. Šāds iepriekšējo kauju novērtējums latviešu virsniekos izsauc drūmu un naidīgu noskaņojumu. Arī es kā viens no vecākajiem latviešu virsniekiem jūtos rupji apvainots. Pieteicu divīzijas komandierim Burkam, ka par divīzijas vadību un kaujas darbību esmu citādos ieskatos un lūdzu vārdu. Laikam nojaušot, ka mana atbilde varētu būt nepatīkama vecajam Aksam, oberfirers Burks paziņo, ka sanāksme beigusies, bet manus ieskatus viņš labprāt gribot dzirdēt, kādēļ ieaicina mani savā kabinetā.

Kad esam iegājuši kabinetā, asā veidā atgādinu oberfireram Aksam, ka mans pulks bijis trīs reizes ielenkts, bet nevis pulka vainas dēļ, bet gan tāpēc, ka mans pulks ir uzdevumu pildījis un palicis savā vietā, kamēr kaimiņi — vācu vienības pa labi un pa kreisi — arvien ir mani atstājuši. Atgādinu viņam 51. vācu kājnieku pulka atkāpšanos pie Jastrovas, tāpat 4. tanku korpusa atiešanu pie Kaminas. Oberfirers Akss sāk neveikli taisnoties, cenšas pierādīt, ka es viņa runu esot pārpratis, un beigās sāk slavēt manu rīcību un personīgo drosmi.

Iespējams, ka šīs sarunas rezultātā, vismaz ārēji, divīzijas komandiera pavēle par divīzijas vadības pārņemšanu iznāca jau daudz pieklājīgāka:

15. Waffen-Gren.-Div. d. SS
(lett. Nr. 1)
Kommandeur

Div. Gef. Std., den 17. 2. 45.

Tulkojums

15. WAFFEN-GREN.-DIV. DER SS (LETT. NR. 1)

KARĀ BIEDRI

Ar 15. 2. 45. reichsfirers-SS man uzdevis divīzijas vadību. Es priecājos par šo uzdevumu un jo sirsnīgi sveicu virsniekus, instruktorus un kareivjus.

Divīzija savās līdzšinējās cīņās uzrādījusi īsti labus panākumus. Vandsburgas, Immenheimas un Nakeles kauju dienas ir sevišķas dienas, kurās divīzijai izdevies savus karogus apvīt lauriem. Ja vēlākajās cīņu dienās divīzija cīnījās vairāk vai mazāk laimīgi, tad tam ir savi sevišķi iemesli. To plašāk pārspriest neatļauj pašreizējais stāvoklis.

Kaŗa biedri! Mūsu acu priekšā ir viens liels mērķis, proti, boļševisma iznīcināšana. Šim mērķim divīzijai vēl vairāk nekā līdz šim jārod iekšēja stāja. Ikvienam no mums — vienalga, vai tas virsnieks, instruktors vai kareivis — jāuzņem kopsolis. Nekas nevar mūs satricināt, nekas izsist no dvēseles līdzsvara. Mēs pieliksim visu savu godkāri, lai sasniegtu to pašu, ko mūsu otrā divīzija — 19. Waffen-Gren.-Div. der SS (lett. Nr. 2), kas cīnās pret to pašu boļševismu un guvusi sev slavu, kuŗu Jūs, mani kaŗa biedri, sev vēl gūsit.

Kareiviska godkāre, kareiviska uzstāšanās un uzvešanās, nešaubīga uzticība un ticība Vadonim ir līdzekļi, kas ved pie uzvaras.

Mūsu sauklis paliek kā līdz šim:
„Ticēt un cīnīties!“

Sadalījums: līdz rotai.

Tulkots pareizi: W-Obersturmführer.

Originālu parakstījis

Burk,

SS-Oberführer und Divisionskommandeur

9.

ATKAL DOBRINKAS UPES KRASTOS

14. februārī saņemu pavēli par pulka novietošanu Klausfeldes-Bušvinkelas rajonā. Pulka komandpunkts iekārtojams Lindenbergas virsmežniecībā. Pulks skaitās rezervē, un, saskaņā ar pavēli, mums jāizlūko un jānoorganizē aizmugures pozīcijas uz vispārējās līnijas Damnicera mežs — Kristfelde.

Pēc šo pozīciju izlūkošanas mani vīri naski vien ķeŗas pie izbūves darbiem. Visumā jaunās pozīcijas atrodas samērā sausā priežu mežā. Sniegs ir jau nokūsis, un mežs pavasaŗa vēsmas pilns. Darba rīku mums ir ļoti maz. Vīri strādā maiņās un reizē ar to meža aizsegā bauda tik ilgi gaidīto atpūtu. Apstaigājot darba grupas, es bieži vien visus savus dēlus atrodu mierīgi atpūšamies. Tās paŗas nedaudzās lāpstas, atslietas pret priedēm, kaltējas pavasaŗa saulē. Mani tas tomēr ne mazākā mērā vairs neuztrauc. Šie vīri kopā ar mani bijuši Jastrovā, Fledernā un tikko kopā esam izlauzuŗies no Kaminas. Šo atpūtu viņi jau sen ir nopelnījuŗi. Lai viņi nu to arī bauda, izmantojot meža aizsegu.

pulku komandpunktos, vai viņiem nodotās pavēles, ar savu personu piedaloties cīņā, nepilda līdz pēdējai patronai, tiks notiesāti lauka kara tiesā.

2) Instruktori un kareivji, kas kaujas darbības laikā, pretēji pavēlei, dodas uz aizmuguri, atteicas paklausīt, aizsviež savus ieročus, apzināti ļauj tos sev atņemt vai tiem pazust, tiks notiesāti lauka kara tiesā.

3) Kas laupa vai posta vai grauj svešu īpašumu, tiks nošauts, saskaņā ar 13. 2. 45. reichsfirera-SS pavēli.

4) Divīzijas locekļus, kas nav pildījuši pienākumu, kā norādīts punktos 1 un 2, attiecīgajam komandierim nekavējoties jānosūta uz divīzijas stābu.

Divīzijas locekļus, kas noziegušies, kā minēts 3. punktā, attiecīgajam komandierim nekavējoties jāliek nošaut, tajā pat laikā isi ziņojot divīzijai.

Originālu parakstījis

Burk,

SS-Oberführer und Divisionskommandeur

Sadalījums: līdz rotai.

Pēc iepazīšanās nepatstāvīgos bataljonus un rotās jāiznīcina, rakstiski ziņojot Div. Ia.

Tulkots pareizi:

W-Obersturmführer

Šo pavēli jo silti apsveic etapu un iecirkņu komandanti, kam tagad pavežas jo plašas iespējas attaisnot savu bezdarbību un atrašanās frontes aizmugurē. Sakarā ar to, sākas vispārēja latviešu karavīru arestēšana. Nāk priekšā vairāki gadījumi, kad arestē manus ziņnešus, patruļniekus u. t. t.

Par šīm nebūšanām iesniedzu divīzijas komandierim divus ziņojumus un piesolu dažus man tuvāk esošus arestētājus pašus „ietupināt“. Sakarā ar šādu manu noteiktu rīcību, latviešu karavīru arestēšana pulka rajonā izbeidzas.

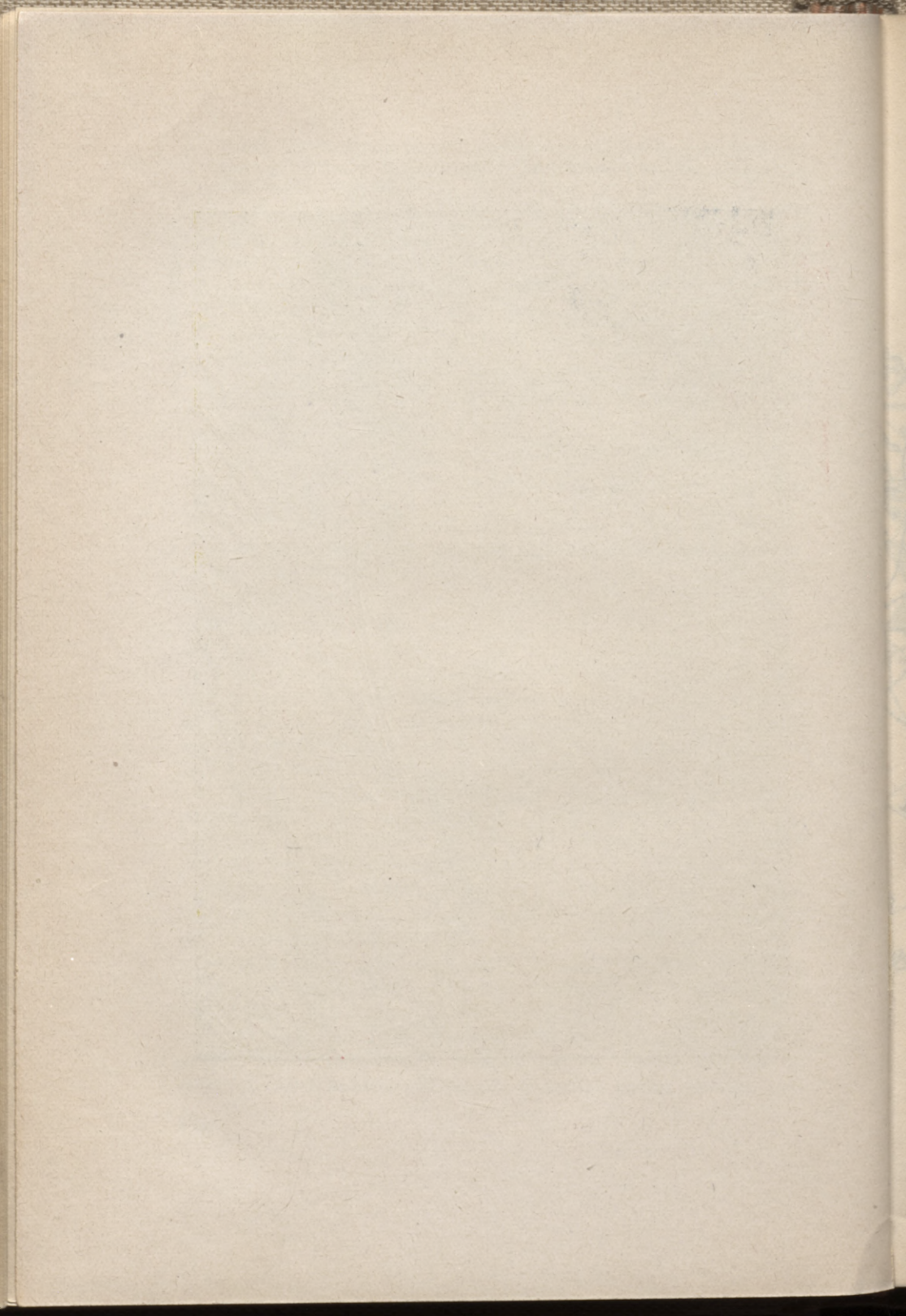
Kaut arī es paredzu, ka ienaidnieks divīziju atkal un atkal ielenks, tomēr mana un visu manu vīru pārliecība ir, ka mēs sev ceļu atbrīvosim.

Raizes man sagādā mana pulka III bataljons. Tas vēl arvien atrodas Rietumprūsijas apmācību laukumā Tuškovas ciemā. Ir jābaidās, ka ienaidnieks tam jau tuvākajā nākotnē var pilnīgi atgriezt atkāpšanās ceļu uz rietumiem. Sakarā ar smagajiem zaudējumiem iepriekšējās kaujās, pulka vienībās ir liels cilvēku trūkums. Tā uz 23. februāri pulka frontes vie-

Ezermalas bunkurs

STPCLIE 44

nībās skaitās 39 virsnieki, 200 instruktoru un 1171 kareivis.

Braucu uz divīzijas stābu, lai iegūtu cilvēku papildinājumu. Šo jautājumu vēlos atrisināt tā, lai jau tuvākajās dienās III bataljons pievienotos pulkam. Divīzijas komandieris manam ierosinājumam arī bez ierunām piekrīt un jau nākošajā dienā nosūta vienu divīzijas stāba virsnieku uz Sofienvaldi. Pēc tā atgriešanās divīzijas stāba priekšnieks mani informē, ka pavēle ir nosūtīta un visas Rietumprūsijas apmācību laukumā esošās vienības jau tuvākajās dienās ieradīšoties pie divīzijas. Šo informāciju man sniedz tik pārlicinošā tonī, ka man nerodas ne mazākās šaubas, un es tai arī noticu.

Nekad tomēr šis mana pulka III bataljons vairs neatgriezās. Dažus no šī bataljona kaņavīriem es sastapu tikai pēc kapitulācijas Cedelghemas gūstekņu nometnē.

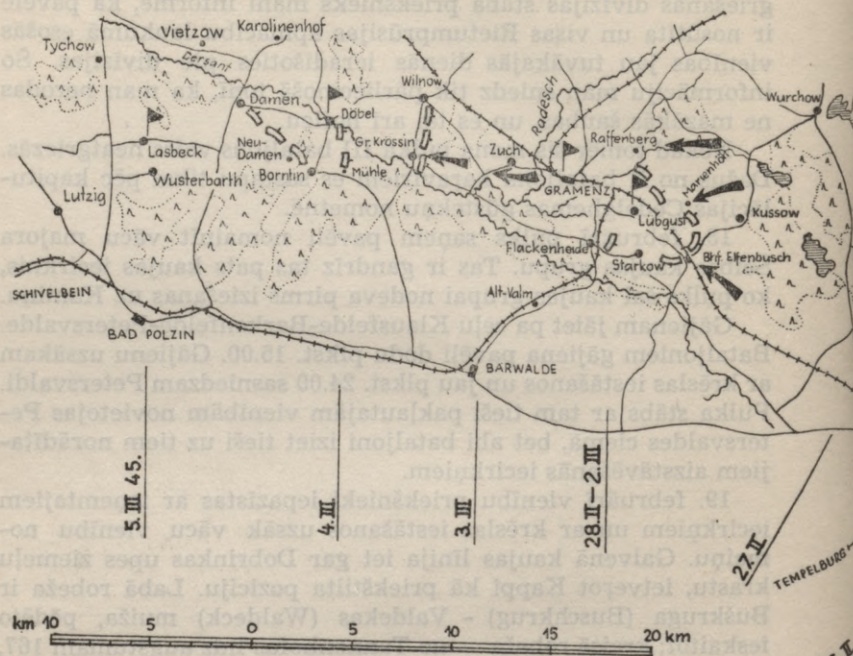
18. februārī pulks saņem pavēli nomainīt vācu majora Šeibes kaujas grupu. Tas ir gandrīz tas pats kaujas iecirknis, ko pulks šai kaujas grupai nodeva pirms iziešanas uz Kaminu.

Gājienam jāiet pa ceļu Klausfelde-Barkenfelde-Petersvalde. Bataljoniem gājiena pavēli dodu plkst. 15.00. Gājienu uzsākam ar krēslas iestāšanos un jau plkst. 24.00 sasniedzam Petersvaldi. Pulka stābs ar tam tieši pakļautajām vienībām novietoja Petersvaldes ciemā, bet abi bataljoni iziet tieši uz tiem norādītajiem aizstāvēšanās iecirkņiem.

19. februārī vienību priekšnieki iepazīstas ar ieņemtajiem iecirkņiem un ar krēslas iestāšanos uzsāk vācu vienību nomainīšanu. Galvenā kaujas līnija iet gar Dobrinkas upes ziemeļu krastu, ietverot Kappi kā priekštilta pozīciju. Labā robeža ir Buškruga (Buschkrug) - Valdekas (Waldeck) muiža, pēdējo ieskaitot; kreisā robeža — no Tannenhofas līdz augstumam 167, abus punktus ieskaitot. Labo iecirkni ieņem II bataljons ar komandpunktu Pricenvaldē, bet kreiso I bataljons, kuŗa komandpunkts atrodas Rozenfeldē. Pulka rezervē paliek 13. un 14. rota Petersvaldes rajonā.

Frontē ienaidnieks izturas mierīgi, un tikai pa retam tā traucējošā uguns gulstas pa mūsu pozīcijām un piegādes ceļiem. Dienas laikā upes pretējā krastā nav novērojama ne mazākā kustība, tikai naktīs tālumā dzirdami atsevišķi šāvieni. Gandrīz katru nakti pāri frontei mazās grupiņās nāk vācu kaņavīri. Pēc viņu izteicieniem, vairāku vācu divīziju atliekas — apmēram 20.000 kaņavīru ienaidnieks ielencis pie Šneidemīles

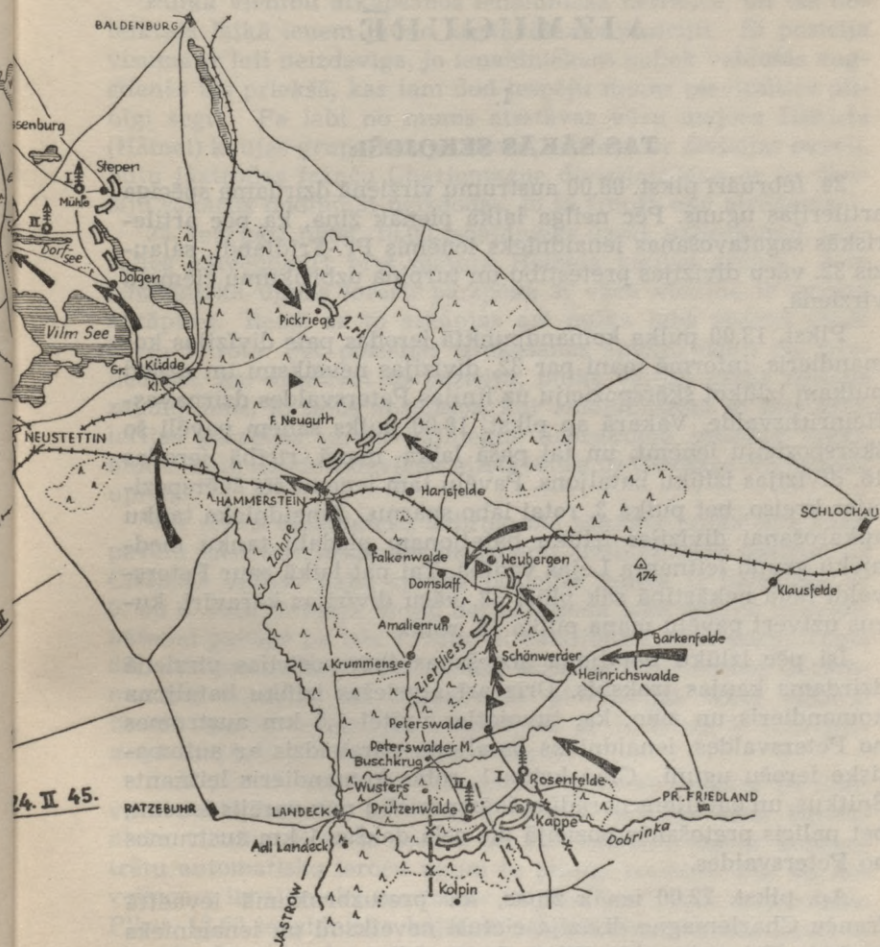
(Schneidemühl). No armijas vadības bijis pavēlēts pilsētu aizstāvēt līdz pēdējai patronai. Arī ielenkto spēku komandieris nav bijis spējīgs noorganizēt izlaušanos. Ielenktie kaņāvīri pilsētu aizstāvējuši vairākas dienas, bet pēc tam, kad visa muni-
cija bijusi izšauta, viņu pretestība salauzta. No pilsētas aizstāv-
jiem ļoti daudzi krituši, bet lielākā daļa padevusies gūstā.

SCĒMA No. 16.

ATKĀPŠANĀS POSMA
PETERSWALDE - DOMSLAFF - HAMMERSTEIN - SPARSEE
LÜBGUST - DÖBEL - WUSTERBARTH

Šos frontes pārnācējus mēs uzņemam kā mīļus viesus un dodam tiem iespēju atkopties un atpūsties. Klausoties šo vācu kaņāvīru pārdzīvojumu un ciešanu stāstā, arī visiem maniem vīriem kļūst skaidrs, ka tikai vēl pirms nedēļas mēs atradāmies līdzīgā stāvoklī — ielenkti un visu atstāti, bet ar noteiktu rīcību un drosmi mēs izlauzāmies un esam atkal brīvi.

DZILI IENAIDNIEKA AIZMUGURĒ

1.

TAS SĀKĀS SEKOJOŠI:

24. februārī plkst. 08.00 austrumu virzienā dzirdama spēcīga artilērijas uguns. Pēc neilga laika pienāk ziņa, ka pēc artilēriskās sagatavošanas ienaidnieks ieņēmis Pr.-Frīdlandi, salauzis 32. vācu divīzijas pretestību un turpina uzbrukumu ziemeļu virzienā.

Plkst. 13.00 pulka komandpunktā ierodas pats divīzijas komandieris, informē mani par 32. divīzijas neveiksmi un uzdod pulkam izlūkot šķērspozīciju uz līnijas Petersvaldes dzirnavas-Heinrichsvalde. Vakarā ap plkst. 18.00 pulks saņem pavēli šo šķērspozīciju ieņemt, un tai pašā laikā manā rīcībā ierodas 15. divīzijas izlūku bataljons. Pavēlu tam ieņemt šīs šķērspozīcijas kreiso, bet pulka 3. rotai labo spārnu. Ienaidnieka tanku apkaņošanai divīzijas izlūku bataljonam piedalu tanku mednieku grupu leitnanta Lejas vadībā. Tai pat laikā caur Petersvaldi lielā nekārtībā sāk plūst 32. vācu divīzijas kaņavīri, kurus uztvert pavēlu mana pulka 13. rotai.

Īsi pēc izlūku bataljona aiziešanas šķērspozīcijas virzienā dzirdams kaujas troksnis. Drīz arī atgriežas izlūku bataljona komandieris un ziņo, ka, tuvojoties upītei 1,5 km austrumos no Petersvaldes, ienaidnieks bataljonu pārsteidzis ar automātisko ieroču uguni. Cīņā kritis 1. rotas komandieris leitnants Šnitkus, un bataljons norādīto šķērspozīciju nav varējis ieņemt, bet palicis pretošanās pozīcijā pie ceļa dakšas 1 km austrumos no Petersvaldes.

Ap. plkst. 22.00 ienāk ziņas, ka pretuzbrukumā ievadītā franču Charlemagne divīzija cietusi neveiksmi un ienaidnieks ieņēmis Heinrichsvaldi. Plkst. 24.00 pulks saņem atkāpšanās

pavēli. Saskaņā ar to, pulkam jāatkāpjas un līdz rīta gaismai jāieņem jauna aizstāvēšanās pozīcija uz līnijas Šēnverderas muiža (Schönwerder) - augstums 174. Pavēlu vienībām pašreizējo pozīciju aizstāvēt līdz plkst. 02.00, bet pēc tam atkāpties un līdz plkst. 09.00 ieņemt jauno aizstāvēšanās pozīciju. Aizklāju lieku pašreizējā pozīcijā atstāt līdz plkst. 04.00.

Pulka vienību atkāpšanos ienaidnieks netraucē, un tās no teiktajā laikā ieņem jauno aizstāvēšanās pozīciju. Šī pozīcija visumā ir ļoti neizdevīga, jo ienaidniekam paliek valdošās augstienes tās priekšā, kas tam dod iespēju mums pievirzīties pilnīgi segti. Pa labi no mums aizstāvas vācu majora Hemela (Hämel) kaujas grupa, bet pa kreisi, saskaņā ar divīzijas pavēli, būtu jāatrodas franču Charlemagne divīzijai. Man ar šo divīziju sakarus nodibināt neizdodas, jo tā frontē nav atrodamā.

25. februārī plkst. 10.00 ienaidnieks uzsāk uzbrukumu, vēroties galvenokārt pret majora Hemela kaujas grupu. Zem ienaidnieka uguns ieroču pārspēka šī vācu vienība ir spiesta atkāpties. Reizē ar to atkāpjas arī pulka labā spārnā esošā 5. un 7. rota. Pēc pozīcijas izlūkošanas apvidū nāku pie pārliecības, ka, aizstāvot šo pozīciju, pulks veltīgi cietīs smagus zaudējumus, jo šajos apstākļos, kur ienaidniekam ir liels artilērijas pārspēks un tā kājniekus uzbrukumā atbalsta tanki, mums būtu daudz izdevīgāk aizstāvēties uz Cīrflīsas (Zierfliess) upītes.

Vēl pirms ienaidnieka uzbrukuma sākuma pulka iecirknim pavēlu vienībām atkāpties un ieņemt aizstāvēšanās pozīciju uz Cīrflīsas upītes. Labā spārnā pozīcijas ieņem II bataljons ar 5. un 8. rotu pirmajā līnijā, bet bataljona labā spārna nodrošināšanai pakāpē pa labi 7. rota. Šī bataljona 6. rota pārpratuma dēļ, atkāpjoties no Pricenvaldes, atgājusi Krummenzē (Krummensee) virzienā un bataljonam pievienojas tikai vakarā. Kreisā spārnā novietoja I bataljons ar 1., 2. un 3. rotu pirmajā līnijā, bet 4. rota paliek rezervē.

Drīz pēc šīs pozīcijas ieņemšanas 5. rotas iecirknī pa Šēnverderas-Domslafas ceļu slēgtā iekārtā tuvojas kāda ienaidnieka vienība. Rota to pielaiž uz 100 metriem, tad ar koncentrētu automatisko ieroču uguni to pilnīgi iznīcina. Pēc šīs neveiksmes ienaidnieks tuvošanos turpina jau daudz uzmanīgāk. Plkst. 12.00 ienaidnieka kājnieki sāk uzbrukumu, bet pulks to atvairā. Ienaidnieks tomēr neatlaižas un pēcpusdienā uzbru-

kumu atkārtoti artilērijas uguns atbalstā. Vietām pat vairākas reizes rodas kritisks stāvoklis, bet, savlaicīgi ievadot kaujā rezerves, pulks ieņemto aizstāvēšanās pozīciju notur. Neguvis sekmes frontālā uzbrukumā, ienaidnieks izmanto spraugu, kas radusies, franču Charlemagne divīzijai patvaļīgi atstājot savu iecirkni, un uzsāk pulku apiet no ziemeļiem. Lai nodrošinātu pulka ziemeļu flangu, uzdošu 1. rotai ieņemt šķērspozīciju pakāpē pa kreisi un ziņoju par to arī divīzijas komandierim. Uz viņa pavēli pulka ziemeļu flangā kādu laiku pozīcijas ieņem arī divīzijas sapieņu rota, bet tad tā saņem jaunu rīkojumu un pāriet uz Amalienrūes (Amalienruhe) rajonu.

Ienaidnieks, plašā lokā apejot pulka aizstāvēšanās pozīciju, sasniedz Neubergenu un, ieņēmis uzkalnu 1 km austrumos no Domslafas muižas, ar savu automatisko ieroču uguni sprosto Šēnverderas-Domslafas ceļu. Plkst. 21.00 no divīzijas pienāk pavēle par atkāpšanos. Saskaņā ar to, pulkam uzdots atrauties no ienaidnieka, atkāpties un ieņemt jaunu aizstāvēšanās pozīciju uz vispārējās līnijas Falkenvalde-Hansfelde. Pulka saimniecības vāzumi kapteiņa Akermana vadībā jau dienā aizbraukuši uz Domslafu, bet pie pulka komandpunkta Šēnverderas mežniecībā atrodas bataljonu un rotu ieroču pajūgi. Lai tie nebūtu jāpamet ienaidniekam, jāatbrīvo ceļš. Tāpēc abu bataljonu stābu brīvājiem vīriem pavēlu ienaidnieku atsviest no uzkalna, kas atrodas 1 km austrumos no Domslafas, un noturēt uzkalnu, kamēr pulks pagājis tam garām. Šo bataljonu stābu uzbrukumam atbalstīt uzdots arī stāba rotai, kas jau atrodas Domslafā. Ienaidnieks ieņemto uzkalnu tomēr sīvi aizstāv, un bataljonu stābu vīru uzbrukums nesekmējas. Tādēļ pavēlu 1. rotas komandierim leitnantam Bonapartam pārņemt visa uzbrukuma vadību un ar savu rotu uzkalnu ieņemt. Straujā uzbrukumā 1. rota salauž ienaidnieka pretestību un uzkalnu ieņem.

No netālās mežmalas sekoju kaujas gaitai. Pulks, atskaitot sedzošās vienības, jau stāv gājiena kārtībā — mežā uz ceļa. Un līdz ko uzkalna virsotnē gaisā uzvijas zaļa raķete, kas nozīmē „Mēs esam šeit“, vedu pulka kolonnu ātrā gaitā Domslafas virzienā. Kopā ar dažiem stāba virsniekiem eju nelielu gabalu pulkam pa priekšu. Kad jau tuvojamies tikko ieņemtajam uzkalnam, divi kaņavīri ved mums pretim kādu ievainoto. Sākumā tumsā to pat nepazīstu, bet, pieejot pavisam klāt, redzu, ka ievainotais ir leitnants Bonaparts. Viņš ir dros-

mīgākais un izveicīgākais pulka virsnieks, un viņa ievainošana mani smagi nomāc. Nekavējoties pasaucis savu automašīnu, kas seko mums nelielā attālumā, iesēdinu tajā ievainoto un vedu uz Domslafu, kur jābūt pārsienamajam punktam. Ceļš ir nelīdzens un daudzu granātu bedrņu izroboots. Mašīnai svaidoties, ievainotais sūdzas par asām sāpēm vēderā, tādēļ, par spīti ienaidnieka granātmetēju sprostugunij, kas vēl arvien gulstas pār ceļu, braucam lēnā gaitā, lai neradītu satricinājumus. Sasnieguši Domslafu, nododam ievainoto pārsiešanas punktā. Lūdzu ārstu-leitnantu Plakanu viņu pārsiet un arī nekavējoties evakuēt. Pēc ievainotā pārsiešanas ārsts man piesaka, ka granātas šķemba viņu ķērusi cirksnī, bet ievainojums nav smags. Tādēļ atvados no ievainotā virsnieka labā ticībā, ka jau pēc dažām nedēļām viņš būs atkal vesels.

Liktenis tomēr bija lēmis citādi. Liekas, transporta grūtību dēļ, ko radīja vācu armijas nepārtrauktā atkāpšanās, leitnants Bonaparts bija miris kādā lauka lazaretēs transportā.

2.

LEITNANTA BONAPARTA PĒDĒJĀ KAUIJA

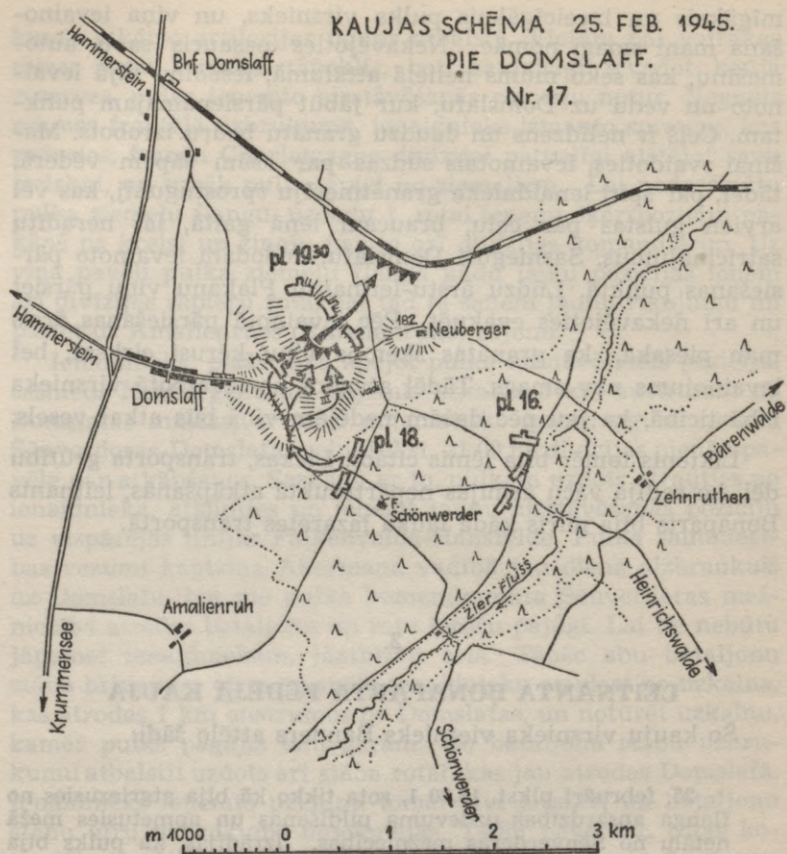
Šo kauju virsnieka vietnieks Banders attēlo šādi:

25. februārī plkst. 18.00 1. rota tikko kā bija atgriezies no flanga apsardzības uzdevuma pildīšanas un apmetusies mežā netālu no Šēnverderas mežniecības. Izrādījās, ka pulks bija atkal ielenkts. Ieņemot uzkalnu, kas atradās 120 metru austrumos no ceļa Šēnverdera-Domslafa, ienaidnieks ar savu granātmetēju un automatisko ieroču uguni šo ceļu pilnīgi sprostoja. Ceļa atbrīvošanu pulkvedis uzdeva mūsu rotai. Pēc uzkalna ieņemšanas mums vajadzēja to noturēt, kamēr visas pulka vienības paiet garām. Lija lietus kopā ar sniegu. Rotai izejot pildīt doto uzdevumu, bija jau dziļa krēsla. Kad bijām nogājuši apmēram 1 km, sastapām II bataljona stāba kaņavīrus. Leitnants Ždanovskis mūs informēja, ka ienaidnieks uzkalnā atrodies jau vairākas stundas un ar automatisko ieroču uguni sprosto ceļu abos virzienos. Pa ceļu gulstoties arī ienaidnieka granātmetēju uguns, bet paši granātmetēji pozīciju ieņēmuši meža malā aiz kalna. Pulka stāba rota esot sagulusi ceļa malā apmēram 0,5 km no ceļa likuma. Ņemot vērā, ka ienaidnieks

KAUJAS SCHĒMA 25. FEB. 1945.

PIĒ DOMSLAFF.

Nr. 17.

kalnu bija ieņēmis jau vairākas stundas atpakaļ, bija jādomā, ka tas būs jau ieradies un piešāvis savus uguns ieročus.

Katra vilcināšanās stāvokli būtu padarījusi vēl grūtāku, tādēļ, izvedis visus vadu komandierus uz priekšu, leitnants Bonaparts pavēlēja:

1. vadam virsnieka vietnieka Bandera vadībā izvirzīties līdz ceļa likumam un tad kalna pakājē ieņemt izejas stāvokli triecienam. 2. vadam virsnieka vietnieka Bebra vadībā virzīties pa kalna dienvidaustrumu nogāzē esošo ieplaku. 3. vadam virsnieka vietnieka Kažoka vadībā — kopā ar šo vadu ies arī rotas komandieris — virzīties gar augstienes malu un uzbrukt ienaidniekam no dienvidaustrumiem. Triecienam visiem vadiem pa-

celties vienlaicīgi. Sākums, kad 3. vads būs sasniedzis atsevišķi augošo koku, līdz kuŗam tam bija iespējams pievirzīties segti. Pēc tam ieņemt pozīcijas kalna ziemeļu un ziemeļaustrumu nogāzē. Ieņemtās pozīcijas aizstāvēt. Par to atstāšanu pavēle sekos.

Vadi klusi izvērsās. Pret pielijušajām debesīm ienaidnieka ieņemtais kalns izskatījās draudīgs. No sākuma ienaidnieks mūsu pievirzīšanās laikam nebija pamanījis, jo tā ieroči klušēja. Bijām jau gandrīz sasnējuši ceļa likumu, kad pēkšņi uguni atklāja kādas 4 ienaidnieka patšautenes. Tumsas dēļ viņu uguns bija nesekmīga. Lai piesaistītu ienaidnieka uzmanību un atvieglotu pārējiem vadiem izejas stāvokļa ieņemšanu, atklājām uguni no divām patšautenēm. Arī stāba rota no Domslafas atklāja uguni. Ienaidnieka uguns ar katru brīdi pastiprinājās. Beidzot viss kalns sprēgāja no patšauteņu un mašīnpistoļu uguns, pa starpām krita arī granātmetēju un šauteņu granātas. Arī mēs nepalikām atbīdi parādā. Beidzot arī 2. un 3. vads bija sasniedzis atsevišķo koku, cēlāmiem un devāmiem triecienā. Kaut arī līdz kalna krūmainajai virsai nebija vairāk kā 60 metru, tomēr mālainajos arumos kājas grima, un mums likās, ka šo attālumu mēs nekad nenoskriesim. Daļa karavīru atpalika, bet viņus gaidīt mums arī nebija iespējams. Kad ar rokas granātām bijām jau uzsākuši ienaidnieka ierakumu tīrīšanu, šie atpalikušie karavīri sāka mest rokas granātas pa no mums ieņemtajiem ierakumiem. Biju spiests skriet atpakaļ, lai atpalikušo prātus apgaismotu.

Pēc ienaidnieka ierakumu ieņemšanas ar savu vadu ieņēmu pozīciju ar fronti pret ziemeļiem, bet pārējie vadi vairāk uz ziemeļrietumiem. Pēc neilga laika pret rotas labo spārnu ienaidnieks pārnāca prettriecienā. Starp ienaidnieka karavīriem bija arī kāds latvietis, kas sauca, lai nešaujot uz savējiem, kamēr citi kļiedza krievu valodā, ka padodas. Šo ienaidnieka pretuzbrukumu rota atvairīja. Līdz ar to atkāpšanās ceļš pulkam bija atbrīvots. Krita slapjš sniegs ar lietu. Dubļainajā kalna nogāzē mēģinājām kaut kā ierakties. Saskaitījām 31 ienaidnieka kritušo, bez tam gūstā bijām saņēmuši 8 sarkanarmiešus, starp tiem vienu latvieti, kas sarkanarmijā bija iesaukts Latgalē 1944. gada beigās. Arī mums tā bija dārga uzvara: ievainots bija leitnants Bonaparts, virsnieka vietnieks Kažoks, kaprālis Luste un vēl 2 kareivji.

Pulkstenis jau bija 23.00. Lietū karavīri bija izmirkuši un nosaluši. Likās, ka pulka vienības bija jau aizgājušas, bet vēl arvien nenāca 5. rota, kas bija arjergardā. Beidzot arī tā, tāda pat kā mēs — izmirkusi un slapja, aizsoļoja mums garām. Nogaidījām vēl pusstundu, tad iznīcinājām 4 saņemtās ienaidnieka patšautenes un posāmiem arī paši ceļā. Nepārtraukti lija lietus kopā ar sniegu. Mēs paši un tāpat mūsu ieroči bija nosmērēti ar dubļiem. Rotas uguns spēks tomēr bija pastiprinājies ar ienaidniekam atņemtām 15 mašīnpistolēm. Savam bataljonam pievienojāmiem jau pēc pusnakts Hammeršteinā.

MĒS VĒL CERAM SASNIEGT ODERAS UPI

26. februārī plkst. 01.00 pulks aizstāvēšanās pozīciju ir ieņēmis uz vispārējās līnijas Falkenvalde-Hansfelda. Bet jau plkst. 04.00 saņemam jaunu pavēli, saskaņā ar kuŗu pulkam jāieņem jauna pozīcija uz Cānes (Zahne) upītes, ziemeļaustrumos no Hammeršteinas. Kamēr bataljoniem nododu pavēles un tie uzsāk gājienu, pulkstenis rāda jau 06.00. Kāpēc manam pulkam vajadzēja ieņemt šo pozīciju, paliek divīzijas stāba noslēpums. Pulkā kļīst baumas, ka divīzijas stābs to tā izkārtojis, lai šajā aukstajā slapjdraņķa naktī vācu vienības, kas atradās Hammeršteinā, varētu visu nakti mierīgi atpūsties. Pulka kaŗavīriem ar šādu divkāršu pozīciju maiņu netiek dota pat ne mazākā atpūta. Šo pozīciju ieņemšanu dižkareivis Magrics (Ēriks Sala) attēlo šādi:

DUBĻU VANNĀS...

Pelēka februāŗa vakara krēsla apskauj dzestru, baltu miglu, kas kopš pēcpusdienas nogulusies pāri mīkstajam, irdenajam sniegam, kas vēl vietvietām laiski izlaidies ielejās un uzkalnu ziemeļu pusēs. Simts strautiņi čalo, jo iepriekšējās dienās bija lijis.

Kūtri, noguruši un vairākas naktis negulējuši, mēs brienam soli pa solim uz priekšu pa dubļu un ūdens peļķēm. Sen jau mūsu kājas nav jutušas sausas zeķes un mēs paši mieru. Bet ir jāiet, pienākums mūs atkal sauc. „Šļakt, šļakt!“ runā mūsu soļi, un mēs brienam, brienam uz to pusi, kur zied raķetes, lai ieņemtu jaunas pozīcijas. Mēs klausāmies paši savu soļu valodā, un šķiet, tikpat skopas ir kļuvušas arī mūsu domas. „Šļakt, šļakt!“ beidz runāt mūsu soļi.

Paklusas komandas. Mēs esam atkal starp dzīvības un nāves valstību. Pa labi un kreisi ieskanas kājnieku lāpstīņas, atzīdamās pret sasalušo zemi. Vispirms mēs noraušam lipīgo dubļu kārtu, tad mēģinām izrakties cauri sasalušajai zemei, bet tas mums neizdodas. Tā pūloties, pēkšņi no kreisā flanga parādās ienaidnieka izlūku vienības, kas cenšas ielauzties mūsu pozīcijās. Steigā mēs saguļamies pusgatavajās pozīcijās, kur iesūcies ūdens no kūstošā sniega. Rej steidzīgi ložmetējs. Krīt viens pēc otra ienaidnieks. Īsa ir cīņa, bet ar to pietiek, lai ienaidnieks atklātu mūsu pozīcijas. Drīz vien šurp lido viņa pirmie sveicieni — lielgabalu granātas. Mēs esam spiesti vēl arvien gulēt pašu veidotajās dubļu vannās. Pamazām sastingst kāju pirksti, pamazām apatīja ierodas mūsu krūtīs. Pret pašu gribu

ap mums veidojas zemapziņas radītas mājas, papriekšu stāvs, tad spāres, jumts un vispēdīgi — silta, mājīga istabiņa...

Rej ložmetējs... Nejūtīgie pirksti skaņ šautenes laidī. Vēl mirkli savāds gausums, tad pamazām siltu asiņu plūsmainums atdzīvina tos. No jauna skaudra cīņa par šīm dubļu vannām. Visapkārt cilvēku naidis spēlē velnišķīgu simfoniju, saskaņotu uz visu kalību ieročiem. Tad zvēriska, netīra rēķšana, kuņu mēs pievaram pēc ļoti īsas un iespaidīgas cīņas.

Vēl pāris stundu izturēt, tad atnāks maiņa. Gaist cīņas satraukums, un līdz ar to cīņā mantotais siltums. Pirksti kļūst no jauna truli un nejūtīgi, tad sākas sala deģa. Gausi slid minūtes, tām piemīt laisku sievu slinkums. Bet tad pa nakts tumsu šurp taustās gurdī soļi. Kāds slēpti ieklepojas. Un tad viņi ir klāt — maiņa.

Pie mūsu dubļu vannām pielien plecīgi stāvi. Bez vārdiem mēs aizejam — gurdī, slapji un pārsaluši, bet savu pienākumu tomēr izpildījuši līdz galam.

Jauno pozīciju uzdodu bataljoniem ieņemt ar samazinātu sastāvu. II bataljons ieņem labo iecirkni apmēram 1,5 km ziemeļos no Hammeršteinas ar 5. un 6. rotu pirmajās līnijās, bet 7. un 8. rotu rezervē. I bataljons ieņem kreiso iecirkni ar 2. un 3. rotu pirmajās līnijās, atstājot rezervē 4. rotu. Pulka rezervē paliek 1. un 13. rota pie pulka komandpunkta F. Neugūtā (F. Neuguth).

Jau īsi pēc ierašanās Neugūtā pulka stābā ienāk ziņas, ka ienaidnieks ieņēmis Baldenburgu un tā izlūku vienības jau manītas pulka aizmugurē. Lai pulka aizmuguri nodrošinātu no pārsteiguma, izsūtu 1. rotu uz Pikrīgi (Pickriege). Šī rota pat nepagūst ieņemt pozīcijas, kad tai jau uzbrūk viena ienaidnieka tankete un apmēram 40 sarkanarmiešu automašīnās. Rota šo uzbrukumu atvaira. Reizē ar to man tomēr ir skaidrs, ka ienaidnieks atrodas jau dziļi mūsu aizmugurē. Uz Pikrīges rajonu izsūtu vēl arī pulka 13. rotu, un abas rotas ieņem pozīciju pie ceļa dakšas 1 km dienvidaustrumos no Pikrīges. Plkst. 15.00 ienaidnieks uzbrukumu atkārtu, bet arī to atvaira.

Plkst. 10.00 ienaidnieks pārnāk uzbrukumā arī I bataljona iecirknī. Bataljons šo uzbrukumu atvaira.

Ap pusdienas laiku ienaidnieks artilērijas un tanku atbalstā uzbrūk Hammeršteinas pilsētai. Vācu vienības, kas to aizstāv, uzbrukumu nespēj atvairīt un atkāpjas. Plkst. 14.00 ienaidnieks pilsētu ieņem. Kāda cita ienaidnieka vienība, apejot pilsētu no dienvidiem, virzās uz Kl. Kidi (Kl. Küdde) ar nolūku

atgriezt mums atkāpšanās ceļu. Sakarā ar to, nosūtu leitnantu Bušmani uz divīzijas stābu, lai informētu to par pulka stāvoki un saņemtu pavēles turpmākai darbībai.

Leitnants Bušmanis atgriežas plkst. 18.00 un atved pavēli par atkāpšanās turpināšanu. Pulkam jāsāk atkāpties plkst. 20.00 uz Kl. Kidi, kur tas saņems jaunu pavēli. Bataljoniem pavēli par atkāpšanos izsūtu nekavējoties, bet vienības ir izvērtušās platā frontē. Kamēr tās visas sasniedz F. Neugūtu, pulkstenis jau ir 23.00. Kaut arī ienaidnieks mūsu atiešanas ceļam pievirzījies jau pavisam klāt, pulka galvenajiem spēkiem, pateicoties tumsai, tomēr izdodas netraucēti aiziet tam gaļām. Neliela sadursme iznāk vienīgi pulka sedzošajām vienībām, bet arī tās necieš zaudējumus.

27. februārī plkst. 00.30 pulks sasniedz Kl. Kidi, kur saņem jaunu uzdevumu: ieņemt pretošanās pozīciju no Dolgenas (Dolgen) gar ezera rietumu krastu līdz Štepenai (Stepen), pēdējo ieskaitot. Pulks turpina gājienu. Pavēli par jaunās pretošanās pozīcijas ieņemšanu nododu jau gājienu laikā. Sasniedzot jauno aizstāvēšanās iecirkni, bataljoni iziet tieši uz saviem novietojumiem, bet pulka stābs ar tam tieši pakļautajām vienībām dodas uz Špārzē (Sparsee) ciemu.

II bataljons ar 5. un 8. rotu ieņem Dolgenas ezera rietumu krastu, bet bataljona komandpunkts un 6. rota iekārtojas vienietā, kas atrodas 3 km austrumos no Špārzē. I. bataljons novietojas Štepenas ciemā, jo ciema austrumu malā apsardzību izlikusi kāda vācu vienība. Bataljona komandpunkts atrodas Štepenas dzirnavās. Spraugu starp Štepeni un ezeriņa ziemeļu galu ieņem 13. rota. Pie pulka komandpunkta Špārzē kā pulka rezerve paliek 7. un 14. rota, pulkam piedalītais izlūku bataljons un pēc atgriešanās no pirmajām līnijām arī 13. rota.

Pulka vienībām ienākot Špārzē, iedzīvotāji ciemu vēl nav atstājuši. Ar lielu steigu un kņādu tie tikai tagad sāk gatavoties prombraukšanai.

Ezera spraugu starp Dolgenas un Vilmas ezeriem aizstāv 34. kājnieku pulks, majora Hemela kaujas grupa un divīzijas sapieņu bataljons.

Ap pusdienas laiku ienaidnieks tanku atbalstā pārrauj šo vienību aizstāvēšanās pozīciju. Pēc izlaušanās caur šīm pozīcijām 7 ienaidnieka tanki, apejot Dorfas ezeru no dienvidiem, tuvojas Špārzē ciemam. Lai aizturētu uzbrūkošos tankus, uz-

dotu pulka 13. un 14. rotai ieņemt pozīcijas ciema dienvidu malā. Rotas ciema malu vēl nav sasniegušas, kad ienaidnieka tanki jau atklāj uguni pa ciema vienīgo ielu. Jau pēc pirmajiem granātu sprādzieniem ciemā izceļas pānīka. Iedzīvotāji ar saviem mantu vārumiem, tāpat arī pulka kaujas vārumi un daļa kaņāvīru lielā steigā cenšas ciemu atstāt.

Ciema dienvidu malā kauja tomēr turpinās, un 14. rotai izdodas sašaut 2 ienaidnieka tankus. Divus nākošos iznīcina kādas vācu vienības kaņāvīri. Arī n.ūsu artilērija, šaujot ar tiešo tēmēšanu, divus ienaidnieka tankus padara nekustīgus. Atlikušais ienaidnieka tanks ciemā ielauzties neiedrošinās, bet turpina apšaudīt ciemu un ceļu rietumos no tā. Atejošie kaņāvīri sekmīgo cīņu vairs neredz, bet, izklīduši apvidū, atiet ziemeļrietumu virzienā. Šajos apstākļos nav nekādas iespējas tos apturēt un sapulcināt, tādēļ pavēlu atkāpties arī pulka stābam. Jau kaujas sākumā biju informējis bataljonu komandierus, ka atkāpšanās gadījumā jāatiet Vurchovas (Wurchow) virzienā.

Frontē esošās vienības ienaidnieka uzbrukums neskaņ, bet novērojuši, ka ienaidnieks jau ieņēmis Špārzē ciemu, bataljonu komandieri patstāvīgi ved savas vienības Zassenburgas (Sassenburg) virzienā.

Pulka stābs kopā ar apmēram 100 dažādu vienību kaņāvīriem plkst. 20.00 sasniedz Vurchovu, kur no divīzijas komandiera saņem jaunu pavēli — noorganizēt aizstāvēšanās pozīciju uz vispārējās līnijas Kusova (Kusow) - Elfenbušas (Elfenbusch) stacija.

28. februārī plkst. 05.00 sasniedzu savu jauno komandpunktu Libgustas (Lübgust*) muižā. Manā rīcībā pagaidām ir tikai apmēram 100 vīru, tādēļ pavēlu virsleitnantam Neilandam ar 20 vīriem ieņemt Kusovu, divīzijas izlūku bataljona vīriem meža malu, bet 2. tanku iznīcinātāju rotai Elfenbušas staciju. Uzdošu pozīcijas ieņemt atbalsta punktu veidā un sprostot uz rietumiem vadošos ceļus. Pa labi no mums aizstāvas vācu vienības, bet pa kreisi 34. kājnieku pulks.

Plkst. 10.00 ienaidnieks uzbrūk 34. kājnieku pulka iecirknī. Aizstāvji ir spiesti atkāpties, un kopā ar tiem atkāpjas arī virsleitnanta Neilanda vads, ieņemot jaunu pozīciju uzkalnos pie Marienhoes (Marienhöhe).

*) Komandpunkta tuvāku aprakstu skat. nodaļā „Pamestā pils“.

Pēcpusdienā pulkā atgriežas II bataljons. Uzdošu tam noorganizēt aizstāvēšanos uz līnijas Elfenbušas stacija - augstums 155 - Marienhoe - grava, kas 1,7 km ziemeļaustrumos no Libgustas. Reizē ar to II bataljonam pakļāuju visas šajā iecirknī jau esošās vienības.

1. martā plkst. 05.00 ierodas arī pulka I bataljons. Tas ieņem aizstāvēšanās pozīciju uz līnijas Flakenheide - Libgustas muiža, izliekot priekšgrupu pie Starkovas (Starkow) ciema.

Pēcpusdienā man ienāk ziņa, ka vācu vienības, kas ieņem Raffenbergu, ir atgājušas, tādēļ uzdošu savai 3. rotai ieņemt šo ciemu, lai tā nodrošinātu pulka ziemeļu flangu.

2. martā pulka komandpunkts pārceļas uz Gramencu (Gramenz), bet uz Libgustas muižu pārvietojas II bataljona komandpunkts. Plkst. 13.00 Elfenbušas stacijā iebrauc kāda ienaidnieka motordrezīna ar 7 sarkanarmiešiem. Izlūku bataljona kaņavīri drezīnu pielaiž pavisam klāt un tad atklāj uz to uguni. Visa drezīnas apkalpe kaujā krīt. Pēcpusdienā kaujas troksnis dzirdams Alt-Valmas virzienā, bet jau pievakarē ienāk ziņa, ka ienaidnieks to jau ieņēmis. Naktī novērojam, ka ienaidnieks koncentrē spēkus pret pulka iecirkni.

3. martā visā pulka iecirknī sākas ienaidnieka uzbrukums. Šinī kaujā pulku ļoti sekmīgi atbalsta 3. baterija, kuņas uguni ļoti precīzi korigē leitnants Bisenieks. Šī baterija iznīcina kādu ienaidnieka grupējumu, kas sapulcējies kāda mūra šķūņa aizsegā. Ienaidnieks vairāku tanku atbalstā tomēr ielaužas Libgustas muižā, kuņas aizstāvji divus tankus iznīcina un ienaidnieku no ciema padzen. Plkst. 16.00 pavēlu abiem bataljoniem atkāpties uz Radešas upītes rietumu krastu. Pulka komandpunkts pārceļas uz Cuchas (Zuch) muižu.

4.

PAMESTĀ PILS

Divīzija man par komandpunktu nozīmējusi Marienhoi, bet kad mēģinu tur aizbraukt, mašīna iegrimst dubļos. Esam laimīgi, kad tiekam atkal uz bruģēta ceļa. Jāapskatās tomēr pēc cita, labāka komandpunkta. Pie lielā ceļa atrodas Libgustas

muiža. Pēdējās dienās esmu mainījis daudzus komandpunktus — dažs no tiem bijis labs, dažs sliktāks. Pašreizējos apstākļos tam arī nav izšķirīgas nozīmes, jo parasti mēs komandpunktā apmetamies tikai uz vienu vai divām dienām. Tādēļ, izvēloties komandpunktu, par apmešanās ērtībām nedomāju, bet vados no taktiskiem apsvērumiem.

Tā arī šoreiz izvēlos šo muižu par komandpunktu tādēļ, ka tā atrodas aizstāvēšanās iecirkņa vidū un pie laba ceļa. Kad rīta krēslā iebraucam Libgustas muižā, man uzkrīt visu ēku lielums un pamatīgais būves veids. Kūtis, šķūņi, spirta brūzis — visas šīs ēkas plašā lokā ieslēdz muižas pagalmu, ko ziemeļu pusē noslēdz stalta divstāvu pils. Kūtis nemierīgi mauj govīs, urkšķ cūkas. Bet nekur nav redzams neviens cilvēks. Visas muižas dzīvojamās ēkas liekas tukšas un atstātas.

Kad veļu masīvās ozola parādes durvis, saprotu, ka tās nav sviežamas ar vienu roku un troksni, tās veļas lēni un svinīgi. Kopā ar stāba virsniekiem ieejot plašajā hallē, manu uzmanību vispirms saista ruļļi ar paklājiem, kas iešūti drēbēs. Turpat stūrī atrodas arī vairākas ceļa somas, noliktas kā aizbraukšanai. Liekas, ka visi pili tomēr vēl nav atstājuši. No halles uz augšējo stāvu ved greznas un platas kāpnes, bet tās mani šoreiz neinteresē, jo komandpunktu vēlos iekārtot apakšējā stāvā. Tādēļ eju taisni uz samērā šaurajām durvīm pretējā sienā. Ieejot šajā istabā, redzu, ka neesmu maldījies — tas ir darba kabinets. Samērā vienkāršs, bet ar visu kabinetā nepieciešamo inventāru; tur ir arī rakstāmgalds ar telefonu, kāds skapis ar dažādām aktīm, pāris klubkrēslu un gaumīgs kamīns telpas stūrī. Tādēļ man šī istaba liekas ļoti piemērota komandpunkta iekārtošanai. Tā kā nav jābaidās, ka kādai no manām vienībām šajā muižā pietrūktu telpas, kur apmesties, tad tālāko telpu sadali atstāju stāba rotas komandiera — kapteiņa Akermaņa ziņā.

Pats kopā ar savu adjutantu leitnantu Eši un sevišķo uzdevumu virsnieku leitnantu Bušmani ķeļos pie pozīciju un sakaru tīkla noorganizēšanas. Ziņneši nāk un iet, zvana telefons, un darba steigā ātri pāiet rīta stundas. Liekas, ka pulkstenis varētu būt pāri par 11.00, kad mūsu kaimiņu — 34. kājnieku pulka iecirknī sācies ienaidnieka uzbrukums. Raugoties tālskatī, pa kabineta logu varu skaidri novērot ienaidnieka artillerijas sprādzienus un arī 34. kājnieku pulka kaņavīrus, kas

atkāpjas Raffenburgas virzienā. Pēdējās dienās šādu ainu esmu redzējis daudz, šoreiz tomēr reizē ar kaimiņu pulka atkāpšanos atklāts paliek mana pulka ziemeļu spārns. Tādēļ rūpīgi sekoju kaujas norisei kaimiņu iecirknī.

Vērojot kaujas darbību, nemaz nepamanu, ka telpā ienācis kāds vācu virsnieks. Kad to ievēroju, viņš jau panācis vēl vairāk uz priekšu un pieteicas kā šis muižas īpašnieks — kapteinis barons Rors (Rohr). Manā priekšā stāv gadus 45 vecs, slaida auguma vācu armijas kapteinis. Labu brīdi stāvējis, viņš beidzot, kā vārdus meklēdams, izdveš:

„Sakiet, pulkveža kungs, ko man darīt tālāk?“

To pateicis, virsnieks skatās manī — pilns neziņas un kā glābiņa meklēdams. Es saprotu: šis vīrs te nu stāv un vēlas no manis dzirdēt neiespējamo. Viņš grib dzirdēt, ka šo viņa muižu mēs noturēsīm; reizē ar to viss boļševiku vilnis apstāsies, un viņa dzimtā muiža un bagātība būs glābta. Pievedu viņu pie loga un rādu, kur ziemeļos jau sprāgst ienaidnieka granātas. Norādu arī, ka, ievērojot apstākli, ka atkāpjas visa vācu armija, arī mans pulks šo pozīciju ilgi aizstāvēt nespēj, kādēļ jau nākošajā naktī, vai varbūt kādu dienu vēlāk, arī mēs atkāpsimies, un šī muiža jau rīt vai parīt kritīs ienaidnieka rokās. Ieteicu viņam tādēļ paņemt līdz nepieciešamo un pēc iespējas ātrāk mēģināt nokļūt viņpus Oderas upes.

Pie šiem maniem vārdiem virsnieks sagumst, kā smagu sitienu dabūjis. Kā cilvēks, kam laupīta pati pēdējā cerība, viņš atstāj kabinetu.

Barons Rors aizbrauc jau tās pašas dienas pēcpusdienā. Pēc viņa aizbraukšanas kapteinis Akermanis man ziņo, ka pagrabā lielā daudzumā atrodoties maize, žāvēta gaļa, dūmu desas, dažādi konservi, ievārījumi un, pats galvenais, pagrabs esot pilns ar dažādiem franču konjakiem un vīniem. Dažas šķirnes esot pat 50 un vairāk gadu vecas. Savu ziņojumu viņš beidz vārdiem:

„Pulkveža kungs, vīnā, kas jaunāks par 10 gadiem, mēs mazgājam kājas!“

Viņa izturēšanās liecina, ka viņš vecos vīnus mazliet jau nogaršojis.

Jau vairāk nekā nedēļu mans pulks nav saņēmis kārtējo uzturu. Visu nedēļu mēs esam pārtikuši no ietaisītām bundžinām, kas jo bagātīgi bija atrodamas katras iedzīvotāju pamestas

mājas pagrabā. Bet maizi jau sen neesam redzējuši. Tādēļ ziņa, ka šovakar dabūsim maizi, mūs neatvairāmi kārdina, bet attieksmē uz veco vīnu noderību šajos apstākļos esmu citos ieskatos. Pie manis tikko bija ieradies II bataljona komandieris, kam bija jādod norādījumi par aizstāvēšanās pozīciju ieņemšanu. Tādēļ man liekas, ka tagad būtu nelaikā un nevietā nogaršot vecos vīnus. Dodu rīkojumu vīna pagrabu aizslēgt un nolikt pie tā sargu. Pavēlu bez mana rīkojuma dzērienus nevienam neizdot un izziņot, lai katra vienība atsūta pajūgu. Maizi, gaļu un desas lieku sadalīt vienībām proporcionāli cilvēku skaitam, bet no dzērieniem šovakar izsniegt piektdaļpudeli konjaka un puspuđeli vīna uz katru vīru. Kapteinis Akermanis aiziet, lai kārtotu pārtikas sadali.

Pēc majora Alksnīša aiziešanas diktēju aizstāvēšanās pavēli pulkam, ko raksta leitnants Bušmanis. Pavēlei nākot pie beigām, tajā jānorāda stāba rotas novietojums. Ievēroju, ka pie pašreizējā frontes stāvokļa būtu riskanti to paturēt pie pulka komandpunkta, tādēļ norādu tai par apmešanās vietu Cuchas (Zuch) muižu.

Pēc apmēram stundas kapteinis Akermanis atgriežas un ziņo, ka rota aizbrauc uz jauno novietojumu. Būdam aizņemts darbā, es pilnīgi piemirstu pajautāt, kur paliek vīna pagraba atslēgas un kas pārņēmis tā apsardzību.

Pulkstenis var būt jau pāri 22.00. Visas vajadzīgās pavēles nodotas, arī frontē iestājies klusums. Leitnants Bušmanis vēl knibinās pie galda. Apstājies pie kamīna, pārdomāju visas pavēles un rīkojumus, ko esmu devis. Liekas, ka neesmu nekā aizmirsis. Atceros arī kapteiņa Akermana sirsnīgo atvadišanos: liekas gan, ka stāba rotas vajadzībām viņš vīnu līdz paņemt neaizmirsā... Bet kā palicis ar pārtikas sadali un, galvenais, kam nodota vīna pagraba apsardzība? Aizbraucot viņš man par to nekā nav teicis. Šo jautājumu vēlos vēl noskaidrot. Man liekas, ka par šo lietu kaut ko tuvāk vajadzētu zināt kādam no pārējiem stāba virsniekiem. Eju apskatīties, kur tie visu vakaru nozuduši.

Kad paveru biežās un pret trokšņiem polsterētās kabineta durvis, man pretim no pagrabiem laužas dziesmu skaņas. Arī augšējā stāvā vīri dzied, sitot kājām takti. Uzķāpis augšējā stāvā, paveru kādas istabas durvis. Tā ir guļamistaba. Visas mēbeles reti greznas, darinātas no masīva sarkankoka. Bet pati

istaba izskatās kā pēc kaujas: uz nakts skapišiem un grīdas mētājas lielāks daudzums tukšu pudeļu. Vienā gultā ar dubļainiem zābakiem uz sarkanās atlasa segas augšpēdu atkritis kāds vīrs, bet otrā gultā, palīdis zem dūnu segas tā, ka tikai dubļainās kājas vien rēgojas laukā, guļ otrs bēdu brālis. Ieeju vēl nākošajā istabā, bet arī tur skats nav daudz labāks. Ir skaidrs, ka viņa pagrabs izdzerts sauss, bet mani dēli šovakar piedzērušies. Pēc veiktā darba arī es nu labprāt būtu izdzēris glāzi vīna, bet pāri nav palikusi ne pudele. Tālāk man vairs nav ko iet. Ir skaidrs, ka šonakt mans stābs darba spējīgs nebūs.

Atgriezies kabinetā, informēju par redzēto leitnantu Bušmani. Vienojamies, ka par pulka stāba modrību šonakt rūpēsims abi.

Nepieciešamās pavēles esmu nodevis jau dienā. Visām vienībām tās jau nosūtītas. Frontē valda pilnīgs klusums. Arī darba vairs nav tikpat kā nekāda. Tādēļ sēžu pie galda un pētīju karti un ceļus, kas ved uz Oderas upes pārejām. No šīm pārdomām mani iztraucē leitnants Bušmanis, kas atnesis riekstus un bez tam vēl pilnu kasti ar jaunām un glīti apstrādātām koka pīpēm. Tas ir vērtīgs atradums un var noderēt arī maniem vīriem, tādēļ noliekam tās sadalīšanai. Kavējot laiku un graužot riekstus, leitnants Bušmanis man sāk stāstīt, ka visas pils istabas ļoti grezni iekārtotas ar antīkām mēbelēm, paklājiem un gleznām. Izskatoties pēc pamestas kaņaļa pils pasakā.

Esmu visu dienu nostrādājis kabinetā un pils pārējās telpas nemaz neesmu apskatījis, tādēļ, viņa stāsta ieinteresēts, eju arī es tuvāk iepazīties ar šīs pils bagātībām.

Kabinetam tieši blakus atrodas ēdamistaba. Tās iekārta ir no sarkankoka čipendāla stilā ar lielu, ovālu, 24 personām domātu galdu istabas vidū. Visapkārt tam priekšzīmīgā kārtībā stāv 24 krēsli. Pie vienas sienas novietota liela, četru durvju bufete. Atveŗu tās vidējo nodaļījumu un atvelku vidējo atvilktni. Tā pilna ar sudraba karotēm, nažiem un dakšīņām. Nākošā atvilktnē atrodas sniegbalti galdauti un servjete. Bufetes kreisajā nodaļījumā ir kāda reti grezna angļu servīze, labajā pusē — atkal kāda tikpat grezna Rozentāla servīze. Šajā bufetē vienā pašā sakopota vesela bagātība retu un skaistu lietu. Kādā citā atvilktnē ir kāda atlasā iesieta grāmata. Trūcīgajā svecēs gaismā sākumā nespēju pat aptvert, kas tā par grāmatu.

Tikai labi ieskatījies, redzu, ka šajā grāmatā ļoti rūpīgi un par ilgiem gadiem sakopoti viesību galda plāni — kādā kārtībā viesi pie galda sēdināti. Pēc šiem plāniem redzams, ka pilī vairākkārt bija viesojies Prūsijas princis Oskars, lēdija Astore un daudzas citas slavenības.

Eju tālāk uz nākošo telpu. Tā ir liela un skaista zāle ar milzīgiem spoguļiem gar sienām. Vienā zāles galā uz izbūvēta paaugstinājuma cieši viens pie otra novietoti divi Bechšteina koncertflīģeļi. Pie vienas sienas atrodas divas rokoko vitrīnas, pilnas ar izmeklēti skaistām porcelāna figūrām, mokka tasītēm un citiem sīkumiem. Katram šim nieciņam ir sava mākslas vērtība. Vairāku paaudžu laikā tās te sakrātas. Kļūst skumji iedomājoties, ka pa to lauskām jau rīt vai parīt bradās sarkanarmieši. Lai nebūtu jādomā par to postu, kas seko mūsu pēdās, eju atpakaļ pie savām kartēm, lai mērītu attālumus un pētītu ceļus, kas ved uz Oderas upes pārejām. Man liekas, ka ienaidniekam jābūt jau daudz tuvāk Oderas upei nekā esam mēs.

5.

ARVIEN ĀTRĀKĀ GAITĀ UZ RIETUMIEM

Pēc atkāpšanās no Libgustas muižas bataljoni ieņem aizstāvēšanās pozīcijas gar Radešas (Radesch) upīti. I bataljons novietojas dienvidos, bet II ziemeļos no ceļa Cuchas muiža — Gramenca. Meža malu abpus ceļam ieņem divīzijas sapieņu rota ar uzdevumu ienaidnieka uzbrukuma gadījumā saspridzināt šī ceļa tiltu.

3. martā plkst. 21.00 sākas ienaidnieka uzbrukums. Sapieņu rota tilta sapostīšanu nokavē un zem ienaidnieka spiediena atkāpjas. Sakarā ar to, I bataljons atvelkas mežā apmēram 1 km rietumos no upītes, bet II bataljons ir spiests atliekt savu dienvidu spārnu. Ienaidnieks uzbrūk Cuchas muižai. Neatrodu par vajadzīgu šoreiz savus stāba darbiniekus kaujā iesaistīt, kādēļ pavēlu pulka komandpunktam atkāpties uz Vilnovas ciemu. Informēju par stāvokli divīziju un saņemu pavēli ieņemt aizstāvēšanās pozīciju uz vispārējās līnijas Gr. Kresina (Gr. Krössin) - Vilnova (Wilnow).

4. martā līdz plkst. 10.00 bataljoni norādīto pozīciju arī

ieņem — I bataljons Gr. Kresinā, bet II bataljons Vilnovas rajonā. Pulka komandpunkts atrodas Dēbelā (Döbel). Īsi pēc šīs pozīcijas ieņemšanas saņemu jaunu pavēli. Sakarā ar to, pulkam ar piedalīto izlūku bataljonu uzdots vilcinoši pretoties tā, lai līdz 5. martam plkst. 06.00 noturētu līniju uz Damicas (Damitz) upītes.

Uzdevuma izpildīšanai pavēlu 1. pretošanās pozīciju Borninas dzirnavas - Dēbela ieņemt 4. rotai labajā, bet izlūku bataljonam kreisajā iecirknī. 2. pretošanās pozīciju Neudamena-Damena uzdošu ieņemt II bataljonam labajā un 3. rotai kreisajā iecirknī. 3. pretošanās pozīciju pie Damicas upītes lieku labajā spārnā ieņemt I bataljonam, bet kreisajā — izlūku bataljonam. 3. pretošanās pozīciju pavēlu noturēt līdz 5. martam plkst. 06.00.

4. martā plkst. 12.00 ienaidnieka kājnieki tanku atbalstā iebrūk Gr. Kresinā, un bataljoni ir spiesti atkāpties. Izlūku bataljons kopā ar 4. rotu atējošos bataljonus uztver un aiztur arī ienaidnieku. Sakarā ar to, pulka komandpunkts pārceļas sākumā uz Damenu, bet plkst. 20.00 uz Lasbeku (Lasbeck).

Lai ievāktu informāciju par vispārējo frontes stāvokli, braucu atkal uz divīzijas stābu. Nakts ir miglaina un tumša. Ienaidnieks jau ieņēmis Karolienhofu un ar savu uguni apdraud ceļu, kas ved uz Vīcovu (Wietzow). Mums jābrauc bez ugunīm. Miglā mūsu mašīna sadurās ar pretimbraucošo majora Hemela vāģi. Automašīna ir smagi bojāta, bet no mums laimīgā kārtā neviens nav ievainots. Ir jau pāri pusnaktij, kad sasniedzam Tichovas muižu (Gut Tychow).

Divīzijas komandieris mani informē, ka ienaidnieks ar savām tanku vienībām jau sasniedzis Baltijas jūras krastu Kolbergas rajonā, kā arī Oderas upi Kamīnas (Cammin) telpā*). Kopā ar mūsu divīziju ielenkts esot viss Tetova (Tetow) korpuss, kurā ietelpj 15. latviešu un vācu Pommern divīzija, bez tam vēl korpusa grupa Muncelā (Muntzel), kas sastāv no vācu 5. mednieku, vācu Holsteīn un franču Charlemagne divīziju atliekām. Pēdējās trīs divīzijas esot pilnīgi demoralizētas un atkāpšanās laikā uz tām paļauties nevarot.

*) Šeit pieminētā Kamīna (Cammin) atrodas pie Oderas un nav sajaukama ar Kamīnu (Camin), kur pulks izcīnīja smagās kaujas.

Tālāk divīzijas komandieris informē, ka korpusa komandieris esot nolēmis no ielenkuma izlauzties, kādēļ divīzijas virzīsies uz ziemeļrietumiem katrs pa savu ceļu, bet, tuvojoties Oderas upei, atkal apvienosies, lai pēc tam kopējiem spēkiem izlauztos. Ziemeļos no 15. latviešu divīzijas virzīsies franču Charlemagne divīzija, bet dienvidos vācu 5. mednieku un vācu Pommern divīzija, vēl tālāk dienvidos vācu Holšteina divīzija. 15. latviešu divīzijai kā atkāpšanās virziens norādīts: Vusterbarte (Wusterbarth) - Luciga (Lutzig) - Langena - Damerova - Nemina - Lekova (Leckow).

Šis lēmums man liekas lietišķs un atbilstošs apstākļiem, tādēļ arī nemaz nebaidos saņemt pavēli, ka manam pulkam jāvirzās kā arjergardam un jānodrošina 15. divīzijai netraucēta atkāpšanās. Atkāpšanās sākums nolikts plkst. 06.00 no Vusterbartes.

Atgriezies savā komandpunktā Lasbekā, pavēlu bataljoniem atkāpties un līdz plkst. 06.00 sapulcēties Vusterbartes ciemā.

5. martā plkst. 06.00 Vusterbartē sapulcējušās visas divīzijas vienības ar saviem transportiem, automašīnām un pajūgiem. Divīzijas kolonna noteiktā laikā uzsāk gājienu. Tā kā mans pulks iedalīts arjergardā, mums paredzama ilga gaidīšana. Par pēdējo nozīmēju sava pulka II bataljonu. Izlicis apsardzību Vusterbartes austrumu malā, bataljons nodrošina visas divīzijas vienību ieliešanas gājiena kolonnā.

Tikai pēc visu divīzijas vienību atiešanas plkst. 09.30 atkāpšanos uzsāk arī šis pēdējais bataljons.

Mūsu divīzijai atkāpšanās virziens norādīts pa maziem lauku ceļiem, bez tam kopējā kolonnā virzās automašīnas, pajūgi un kājnieku vienības. Tā kolonna uz priekšu virzās ļoti lēnām. Mūsu divīzijas gājienu ienaidnieks netraucē, bet kaujas troksnis dzirdams Šivelbeinas (Schivelbein) rajonā.

Mana pulka kodolam izvīroties rietumos no Neminas (Nemmin), visa divīzijas kolonna ir spiesta apstāties, jo ienaidnieks aizsprostojis gājiena ceļu. Par mana pulka nozīmēšanu arjergardā varu būt pavisam apmierināts, jo, pretēji visiem apsvērumiem, ienaidnieks mūsu pēdās neseko, bet ievadījis vajāšanu, virzoties pa blakusceļiem.

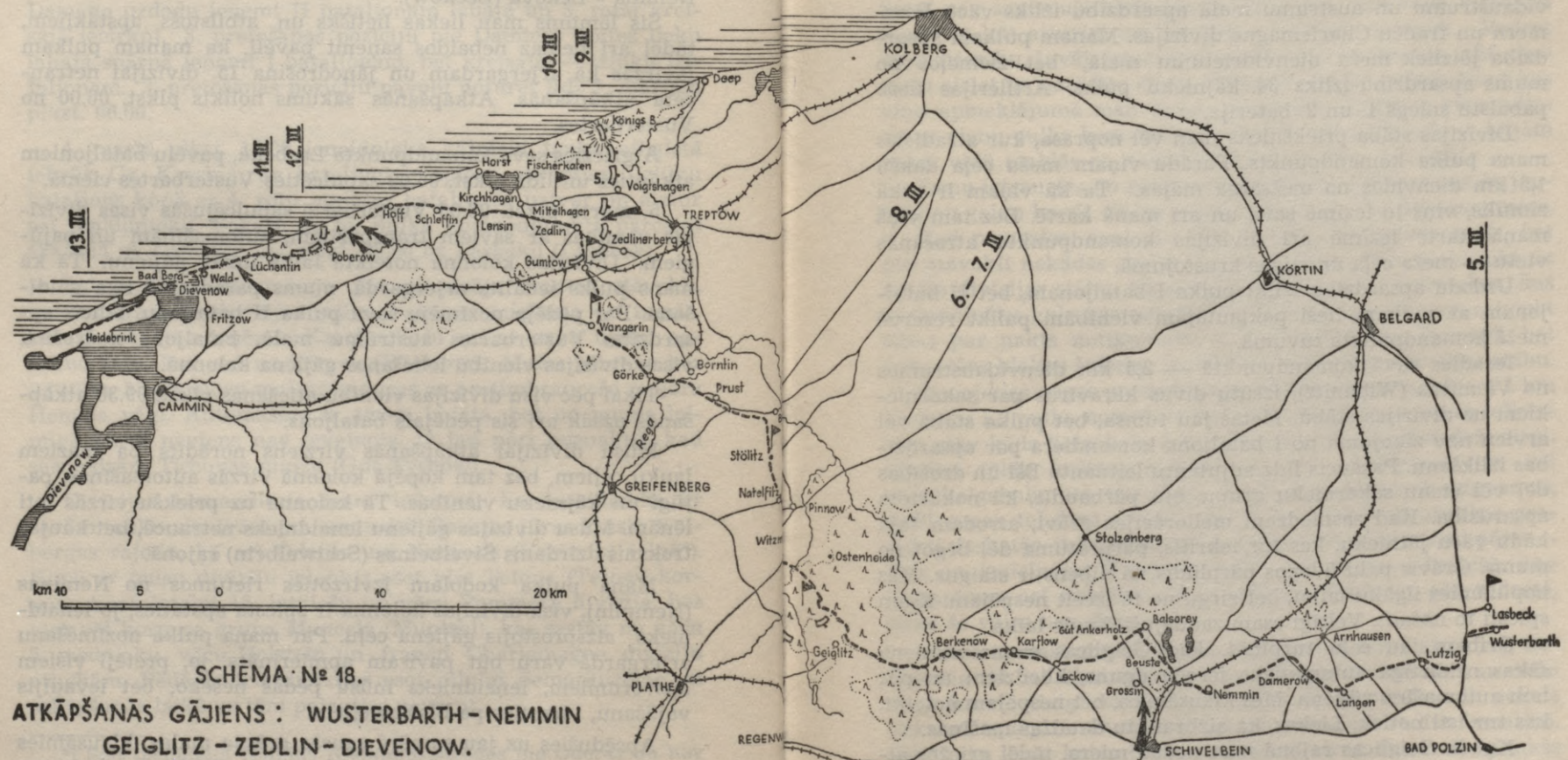
Apsēdušies uz jau samērā sausās grāvja malas, klausāmies kaujas troksnī. Liekas, ka tur ceļu sev lauž kāda no kaimiņu

divīzijām. Jau tuvojas vakars, un, klausoties artilērijas grāvienos, man liekas, ka arī šoreiz man būs laimējies. Lai gan vadība manu pulku nozīmējusi arjergardā, mēs tomēr soļojam vienā mierā, un ienaidnieks mūs pat nemēģina apgrūtināt.

Pēc pāris stundām noskaidrojas, ka ienaidnieks jau nosprostojis ceļu pie Grosinas (Grossin). Divīzija maina gājiena virzienu caur Beustrinu, Balsdreju (Balsdrey) un Ankerholcas muižu (Gut Ankerholtz) uz Lekovu. Kad sasniedzam Beustrinu,

izrādās, ka to vācu divīziju transporti, kam vajadzēja virzīties caur Šivelbeinu, visi sagrūdušies uz mūsu divīzijas gājiena ceļa, ar savām automašīnām un pajūgiem to pilnīgi aizsprostojot. Gribot negribot mēs esam spiesti atkal gaidīt. Tikai isi pēc pusnaktis varam turpināt ceļu virzienā Lekova - Kartlova-Berkenova - Altdeberica (Alt Döberitz) - Geiglica.

Visu nākošo nakti un arī dienu pavadām ceļā, lēnām kustoties vai stāvot, kad kolonnas sablivējušās.

VISAPKĀRT VALDA SAJUKUMS, BET MĒS KLAUSĀMIES, KĀ EGLES ŠALC

6. marta vakarā divīzija sasniedz Ostenheides (Osten Heide) mežu.

Pirms manas vienības iziet uz saviem iecirkņiem, divīzijas komandieris mani informē, ka 15. latviešu divīzijai apsardzība jāizliek gar meža rietumu un dienvidrietumu malu, bet dienvidaustrumu un austrumu malā apsardzību izliks vācu Pomern un franču Charlemagne divīzijas. Manam pulkam apsardzība jāizliek meža dienvidrietumu malā, bet ziemeļos no mums apsardzību izliks 34. kājnieku pulks. Artilerijas tiešo pabalstu sniegs 1. un 2. baterija.

Divīzijas stāba priekšnieks man vēl noprasa, kur atradīsies mana pulka komandpunkts. Parādu viņam meža ceļa dakšu 1,5 km dienvidos no mežsarga mājas. Tā kā viņam ir rokā zīmulis, viņš to iezīmē savā un arī manā kartē. Bez tam viņš manā kartē iezīmē arī divīzijas komandpunkta atrašanās vietu — meža ceļa un stigas krustojumā.

Uzdodu apsardzību izlikt pulka I bataljonam, bet II bataljonam ar pulkam tieši pakļautajām vienībām palikt rezervē mežā komandpunkta tuvumā.

Ieradies savā komandpunktā — 2,5 km dienvidaustrumos no Vicmicas (Witznitz), izsūtu divus karavīrus par sakarniekiem uz divīzijas stābu. Metas jau tumsa, bet pulka stābā vēl arvien nav ziņojuma no I bataljona komandiera par apsardzības izlikšanu. Pasaucis līdz adjutantu leitnantu Eši un drošības dēļ vēl vienu sakarnieku grupu, eju pārbaudīt, kā nokārtota apsardzība. Kad sasniedzam meliorācijas grāvi, atrodam tajā kādu vācu jātnieku, kas tur iekritis, pārpratuma dēļ bēgot no mums. Grāvis palu ūdeņos pārplūdis, tā dibens ir staigns. Mēs nopūlāmies ilgāku laiku, bet zirgu no tā izcelt nespējam. Esam spiesti to nošaut. Veltīgi esam zaudējuši daudz laika.

Gribam jau ceļu turpināt, kad Geiglicas ciema virzienā sākas nekārtīga automatisko ieroču uguns, kliegzieni un pēc tam automašīnu rūkoņa. Mēs klausāmies, bet nespējam noteikt, kas tur īsti notiek. Liekas, ka aizbrauktu daudzas mašīnas.

Kņada Geiglicas rajonā man nedod miera, tādēļ griežos atpakaļ uz savu komandpunktu. Kad sasniedzam pulka nometni,

Kapteinis Akermanis man ziņo, ka sakari ar divīzijas stābu nodibināti un tas atrodies mežsarga mājā apmēram 1,5 km ziemeļos no pulka nometnes.

Neesam jau vairākas nakts gulējuši, tādēļ, iesēdies savā mašīnā, ātri vien aizmiegu. Apmēram plkst. 01.00 tuvapsardzības postenis mani modina, jo ieradies Charlemagne divīzijas komandieris kopā ar vienu tās pašas divīzijas pulka komandieri. Virsnieki lūdz, lai es viņiem pasakot ceļu iziešanai uz Vicmicu. Izstāstu viņiem sīki ceļu un jautāju, vai viņi gadījumā nav saņēmuši kādu jaunu rīkojumu. Abi vācu virsnieki tomēr ir ļoti atturīgi un, kā liekas, arī ļoti steidzīgi. Redzot viņu atturību, tuvāk iztaujāt viņus arī vairs necenšos. Abi virsnieki aiziet pa norādīto stigu. Noskatos viņiem pakaļ. Kaut kas viņu apmeklējumā man liekas neparasts. Divīzijas komandieris ar vienu pulka komandieri — bez neviena ziņneša — kājām nakts vidū maldās pa mežu! Te kaut kas nav kārtībā!

Esmu iztraucēts no pirmā miega, kādēļ negribas par šo jautājumu galvu lauzīt. Sēžos atkal mašīnā, lai drusku nosnaustos.

Kad pamostos, aust jau rīts. Visapkārt izplešas mežs, bet par stāvokli nekādas skaidrības nav. Tādēļ vēlos aizbraukt uz netālo divīzijas stābu. Uzpurinājis savus stāba virsniekus, kas saritinājušies guļ vāgā pakaļējos sēdekļos, norādu tiem sakopot ziņas par nakts notikumiem mūsu apsardzības iecirknī, bet pats sēžos blakus šoferim mašīnā un braucu uz divīzijas stābu.

Tuvojoties stigas un meža ceļa krustojumam apmēram 1 km ziemeļos no pulka nometnes, ievēroju, ka tieši uz stigas iešķēršām stāv kāds lielgabals, bet pa mežu savvaļā klīst daži zirgi. Mazliet tālāk krūmos sabojāti un bez aizslēgiem stāv vēl daži lielgabali, bet visapkārt mētājas vairākas mugursomas, sedli, segas, telefona aparāti, saivas un arī dažādi pārtikas produkti. Izskatās, it kā ienaidnieks naktī šo bateriju būtu pārsteidzis un iznīcinājis. Tuvumā tomēr nav neviena kritušā, nav saskatāmas arī nekādas cīņas pazīmes. Spriežot pēc redzētā, gaiss šē vairs nav tīrs.

Satvēris mašīnpistoli šaušanas gatavībā, kopā ar šoferi, noliekušies tā, lai tikai redzētu ceļu, tuvojamies vietai, kur meža stiga krusto Geiglicas-Vicmicas ceļu. Otrpus ceļam ir neliels uzkalns, apaudzis ar sīku krūmāju. Vieta kā radīta lamatām. Gaidu, ka kuņu katru brīdi atskanēs šāvieni, bet mežs ir tukšs un kluss. Kad esam sasnējuši stigas un ceļa krustojumu, lieku

šoferim apstāties un eju pārlicināties, kas pa šo ceļu gājis vai braucis. Spriežot pēc pēdām, pagājušā naktī pa šo ceļu notikusi ļoti strauja kustība. Pēdējo automašīnu riepu nospiedumi rāda, ka tās bijušas vācu mašīnas. Ceļmalas smiltīs redzamas arī vairāku kājnieku pēdas. Arī tās visas radušās no vācu parauga zābakiem ar raksturīgajām vācu kaņavīru zābaku naglām. Uz ceļa nav saskatāma neviena pēda, kas varētu būt cēlusies no mongoļu zābaka.

Par šiem novērojumiem informēju arī savu šoferi. Viņš ir drosmīgs zēns. Nu arī viņš iegrozās ērtāk sēdekli, atliec muguru taisni un kā rotaļādamies uzsit pa gāzes pedāli. Iegriežamies meža ceļā, kas ved Vicmicas virzienā. Gluži tādā pat stāvoklī, sabojāti un pamesti, guļ arī mūsu divīzijas 2. baterijas lielgabali. Pie tiem mēs nemaz vairs neapstājamies, bet braucam steidzīgi tālāk.

Mežsarga māju divīzijas stābs atstājis jau nakti. Te tomēr pēckomandā vēl palicis viens divīzijas stāba virsnieks. Mani ieraudzījis, viņš manī raugās, muti pavēris, kā ērmā. Beidzot viņš tomēr atgūst valodu. Divīzijas stābs pagaidām esot vēl Vicmicā, bet visas divīzijas vienības jau pirms gaismas atgājušas uz Natelficu (Natelfitz); uz turieni atgājis arī 34. kājnieku pulks un kājniekotais artilērijas divīzijs.

Manu ierašanos mežsarga mājās virsnieks pieteic divīzijas komandierim, kas solās nekavējoties ierasties un lūdz mani pagaidīt. Gaidot uz divīzijas komandiera ierašanos, noskaidroju, ka mana pulka abi sakarnieki divīzijas stābā ieradušies jau vakar vakarā, pieteikušies stāba priekšniekam un, saskaņā ar viņa norādījumiem, visu nakti gulējuši uz kūtsaugšas sienā. Par to, ka divīzijas stābs naktī atkāpies, arī šie mani dēli ir pavisam izbrīnījušies . . .

Divīzijas komandieris ierodas sabozies, un viņa izskats nevēstī nekā laba. Arī stāba priekšniekam ir pavisam skāba seja. Eju komandierim pretī un ziņoju, ka 33. kājnieku pulks ieņem tam norādīto apsardzības iecirkni un pulka iecirknī pa nakti nekādu sevišķu notikumu nav bijis. Klusā, bet no dusmām pat drusku drebošā balsī divīzijas komandieris man jautā:

„Sakiet, pulkveža kungs, kāpēc jūsu komandpunkts neatradās tur, kur stāba priekšnieks vakar jums to norādīja?“

Šāds jautājums man tiešām nāk kā pārsteigums, bet tad atceros, ka pulka komandpunkta atrašanās vietu manā kartē

iezīmēja divīzijas stāba priekšnieks pats ar savu roku. Atloku savu karti un, rādot komandpunkta zīmi, atbildu:

„Oberfirera kungs, mans komandpunkts arī vēl tagad atrodas vietā, kur stāba priekšnieks to man vakar norādīja, bet divīzijas stābu es gan neatradu tajā vietā, kur man tas tika norādīts.“

Nu jau divīzijas komandieris vērsas pret savu stāba priekšnieku, un raustīdamies pēdējais ir spiests atzīties, ka savu karti iedevis tiem divīzijas stāba virsniekiem, kas ar atkāpšanās pavēli braukuši uz manu pulku, bet pa ceļam kāda ienaidnieka patruļa uz viņu vāgi atklājusi uguni. Uz šaurā ceļa mēģinot mašīnu apgriezt, tā ieslīdējusi grāvī. Virsnieki mašīnu bijuši spiesti pamest un steigā atstājuši tajā arī līdzdoto karti.

Divīzijas komandieris viņu nomērī ar iznīcinošu skatu, bet manā klātienē gan vairāk nekā nesaka. Tagad noskaidrojas, ka naktī Pommern un Charlemagne divīzijās izcēlusies pānīka, tās pametušas savus iecirkņus un nekārtībā atgājušas. Virsnieki, kas bija veduši atkāpšanās pavēli manam pulkam, pēc atgriešanās stābā bija stāstījuši, ka, spriežot pēc visām pazīmēm, arī es ar savu pulku divīziju esot pametis, lai mēģinātu izlauzties pats uz savu roku. Pamatojoties uz šādu pilnīgi nepareizu informāciju, korpusa komandieris atzinis, ka visa korpusa stāvoklis ir pilnīgi bezcerīgs, un tādēļ pavēlējis iznīcināt visus smagos ieročus, automašīnas un pajūgus, lai pēc tam jau caurlaušanos izdarītu, sadaloties mazās vienībās.

Šādu korpusa komandiera pavēli es atrodu par pārsteidzīgu un nepareizu, jo, pēc mana ieskata, atsevišķu kaņavīru grupām nav nekādas izredzes pārraut ienaidnieka fronti un pārklūt Oderas upei. Ja arī gadījumā visas vācu vienības izklīdīs, savu pulku es vedīšu kā slēgtu vienību un ceru, ka mēs sev ceļu atrīvosim.

Mūsu sarunas rezultātā divīzijas komandieris ir pilnīgi pārvērties. Viņš jau smaida, un var redzēt, ka viņš nu atkal atgūvis ticību nākotnei.

Pirms aizbraukšanas viņš man vēl jautā, ko es domājos darīt tālāk, jo mans pulks nu palicis viens ienaidnieka ielenktā mežā. Atbildu, ka es nepielaižu, ka ienaidniekam tuvumā būtu tik daudz brīvu spēku, lai jau šodien sāktu šī meža ķemmēšanu, kādēļ palikšu ar savu pulku mežā līdz vakaram un pa nakti panākšu pārējās divīzijas vienības.

Pēc šīs mūsu sarunas divīzijas komandieris steidzīgi aizbrauc uz korpusa stābu. Ap pusdienas laiku korpusa komandieris savu pavēli par smago ieroču iznīcināšanu atsauc, bet šis atsaukums daudzās vienībās pienāk jau par vēlu. Man grūti pateikt, par cik šo korpusa komandiera lēmumu iespajdojusi mana saruna ar 15. divīzijas komandieri, bet pēc šiem piedzīvojumiem Ostenheides mežā mūsu attieksmes ar divīzijas stābu lielā mērā uzlabojas. Vairāki divīzijas stāba virsnieki izsaka vēlēšanos pievienoties manai kaujas grupai, ja mums gadījumā no ielenkuma vajadzētu izlauzties mazākās vienībās.

Ievācis vajadzīgo informāciju, braucu atpakaļ uz sava pulka meža nometni. Atgriezies komandpunktā, uzdodu kapteinim Akermanim norīkot cilvēkus, kas saņēķ apkārt klīstošos zirgus un pievāc pamestās mantas. Padzirduši, ka tepat netālu mētājas ne tikai kaķa mantas, bet arī baltie milti un žāvēta gaļa, darbinieku pieteicas pat vairāk nekā vajadzīgs.

Man pavisam skaidrs, ka pēc Pommern divīzijas atkāpšanās Ostenheides meža austrumu malā nekādas apsardzības nav. Sakarā ar to, uzdodu II bataljona komandierim noorganizēt to ceļu novērošanu, kas nāk no austrumiem un dienvidaustrumiem, bez tam izsūtu 5. rotu izlūkošanā uz Geiglicas ciemu. Brīdinu rotas komandieri būt sevišķi uzmanīgam, jo ir jāpieņem, ka ienaidnieks ciemu jau būs ieņēmis. Arī šī rota aiziet.

Vispirms ar bagātīgu mantu guvumu atgriežas stāba rotas vīri. Pēc pāris stundām pārnāk arī tā rota, kas izsūtīta uz Geiglicas ciemu. Šo vīru kaķa laupījums jau ir apbrīnošanas cieniņgs. Visiem kabatas un dažiem pat azotes pilnas ar cigaretēm, dūmu desām, biskvītiem u. t. t.

Rotas komandieris man ziņo, ka ienaidnieks ciemu vēl nav ieņēmis, bet vācu vienības bēgot pametušas vairākas mašīnas ar pārtiku un vienu pat ar kantīnes precēm. Dažās mašīnās esot arī benzīns.

Nu jau otro nedēļu pārtiekam no vietējiem līdzekļiem. Negribu paļaut garām reto izdevību papildināt pulka pārtikas krājumus, tādēļ norīkoju trīs pajūgus un to apsardzībai piedalu vienu rotu, dodot uzdevumu savākt visus pamestos pārtikas produktus un benzīnu. Īsi pēc pusdienas atgriežas arī šī rota. Visi trīs pajūgi līdz malām ir pilni ar dažādiem pārtikas produktiem, ir arī vairākas kannas benzīna. Bez tam rota sa-

ņēmusi arī divus gūstekņus — kādu sarkanarmijas seržantu un kareivi.

Pēc gūstekņu izteicieniem, arī viņi paši uz savu ierosmi braukuši pārmeklēt pamestās automašīnas. Ienaidnieka armijas galvenie spēki esot jau aizvirzījušies tālāk uz rietumiem, bet šajā rajonā apmetušās vienīgi dažas armijas aizmugures iestādes.

Lielākas pārtikas rezerves pulkam nav iespējams vadāt līdz, tādēļ iztiekam kā čigāni: kad ir, tad ēdam, bet ja nav, sajožam jostas. Arī šīs dienas bagātīgo „kaŗa laupījumu“ tādēļ necenšos „norakt“*), bet nekavējoties lieku to sadalīt vienībām, lai vīri ēd un stiprinās.

Ir jau pēcpusdiena. Mans pulks palicis mežā tālu no pārējām korpusa vienībām. Pāniskais noskaņojums Pommern un Charlemagne divīzijās un mūsu iznīcinātās baterijas neļauj arī man būt pašpārliecinātam. Tādēļ, lai pārliecinātos par savu vīru garastāvokli un noskaņojumu, apstaigāju pulka nometni. Tās kopskats atstāj mežonīgu, bet reizē arī neizdzēšamu iespaidu. Zem katras lielākas egles mirdz ugunskurs, ap to dažādās pozās saguluši vai sasēdušies dažāda lieluma un vecuma melni nokvēpuši vīri. Pie katra ugunsкура kaut ko cep vai vāra.

Pieeju pie kādas man tuvākas grupas. Divi vīri pašreiz raujas ar pankūku cepšanu. Kā paši cepēji, tā arī apkārt gulošie, liekas, ir jau paēduši, bet cepējiem pankūku apsviešana uz pannas sagādā prieku. Pārējie viņu nodarbībai seko un priecīgi smeļ, ja kāda pankūka pie apsviešanas iekrīt pelnos. Par šādu neveiklību pankūka tad nu jāapēd pašam cepējam. Zem nākošās egles vīri cep šķiņķi ar olām un ēd to kopā ar turpat pelnos izceptiem kartupeļiem. Kad pieeju klāt, viņi šo savu cepumu piedāvā arī man. Kādai citai grupai nav pannas, bet tā cep desiņas, sadūrusi tās uz iesmiem, kaut arī tauki čurkstēdami tek ugunī.

Pie kuŗa ugunsкура arī pieeju, pie katra kaut ko cep vai vāra. No katras grupas maltītes arī man kaut kas jānogaršo. Kad atgriežos no gājiena pa nometni, jūtos tīri noguris. Ietīnies segā, liekos zem kādas egles. Manaī priekšzīmei seko arī daudzi kuŗavīri.

*) Noglabāt.

Mēs guļam un klausāmies, kā apkārt šalc egles. Viss lielais varenais mežs sedz mūs ienaidnieka skatam un sarga arī no asā pavasara vēja. Guļam visi lielā mierā, jo apzināmies, ka vēl arvien sevī nesam lielu cīņas spēku. Nervozitāte manu vīru rindās nav manāma.

Plkst. 18.00, kad pār mežu jau gulstas dziļa krēsla, pulks lēnā gaitā uzsāk gājienu virzienā Vicmica-Natelfica-Stolica, kur par jaunu jāieņem pozīcijas un jānodrošina korpusa dienvidu spārns.

7.

PIE BALTIJAS JŪRAS

8. martā plkst. 05.00 pulks sasniedz Stolicu. Bataljoni gan ieņem norādītās pozīcijas, bet līdz saskarei ar ienaidnieku nemonāk. Nokārtojuši pozīciju ieņemšanu, liekamies gulēt.

Tikko esmu iemidzis, adjutants mani jau modina, jo muižas īpašniece mūs visus aicinot brokastīs. Iztraucēts no pirmā miega, par viņas laipnību neesmu nemaz sajūsmināts, bet leitnants Eše neatlaižas, jo man katrā ziņā esot jāiet. Padodos liktenim un eju brokastīs.

Galds klāts ar reti skaistiem traukiem. Vecā grāfiene ir ļoti laipna un cienā mūs ar kartupeļiem un miltu mērci. Pats grāfs ir ap 60 gadu vecs. Viņa brālis esot pensionēts ķeizarkās armijas ģenerālis; viņa ordeņi un godzīmes redzamas kādā vitrīnē. Visumā šai muižā valda vēl liela kārtība, un man liekas savādi, ka te neviens pat negatavojas bēgšanai.

Sēžot pie galda, informēju veco kungu, ka mans pulks ir pēdējā vienība un ka pēc mūsu atkāpšanās muižu savā varā pārņems ienaidnieks. Grāfs man paskaidro, ka viņš muižu apsaimniekojot pats, kādēļ, ja viņš gadījumā aizbrauktu, visu mantu un inventāru izputinātu bijušie kaņģustekņi un citi salašņas, kuŗu netrūkstot arī šajā apgabalā. Tāpēc viņš palikšot uz vietas. Kad ienākšot boļševiki, viņš likšot sagatavot labākas vakariņas, ielūgšot pie sevis ciemos augstākos sarkanarmijas komandieŗus un, kad kopīgi būšot iedzēruši pāris glāžu laba vīna, gan jau tad viņš pratīšot no augstākā komandieŗa palūgt aplieciņu, lai kaŗavīri viņa muižā nekā neņem un neposta.

Sēžu un brīnos. Pēc visa tā, kas noticis Pomerānijā, man nu pretim sēž cilvēks, kas par boļševiku varasdarbiem un laupīšanām nekā nezina vai arī negrib zināt. Tā arī šis grāfu pāris paliek ar visiem sava brāļa ordeņiem stikla skapī.

Plkst. 09.00 pienāk divīzijas pavēle, saskaņā ar kuŗu pašreizējā pozīcijā līdz plkst. 16.00 atstājams viens bataljons, bet pārējām pulka vienībām plkst. 10.00 jāuzsāk atkāpšanās virzienā Broica (Broitz) - Prusta - Borntina - Gorke - Vangerina-Gumtova. Ievainoto transportam katrā vienībā atstājami divi pajūgi, bet visi pārējie transporta līdzekļi iznīcināmi un zirgi nošaujami.

Pārtika mums jau ilgāku laiku nav piegādāta. Rotu kaujas vezumos vienības ved sev līdz municiju un arī pa kartupeļu vai putraimu maisam. Tagad, kad ienaidnieks mūs pat neapdraud, sagāzt visus pajūgus grāvī un apšaut mūsu līdzgaitniekus — zirgus, nē, šādu pavēli es izpildīt nespēju!

Uzskatu šo divīzijas pavēli kā dotu baiļu psihozē. Esmu ieskatos, ka iegāzt pajūgus grāvī mēs paspēsīm vēl arvien, un kādēļ man būtu jānošauj zirgi, ja, ejot pat bez ceļa, to mugurā varu uzsēdināt kādu vieglāk ievainotu kaŗavīru. Tāpēc ar šīs pavēles pildīšanu nesteidzos, un plkst. 11.00 visi pulka pajūgi, mūsu zirgiem mundri soļojot, atstāj Broicu. Cieši aiz tiem seko pulka vienības.

Kā sedzošā vienība pozīcijās paliek II bataljons. Iepriekšējā dienā, pēc pāniskā skrējiena no Geiglicas, pie tilta pār Regas upi pie Borntinas bija radies kilometriem garš bēgļu pajūgu un kaŗavīru sastrēgums. Mans pulks iet atkal kā arjergards. Kad pulks sasniedz šo tiltu, visa kaŗaspēka un bēgļu straume tiltam ir jau pāri, un pulks ar visiem pajūgiem, ienaidnieka netraucēts, mierīgi pāriet upi.

Kad braucu pār tiltu, ievēroju, ka upes rietumu krastā stāv mūsu divīzijas komandieris ar stāba priekšnieku un vērīgi seko pulka vienību gājienam. Pieņemu, ka viņš ir jau ievērojis, ka es savus pajūgus neesmu iznīcinājis, un tādēļ sagatavojos jau uz lielāku izskaidrošanos. Pieeju viņam klāt ar ziņojumu. Kad esmu to beidzis, divīzijas komandieris, var redzēt, ir ļoti apmierināts ar manu izrīcību. Viņš interesējas, vai mēs šajā ciemā jau nevēloties uzkavēties. Viņš, tāpat stāba priekšnieks, šodien labprāt kopā ar mums ieturētu vakariņas. No vakar-

dienas mūsu pajūgos pārtika vēl turas, un mēs neesam skaudīgi — ēdam paši un cienājam arī savu priekšniecību.

Pēc nelielas atpūtas turpinām atkal gājienu un ap pusnakti sasniedzam Vangerinas ciemu. Šis un arī visi pārējie ciemi tuvākajā apkārtnē ir pilni ar kaņavīriem, kas noklīduši no savām kaņaspēka daļām un kā neorganizēts pūlis virzās pulkam pa priekšu.

9. marta agrā rītā ir vēl tumšs, kad turpinām gājienu. Pie Gumtovas ciema pulkam atkal ir jāieņem pozīcijas, tādēļ kopā ar I bataljona komandieri braucu nokārtot to ieņemšanu jau pirms vienību pienākšanas. Braucu kopā ar I bataljona komandieri un stāba virsniekiem divās mašīnās. Pirmā brauc bataljona komandiera mašīna. Sēžu blakus šoferim, bet aizmugurē sēž adjutants ar abiem sevišķu uzdevumu virsniekiem. Tuvojamies jau Gumtovas (Gumtow) ciemam, kad mašīna apdullinotā sprādzienā tiek uzsviesta gaisā. Man gar acīm nošķīst uguns un stikli. Esam uzbraukuši kādai mīnai. Pirmajā momentā nespēju pat aptvert, vai man kājas vēl ir klāt jeb nav. Viss mašīnas priekšgals pilnīgi norauts, bet tās pakaļējā daļa guļ uz mīnas izrautās bedres malas. Mīnai sprāgstot, smagi ievainots šoferis — kareivis Bekmanis, kamēr mēs, pārējie braucēji, esam tikuši cauri ar vieglu kontūziju.

Plkst. 10.00 saņemam pavēli, ka pulkam uzdots gājienu turpināt caur Cedlinu (Zedlin) un Kirchhāgenu uz Fišerkātenu (Fischerkaten). Tikko pēdējo sasniedzam, kad jau saņemam citu pavēli. Manam pulkam nu kopā ar 34. kājnieku pulku jānodrošina korpusa pārgrupēšanās, ieņemot pozīciju uz līnijas Voigtshāgena (Voigtshagen) - Kēniga B. (Königs B). Šo līniju ieņem aiziet I bataljons ar piedalīto 5. rotu.

Vēlu vakarā saņemam atkal jaunu pavēli. Saskaņā ar to, pulkam pavēlēts atgriezties uz Cedlinu un ieņemt no jauna aizstāvēšanās pozīciju uz līnijas Gumtova-Cedlinberga (Zedlinberg) un tālāk līdz dzelzceļa līnijai ziemeļos. Uzdevums: nodrošināt korpusa galveno spēku aizmuguri, kas pēc pārkārtošanās uzsāks caurlaušanos virzienā Hoffas mežs - Dīvenova (Dievenow). Pulka komandpunktam novietoties Mitelhāgenā (Mittelhagen).

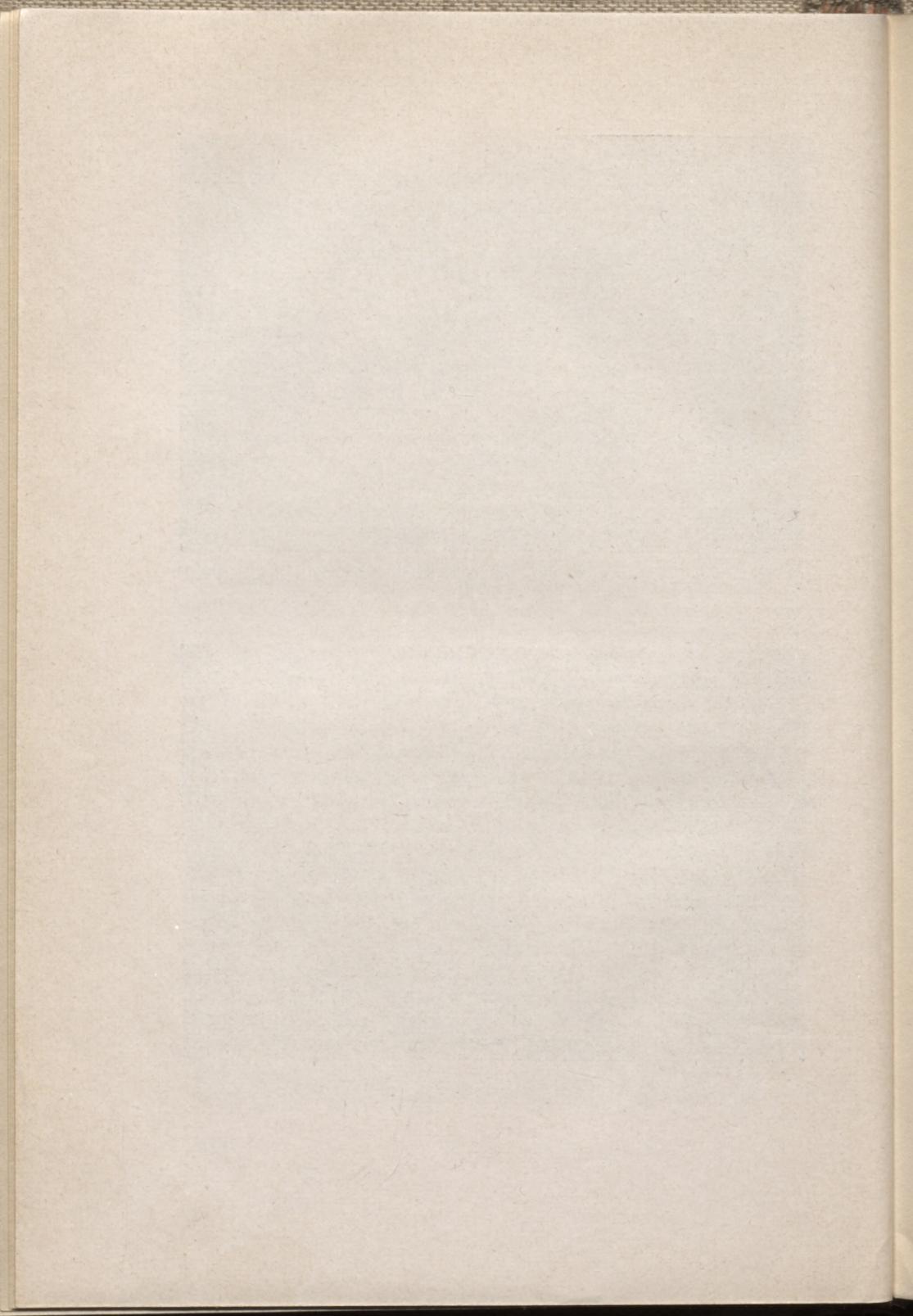
Visu iepriekšējo nakti pulka vienības bija atradušās gājienā; arī dienā, pastāvīgi mainot pavēles, divīzijas stābs nebija devis pat dažu stundu atpūtas. Vienības tomēr pārvietojas uz tām norādītajiem iecirkņiem, kuņus sasniedz pēc pusnakts. Šajās

Plkst. 11.00 visi pulka pajūgi, mūsu zirgiem mundri soļojot, atstāj Broicu.

Pēc nakts pārgājiena sasniedzam Mittelhagenu.

divās dienās kaņavīri ir tā nodzenāti un noguruši, ka nokrīt un aizmieg, tikko vienība apstājas. Tādēļ esmu ļoti norūpējies, vai mans pulks šonakt vispār ir spējīgs ienaidnieka uzbrukumu uztvert.

Naktī ienaidnieks tomēr neuzbrūk, un rīta gaismā vienības ir jau daudz maz atpūtušās un sakārtojušās.

10. marta priekšpusdienā ienaidnieka vienības uzsāk tuvošanos. Tā artilērija un granātmētēji grauj Cedlinas ciemu. No artilērijas uguns aizdegas vairākas ciema ēkas, kas deg ar lielu liesmu, metot gaisā kuplus un biezus dūmu mutuļus. Vēja dzīti, šie dūmi aizklāj mūsu priekšlauku un lielā mērā apgrūtina tā novērošanu un apšaudi. Plkst. 15.00 ienaidnieka tanki un aiz tiem sekojošie kājnieki ielaužas ciema austrumu galā. Lai nodrošinātu priekšējo vienību aizmuguri un tās netraucēti varētu turpināt caurlaušanās sagatavošanu, pulkam šī pozīcija jānotur. Tādēļ izsūtu vēl vienu tanku mednieku grupu leitnanta Koškina vadībā reizē ar pavēli I bataljonam izdarīt pretuzbrukumu un ciemā iebrukušos ienaidnieka spēkus iznīcināt. I bataljona komandieris — majors Lazduzieds sapulcina visus savus brīvos vīrus un kopā ar rezerves rotu pāriet pretuzbrukumā. Skaudrā tuvcīņā bataljons atgūst māju pēc mājas, un plkst. 17.00 ienaidnieks no Cedlinas ciema ir atkal padzīts.

Ar krēslas iestāšanos korpuss uzsāk caurlaušanos un strauji virzās uz rietumiem. Plkst. 19.00 arī mans pulks saņem pavēli atrauties no ienaidnieka un atkāpties, bet sedzošajām vienībām Cedlinas ciemu aizstāvēt līdz plkst. 22.00.

Plkst. 21.00 pulka galvenie spēki uzsāk atraušanos un atiet uz Lenzinu (Lensin). Ap pusnakti pulkam pievienojas arī sedzošās vienības.

11. martā plkst. 01.00 saņem pavēli, ar kuņu pulks nozīmēts Muncela (Muntzel) korpasa rezervē un tam jāpāriet uz Šlefinu (Schleffin). Vienības tikko sasniegušas Lenzinu un vēl nav paspējušas izvietoties pa telpām. Bez kavēšanās atkal turpinām gājienu un pēc apmēram 2 stundām arī sasniedzam Šlefinu. Iepriekšējos pārgājienos un kaujā vīri ir noguruši, tādēļ katrs nokrīt un guļ, kur vien atradis brīvu vietu.

Plkst. 06.00 saņem jaunu korpasa pavēli. Šaskaņā ar to, pulkam uzdots caur Hoffu un Poberovu (Poberow) virzīties uz Lichentinu (Lüchentin). Ceļš uz Dīvenovas mežu esot jau brīvs,

bet iespējams, ka mežā vēl palikušas dažas mazākas ienaidnieka vienības. Pulkam uzdots tās likvidēt.

Plkst. 07.00 pulks uzsāk virzīšanos. Ienaidnieks nekur nav manāms. Kolonnas galvai tuvojoties Hoffai, ienaidnieka artilērija un granātmētēji atklāj pa šo ciemu spēcīgu uguni. Šo ienaidnieka artilērijas apdraudēto joslu pulka vienības pārvar pārskrējienā. Kad sasniedzam ar mežu apaugušo kāpu joslu, pulks pārkārtojas tuvošanās gājiena iekārtā un turpina virzīšanos. Jau pēc kartes biju redzējis, ka gar visu jūrmalu stiepjas apmēram 1 km plata kāpu josla, apaugusi ar mežu. Šī meža josla ienaidniekam nedod iespēju novērot kustību gar pašu jūrmalu, kādēļ cenšamies šo apstākli pilnā mērā arī izmantot. Pludmale ir apmēram 50 metru plata un smilšaina, bet gar pašu ūdens malu, kur smiltis vēl slapjas un jūras ūdens cieti saskalotas, var braukt pat ar automašīnām. Kad ieraugām šo jūrmalu, mums tā liekas tik pazīstama un redzēta — gluži tāda pat kā pie Bernātiem. Jūtos it kā atvieglots, jo vismaz vienā pusē nu ienaidnieka vairs nav. Pa pludmali virzās pulka kaujas vezumi, gar jūras krastu pa kāpām II bataljons, bet pa meža ceļu I bataljons.

8. rota kā II bataljona priekšrota virzās pa jūrmalas kāpām, apmēram 1 km austrumos no Lichentinas; tā pamana kādu ienaidnieka vienību, kas pašlaik ieņem pozīcijas, lai nosprostotu mums gājiena ceļu. Rotas komandieris — leitnants Strauts, to redzot, tieši no gājiena iekārtas pāriet triecienā. Rotas trieciens ir ļoti straujš; bez tam tas ienaidnieku pārsteidz tieši pārgrupēšanās brīdī. Ienaidnieks šo triecienu neiztur un, pametot vairākus kritušos, nekārtībā atkāpjas. Savos ierakumos ienaidnieks pametis salaupītas vīriešu un sieviešu drēbes, ēdiena atliekas un citas lietas.

Ap pusdienas laiku sasniedzam Lichentinu un novietojamies meža aizsegā, jo skaitāmiem korpusa rezervē. Meža dienvidu malu ieņem vācu 5. mednieku (Jäger) divīzijas atliekas. Lai redzētu, kas notiek pludmalē, izeju kopā ar dažiem virsniekiem jūrmalas kāpās. Tagad pa pludmali nepārtrauktā strauvē plūst vācu kaņavīri. Viņu vidū nav redzama neviena kaņaspēka vienība, bet vienīgi cilvēku pūlis. Šie vīri nebija piedalījušies caurlaušanās kaujās, tāpat arī arjergarda cīņās. Pēdējās nedēļās viņi klīda pa frontes tuvāko aizmuguri, izlaupīdami iedzīvotāju pamestos dzīvokļus un pārtikas krājumus. Padzir-

dējuši, ka ceļš uz rietumiem atkal ir brīvs, viņi nu trakā steigā drāžas uz priekšu, lai jau kā pirmie tiktu pāri upei. Redzot šo atpakaļplūstošo dezorganizēto kaņavīru masu, saprotu, ka Vācija kaŗu neglābjami zaudējusi. Un turpināt cīņu patiesībā nav vairs nozīmes.

Pēcpusdienā pulku nozīmē par sedzošo vienību ar uzdevumu atvairīt ienaidnieka uzmākšanos un nodrošināt visu korpusa vienību atkāpšanos. Šo korpusa komandiera pavēli man nodod 5. mednieku divīzijas komandieris. Pie tam viņš mani brīdina, ka šo priekštilta pozīciju korpusa komandieris paredz saīsināt, bet tādā gadījumā 5. mednieku divīzijas vienības pakāpeniski vajadzēsot nomainīt mana pulka bataljoniem. Ļoti labi saprotu šī vācu virsnieka gudrību, bet, lai iegūtu laiku atbildes apdomāšanai, saku, ka nesaprotu, kā viņš īsti pēdējo teikumu domājis.

Vācu pulkvedis paņem karti un rāda man, ka pašlaik Lichentinu ieņem viens viņa bataljons. Ja šo priekštilta pozīciju saīsināšot, tad šo viņa bataljonu vajadzēsot nomainīt mana pulka bataljonam, kas ieņemtu pozīcijas vistālāk uz austrumiem, bet viņa nākošo bataljonu atkal nomainītu mana pulka tālākais bataljons. Kamēr vācu pulkvedis man to visu cenšas ieskaidrot, esmu jau paspējis rūpīgi apskatīt karti. Esmu arī jau skaidrībā par to, kādā virzienā ienaidnieka uzbrukums sagaidāms.

Vācu pulkvedim par lielu izbrīnu es viņa izplānotajai darbībai pilnīgi piekrītu, un mēs šķīramies kā draugi. Visa priekštilta pozīcija kā gaŗa mēle stiepjas gar pašu jūrmalu. Tās dziļums vēl ir 7 km, bet platums tikai apmēram 1 km. Esmu tādēļ pārliecināts, ka ienaidnieks nemaz nemēģinās lauzties pa meŗa joslu līdztekus jūrmalai, bet centīsies mums nogriezt atkāpšanās ceļu, izvirzoties līdz jūrmalai kaut kur rietumos no Lichentinas. Gadījumā, ja ienaidnieks mums atkāpšanās ceļu nogrieztu, nelīdzenais un ar meŗu apaugušais apvidus lielā mēŗā atvieglotu izlaušanos.

Šo priekštilta pozīciju no Lichentinas līdz nometnei ieņem I bataljons, bet tālāk līdz jūrmalai, ar fronti uz dienvidaustrumiem, II bataljons. Pulka komandpunkts novietojas kādā boļševiku izbūvētā bunkurā 2 km ziemeļaustrumos no Lichentinas. Vakarā, kad saule grimst jūrā, stāvam krastmalā un skatāmies, kā tālumā kāds kuģis aizslīd austrumu virzienā. Var-

būt tas brauc uz dzimtenes pusi. Mēs labprāt tam dotu līdz kādu ziņu, — ka stāvam vēl arvien sardzē šeit, Baltijas jūras krastā.

Naktī ienaidnieks sevišķu aktivitāti neizrāda. Viss mežs mūsu pozīciju aizmugurē ir pilns ar bēgļu pajūgiem un kaņaspēka transportiem. Tie visu nakti nepārtrauktā straumē plūst Dīvenovas virzienā. Smagi piekrautie bēgļu vezumi bieži vien iegrimst irdenajās smiltīs, un braucējiem ir jāpieliek daudz pūļu, lai tos atkal dabūtu uz pludmales cietās joslas. Reizē ar gaismu braucēju straume sāk apsikt. Drīz vien visa jūrmala ir tukša un klusa. Pludmalē tikai palikuši vairāki salauzti bēgļu pajūgi, bet no kāda sanitārā transporta izlikti ceļā mirušie vācu kaņavīri. Viņu apglabāšana jau paliek ienaidnieka ziņā.

Plkst. 07.00 iecirknī rietumos no Lichentinas sākas spēcīga ienaidnieka artilērijas un granātmetēju uguns. Vācu 5. mednieku divīzijas vienības cieš jūtamus zaudējumus un steidzīgi atkāpjas, bet ienaidnieks strauji tuvojas jūrmalai. Lai mēs atkal nenokļūtu ielenkumā, pavēļu bataljoniem nekavējoties atstāt pozīcijas un tuvošanās gājiena iekārtā atiet uz Dīvenovas mežu. Virzāties pa kāpām gar pašu jūrmalu. Kaut gan ienaidnieks jau ielauzies mežā, tā priekšējās vienības jūrmalu vēl nav sasniegušas un mūsu atiešanu netraucē.

Kad sasniedzam Dīvenovas mežu, es ar sašutumu varu vienīgi konstatēt, ka šo šaurumu neviena vienība neieņem. Pa tiltu pie Austrumdīvenovas dienā nekāda kustība nav iespējama, jo no Fricovas (Fritzow) rajona pa to ar tiešo tēmēšanu šauj ienaidnieka artilērija. Ja arī mēs šo šaurumu neieņemtu, tad bojā ietu ne vien visi Berg-Dīvenovā saskrējušie vācu bēgļi, bet arī mana pulka sekmīgi veiktā izlaušanās operācija varētu beigties ar lielu katastrofu. Tādēļ uzdošu šo šaurumu ieņemt pulka II bataljonam, bet leitnantu Bušmani nosūtu ar ziņojumu par stāvokli uz korpusa stābu. Izrādās tomēr, ka korpusa stābs jau pārcēlies pāri Dīvenovas šaurumam, neatstājot pat ziņu, kur atrodas jaunais komandpunkts. 15. divīzijas stābs atrodas vēl Berg-Dīvenovā, bet atsakās dot manam pulkam pavēles, jo tas vēl arvien skaitoties korpusa rīcībā.

Plkst. 15.00 ienaidnieka granātmetēji un zalvju lielgabali atklāj uguni pret mūsu bataljonu pozīcijām. Mums jau ir daži ievainotie. Pavēļu pulkam atkāpties un atiet uz iepriekš izbūvētajām pozīcijām apmēram 1 km rietumos no Dīvenovas

meža. Kad tuvojamies šīm pozīcijām, redzu, ka tās pašlaik ieņem kāds vācu jūras kājnieku bataljons. Tādēļ, nemaz nepastājoties, turpinām atkāpšanos uz Berg-Dīvenovu. No Muncela korpusa stāba es nekādas pavēles vairs nesaņemu un pat nezinu, kur tas atrodas.

Pavēļu vienībām sagatavoties, lai naktī arī mēs varētu pāriet Dīvenovas šaurumu. Vakarā pa tiltu vēl plūst bēgļu pajūgi un dažādi armijas transporti, bet ap pusnakti tie visi ir pāri, un gājienu uzsāk mans pulks.

13. martā plkst. 00.05 kā pirmais pār tiltu pāriet I bataljons. Tam seko pulkam tieši pakļautās vienības, bet gājienu beidz II bataljons. Plkst. 03.00 pulks sasniedz Heidebrinku (Heidebrink), kur atpūtā apmetušās visas tās vienības, kas no ielenkuma iznākušas pirms mums. Visas ēkas ir pilnas cilvēkiem — nav pat kur galvu nolikt. Beidzot saklausām, ka šeit pie pozīciju izbūves strādājat kāds latviešu būvbataljons. Sameklēju šī bataljona komandieri. Ar viņa atļauju bataljona telpās izvietojas arī mana pulka vīri.

Pēc daudzām pārdzīvojumu un grūtumu pilnām dienām mēs nu baudām šo latviešu darba vīru viesmīlību. Viņi mums stāsta, ka visa mūsu divīzija jau uzskatīta par bojā gājušu.

Pomerānijas kaujas ir beigušās. Februāra beigās mēs vēl bijām dziļi ienaidnieka aizmugurē, un tomēr arī no šī dziļā ielenkuma mēs esam izlauzušies un nu atkal brīvi. Sakarā ar šo izlaušanos no Pomerānijas ielenkuma, saņemu ģenerāļa Bangerska apsveikumu:

Noraksts

Latviešu SS-Brīvprātīgo Leģiona
Ģenerālinspektors

Gustrovā, 1945. g. 12. IV

Ļoti godājamais pulkveža kungs!

Šajā lielajā, izšķirīgajā cīņā, kad latvju tautas tumšajās dienās liktenis lēmis mūsu skaistās dzimtenes vārdā pierādīt savu varonību un ziedošanās gatavību, Jūs, pulkveža kungs, esat snieguši cēlāko piemēru un vairojuši latviešu karavīru slavu.

Ar lepnu prieku pārskatu Jūsu varoņgaitas pie Jastrovas, Flederbornas, Landekas, Kaminas un citām Pomerānijas cīņu vietām, kur priekšzīmīgās cīņās un lietpratīgā vadībā Jūs esat spējuši aizraut un saliedēt nedalāmā vienībā mūsu jaunos

kaņavīrus. Mūsu nākotnes un Latvijas vārdā Jūs esat aizstāvējuši šīs vietas pret ienaidnieka pārspēku dziļā ticībā un pašlīvībā saviem kaņavīriem, kurus pats ar savu nenogurstošo gādību un personīgo piemēru esat izaudzinājuši par istiem kaņavīriem un dzimtenes sargiem. Pāri personīgajam Jums ir stāvējis latvju tautas lielais mērķis — Brīvā Latvija.

Es un latvju tauta ar lepnumu noklausāmies Jūsu darbu slavā un ar pašlīvību lūkojamies Jūsu turpmākās gaitās. Latvju tauta zina, ka savus dēlus, ko uzticējusi Jūsu vadībai, neziedos brīvībai velti.

Mēs nezinām, ko no mums Latvijas izcīņā vēl prasīs, bet Jūsu un Jūsu kaņavīru līdzšinējā stāja un veiksmē stiprina mūsu cerības to paveikt tuvākā nākotnē.

Atzinībā un pateicībā par Jūsu darbu sniegumiem novēlu Jums izturību un laimi novadīt savus kaņavīrus līdz Latvijas brīvības saules lēktam.

Dievs, svēti Latviju!

Generālis Bangerskis

Pulkvedim Janumam

33. SS-ieroču gren.

(latv. Nr. 4) pulka komandierim.

MEKLENBURGĀ

1.

USEDOMAS SALĀ

13. martā plkst. 12.00 pulks turpina gājienu pa ceļu Heidebrinka - Neuendorfa - Misdroja (Misdroy) uz Häferhorstu. Pulka kaņavīri pie pārgājieniem ir pieraduši, un 30 km garais pārgājiens mums grūtības nesagādā. Bet divīzijas apgādes virsnieks ar mūsu iznākšanu no ielenkuma nav rēķinājies un par pārtikas piegādi nav domājis. Visi mūsu aizmugures mošķi liekas pat nepatīkami pārsteigti, jo viņiem taču ienākušas noteiktas ziņas, ka 15. divīzija pie Hammeršteinas ielenkta un galīgi iznīcināta.

Sakarā ar to, pārtikas nav nedz divīzijai, nedz arī manam pulkam. Kamēr to piegādāšot, paiešot vēl pāris dienu. Sameklēt pārtiku uz vietas, kā to darījām Pomerānijā, arī nav nekādu izredžu, jo pa šo ceļu mums pa priekšu jau gājušas vācu bēgļu masas un dezertieņu armija.

14. martā turpinām gājienu caur Svinemindi (Swinemünde) uz Kačovas (Katschow) rajonu. Sasniedzam Ostsvini (Ostswine), kas iepriekšējā dienā smagi bombardēta. Šeit cietuši ļoti daudzi no tiem Pomerānijas bēgļiem, kuŗu iznākšanu mans pulks pašreizēdīgi sedza vēl tikai pirms divām dienām. Visas mazās pilsētiņas ielas un pagalmi ir pilni gruvešiem, salauztiem ratiem un nosistiem zirgiem. Gaiss pilns deguma un liķu smakas. Arī tilts pār Svines upi izpostīts, un pie celtuves izveidojusies gara pajūgu rinda. Kājniekus ceļ pāri ārpus rindas, un pulka vienības samērā ātri tiek pār upi. Austrumu krastā, gaidot savu kārtu, paliek visi pulka pajūgi.

Ir jau pusnakts, kad sasniedzam Kačovas ciemu un apmetamies brīvajās telpās un šķūņos. Pulka komandpunkts iekārtojas Labomicas (Labomitz) muižā. Tās īpašnieks mūs saņem

ļoti nelaipni. Jau nākošajā dienā viņš apskrien visus vietējos varasvīrus, lai tikai dabūtu mūs prom no savas muižas.

16. martā pulkam tiek pavēlēts nodot visus ieročus. Sardžu dienestam pulkā atļauts paturēt vienu patšauteni uz katriem 100 vīriem un vienu šauteni uz katriem 10 vīriem. Pret šādu rīkojumu es asi protestēju, jo pulka kaņavīri savus ieročus iznesuši cauri visiem ielenkumiem, pat vēl vairāk — ir pievākuši daudz tādu ieroču, ko pametušas citas vienības. Divīzijas komandieris paskaidro, ka ieroči steidzīgi vajadzīgi frontē esošajām vienībām, bet pulks vajadzības gadījumā tādus saņemšot no jauna. To sakot, oberfirers Burks skatās kaut kur sāpus, un man liekas, ka šoreiz viņš nerunā patiesību.

Atgriezies savā komandpunktā, paziņoju sapulcinātajiem bataljonu un rotu komandieriem, ka pavēle par ieroču nodošanu netiks atcelta un ka visi pulka ieroči jau rītā nosūtāmi uz divīzijas ieroču un municijas noliktavu.

Šāda atrunāšanās pēc tam, kad pulks Pomerānijas atkāpšanās laikā visu laiku pašizliedzīgi bija sedzis visa Tetova korpusa atkāpšanos, mūs visus dziļi apvaino. Rodas iespaids, ka mums gatavo kādu negaidītu pārsteigumu. Kādā rotā paklidušas pat baumas, ka ienaidnieka uzbrukuma gadījumā SS vadība mums nepieļausot Usedomas (Usedom) salu atstāt. Pārbaudot šo baumu cēloni, noskaidrojas, ka sala izsludināta par nocietinātu rajonu un tās atstāšanai nepieciešama speciāla salas komandanta atļauja.

Negribot man atmiņā nāk Kamina, kad pulkam, kaut arī tas bija liela ienaidnieka pārspēka ielenkts, tomēr nedeļa atļauju izlauzties. Tagad, kad mans pulks ir pilnīgi atbruņots, palikt šeit, salā, un reizē ar to krist boļševiku gūstā, — nē, „kultūrālos“ es pazīstu pārāk labi, un neviens no mums šādu upuri nevar prasīt!

Pētīju atkal karti, bet šoreiz zilēju, cik tālu vēl varētu būt rietumu sabiedroto fronte. Ar sevi es esmu skaidrībā — pretēji visām salas komandanta pavēlēm, es ienaidnieka uzbrukuma gadījumā savu pulku šai salā ielenkt nepieļaušu. Bet, pretēji visām šīm baumām, mēs 18. martā ar prieku saņemam ziņu, ka visa divīzija tikšot pārvietota uz Neubrandenburgas rajonu. Jāgaida vienīgi dzelzceļa transporta pienākšana.

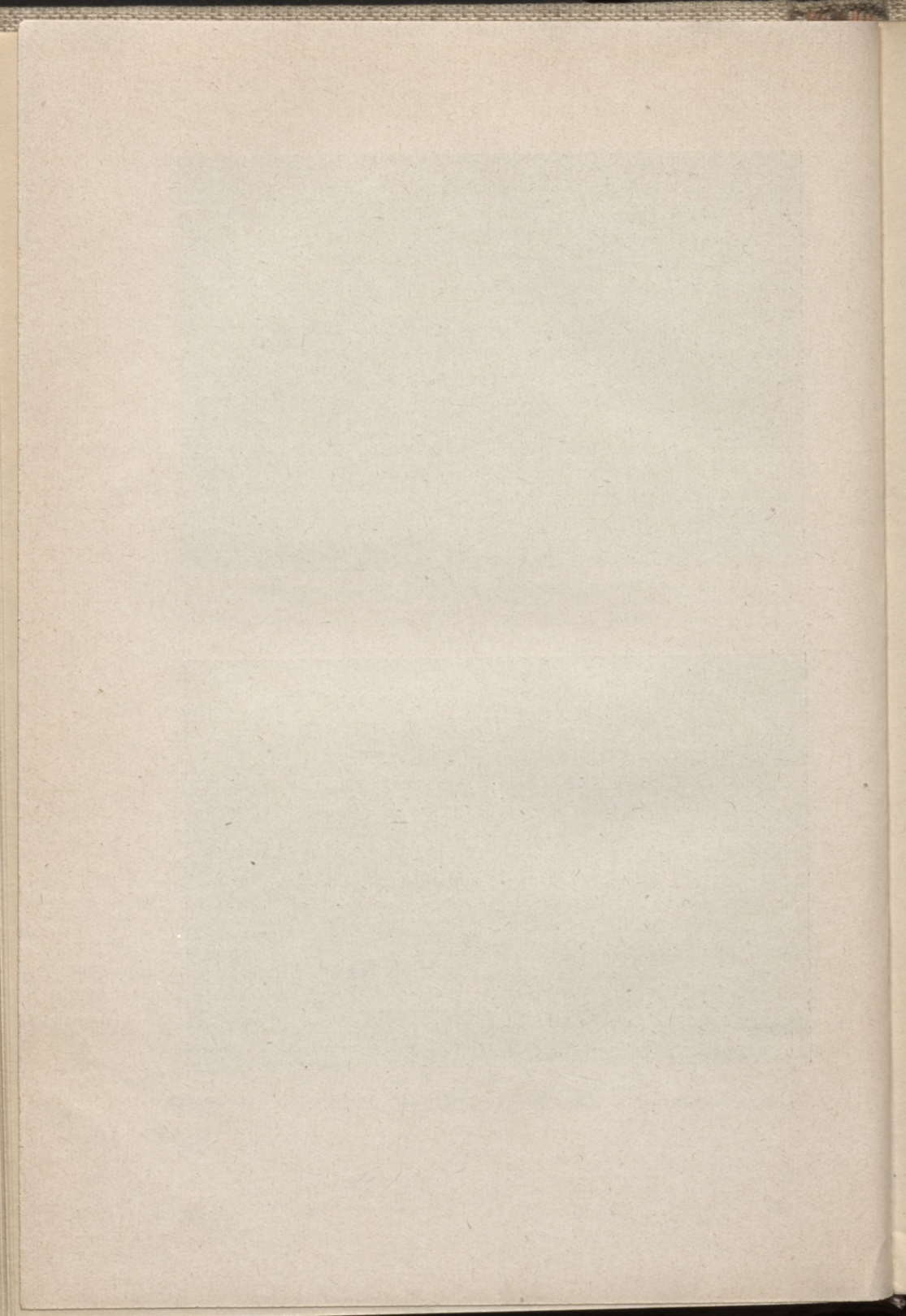
Griežos pie divīzijas komandiera ar priekšlikumu, ka pārgājienu uz Neubrandenburgas rajonu mēs 3—4 dienās varētu

Pulka karavīru apbalvošana Kelpinas muižas pagalmā.

Maza atpūta pārgājiena laikā.

izdarīt arī gājiena kārtībā, jo attālums tikai nepilni 90 km. Divīzijas komandieris manu priekšlikumu lepnī noraida, jo pārgājienam attālums esot par lielu; bez tam esot jau arī pieprasīts dzelzceļa transports. Nevaru nekā darīt. Atliek vienīgi gaidīt. Kaņavīri atpūšas un vārda tiešā nozīmē badojas. Zirgi elpi nesapem nemaz, un braucēji to nabago no apkārtējiem zemniekiem.

19. martā beidzot tomēr pienāk pavēle, ka pulkam divīzijas sastāvā jāpārceļas uz Neubrandenburgas rajonu. Pārgājiens izdarāms gājiena kārtībā, pie tam vēl divās dienās. Kādēļ tik liela steiga, tas paliek divīzijas noslēpums. Mēs tomēr esam priecīgi, ka tiekam no salas prom.

2.

ATPŪTĀ

1945. gada 21. martā pulka vienības sasniedz Kelpinas-Marienhofas (Marienhof) - Dejvicas (Dejwitz) rajonu, kur novietojas atpūtā. Jānot no vienas Meklenburgas muižas uz otru un kārtējot kaņavīru novietošanu, jūtos lieliski. Plaši meži, brīvs manevrēšanai piemērots apvidus. Šeit es ar savu pulku varu mierīgi gaidīt liktenīgo notikumu atrisināšanos. Man nav vairs jābaidās, ka ienaidnieks mūs varētu atkal ielenkt, kā tas bija Pomerānijā.

24. martā saņemu ziņu, ka par varonību kaujā ar pirmās šķiras Dzelzkrustu apbalvoti 8 kaņavīri, bet ar 2. šķiras krustu 119. Šo kaņavīru apbalvošanu vēlos svinīgi izdarīt visa pulka klātienē. Tādēļ pavēlu nostādīt pulku Kelpinas (Cölpin) muižas pagalmā. Ir svētdiena un saulains pavasara rīts. No visām pusēm ar dziesmām uz Kelpinas muižu dodas pulka vienības. Pēc īsas uzrunas apbalvoju sava pulka drošsirdīgos vīrus. Liela daļa no Dzelzkrustiem tomēr paliek uz galda, jo daudzi apbalvotie ir ievainoti un atrodas slimnīcās.

27. martā saņemu pavēli, ka no jauna tiek uzstādīts 32. kājnieku pulks. Sakarā ar to, mana pulka visu II bataljonu pārskaita par šī pulka kadru. Uz manu pulku pārvieto majoru Ķiliti un 300 kaņavīru no 34. kājnieku pulka. II bataljona formēšanu uzdodu majoram Ķilitim, nozīmējot viņam par adju-

tantu leitnantu Baltgalvi, bet par rotu komandiejiem: 5. rotai — leitnantu Konrādu, 6. rotai — leitnantu Neilandu, 7. rotai — leitnantu Vērdu un 8. rotai — leitnantu Strautu.

30. martā pulks saņem jaunu pavēli, pēc kuŗas mums jāpāriet uz Feldbergas-Lichtenbergas-Firstenverderas (Fürstenwerder) rajonu, kur mūs paredzēts iesaistīt nocietinājumu izbūves darbos. Man šī pārvietošana nav patīkama, jo prāts tiecas uz rietumiem, kur tuvojas angļu un amerikāņu armijas, bet pārgājiens jāizdara uz austrumiem. Ieroči mums vēl nav izsniegti. Cik noprotams, tos, kamēr atrodamies aizmugurē, arī neizsniegs.

3.

PIE NOCIETINĀJUMU DARBIEM

30. martā pulks pāriet uz jauno novietojuma rajonu, kur novietojas šādi: pulka stābs un 1. rota — Lichtenbergas ciemā, stāba rota — Vendorfā (Wendorf), I bataljons — Firstenhāgenā (Fürstenhagen), Varbendes (Warbende) rajonā, II bataljons — Vrechenā (Wrechen), Damerovas (Damerow) rajonā, 13. rota — Fogelzangā (Vogelsang), bet 14. rota Šlichtas (Schlicht) ciemā. Pulkam piedala arī divīzijas prettanku bataljonu.

Mums nu jāizbūvē tanku sprostī ezeru spraugās uz vispārējās līnijas Karvica (Carwitz) - Feldberga - Vrechenā - Firstenverdera. Visu aprīļa sākumu kuŗavīri strādā pie tanku grāvju un sprostu izbūves. Laiks pastāv jauks. Uzturs ir gan trūcīgs, bet tomēr daudz labāks nekā Usedomas salā.

Mani vīri, kas pēc Pomerānijas kaujām sevi uzskata par veciem „kaujas vilkiem“, par šiem grāvraču darbiem nav sevišķi sajūsmināti. Cik vien spēju, cenšos viņus pārliecināt, ka arī ierakumu izbūve ir goda pilns uzdevums.

Rietumu frontē pa to laiku iesācies sabiedroto armiju lieluzbrukums, un to tanku armijas arvien dziļāk laužas Vācijā. 11. aprīlī uzbrukumu sāk arī sarkanarmija. Katru dienu sarkaru vada virsnieka vietnieks Arājs mani informē par angļu raidītāja ziņojumiem, un katru dienu mēs sīki atzīmējam visas pārmaiņas frontes stāvoklī. Katrs kuŗavīrs jūt, ka lēnām, bet

tomēr noteikti tuvojas cīņu beigu cēliens. Pienāk pavēle pēc pavēles, draudi un sodi pārbēdzējiem. Uzsaukums seko uzsaukumam, — ka cīņa jāturpina līdz galīgai uzvarai. Ka šoreiz mēs nebūsim uzvarētāju pusē, tas mums visiem skaidrs ir jau sen. Virsnieki savā starpā bieži vien pārrunā frontes stāvokli un gudro, kā izkļūt no mums tik bīstamās situācijas.

4.

III BATALJONA TRAĢISKAIS GALS

Aprīļa sākumā pulka stābā kādu dienu ienāk ziņa, ka kādā no Neubrandenburgas lazaretēm ievesti daži mana pulka kaņavīri, kas ievainoti kaujās pie Dancigas. Kāds no ievainotajiem pat stāstījis, ka ievainots esot arī mans dēls. Pārbaudot šo ziņu, noskaidrojas, ka noticis tieši tas, no kā es visvairāk biju baidījies.

24. februārī, sākoties ienaidnieka uzbrukumam Šlochavas (Schlochau) - Keslinas (Köslin) virzienā, visas Rietumprūsijas apmācības laukumā palikušās vienības nebija vis atkāpušās rietumu virzienā, bet atgājušas uz Dancigu. Janvārī pulkiem izejot uz fronti, apmācības laukumā no katra pulka palika viens nepilns bataljons. Visas šīs vienības tika pakļautas 15. divīzijas artilērijas pulka komandierim — pulkvedim-leitnantam Rēbergam. Arī manam pulkam aizejot uz fronti, tur palika III bataljons. Uz šo bataljonu tika pārskaitīti visi slimie un pēckomandā (atstāto mantu apsardzībai) norīkotie kaņavīri.

28. janvārī bataljons saņem pavēli papildināt savu 10. rotu līdz kaujas sastāvam, un 29. janvārī šī rota leitnanta Baltgalvja vadībā iziet uz fronti, lai pievienotos pulkam. 30. janvārī pienāk atkal rīkojums, ka arī I un II bataljona, kā arī 14. rotas pēckomandas jānosūta uz fronti pie to vienībām. No visiem šiem kaņavīriem tiek saformēta viena maršrota leitnanta Tūtiņa vadībā. Tās sastāvā ir 3 virsnieki, 16 intruktoru un 150 kareivju. No Tuškovas rota iziet 2. februārī.

7. februārī bataljons saņem divīzijas komandiera pavēli izsūtīt vietraudžus uz Hammeršteinu, jo visām apmācības laukumā esošajām vienībām jāpievienojas savām kaņaspēka daļām. Pēc dažām stundām vietraudžu izsūtīšanu atsauc, jo

saņemta ziņa, ka 15. divīzija pie Flederbornas cietusi smagus zaudējumus. Tā bataljons paliek Tuškovas ciemā.

22. februārī bataljona sevišķu uzdevumu virsnieku — unteršturmfireru Hārmanu (Haarmann) steidzīgi pārvieto uz divīzijas stābu. Tai pat laikā bataljonam pieprasa iesniegt virsnieku atestācijas, izpildīt iesniegumus paaugstināšanai, iesniegt ziņas par piešķirtajiem atvaļinājumiem un izpildītajiem nāves sodiem.

Bataljona stābs tad nu arī strādā vaiga sviedros, lai divīzijas stābam savlaicīgi iesniegtu visas šajos apstākļos pilnīgi nevajadzīgās ziņas. Bataljona komandierim biju ziņojis, ka esmu lūdzis bataljonu pārvietot pie pulka uz fronti, kam divīzijas komandieris arī piekritis. Sakarā ar šo informāciju, bataljons arī gatavojas pievienoties pulkam. Bet 26. februārī pulkvedis-leitnants Rēbergs norāda, ka bataljonam vēl jāgaida uz pavēli. Bataljona iziešana reizē ar to atkal tiek aizkavēta. Tai pat laikā jau sācies ienaidnieka uzbrukums, un 15. divīzija, atkāpjoties ar kauju, 26. februārī atrodas jau Hammeršteinas rajonā — tikai 75 km no bataljona novietojuma.

28. februārī Tuškovas ciemā ierodas apakšiecirkņa „B“ komandants virsleitnants Stage un uzdod bataljonam šo ciemu izbūvēt par atbalsta punktu. Un mani vīri rok ap ciemu ierakumus, jo nav neviena, kas pateiktu, ka tas darbs, ko viņi dara, ir lieks un nevajadzīgs. Tā pilnīgi veltīgi atkal zaudētas dažas dienas.

1. martā pulkvedis-leitnants Rēbergs mēģina uzņemt sakarus ar divīziju, braucot gar jūrmalu, bet ir spiests konstatēt, ka ienaidnieka tanku smaile jau ieņēmusi Keslinu (Köslin). Šai brīdī pulkveža-leitnanta Rēberga rīcībā skaitās 114 virsnieku, 564 instruktori un 3170 kareivju. Mana pulka III bataljonā, kopā ar vācu veterināro rotu un darbnīcu vadu, skaitās 440 šauteņu, 16 mašīnpistoļu, 43 pistoles, 6 patšautenes un 1 granātmētējs. Jāpieņem, ka līdzīgi bija apbruņoti arī pārējo pulku bataljoni.

Par spīti apstāklim, ka viņa rīcībā ir šāda ļoti spēcīga kaujas grupa, pulkvedis-leitnants Rēbergs nemaz neapsver iespēju izlauzties uz rietumiem, izmantojot naktis un mežaino apvidu. Laikā, kad vajadzētu rīkoties ātri un droši, viņš pieļiek visas pūles, lai uzņemtu sakarus ar augstāko SS un policijas vadītāju Dancigā. 3. martā pulkvedis-leitnants Rēbergs

arī saņem pavēli kopā ar visām viņam pakļautajām karašpēka vienībām pārvietoties uz Gotenhāfenas — Dancigas rajonu.

4. martā plkst. 10.00 arī mana pulka III bataljons kopā ar visām pārējām vienībām uzsāk gājienu Dancigas virzienā. Gājienu kolonnai atstājot Tuškovas ciemu, to lielā augstumā pārlido kāda ienaidnieka lidmašīna. Ir gaiša un saulaina diena. Domājams, ka šī ienaidnieka izlūklidmašīna bataljonu kolonnu bija ievērojusi un izsaukusi bumbvežus.

Kolonnai virzoties caur Lipušu ciemu, dzirdama tuvojošos lidmašīnu rukoņa. Bataljona komandieris šim apdraudējumam nepiegrīez nekādu vērību, un bataljons, nesagatavojoties nekādai aizsardzībai, turpina gājienu. Kad bataljona kolonna izgājusi klajā laukā un tuvojas šosejai uz Bērentu, tai uzbrūk 8 ienaidnieka bumbveži, kas no apmēram 2000 m augstuma no met bumbas. Vairākas bumbas krīt 10. rotas astē un 12. rotas kolonnas galvā, nonāvējot 1 instruktoru un 7 kareivjus, bet ievainojot 1 virsnieku un 46 kareivjus. Ievainotos kaņavīrus nogādā pārsienamā punktā Lipušu ciemā, bet kritušos apbedī Lipušu kapsētā.

Plkst. 15.00 kolonna atkal turpina gājienu, pēc trīs dienu pārgājienu 7. martā sasniedzot Dancigu, kur novietojas Vībena (Wieben) kazarmās. 8. martā bataljons saņem pavēli nodot tā rīcībā esošos ieročus. Tiek nodotas 314 šautenes, 3 patšautenes, 3 ložmetēji, 21 pistole, 11 mašīnpistoļu un 1 granātmetējs. Apsardzības dienestam bataljonā vēl paliek 25 šautenes, 5 pistoles un 4 mašīnpistoles.

10. martā bataljonu caur Gotsvaldi (Gottswald) pārvieto uz Gemlicu (Gemnitz), kur to paredzēts piedalīt kādai vācu vienībai. 13. martā III bataljonu arī sadala starp vācu vienībām. 9. rota leitnanta Platača vadībā un daļa no 10. rotas leitnanta Skujas vadībā tiek piedalīta 23. kājnieku divīzijai. Šīm vienībām līdz aiziet arī ārsts. Atlikušos kaņavīrus pārvieto uz Kēzemarku (Käsemark). Reizē ar to mana pulka III bataljons beidz pastāvēt kā patstāvīga vienība. 16. martā bataljona atlikumu iedala Beka policijas pulkā (Polizei-Regiment Beck), kur no tā saformē 5. rotu. Bataljona komandieris paliek kā sakaru virsnieks pie policijas pulka stāba.

8. martā šī jaunformētā 5. rota iziet uz Neuminsterburgu, kur tai naktī paredzēts ieņemt pozīcijas. Reizē ar šo datumu

bataljona kaujas žurnāls, ko bija vedis bataljona adjutants, izbeidzas.

Visas šīs kaujas grupas atliekas — apmēram 1500 vīru 8. maijā bija atradušās Hēlas pussalā, kur tie arī kapitulējuši. No Hēlas pussalas latviešu gūstekņi caur Pucigu (Putzig) gājiena kārtībā nosūtīti dienvidaustrumu virzienā.

5.

MŪS GATAVOJAS SŪTĪT UZ KURZEMI

Pēc Elbas upes sasniegšanas angļu un amerikāņu armijas pēkšņi apstājas. Rietumu fronte nostabilizējas gar Elbas upi. Radio ziņo, ka vienīgi austrumos no Magdeburgas pie Cerbstas (Zerbst) amerikāņu armija pārgājusi Elbas ziemeļu krastā un izveidojusi nelielu priekštilta pozīciju. Šo vietu iezīmēju gan kartē, bet atrodu, ka tā ir par daudz tālu dienvidos, lai mēs to kaut kā varētu izmantot.

11. aprīlī visu pulku komandierus izsauc uz divīzijas stābu Lichenē (Lychen). Divīzijas komandieris mūs brīdina, ka informācija, ko viņš mums sniegšot, ir ļoti slepena. Pēc dažām dienām piepildīšoties mūsu karstākā vēlēšanās, un mums būšot dota iespēja aizstāvēt pašiem savu zemi. Šinīs dienās uz Kurzemi esot aizbraucis pulkveža Rusmaņa pulks, un tuvākajās dienās uz turieni nosūtīšot arī mūsu divīziju. Visi ieroči un transporta līdzekļi nododami Ģermāņu korpusam, jo mēs ieročus saņemšot Kurzemē. No divīzijas uz Svinemindi jau tiekot nosūtīta komanda uzlādēšanās priekšdarbu veikšanai.

Kaut arī divīzijas komandiera runa ir pilna glaimu un tēmēta uz mūsu patriotiskajām jūtām, man nav ne mazāko šaubu, ka šoreiz augstākā SS vadība mums gatavo lamatas. Kad esam atstājuši divīzijas stābu, aicinu pārējo pulku komandierus sev līdz mazliet pastaigāties parkā. Viņi man piekrīt, ka došanās uz Kurzemi pašreizējos apstākļos līdzinās pašnāvībai un ka mūs turp sūta vienīgi tādēļ, lai vēl īsi pirms kapitulācijas no mums atbrīvotos. Tai pašā vakarā ar kādu virsnieku nosūtu ziņojumu Latviešu leģiona ģenerālinspektoram un lūdzu viņu iejaukties, lai divīzijas pārsūtīšanu apturētu.

12. aprīlī Lichtenbergā ierodas ģenerālis Bangerskis, pulkvedis Silgailis un direktors J. Miezišs. Informēju viņus par radušos stāvokli, kā arī par to, ka mēs, visi 15. divīzijas pulku komandieři, esam vienojušies pēc pārsūtīšanas pavēles saņemšanas doties ar pulkiem mežā, lai mēģinātu izlauzties līdz rietumu sabiedroto frontei.

Ģenerālinspektors vispirms aizbrauc uz divīzijas stābu, pēc tam uz SS vadības stābu Berlīnē. Dažas dienas vēlāk pie manis Lichtenbergā ierodas majors Baumanis. Norunāju ar viņu, ka divīzija sapulcēsies mežā dienvidrietumos no Firstenbergas (Fürstenberg), bet pēc tam, virzoties naktīs, centīsies sasniegt rietumu sabiedroto fronti Vitenbergas (Wittenberg) rajonā. Majors Baumanis apsola izdarīt šī gājiena virziena izlūkošanu, noskaidrot, kāda eventuāli varētu būt pretdarbība no to vācu spēku puses, kas atrodas Neustrēlicas (Neustrelitz) rajonā, un pulcēšanās vietas tuvumā iekārtot slepenas municijas un benzīna glabātuves.

Ģenerālinspektoram tomēr izdodas panākt, ka šo pavēli par 15. divīzijas pārcelšanu uz Kurzemi atceļ.

GĀJIENS NO BERLĪNES IELENKUMA

1.

UZ BERLĪNI

1945. gada 19. aprīlī plkst. 10.00 mani pēkšņi izsauc uz divīzijas stābu un pavēl nekavējoties saformēt kaujas grupu sekojošā sastāvā: mana pulka stābs un I bataljons kapteiņa Rubja vadībā, 32. kājnieku pulka I bataljons majora Alksniņa vadībā un 15. divīzijas izlūku bataljons SS nauptšturmfirera Vallija (Wally) vadībā. Apbruņojumam ņemami visi abos pulkos un izlūku bataljonā esošie ieroči. Kaujas grupai jābūt saformētai līdz plkst. 20.00. Izbraukšana paredzēta automašīnās, kādēļ zirgu transports līdz nav ņemams.

Braucot no divīzijas stāba uz pulku, pārdomāju radušos stāvokli. Ja es tagad atteiktos pavēli pildīt, tad nekavējoties jādod pavēle visai divīzijai doties uz rietumiem un censties pāriet rietumu sabiedroto pusē. Izdarot gājienus naktī, varētu cerēt arī izvairīties no vācu bruņotajām vienībām, kas atrodas Neustrēlicas rajonā. Lielākais šķērslis šī nodoma realizēšanai tomēr ir Elbas upe, gar kuŗu nostabilizējusies fronte. Pieņemot, ka mēs to arī sasniegtu, rodas tomēr jautājums, kā pārcelt pār Elbu 9000 vīru, ja iepriekš nav sagatavota neviena laiva, nedz plosts. Šāds mēģinājums varētu beigties pavisam traģiski. Tādēļ nolemju ar savu kaujas grupu braukt uz Berlīni, lai tad no turienes mēģinātu pāriet pāri frontei pie angļiem vai amerikāņiem.

Ar mana pulka II bataljonu Lichtenbergā paliek majors Kīlītis. Lūdzu viņu informēt pārējo pulku komandieŗus par jaunradušos stāvokli un vajadzības gadījumā rīkoties, kā bijām iepriekš norunājuši. Lielā steigā kaŗavīriem izsniedz tikko piegādātos ieročus un apģērba priekšmetus.

Plkst. 19.00 ierodas 5 smagās automašīnas. Transporta virsnieks atvedis arī divīzijas pavēli, no kuŗas redzams, ka manu kaujas grupu paredzēts iesaisīt Berlīnes aizstāvēšanas cīņās. Tālākas pavēles man jāsaņem Herfeldes (Herzfelde) ciemā, 15 km austrumos no Berlīnes.

Kaut arī automašīnas ir ar piekabināmiem vāģiem, rodas lielas grūtības ar mantu un cilvēku uzlādēšanu, jo mums jāņem līdz pārsienamā punkta mantas, virtuves, pulka sakaru un sapieŗu vadi ar to mantām. Uzlādēšanās ieilgst, un transporta kolonna tikai plkst. 21.30 atstāj pulka novietojumu. Līchenas pilsētā pulkam pievienojas 32. kājnieku pulka I bataljons. Ar šī bataljona kaŗavīriem esmu jau labi pazīstams, jo tie mana pulka sastāvā pārstaigājuši visu Pomerāniju. Mēs kopīgi esam pieredzējuši kā badu, tā arī aukstumu. Tādēļ par vienotas domas vai saskaņas trūkumu manā kaujas grupā nav ko baidīties.

Transporta līdzekļu trūkuma dēļ mums pirmajā braucienā nav iespējams paņemt līdz izlūku bataljonu, un divīzijas stāba priekšnieks man apsola to pārsūtīt nākošajā braucienā. Līchenas stacijā mēs vēl saņemam 90 šauteņu, 300 tanku dūŗu un nedaudz municijas. Daļa kaŗavīru arī vēl tagad paliek bez šautenēm. Tiem izsniedz tanku dūres.

Kolonna brauc visu nakti un 20. aprīlī plkst. 05.30 sasniedz Bernavas (Bernau) pilsētīņu. Transporta virsnieks man pieteic, ka tālāk viņš pulku vest nevarot, jo uz ceļiem visi tanku aizsprosti esot jau slēgti, bet izmantot autoceļu viņam uz stingrāko noliegts.

Verneuchenas (Werneuchen) virzienā dzirdams kaujas troksnis, un man liekas, ka ienaidnieks nav vairs visai tālu. Apskatījis karti, redzu, ka no Bernavas uz ziemeļrietumiem stiepjas liels meŗa masīvs. Izmantojot šo meŗu, pulkam būtu ļoti izdevīgi atiet rietumu virzienā. Esmu pārliecināts, ka ienaidnieks Berlīnei neuzbruks frontāli, bet mēģinās to ielenkt, apejot pilsētu no ziemeļiem un dienvidiem. Paredzu arī, ka tam ienaidnieka tanku ķīlim, kas centīsies Berlīni apņemt no ziemeļiem, kuŗu katru brīdi jau jāparādās Bernavas tuvumā. Reizē ar to man rastos iemesls izvērst pulku Bernavas rajonā un palikt Berlīnes ielenkuma ārpusē. Uzdoŗu autokolonnai palikt aizsegā pie Bernavas, bet pats kopā ar adjutantū leitnantu Bušmani un vācu sakaru virsnieku unteršturmfireru

Metenu (Metten) braucu noskaidrot ienaidnieka un vācu vienību stāvokli.

Ceļš ir pārpildīts ar atpakaļplūstošiem kaŗaspēka transportiem un bēgļu pajūgiem. Kad sasniedzam ceļa dakšu pie Bornikes (Bornicke), ceļš ir pilnīgi aizsprostots, un mūsu automašīnai nav nekādas iespējas tikt uz priekšu. Izkāpis no mašīnas, griežos pie vairākiem vācu kaŗavīriem, lai noskaidrotu, cik tālu vēl varētu atrasties kaujas josla, bet nekādu skaidrību nevaru dabūt, jo visi atpakaļplūstošie kaŗavīri ir no dažādām kaŗaspēka daļām un iestādēm. Pametuši savas vienības, tie tagad neapturami plūst rietumu virzienā. Cik tālu ir ienaidnieks un cik stipri ir tā spēki, par to šai dezorganizētajai kaŗavīru masai nav nekādas jēgas.

Lai rastu iemeslu sava pulka izvēršanai, es labprāt vēlētos, lai Bernavas tuvumā tagad parādītos ienaidnieka tanki. Atstājis mašīnu, eju gar ceļa malu Vilmersdorfas-Verneuchenas virzienā; eju vienkārši tādēļ, lai kavētu laiku un sagaidītu ienaidnieka parādīšanos. Apmēram plkst. 07.00 mani panāk unteršturmfiŗers Metens un ziņo, ka ceļš ir atkal brīvs un mēs varam turpināt braucienu. Pametu vēl skatu uz austrumiem, bet ienaidnieka tanki nekur nav manāmi. Tādēļ man šoreiz jāatsakās no sava nodoma izvērst pulku ziemeļos no Berlīnes.

Braucam uz Herfeldi. Kad izbraucam cauri Tasdorfai, pamanu ceļa malā sava pulka vīrus. Turpat nokrautas arī pulka virtuves, pārsienamais punkts un municija. Noskaidrojas, ka autotransporta virsnieks, pretēji manai pavēlei, tomēr izmantojis autoceļu un atvedis pulku līdz šai vietai, bet pats ar mašīnām aizbraucis.

Brīdi vēlāk pie manis ierodas vietējā komandanta adjutants un par katru cenu grib panākt, lai pulks ieņem pozīcijas Rīdersdorfas (Rüdersdorf) ciema austrumu malā. Aizrādu šim jauneklīm, ka manai kaujas grupai paredzēts cits uzdevums, bet līdz tā saņemšanai mēs varam pozīcijas arī ieņemt. Daru to vairāk gan tādēļ, ka neesmu vēl izdomājis, kā rīkoties un ko darīt tālāk.

Pavēles saņemšanai uz Herfeldi aizsūtu savu adjutantu un SS sakaru virsnieku. Palicis viens lielceļa malā, pētīju karti un gudroju, kā nu rīkoties. Mana kaujas grupa pašreiz atrodas 25 km austrumos no Berlīnes. Mūsu pozīcijas priekšlauku

veido staigna pļava un Štīnicas (Stienitz) ezers. Šo pozīciju mēs varētu noturēt vai veselu nedēļu. Bet pēc manas dziļākās pārlicības, ienaidnieks šai virzienā nemaz neuzbruks, bet gan mēģinās Berlīni apiet. Tādā gadījumā mana kaujas grupa ir ievirzīta pašā ielenkuma „maisa“ dibenā. Izklūt no šī maisa mums būtu iespējams, vienīgi laužoties cauri visai Berlīnei. Bet ja ienaidnieks katrā ielu krustojumā būs nostādījis vairākus tankus, šāda caurlaušanās var arī neizdoties. Stāvoklis man liekas ļoti nepatīkams, un es esmu skaidrībā, ka nebūtu gudri palikt šajā pozīcijā un pieļaut, lai ienaidnieks manu kaujas grupu šeit ielenc.

Drīz atgriežas adjutants un paziņo, ka pulkam jāstājas XI tanku korpusa rīcībā, kuŗa stābs atrodies Hangelsbergas ciemā. Aplūkojis karti, konstatēju, ka Hangelsberga ir jau stipri dienvidaustrumos no Berlīnes. Reizē ar to man rodas citas iespējas. Ja mums neizdevās aizvirzīties gar Berlīnes ziemeļu malu, iespējams, ka nu izdosies aiziet gar pilsētas dienvidu pusi.

Sakarā ar to, bataljonu komandiepiem uzdodu: I bataljonam sasniegt ceļa krustojumu pie Altbuchhorstas (Alt-Buchhorst), bet II bataljonam šosejas un autoceļa krustojumu pie Rīdersdorfas. Pie mantām atstāt apsargus un tās savākt, tikko dabūsim transporta līdzekļus. Pēc norādīto punktu sasniegšanas novietoties aizsegā tā, lai neciestu no ienaidnieka gaisa uzbrukumiem. Novērot ceļu krustojumus, lai, man atgriežoties, novērotāji varētu norādīt bataljonu atrašanās vietas.

Braucu uz korpusa stābu. Ir gaiša un saulaina pavasara diena. Ienaidnieka lidotāji ir ļoti aktīvi, un mums vairākas reizes nākas pamest mašīnu un meklēt aizsegu ceļa grāvī. Īsi pirms Hangelsbergas noskaidrojas, ka to jau ieņēmis ienaidnieks, bet XI tanku korpusa stābs pārvietojies uz Šprēnhāģenu (Spreenhagen). Sasniedzam to plkst. 15.00.

Korpusa komandieŗa stābā nav, un visus jautājumus viņa vietā kārto stāba priekšnieks. Par mana pulka ierašanos stāba priekšnieks ir ļoti iepriecināts, bet tiklīdz es pasaku, ka mana kaujas grupa ir pilnīgi bez transporta līdzekļiem un man katram bataljonam vajadzīgas vismaz divas automašīnas, stāba priekšnieks katēgoriski atsakās man mašīnas dot un ieteic transporta līdzekļu lietā griezties pie Berlīnes komandējošā ģenerāļa.

Atrodamies vēl korpusa stābā, kad stāba priekšniekam spalgi piezvana kāds virsnieks un ziņo, ka ienaidnieka tanki pārrāvūši fronti un jau tuvojas Šprēnhāgenai. Korpusa stāba priekšnieks izziņo trauksmi, kas stāba darbiniekos izraisa pānikai līdzīgu noskaņojumu. Telefonisti rauj nost tālrunu aparātus, šoferi metas savās mašīnās un cenšas tikt laukā no ciema. Arī pats stāba priekšnieks, paķēris padusē kartes, pus-kriešus iemetas mašīnā, kuŗa viņu jau gaida pie durvīm.

Es viņu tomēr vēl aizturu, jo vēlos zināt, uz kurieni korpusa stābs atkāpjas. Redzami satraukts, stāba priekšnieks man pasaka, ka XI korpuss atiešot dienvidrietumu virzienā. Mana kaujas grupa kā kājnieku vienība nespēšot korpusam sekot, lai es tādēļ pieteicoties un turpmākās pavēles saņemot no Berlīnes komandējošā ģenerāļa. Manam aizrādījumam, ka mēs bez transporta līdzekļiem nekur aiziet nespējam, stāba priekšnieks man nikni atcērt:

„Tad palieciet tur, kur esat!“

To pateicis, viņš pavēl šoferim braukt. Mašīna strauji palēcas un dodas uz priekšu, nošķiežot mani ar smiltīm un dubļiem. Sarūgtināts un nikns, kādu laiku vēl palieku uz vietas, lai noskatītos, kā korpusa stāba mašīnas aizdrāžas dienvidu virzienā.

Ienaidnieka tanku ķēžu žvadžoņa nekur nav dzirdama, un man liekas, ka tie nemaz tik tuvu nevar būt. Ir tomēr jābaidās, ka ienaidnieka tanki varētu pārsteigt manas kaujas grupas vīrus nesagatavotus, tādēļ dodos uz savu mašīnu, kur mani jau gaida adjutants ar SS sakaru virsnieku. Arī viņi redzējuši korpusa stāba priekšnieka pānisko izrīcību.

Sēžamies mašīnā un braucam atpakaļ uz bataljonu novietojumu, jo jābaidās, ka arī ceļu, pa kuŗu mums jābrauc, ienaidnieks jau būs sasniedzis. Tādēļ uzdodu abiem virsniekiem novērot katram savu ceļa malu, bet pats pārdomāju, kā izklūt no šī mums tik nepatīkamā stāvokļa. Brauciena laikā viss sarūgtinājums un dusmas man pamazām izgaist. Kad mierīgi pārdomāju visus šīs dienas notikumus, nāku pie atziņas, ka vienā ziņā manas kaujas grupas stāvoklis pašreiz ir ļoti izdevīgs. XI tanku korpuss, kuŗam mēs bijām pakļauti, bija izmantojis savu kustīgumu un atgājis, pametot mūs savam liktenim, bet Berlīnes komandējošajam ģenerālim nevar būt noteiktu ziņu par manas kaujas grupas stāvokli un uzdevumu.

Ir pilnīgi skaidrs, ka Vācija kaŗu jau zaudējusi. Palikt Berlīnes ielenkumā un turpināt cīņu nozīmētu krist kaujā vai boļševiku gūstā. Tādēļ man liekas, ka nu pienācis laiks doties pretim rietumu sabiedroto armijām.

Esam jau sasnieguši Rīdersdorfas vasarnīcu rajonu, kad mani no pārdomām iztraucē kādas lidmašīnas svilpojošā skaņa. Zemā lidojumā mums no aizmugures tuvojas kāda ienaidnieka lidmašīna. Iela ir pilnīgi atklāta, tās abās pusēs žogi, un tikai dažus soļus mūsu priekšā ir kāda kastaņa. Norādu šoferim pabraukt zem tās. Pametis skatu pa labi un kreisi, pārlicinos, ka tuvumā nav nevienas aizsegas. Iekšējās nojautas iespaidā palieku sēžot mašīnā. Kopā ar mani mašīnā paliek arī leitnants Bušmanis un šoferis, bet SS sakaru virsnieks unteršturmfiirers Metens izlec no mašīnas, lai meklētu patvērumu kaut kur pie vasarnīcas. Bet viņš nepagūst noskriet ne dažus soļus, kad divus metrus mūsu mašīnas aizmugurē eksplodē kāda lidmašīnas mesta bumba. Unteršturmfiireru Metenu kāda šķemba ķeŗ mugurā, un viņš, asinīm pārplūdis, sabrūk līdzās mašīnai. Nogādājam viņu turpat tuvumā esošajā lazaretē.

Mūsu mašīna ir smagi bojāta. Bumbas šķembas tai visu aizmuguri sakapājušas kā sietu; arī abu pakalējo riteņu riepas ir cauras. Aiz mašīnas pakalējā sēdekļa esošā bagāžas telpa bija pieblīvēta ar mūsu veļu un segām. Tajās tad nu bija iestrēgušas visas šķembas. Mūs, kas bijām palikuši mašīnā, liktenis bija atkal saudzējis.

Kamēr šoferis lāpa automašīnas riepas, sameklēju savu I bataljonu un uzdodu tam pārvietoties uz mežu šosejas un autoceļa krustojuma tuvumā. Pāiet ilgāks laiks, kamēr savu mašīnu atkal savedam kārtībā, un kad ierodos pie šosejas un autoceļa krustojuma, abi bataljoni jau atrodas tur priekšā.

Drīz vien ierodas arī mana pulka prettanku rotas vads, kas uz Rīdersdorfu atbraucis kopā ar 15. divīzijas izlūku bataljonu. Pēc šī vada kaŗavīru izteicieniem, izlūku bataljons palicis mežā apmēram 3 km austrumos no Erkneras (Erkner).

Tuvojas jau vakars. Visas manas kaujas grupas vienības atrodas vienkopus mežā. Es nu varētu sākt gājienu uz rietumiem. Tādēļ uzdodu leitnantam Bušmanim aizbraukt līdz izlūku bataljonam un atvest pie manis kādu no bataljona rotu komandieŗiem, jo šī bataljona komandieris ir SS hauptšturmfiirers Vallijs, kas par mūsu gatavošanos pārgājiem uz rie-

tumiem nekā nedrīkst zināt. Pēc neilga laika leitnants Bušmanis atgriežas un ziņo, ka izlūku bataljons norādītajā vietā nav atrodams. Aiziet bez šī bataljona negribu, kādēļ nolemju vēl mēģināt to sameklēt. Sava nodoma maskēšanai un arī pulka nodrošināšanai pret pārsteigumiem pavēlu I bataljonam ieņemt pretošanās pozīciju iecirknī Neucitava (Neu-Zittau) - Buchhorsta, bet II bataljonam Erkneras - Valtersdorfas (Waltersdorf) rajonā. Pulka komandpunktu iekārtoju Gozenā (Gosen). Bataljoni iziet uz tiem norādītajiem iecirkņiem un līdz plkst. 21.00 tos ieņem.

Par 15. divīzijas izlūku bataljonu vēl arvien ziņo nav. Tādēļ braucu kopā ar adjutantu atpakaļ uz to vietu, kur, pēc kaņavīru izteicieniem, tas palicis. Meklēdami šo bataljonu, krustām un šķērsām izbraukājam visu Rīdersdorfas rajonu.

Pusnakts vēl patālu. Ienaidnieka lidmašīnas nepārtraukti bumbo Berlīnes austrumu malu. Tā deg. Kad atkal tuvojamies autoceļa un šosejas krustojumam, gaisā dzirdama stipra rūkoņa. Tur tuvojas kāda ienaidnieka bumbvežu formācija. Mums priekšā uzdegas kāda Ziemeļvētku eglītei līdzīga raķete, tad vēl otra un trešā. Spocīgi zaļganzilā gaisma ienaidnieka bumbvežiem rāda mērķi.

Lai nogaidītu uzlidojuma beigas, pabraucam zem autoceļa viadukta. Stāvēt zem tā, vērojam degošās pilsētas blāzmu. Laiks velkas gausi. Ienaidnieka bumbveži pašlaik tuvojas autoceļam. Dzirdama svilpojoša skaņa, tad ievaidas gais, dreb un līgojas zeme. Spalgi un ar milzīgu spēku sprāgst ienaidnieka gaisa torpēdas.

Kad uzlidojums beidzies, visas atmatas pārvērstas arumos. Berlīnes priekšpilsētas nami deg, bet uz autoceļa klāja vietu vietām mums pretim rēgojas gaisa torpēdu izrautie krāteri. Nogriežamies pa kādu meža ceļu cerībā, ka, vairoties no ienaidnieka gaisa uzbrukumiem, izlūku bataljons, varbūt, būs meklējis patvērumu dziļāk mežā. Kad kādu laiku esam braukuši pēc kartes, apturam mašīnu, jo vēlos pārlicināties, vai braucam pareizajā virzienā. Leitnants Bušmanis iededzina bateriju, un mēs abi pētījam karti. Bet tad dzirdam, ka gaisā jau pūrrā „kukuruzņiks“*). Liekas, ka tas mums tuvojas. Braucam steidzīgi vien tālāk. Jo labi atceros teicienu, ka frontē trīs

*) Nakts izlūku lidmašīna.

no viena sērkokciņa nekad nedrīkst aizsmēķēt. Aizsmēķējot pirmajam, to pamana ienaidnieks; aizsmēķējot otram, tas jau tēmē; bet, aizdegoties trešajai cigaretei, jau atskan šāviens.

Kad no savas pieturas vietas esam nobraukuši jau ap 100 m, klāt ir jau arī „kukuruzņiks“, bet tā mestās bumbas mūs tomēr vairs neķer. Tuvojas jau pusnakts. Izlūku bataljons savu novietojumu ir mainījis, un tumsā mums vairs nav iespējams to atrast. Tādēļ atlieku meklēšanu uz nākošo rītu un braucu atpakaļ uz komandpunktu, ko sasniedzam tikai krietni pēc pusnakts.

2.

MŪSU CEĻI ŠĶIŅAS

21. aprīlī agri no rīta pulka komandpunktā pieteicas 15. divīzijas izlūku bataljona komandieris hauptšturmfirers Vallijs. Kur pašreiz atrodas viņa bataljons, to viņš nezina. Asi atbildu šim hauptšturmfireram, ka viņš pats man nav vajadzīgs, bet es gribu zināt, kur atrodas viņam pakļautais izlūku bataljons. Hauptšturmfirers Vallijs taisnojas, ka norādītajā vietā viņš to vairs nav atradis. Uzdošu viņam pielikt visas pūles, lai pazudušo bataljonu sameklētu. Hauptšturmfirers tomēr izrāda nepārprotamu vēlēšanos uzturēties manā komandpunktā.

Bez hauptšturmfirera Vallija pulkā vēl ir pārvaldes virsnieks — SS oberšturmfirers Martins. Iespējams, ka abiem SS vīriem radušās kādas aizdomas, jo viņi neatlaidīgi kā ēnas man viscaur seko. Ir jābaidās, ka viņi varētu izjaukt visu mūsu pasākumu. Man prātā iešaujas laimīga doma, kā atbrīvoties no šiem SS vīriem. Esmu pārliecināts, ka kungi nelabprāt vēlēšies man sekot ienaidnieka intensīvā ugunī. Tādēļ braucu pārbaudīt stāvokli frontē un aicinu abus SS vīrus līdz.

Kad ierodamies Neucitavas rajonā, ienaidnieks kā uz pasūtīnājumu iesāk uzbrukumu. Eju tieši uz tilta galu, pa kuŗu pašreiz gulstas intensīva ienaidnieka uguns. Kad atrodamies jau uguns joslā, abi SS vīri redzami nervozē. Esmu pārliecināts, ka pašreiz viņi būtu priecīgi, ja rastos „taisnības iemesls“ un viņi varētu uguns joslu atstāt. Pasaucis viņus aiz kādas mājas stūra, norādu, ka pašreizējos apstākļos, kad frontē risi-

nās kauja, es nevaru atstāt pulka iecirkni, bet mums drīz pietrūks municijas. Bez tam pulks cīnās pilnīgi savrup, un nu jau otra diena, kā nav saņemti nekādi augstākās vadības norādījumi. Tādēļ lūdzu hauptšturmfireru Valliju doties pie Berlīnes komandējošā ģenerāļa, informēt viņu par pulka stāvokli un saņemt norādījumus tālākai darbībai, bet oberšturmfireru Martinu uzaicinu braukt viņam līdz un gādāt, lai pulks saņem municiju, pārtiku un transporta līdzekļus.

Abi SS vīri priecīgi aizbrauc. Arī es nu varu atviegloti uzelpot, jo pulkā nav vairs neviena, kas varētu traucēt mana nodoma iedzīvināšanu. Nekavējoties atgriežos komandpunktā un uzrakstu pavēli 32. kājnieku pulka bataljonam reizē ar tumsas iestāšanos pārvietoties uz Blankenfeldi (Blankenfelde), kur saņems jaunu pavēli. Leitnantam Ždanovskim, kas ieradies šo pavēli saņemt, vēl norādu, lai bataljons ar ienaidnieku vairs neiesaistas nopietnā kaujā. Piezīmēju vēl, ka šī rakstiskā pavēle dota, lai bataljons netraucēti varētu pāriet gaŗām daudzajiem žandarmu posteņiem.

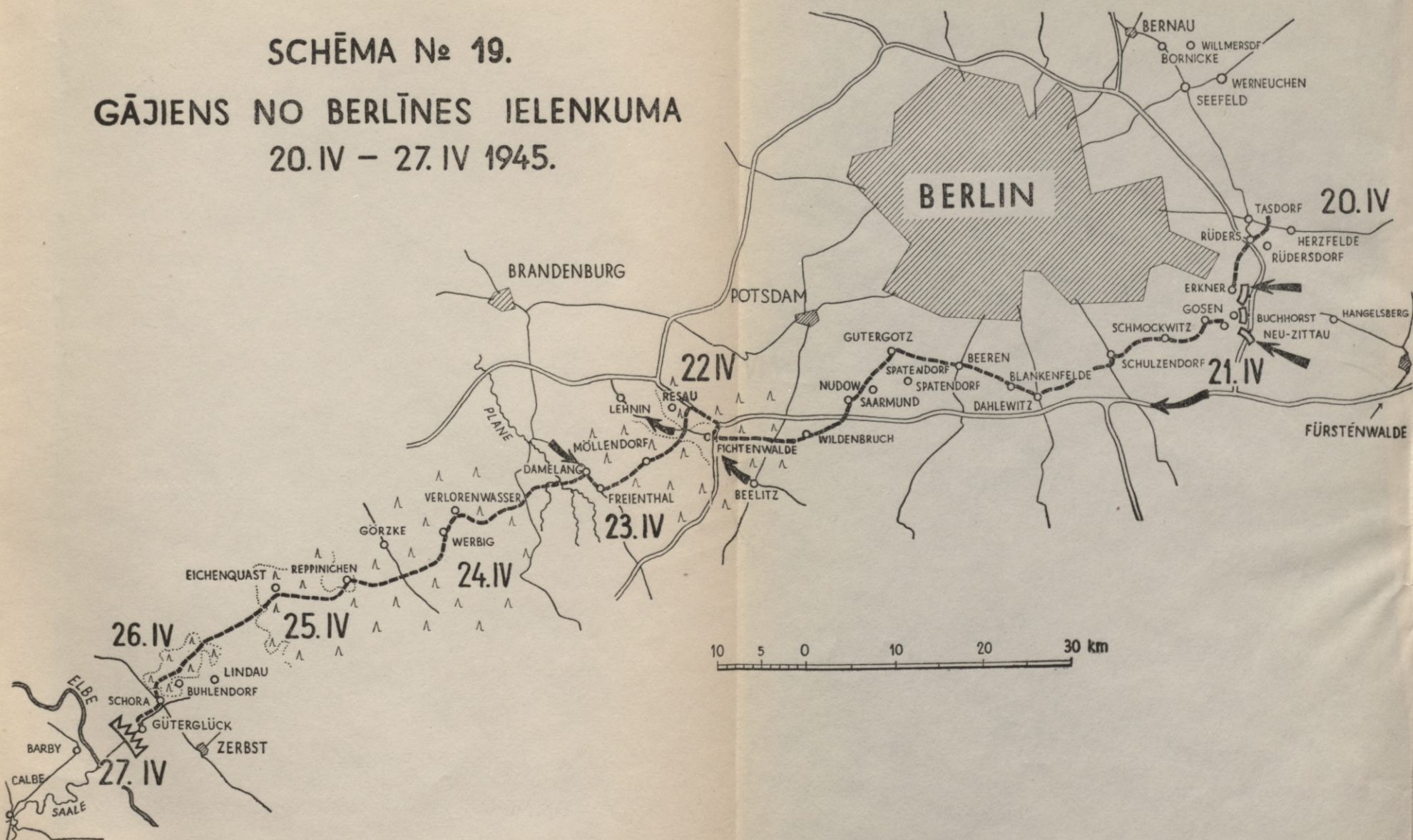
Pēc kartes redzu, ka Šmokvicas (Schmockwitz) austrumu malā ir kāds tilts. Jābaidās, ka pie šī tilta varētu būt sardze, kas eventuāli nepieļautu mums atiet uz kanāla rietumu krastu. Arī šajā gadījumā gribu rīkoties uzmanīgi. Tādēļ pavēlu 2. rotas komandierim leitnantam Vaivadam ar savu rotu doties uz Šmokvicu, ieņemt šo tiltu un nodrošināt pulka pāriešanu pār to. Ja gadījumā pie tilta atrastos vācu sapieŗi — spridzinātāji, tiem paskaidrot, ka ienaidnieka tanki jau ielauzuŗies Erkneras meŗā un ir iespējams, ka tie mēģinās pārķert arī šo tiltu, kādēļ rotai uzdots pārņemt šī tilta apsardzību.

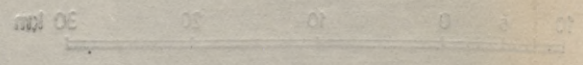
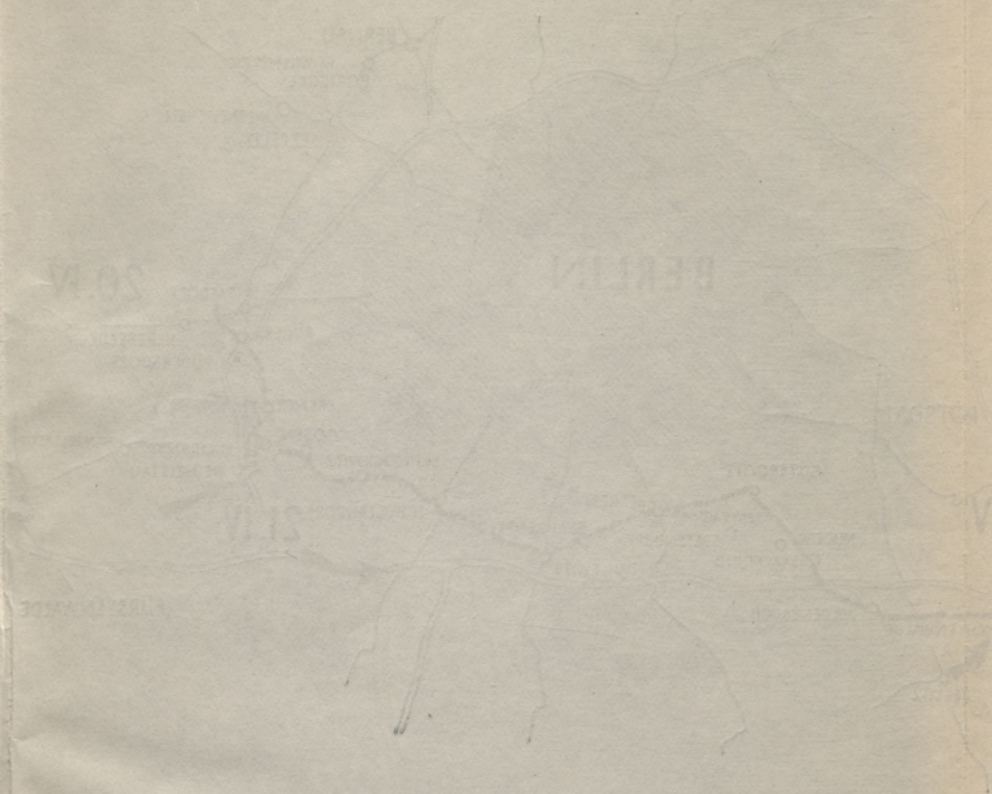
I bataljonam pavēlu kopā ar pulka stābu atiet uz Šmokvicu un novietoties meŗā dienvidrietumos no ciema.

Tikko esam apmetuŗies Šmokvicas ciemā, pie manis ierodas vietējais kaujas iecirkņa komandants un uzaicina mani ar manu pulku uzņemties Berlīnes „C” līnijas aizstāvēšanu. Šim virsniekam paskaidroju, ka gaidu pavēli no Berlīnes komandējošā ģenerāļa un ka līdz tās pienākšanai mans pulks paliks atpūtā. Pēc kaujas iecirkņa komandanta aiziešanas paskaidroju saviem virsniekiem, ka majoram Alksnītim esmu jau pavēli nosūtījis un ka viņš ar savu bataljonu šovakar uzsāk atiešanu uz Blankenfeldi. Arī I bataljonu es neļauŗu iesaistīt Berlīnes ielenkuma kaujās, bet vakarā sāksim gājienu uz rietumiem.

SCHĒMA № 19.

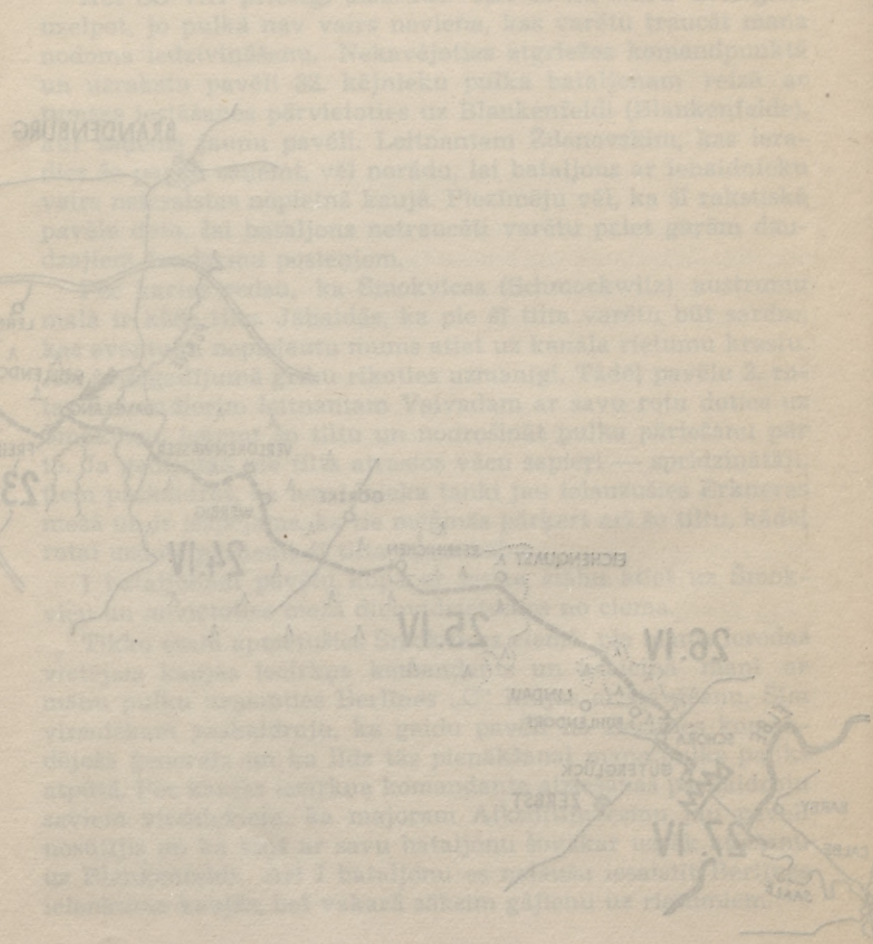
GĀJIENS NO BERLĪNES IELENKUMA 20. IV – 27. IV 1945.

GÄBIENS NO BERLINES IELĒNKUMA SCĒMA № 19.

20. IV - 27. IV 1945.

Plkst. 16.00 kaujas iecirkņa komandants ierodas no jauna divu SS vīru pavadībā. Šoreiz viņš jau katēgoriskā tonī man pavēl ieņemt „C” aizstāvēšanās līniju un nosūtīt divas rotas uz Kēnigs-Vusterhauzenu (Königs-Wusterhausen). Arī šoreiz atsakos viņa rīkojumus pildīt. Sākumā mēģinu vēl izrunāties, ka vēl arvien gaidu pavēli no Berlīnes komandējošā ģenerāļa, bet kad SS virsnieks paliek par daudz uzstājīgs, es viņam asā tonī pasaku, ka vecākais šajā gadījumā esmu es un, ja ienaidnieks uzbruktu, pavēles manai kaujas grupai došu es, ne viņš.

Iecirkņa komandants aiziet, bet arī man nu ir pilnīgi skaidrs, ka pulka atrašanās šeit, tiešā frontes tuvumā, bez jebkāda noteikta uzdevuma vietējos varasvīros rada pamatotas aizdomas. Uzsākt atiešanas gājienu jau dienas laikā es arī negribu, jo tas varētu izraisīt atklātu sadursmi ar žandarmu posteņiem, kas izlikti uz ceļa krustojumiem un tiltiem; bez tam SS vadība vēl varētu noorganizēt mūsu vajāšanu.

Īsi pēc iecirkņa komandanta aiziešanas, it kā sakaru uzturēšanas nolūkā, pie manis pieteicas kāds SS hauptšturmfīrers. Viņu esot sūtījis hauptšturmfīrers Vallijs. Manam jautājumam, kur atrodas izlūku bataljons, šis SS vīrs aizbildinājumam atbild, ka to viņš gan nezina. Saprotu, ka viņš ieradies, lai mūs izsekotu un ziņotu par mūsu turpmākajām gaitām. Tādēļ apejos ar viņu pavisam strupī un pasaku: ja viņš nezina, kur atrodas viņa bataljons, tad tādām sakarniekam manā stābā nav vietas. Pavēlu viņam vispirms noskaidrot, kur atrodas 15. divīzijas izlūku bataljons un tikai pēc tam atgriezties manā komandpunktā. Reizē ar to arī no šī pēdējā SS vīra esmu atbrīvojies.

Redzu, ka ilgāk mēs šeit kavēties vairs nevaram. Kaut arī līdz tumsai vēl ir apmēram 3 stundas, pavēlu 2. rotai nodot tilta apsardzību rotas aizmugurē novietotajiem vācu jūrnikiem un pievienoties savam bataljonam. Pārējām kaujas grupas vienībām uzdošu stāties gājiena kolonnā. Gājiena ceļš: Šulcendorfa (Schulzendorf) - Dālevica (Dahlewitz) - Blankenfelde.

21. aprīlī plkst. 18.00 kaujas grupa uzsāk gājienu, lai izietu no šī ielenkuma, pirms vēl ienaidnieka loks ap Berlīni noslēdzies. Par mūsu gājiena nolūku esmu informējis visus virsniekus, un, lai gan atklāti par to neviens nerunā, arī visi mani

vīri jūt, ka mūsu gājiena mērķis šoreiz ir — pāriet rietumu fronteī un padoties angļu vai amerikāņu armiju gūstā.

Kā parasts, eju gājiena kolonnas galvā. Cieši aiz manis seko pulka sakaru vads, kuŗa uzdevums ir būt gatavam mani aizsargāt, ja kādam ienāktu prātā mani arestēt. Kolonna virzās pa kādu mazu lauku celiņu. Netālu ziemeļos atrodas kāds lidlauks, no kuŗa vēl paceļas dažas vācu lidmašīnas un dodas frontes virzienā. Kāds ir šo lidmašīnu uzdevums un kādu iespaidu frontē atstās viņu uzbrukums, tas mūs vairs neinteresē. Ejam ātrā gaitā, jo, spriežot pēc kaujas trokšņa, ienaidnieka tanku smailes ir jau aizvirzījušās mums tālu priekšā.

Kad esam gājuši jau vairāk nekā stundu, dodu mazu atpūtu. Lielākā kuŗavīru daļa paliek stāvam uz ceļa, un tikai daži apsēžas, lai atpūtinātu kājas. Kad eju gar šī sava pulka I bataljona vienībām, kuŗavīri mani pavada ar jautājošu skatu. Neviena man tomēr nekā nejautā. Un tomēr es jūtu, ka visi mani vīri ir pārliecināti, ka mēs iziesim arī no šī pēdējā ielenkuma.

Esam jau atkal uzsākuši gājienu, kad kolonnu automašīnā panāk trīs žandarmi. Tie interesējas par mūsu uzdevumu un gājiena mērķi. Atbildu, ka, saskaņā ar Berlīnes komandējošā ģenerāļa pavēli, ejam uz Dālevicu, lai nosprostotu ceļu tiem ienaidnieka spēkiem, kas gar autoceļu virzās uz rietumiem. Žandarmu izturēšanās ir uzsvērti laipna. Viņi mani arī informē, ka tikai apmēram 3 km iepakaļ esošajā ciemā atrodas 4 patšautenes. Šos ieročus viņi labprāt nododu manai kaujas grupai. Vienīgi — lai es aizbraucot līdz un parakstoties par to saņemšanu... Es tomēr nedomāju uzķerties uz šīs ēsmas, tādēļ aizbildinos, ka manai kaujas grupai noteiktā laikā jāsasniedz Dālevica. Mēs turpinām gājienu. Žandarmi šoreiz aizbrauc, nekā nepanākuši.

Šis starpgadījums tomēr ir brīdinājums, ka par manas kaujas grupas gājienu nezināmā virzienā attiecīgajos stābos jau ir ziņots. Metas jau krēsla. Kolonnas virzīšanos samērā labi maskē gar ceļmalu augošie koki. Dienvidrietumos no mums, tā mazākais liekas, autoceļa malā redzami vairāki ugunsgrēki. Spriežot pēc atblāzmām, ienaidnieka bruņotās vienības aizvirzījušās jau tālu mums priekšā. Vīri soļo klusu, un liekas, ka tie pat nesarunājas savā starpā. Visapkārt valda

baigs un drausmīgs klusums. Tikai laiku pa laikam mūsu ceļu pūrrādama šķērso kāda ienaidnieka izlūku lidmašīna.

Virzāmieš cauri jau Dālelicas ciemam, kad gājiena kolonnas vidū pēkšņi eksplodē kāds lādiņš. Pirmajā brīdī domāju, ka tā ir ienaidnieka lidmašīnas nomesta bumba, bet izrādās, ka kāds kaņavīrs nesis tanku briesmas (Panzerschreck) uzkārtas kaklā. Auklai trūkstot, tās, atsitoties pret ceļa bruģi, eksplodējušas. Sprādzienā 3 kaņavīri ir tik smagi ievainoti, ka nomirst turpat uz vietas, bet 12 vīru ievainoti vieglāk. Tos mēs ieviejam gaŗām braucošās mašīnās, kas ievainotos nogādā lazaretē.

Ir jau pusnakts, kad sasniedzam Blankenfeldi. Tur mūs jau sagaida 32. kājnieku pulka I bataljons, kam dēkainā gājienā arī izdevies izkļūt no Erkneras rajona. Par 15. divīzijas izlūku bataljonu arī majoram Alksnītim nav nekādu ziņu. Kā liekas, tas ir palicis Berlīnes telpā.

Baidos, ka ienaidnieks varētu pirms mums sasniegt Potsdamu un nogriezt mums atiešanas ceļu, tādēļ dodu vienībām tikai vienas stundas atpūtu, lai pēc tam gājienu turpinātu Špātendorfas (Spatendorf) - Nudovas (Nudow) - Zārmundas (Saarmund) - Vildenbruchas (Wildenbruch) virzienā.

Kad esam izgājuši caur Bērenu (Beeren), mums vairākās automašīnās pretim brauc augstākie NSDAP (National-Sozialistische-Deutsche-Arbeiter-Partei) vadītāji. Pēc viņu izteicieniem, ienaidnieka tanki jau ir ieņēmuši Špātendorfu. Tādēļ mainu gājiena virzienu caur Gūtergolcu (Gutergolz).

Aust jau gaisma, kad sasniedzam Gūtergolcu. Dažas vienības ir jau nogājušas 45 kilometrus, tādēļ dodu atkal vienas stundas atpūtu. Mani vīri ir noguruši un kā lauzti nokrīt ceļa malā. Daudziem ir noberztas kājas, un es labi zinu, ka grūti, pat ļoti grūti man nāksies tos dabūt atkal uz pekām. Bet citas izejas tomēr nav. Pēc īsas atpūtas mēs atkal turpinām gājienu.

22. aprīlī plkst. 09.00 mēs sasniedzam Vildenbruchas ciemu. Pie šī ciema mana karte izbeidzas, kādēļ esmu lielā neziņā par turpmāko gājiena virzienu. Mazas atpūtas laikā kopā ar daļiem virsniekiem ieeju vietējā krodziņā. Viesu istabā pie sienas ir piestiprināta apkārtnes karte. Nogaidījis izdevīgu brīdi, kad krodzinieks iziet blakustelpā, kāds no maniem virsniekiem karti veikli pievāc. Pēc šīs izdarības steidzīgi atvadāmies.

Kad ciems atrodas jau mums tālu aiz muguras, sākam

apskatīties, kādā mērā šī karte mums varētu būt noderīga. Kaut arī šī karte ir mušu nopēdota un netīra, man pēc tās ir iespējams noteikt turpmāko gājiena ceļu.

Virzāties lēnām, jo mani dēli ir noguruši, un mūsu gājiena ātrums vairs nepārsniedz 3 km stundā. No vācu bēgļiem mēs uzzinām, ka ienaidnieka tanku smailes jau tuvojas Potsdamai. Lai tanki mums nenogrieztu atkāpšanās ceļu, mums vēl šajā dienā jāsasniedz meža masīvs rietumos no Bēlicas (Beelitz).

Kaut arī bezgala noguruši un jau otru dienu neēduši, mēs turpinām ceļu. Tikai ap plkst. 13.00 sasniedzam Fichtenvaldi (Fichtenwalde), kur tuvējā mežā apmetamies atpūtā. Atpūtas apsardzību meža austrumu malā izliek 3. un 8. rota.

Pēc 70 km gaŗā pārgājiena manu vīru prasības ir pavisam minimālas. Viņi vēlas tikai mieru un atpūtu. Ļoti daudziem kaŗavīriem kājas ir noberztas jēlas. Viņi tās mazgā un pārsien, jo mēs vēl nezinām, cik tālu mums būs jāiet rīt.

3.

ATGRIEZTS NO SAVA PULKA

23. aprīlī agri no rīta ienāk ziņas, ka pie Bēlicas jau manīti ienaidnieka tanki. Sakarā ar to, pavēlu abiem bataljoniem pārvietoties uz mežu rietumos no Fichtenvaldes. Pārtiku uz vietas sagādāt nav iespējams, tādēļ norīkoju vairākus šķūtniekus braukt pēc pārtikas uz Potsdamu. Šo pajūgu atgriešanās nav sagaidāma ātrāk par pusdienas laiku, un es labi apzinos, ka šāda kavēšanās ienaidnieka tuvumā var mums sagādāt pārsteigumu. Bet aiziet un neizmantojot pēdējo iespēju saņemt kaujas grupai pārtiku man arī negribas.

Pārvietojis bataljonus meža aizsegā un atceroties kādreiz Lichtenbergā dzirdēto radio ziņojumu, ka amerikāņu armija izveidojusi tilta gala pozīciju pie Cerbstas, atgādinu bataljonu komandieŗiem šo ziņojumu un norādu, ka pēkšņa ienaidnieka uzbrukuma gadījumā jāatiet Mellendorfas (Möllendorf) - Ferlorenvaseras (Verlorenwasser) virzienā.

Plkst. 10.00 ciemā pēkšņi ielaužas vairāki ienaidnieka tanki. Tiem seko vairākas automašīnas ar kājniekiem. Bataljoni

atrodas aizsegā, un tos šis ienaidnieka uzbrukums nepārsteidz. Divus pirmos tankus tuvapsardzības vienības sašauj, bet kad parādās nākošie, bataljoni, ievērojot iepriekš dotos norādījumus, atiet Mellendorfas virzienā.

Ienaidnieka tankiem iebrūkot Fichtenvaldē, pulka stābam un apsardzībā esošajām vienībām, kas atrodas ziemeļos no Bēlicas - Lēninas (Lehnin) ceļa, atkāpšanās uz rietumiem ir nogriezta. Kamēr apsardzības vienības sapulcējas, pulka stāba ziņneši jau noskaidrojuši, ka ienaidnieka tanki ar savu uguni sprosto kūrvietas galveno ielu, kuŗu šķērsot bez zaudējumiem nav iespējams. Tādēļ izšķiŗos Fichtenvaldi apiet, virzoties gar Berlīnes autoceļa ziemeļu malu. Kopā ar pulka stābu virzās 8. rota un daļa no 3. rotas kaŗavīriem. Sākumā ejam Lēninas virzienā, bet kad tuvojamies Rēzavas (Resau) ciemam, mums pretī nāk grupa vācu kaŗavīru, kas mūs informē, ka Lēninu, tāpat autoceļa dakšu 5 km ziemeļaustrumos no tās ienaidnieks jau ieņēmis. Redzu, ka ienaidnieka bruņotās vienības virzās daudz ātrāk par mums un ka mēs nespēsīm tās apiet. Lai tomēr apvienotos ar pulka kodolu, pagriežamies uz dienvidiem un, virzoties pa mežu, tuvojamies Bēlicas-Lēninas ceļam.

Kad manāma jau meža mala, izsūtu dažus vīrus izlūkot tālākās virzīšanās iespējas. Pēc atgriešanās viņi ziņo, ka pa ceļu Lēninas virzienā nepārtraukti kustas ienaidnieka spēkrati un ka pašreiz šo ceļu pāriet nav iespējams. Viss mana pulka kodols tomēr atrodas dienvidos no šī ceļa, un arī mums jātiek tam pāri. Tādēļ, atstājis kaŗavīru grupu meža aizsegā, kopā ar leitnantu Bušmani uzmanīgi virzos uz meža stūri vietā, kur tas pieiet cieši klāt ceļam. Esam pievirzījušies apmēram 20 m no ceļa un, pieplakuši katrs pie savas priedītes, vērojam ienaidnieka kustību. Ir gaiša diena, un tagad, kad manā rīcībā ir tikai viena kājnieku rota, uzsākt kauju ar ienaidnieka bruņotajām vienībām nebūtu prātīgi. Tādēļ gaidām, vai neradīsies iespēja šķērsot ceļu bez kaujas. Kādu brīdi man jau liekas, ka spēkratu kustība beidzas, bet tad dzirdu, ka, dārdēdams un kāpurķēdēm žvadzot, no Lēninas puses meža stūrim tuvojas kāds Staļina T 34 tanks. Tanku dūŗu mums pašreiz nav līdz. Mežs ir rets, un priedītes, aiz kuŗām esam paslēpušies, dod vāju aizsegu. Ja uz tanka gadījumā būtu uzsēdināti kājnieki, tie mūs varētu viegli ieraudzīt.

Piebraucis meža stūrim, tanks apstājas, tad pagriežas un līgodamies pārveļas pāri ceļa grāvim, pēc tam atkal apgriežas un novietojas tā, lai ar sava lielgabala uguni varētu nodrošināt ceļu. Kā redzams, arī sarkanarmijas vienības komandieris ir ieskatos, ka no šī meža stūra iespējams apdraudēt kustību pa šo ceļu. Liekas jau, ka šķērsot ceļu šajā vietā mums vairs neizdosies. Saskatos ar leitnantu Bušmani, un man šķiet, ka viņš ir līdzīgās domās.

Gribu jau sākt atvilkties atpakaļ meža aizsegā, kad mums tuvojas 3 ienaidnieka automašīnas. Tiklīdz tās pabraukušas gaļām, dzirdama sarunāšanās. Pa ceļu nāk 3 sarkanarmieši. Viņi atrodas tieši mums pretim, kad viens no viņiem pieliecas un paceļ paciņu cigarešu. Priecīgi par vērtīgo atradumu, visi trīs sabāž galvas kopā, apbrīno cigaretes un pēc tam ar labpatiku aizsmēķē. Mēs guļam un caur priedišu pazari vērojam sarkanarmiešu rīcību. Ja tepat līdzās neatrastos tas sasodītais tanks, mums pietiktu tikai ar vienu mašīnpistoles kārtu, un ceļš mūsu grupai būtu brīvs, bet tagad mēs esam spiesti gulēt un gaidīt.

Sasmēķējuši, sarkanarmieši mierīgi turpina ceļu. Arī neviena automašīna uz ceļa vairs nav manāma. Tikai meža stūrī, pagriezis savu stobru pret mums, kā draudīgs un melns nezvērs guļ smagais Staļina tanks. Te aiz meža stūra dzirdamas sieviešu klagas. Paceļu galvu un redzu, ka, pametušas uz ceļa kādus bērnu ratiņus, divas sievietes skrien Lēninas virzienā. Nekas cits uz ceļa nav saskatāms.

Tagad, vai nekad, — es nodomāju un dodu norunāto zīmi „uz priekšu“. Sasprindzināti klausos. Ir jau pagājušas dažas sekundes, bet mežā aiz mums vēl arvien viss ir pavisam kluss. Vai novērotājs norunāto zīmi tiešām nebūtu redzējis? Sekundes steidzas, un man tās liekas kā mūžība. Bet tad mežā dzirdami skrejošu vīru soļi, kas mums strauji tuvojas. Vīri skrien ar lielu troksni, zari lūzt, un zeme dimd. Es tagad tik ļoti vēlētos, lai viņi izturētos klusāk, jo man šķiet, ka šādu troksni tanka apkalpe vairs nevar nedzirdēt.

Kad skrejošās rotas vīri jau sasnieguši ceļu, arī mēs pievienojamies viņiem un skrienam ko spējam pāri atklātajam laukam. Man liekas, ka kuŗu katru brīdi nozibēs uguns un

tanka lielgabala šāviņš trieksies manu vīru barā. Bet tanks vēl arvien nešauj. Strauji tuvojamies pretējai meža malai. Mūs no tās vēl šķir tikai pārdesmit metru. Vēl dažas sekundes, un mēs esam jau mežā. Tanks uguni tā arī neatklāja.

Kā liekas, sarkanarmieši mūsu pārskriešanu ceļam nav pat pamanījuši. Kad mežā esam iegājuši jau pāris simt metru, dodu vīriem mazu atpūtu, lai nospraustu gājiena virzienu. Pašreiz orientējos pēc kartes, kad pie manis pienāk divi vīri un lūdz atļauju iet atpakaļ, lai sašautu meža stūrī palikušo ienaidnieka tanku. Norādu vīriem, ka mums nav nekādu transporta līdzekļu un, ja viņus gadījumā ievainotu, tos iznest mums būs ļoti grūti. Bez tam Vācija kaŗu zaudēs tāpat, vienalga, vai mēs šo ienaidnieka tanku sašaujam, vai arī tas paliek vesels.

Pēc dažu minūšu atpūtas turpinām atkal gājienu. Kad aiz mums jau palikusi Mellendorfas mežsarga māja, mēs uzduŗamies kādām pēdām. Sprieŗot pēc tām, te nesen gājuši kāda lielāka kaŗavīru grupa. Drīz vien takas malā atrodam kādu cigareŗu paciņu. Tajā bijuŗas tieŗi tās cigareŗes, ko mums izsniedza pēdējā kantīnē. Vēl tālāk mežā atrodam kādu pamestu mēteli ar latvieŗu vairodziņu uz rokas. Nu ir pilnīgi skaidrs, ka tikai dažas stundas pirms mums te gājuŗi manas kaujas grupas vīri. Pievakarē mēs viņus arī panākam kādā biezoknī netālu no Freientāles (Freienthal) ciema. Te kopā ir gandrīz visa kaujas grupa, trūkst vienīgi 1. rotas, sapieŗu un sakaru vadu, bet, pēc visām pazīmēm sprieŗot, tie aizgājuŗi jau ātrāk.

Par manu un pulka apsardzības vienību ieraŗanos visi kaŗavīri ir redzami iepriecināti. Drīz vien ap mani salasās gandrīz visi virsnieki. Dabūjuŗi zināt, ka mēs nekā neesam ēduŗi, viņi mani cienā ar kaut kur dabūtiem biskvītiem. Par spīti nogurumam, no tālāk novietotajām rotām atnāk daŗi vīri, pabāŗ galvu no krūmāja, paskatās, pasmaida un, ne vārda ne-teikuŗi, atkal aiziet. Viņi atnākuŗi pārliecināties, vai „vecais“ patieŗām ir atkal atradies.

Cuŗu zem kāda prieŗu cera un neviŗus man atmiņā nāk Vaiņode. Cik auksti un vienaldzīgi ŗie paŗi vīri skatījās uz mani toreiz, un cik priecīgi par manu ieraŗanos viņi ir ŗodien.

NAKTS TUMSA MŪSU GAITAS SEDZ

Pāris stundu atpūtušies un sagaidījuši tumsu, mēs atkal turpinām gājienu, lai šonakt šķērsotu Planes (Plane) upi. Kad tuvojamies Damelangas (Damelang) ciemam, jau pa gabalu dzirdama kāpurķēžu žvadoņa. Manās interesēs nav sadurties ar ienaidnieka bruņotajām vienībām, tādēļ mainu virzienu un turpinām gājienu jau tieši pāri pļavai kartē iezīmētā tilta virzienā. Ir nakts, un pār pļavu nogulusies bieza migla. Ienaidnieks, kā liekas, mūsu virzīšanos tomēr ir manījis, jo Damelangas virzienā dzirdama spēcīga automatisko ieroču uguns un gaisā vijas raķetes. Mēs tomēr mierīgi turpinām soļot, jo mūsu gājienu sedz nakts un biežā migla.

Mūsu kolonna jau pārgājusi upi, bet ienaidnieks vēl arvien nespēj nomierināties. Tā automatiskie ieroči vēl arvien darbojas bez pārtraukuma. Grūti pat noteikt, kādā virzienā viņi šauj, jo mēs nedzirdam pat lodes sīcam. Kad kolonna sasniegusi meža malu pretējā upes krastā, jūtamies pilnīgā drošībā. Dodu vīriem mazu atpūtu. Sežam ar mežu apaugušajā augstienē un klausāmies lieliskajā salūtēšanā, ko, it kā atvadoties, mums par godu rīko ienaidnieks.

24. aprīlī plkst. 06.00 sasniedzam Ferlorenvaseras ciemu. Tajā novietojas I bataljons, bet 32. kājnieku pulka vienības apmetas Hoenšpringē (Hohenspringe). Drīz vien pie manis ierodas ziņnesis un paziņo, ka arī pulka 1. rota, sapieŗu un sakaru vads novietojies tepat blakusciemā. Līdz ar to visas vienības ir atkal apvienotas.

Lielākā daļa kaŗavīru nu jau trešo dienu nav saņēmuši uzturu. Tādēļ uzdodu kapteinim Lapainim, saziņā ar vietējo civilpārvaldi, sagādāt kaŗavīriem uzturu. Vietējais ciema vecākais ir pretimnākošs un par mērenu samaksu piešķiŗ mums divas cūkas, kartupeļus un citas saknes. Pēc trīs dienu gavēņa mani vīri nu atkal ēd spēcīgas un barojošas pusdienas. Paēduši mēs guļam smagu noguruša cilvēka miegu, jo zinām, ka pievakarē būs atkal jāceļas, lai turpinātu mūsu dēku pilno gājienu.

Plkst. 20.00 kaujas grupa turpina gājienu. Lai izvairītos no sadursmēm ar vācu vienībām, kas eventuāli varētu būt

saņēmušas uzdevumu manu kaujas grupu aizturēt, turpmāko gājiena virzienu nospraužu pa meža ceļiem caur Verbigu (Werbigo) un Repinichenu (Reppinichen) uz Eichenkvastu (Eichenquast).

Kad ievirzāties mežā dienvidos no Gērckes (Görzke), meža celipš kļūst arvien mazāks un beidzot pavisam izbeidzas. Gājienu nu nākas turpināt tieši pa mežu. Zem biežajām eglēm ir pilnīga tumsa, nav pat iespējams redzēt, kur kāju likt. Ejam taustīdamies un pār celmiem klupdami. Kopā ar savu stābu eju kolonnas galvā. Man rokā gan ir kompass, bet piķa melnajā naktī, kad nepārtraukti uzduņamies gan žagaru gubām, gan arī celmiem, virziena ieturēšana arī pēc kompasa ir pavisam problēmatiska lieta, un es vairāk paļaujos uz savu mednieka instinktu nekā uz kompasu.

Pēc apmēram divu stundu gājiena mežs kļūst klajāks. Beidzot arī šim melnajam biezoknim ir sasniegta mala. Dodu mazu atpūtu un, uzmetis kartei jau paviršu skatu, redzu, ka esam iznākuši tikai kādus 200 m dienvidos no Repinichenas. Zinu labi, ka esam iznākuši pareizajā vietā, bet gribu, lai arī mani vīri par to pārliecinās, tādēļ nosūtu patruļu uz netālu esošo muižu. Drīz vien patruļa atgriežas un ziņo, ka tā tiešām ir Repinichena.

Turpinām gājienu un pa taisno meža stigu 25. aprīlī pulksten 06.00 sasniedzam Eichenkvastas rajonu. Piesardzības dēļ apmetamies mežā, un es saviem vīriem katēgoriski aizliedzu mežu atstāt un klejot pa ciemiem, meklējot pārtiku. Pilnīgi negaidīts, pulkā atgriežas mans šoferis ar vieglo mašīnu. Viņam es jau Vildenbruchā biju norādījis pa apkārtceļiem braukt Cerbstas virzienā. Pašreizējais apstākļos šī automašīna ir ļoti noderīga. 32. kājnieku pulka pārvaldes virsnieks man pieteic, ka netālu atrodoties kāda armijas pārtikas noliktava. Viņš ir pārliecināts, ka tur būtu iespējams saņemt mums vajadzīgo pārtiku. Sagatavojam nepieciešamos pieprasījumus, un, labu vēlējumu pavadīts, leitnants Zvirgzdiņš aizbrauc. Drīz vien viņš tomēr atgriežas ar nepatīkamo ziņu, ka pārtikas ordeņi bijuši jau parakstīti, bet tad noliktavas priekšniekam pienācis brīdinājums, ka tuvumā manīta pulkveža Januma kaujas grupa, kurai pārtiku neizsniegt, bet norādīt, lai pulkvedis Janums personīgi pieteicas 20. armijas stābā.

Man nav ne mazākās vēlēšanās pieteikties, lai karātiesa mani notiesātu. To saprot arī mani vīri. Tādēļ mēs savēlcam jostas ciešāk un atturamies domāt par ēšanu. Mēs atrodamies jau tiešā vācu rietumu frontes aizmugurē. Tālāk uz rietumiem izbeidzas arī lielais meža masīvs. Apstākļi, ka pārtikas noliktava no armijas stāba brīdināta, lai neizsniedz mums pārtiku, liek man secināt, ka vācu SS vadība mums seko un pie pirmās izdevības centīsies mūs aizturēt. Saprotu arī, ka ilga kavēšanās šeit, tiešā frontes aizmugurē, nebūs iespējama, kādēļ pēc iespējas ātrāk jātiek pāri frontei.

Par stāvokli šajā rietumu frontes sektorā man nav noteiktu ziņu. Izsūtu divas izlūku patruļas, lai kaut vispārējos vilcienos ievāktu ziņas, cik tālu vēl atrodas fronte, un kaut aptuveni noskaidrotu vietu, kur amerikāņu vienības atrodas Elbas ziemeļu krastā.

Pēcpusdienā abas izlūku vienības atgriežas. Pēc no civiļstiem ievāktas informācijas, amerikāņu spēki esot Cērbstas tuvumā. Šis tilta gala pozīcijas tiešo vietu un tāpat vācu frontes virzienu izlūku grupām gan nav izdevies noskaidrot. Sakarā ar to, nolēmu pievirzīties vēl tuvāk frontei, lai pēc tam sīki noskaidrotu stāvokli un pāriešanas iespējas šajā frontes sektorā.

Plkst. 23.00 uzsākam gājienu, un 26. aprīlī plkst. 03.00 kaujas grupa sasniedz paredzēto apmešanās vietu mežā 6 km ziemeļrietumos no Lindavas (Lindau). No rīta izsūtu atkal divas izlūku patruļas ar uzdevumu noskaidrot, cik stipri un kā grupēti vācu spēki frontē un kur apmēram atrodas amerikāņu galvenā kaujas līnija.

Mežs, kuņā esam apmetušies, ir ļoti bieza priežu jaunaudze. Netālu no kāda stīgu krustojuma šajā jaunaudzē palikusi kāda liela priede, zem kuņas iekārtoju savu komandpunktu. Visu aizvadīto nakti esmu soļojis kopā ar saviem vīriem, un, kamēr atgriezīsies izlūku grupas, nekāda sevišķa darbība nav paredzama. Tādēļ, salauzis skujas, ko palikt pagālvī, liekos uz auss.

Tikko esmu iemidzis, adjutants mani jau modina. Esot ieradies kāds vācu ziņnesis un sūdzoties, ka ar savu virsnieku mantām atbraucis no Berlīnes, pats novietojies tuvējā ciemā,

bet virsnieku mantas drošības dēļ apracis tepat mežā, bedres pie tam ļoti rūpīgi nomaskējot. Par spīti tam, manas kaujas grupas vīri noraktās mantas esot izrakuši un „izplinderējuši“. Kaut kas šajā vācu kaņavīra stāstā man liekas neticams, tādēļ ceļos, lai pārbaudītu, kādu putru manējie atkal savārijuši.

Kad tuvojamies vainīgajai rotai, jau uz stigas redzu dažus savus vīrus, kas, uzvilkuši vācu ģenerāļu tērpus, gatavojas parādei. Nemazgājušies un bārdaini, viņi virsnieku parādes tērpos izskatās tik komiski, ka jāsmejas pat šajos apstākļos. Vēl šorīt, visu savu kaujas grupu novietojot biežajā jaunaudzē, domāju, ka esmu to rūpīgi noslēpis svešu ļaužu skatiem, bet nu šo „kāpostiņu“ dēļ mūsu novietojums, kā liekas, drīz vien būs zināms arī vācu žandarmērijai. Uzdodu rotas komandierim visas izvazātās mantas savākt un atdot ziņnesim.

Pēc neilga laika vīrelis ir jau atkal klāt. Viņa virsnieku kofeļos bez drēbēm esot bijuši arī cigāri, cigaretes un pat dažas konservu bundžas. Lai es gādājos, ka arī tās tiek atdotas. Rotas komandieris man paskaidro, ka nedaudz cigarešu un dažas konservu bundžas laikam esot bijušas, bet tās visas jau esot „pa tiro“. Norādu vācu ziņnesim, ka šīs mantas atdot vairs nevaram un lai viņš tās uzskata par bojā gājušām kaņa apstākļos. Ziņnesis, kā liekas, no Berlīnes bija izbraucis vēl pirms pilsētas ielenkšanas un no frontes izdarībām maz ko saprata. Viņš aiziet ar čūskas naidu sirdī.

Šajā lietā arī es nekā vairāk par labu griezt nevaru, tādēļ eju atpakaļ, lai zem savas priedes kaut drusku nosnaustos. Bet neesmu vēl spējies aizvērt acis, kad mani jau atkal meklē. Uz stigas pie mūsu komandpunkta esot ieradušies kādi 20 žandarmi un vēloties ar mani runāt. Man nav ne mazākās patīkas satīties ar vācu žandarmiem, tādēļ palūdzu kapteini Rubi, lai viņš iziet ar tiem aprunāties. Kad viņš ar žandarmiem galā tomēr netiek, iziet arī vēl majors Alksnītis. Žandarmi tomēr nekādi nav pārliecināmi, ka pulka komandieris aizbraucis uz fronti un pašreiz šeit neatrodas. Viņi uzmācas arvien vairāk. Lai no viņiem atbrīvotos, pavēlu sakaru vadam izvīrīties jaunaudzēs malā un neļaut žandarmiem tuvoties komandpunktam. Pamanījuši, ka sakaru vads jau ieņēmis pozīciju, žandarmi steidzīgi sēžas savos divriteņos un aizbrauc. Mežā iestājas atkal miers.

PĀRI FRONTEI

Ap pusdienas laiku atgriežas izlūku patruļas un ziņo, ka vācu fronte ieņemta ar samērā vājiem spēkiem un to iespējams pāriet bez sevišķām grūtībām. Pirmās amerikāņu vienības atrodoties pie Gīterglikas (Güterglück) ciema. To rīcībā esot ļoti spēcīga artilērija. Līdz ko tās pamanot kaut niecīgāko kustību vācu pusē, tā atklājot iznīcinošu uguni.

Ir jābaidās, ka, nesazinoties ar amerikāņiem, viņi manu kaujas grupu mēģinājumā pāriet fronti varētu noturēt par uzbrucējiem un atklāt sprostuguni. Lai no šāda pārpratuma izvairītos, norīkoju kapteini Akermani un vēl trīs kaņavīrus par sarunvežiem ar uzdevumu nokārtot frontes pāriešanas priekšnoteikumus. Iedodu kapteinim Akermanim līdz ziņas par kaujas grupas cilvēku un ieroču sastāvu. Lai amerikāņi mums varētu norādīt virzienu, kur pāriet fronti, lūdzu katrā pilnā stundā izšaut dažādas krāsas raķetes. Sarunveži aizbrauc.

Ir pagājušas pāris stundas. Guļam atlaidušies zem mūsu priekšdes, kad tieši virs meža, kuņā mēs atrodamies, sāk riņķot kāda amerikāņu lidmašīna. Tā mūs meklē, bet mana kaujas grupa ir tik labi maskēta, ka to no gaisa saskatīt, man liekas, nav iespējams.

Pēcpusdienā leitnants Zvirgzdiņš mani informē, ka civīliedzīvotāji jau atstājuši Bülendorfas (Buhlendorf) ciemu, kuņā pamesti liellopi, kartupeļi un citi produkti. Mani vīri nu jau otru dienu nav nekā baudījuši, tādēļ šī ziņa manai ausij ir ļoti patīkama. Nekavējoties norīkoju pavārus un virtuves strādniekus, un mēs paliekam cerību pilni, ka vēl pirms frontes pāriešanas ieturēsim kārtīgas vakariņas.

Plkst. 21.45 atgriežas kapteiņa Akermana sūtītais ziņnesis. Kapteinis Akermanis liek ziņot, ka amerikāņu armijas vadība pārliecināta, ka viņiem esot ļoti sika informācija par vācu spēkiem, kas atrodas šajā frontes sektorā, bet tādu „Kampfgruppe Janums“ viņi nezinot. Kapteinis Akermanis aizturēts un viņa izteicienu pārbaudīšanai izsūtīta kāda lidmašīna, bet tā atgriezusies un ziņojusi, ka norādītajā mežā nekas nav saskatāms. Kapteinim Akermanim tomēr izdevies amerikāņu virsniekus pārliecināt, un tā saņemti norādījumi, ka pulkam fronte jāpāriet pie Gīterglikas ciema 27. aprīlī līdz plkst. 01.00, ņemot līdz visus ieročus.

Līdz Gīterglikai ir apmēram 10 km. Ja gribam vēl paēst vakariņas, tad steidzīgi vien jāsāk soļot. Uz manu rīkojumu vienības sapulcējas ātri. Kad visa kaujas grupa nostājusies, es ar īsu uzrunu atvados no saviem vīriem:

„Kaŗavīri, šajos apstākļos es neredzu vairs iespēju, kā, turpinot cīņu, mēs spētu grozīt Latvijas likteni. Es nevēlējos, lai jūs kristu sarkanarmijas gūstā, tāpēc arī nepielaidu mūsu kaujas grupas iesaistīšanu cīņās Berlīnes telpā. Tagad mēs esam sasnieguši rietumu fronti. Mans nolūks ir vēl šo nakti to pāriet un padoties amerikāņu armijai. Ja gadījumā kāds no jums nevēlētos sekot, tas lai atstāj ierindu un mierīgi iet savu ceļu. Kā priekšnieks šovakar es jūs vedu pēdējo reizi un nezinu, vai man izdosies no jums vēl atvadīties. Visu aizvadīto cīņu laikā mūsu vidū valdīja saskaņa un savstarpēja uzticība. Par to es jums izsaku sirsnīgu pateicību. Un tagad, dēli, iesim arī šo pēdējo gājienu slēgtā ierindā, kā kārtīgiem kaŗavīriem pienākas!“

To pateicis, pagriežu kolonnu pa labi. Plkst. 22.00 uzsākam gājienu. Kad sasniedzam Bülendorfu, vakariņas vēl nav gata-vas, bet mums tomēr nav laika gaidīt, kamēr tās izvāra. Tādēļ turpinām ceļu neēduši. Visu gūstekņus, ko iepriekšējās cīņās mans pulks saņēmis, mēs arvien bijām paēdinājuši. Tādēļ ceru, ka bagātā Amerika neliks arī mums badu ciest.

Tikko esam izgājuši no ciema, kad Gīterglikas virzienā uzliesmo vairākas dažādu krāsu raķetes. Pulkstenis rāda tieši 23.00. Tā ir norunātā zīme, un amerikāņi mums rāda gājiena virzienu. Ir gaiša mēnesnīcas nakts, tikai atsevišķi mākoņi, vēja dzīti, klīst pa debesu velvi. Mūsu gājiena kolonna soļo klusi, bez dziesmām un liekas bravūras. Rota seko rotai stingrā noteiktā atstatē. Vīru sejas ir nopietnas, bet tajās nav saskatāmas šaubas vai nervozitāte.

Kolonnas galvai sasniedzot ceļu krustojumu pie Šoras (Schora), redzam tur vācu kaŗavīrus, kas ierāvušies savās strēlnieku bedrītēs. Ejam viņiem mierīgi garām. Pēkšņi no grāvja izlec kāds leitnants*) un, pieskrējis man klāt, jautā:

*) 1953. gadā nejausi noskaidroju, ka virsnieks ir bijis leitnants Geizelharts (Geiselhart) no pulkveža Albrehta zenitartilerijas pulka. Pie Šoras šis pulks ieņēmis aizstāvēšanās pozīciju ar 4 četrstobru zenitbaterijām. Leitnants Geizelharts reizē ar sava pulka kaŗavīriem kritis sarkanarmijas gūstā, no kuŗa viņš atgriezies tikai 1949. gadā.

„Uz kurieni jūs iesit?“

„Pie amerikāņiem,“ es mierīgi atbildu.

Pēc šādas atbildes leitnants piegrūž pistoli man pie krūtīm un nikni pavēl:

„Jūs tūlīt nāksit līdz pie bataljona komandieŗa, vai es šaušu!“

Ar strauju sitienu novirzu viņa pistoli sāņus. Šajā brīdī man aiz muguras nokludz ieroču aizslēgi, un pret leitnantu vēŗsas mana sakaru vada ieroči.

„Nedariet muļķības,“ saku vācu leitnantam. „Aiz manis seko viss mans pulks. Mēs esam latvieši un uzskatām, ka kaŗš ir beidzies. Mēs jūs neaiztiksim, bet neaiztieciat arī mūs. Vai sapratāt?“

„Es padodos pāŗspēkam,“ nosaka vācu virsnieks, atiet sāņus un kā salauzts apsēŗas grāvmalā. Lai nodrošinātos, ka šī vācu vienība nesāk šaut no mugurpuses, novietoju pozicijā 4 patšautenes ar uzdevumu nodrošināt visu vienību cauriešanu vācu frontei. Vācu kaŗavīri tomēr mūs vairs neaiztieci, un mēs varam mierīgi turpināt gāŗjienu.

Sasnieguši Gīterglikas ciemu, amerikāņus nekur vēl nemanām. Iedzīvotāŗi šo ciemu bijuši spiesti atstāt. Tas ir arī stipri cietis no artilērijas. Vienībām ejot pa ciema bruģēto ielu, mūsu soļi doŗbi atbalsojas nakts klusumā.

Kad sasniedzam ciema rietumu malu, mūs tur sagaida kāds amerikāņu majors ar savu adŗutantu un kapteinis Akermanis. Apturu kolonnu un, piegāŗjis pie amerikāņu bataljona komandieŗa, ziņoju, ka mana kaujas grupa noliek ieročus. Ar tulka palīdzību apmaināmies vēl dažām pieklāŗības frazēm. Pēc tam amerikāņu majors man jau norāda, ka viņš ieŗot pa labi, trīs soļus aiz viņa tā adŗutants, bet es lai ejot pa kreisi ar savu adŗutantu trīs soļus aiz sevis. Kad esam šādā veidā nostājuŗies, pagrieŗos un doŗu komandu. Mana kaujas grupa turpina gāŗjienu.

6.

PULKS NOLIEK IEROČUS

Kolonna iet mierīgu, cietu soli. Savus vīrus nu esmu pāŗvedis pāŗi frontei. Nokļūŗšana boļŗeviku gūstā mums vairs ne-

draud. Kad esam nogājuši kādu puskilometru, ievēroju labajā pusē 10 vai 12 tanku, kas nostādīti apmēram 50 soļu no ceļa un savus lielgabalus notēmējuši ceļa virzienā. Amerikāņu virsnieks man norāda, lai es apturu gājiena kolonnu, un paskaidro, ka ceļa malā pa labi stāvēt amerikāņu kaņavīri, kas saņemšot mūsu ieročus. Pie pirmā noliekamas patšautenes, pie otra mašīnpistoles, pie trešā šautenes un tā tālāk. Mums jānodod visi ieroči, kartes, binokļi un dienesta pulksteņi.

Pienācis pie manis, bataljona komandieris atprasa arī manu pistoli. To saņēmis, viņš priecājas par skaisto ieroci un man kā par mierinājumu pasaka, ka to kā piemiņu pasniegšot sava pulka komandierim. Virknē virzāties gar amerikāņu kaņavīriem, pie kuņiem jānoliek ieroči. Arī es attiecīgo kaņavīru priekšā nometu savu tālskati, kartes, bet kad tuvojos tam kaņavīram, pie kuņa jānodod kompasi, man no šī mazā, bet drošā ceļa rādītāja ir bezgala grūti šķirties. Atceroties, cik rūpīgi mēs pārmeklējām saņemtos gūstekņus, iedomājos, ka arī amerikāņi tikpat rūpīgi pārmeklēs mūs un kompasu tik un tā pie manis atradīs. Nometu savu kompasu un eju prom, atpakaļ nepaskatīdamies.

27. aprīlī plkst. 01.20 beigusi pastāvēt Januma kaujas grupa. Kopā mēs bijām izlauzušies no 10 ielenkumiem, kopā bijām cietuši badu un salu.

Kapitulācijas brīdī manā kaujas grupā skaitījās 40 virsnieku un kadetu, 126 instruktori un 658 kareivji. Mana pulka II bataljona, 13., 14. un stāba rotas kaņavīri, kas mums aizbraucot uz Berlīni, palika Lichtenbergas rajonā, kopā ar pārējām 15. divīzijas vienībām ieročus nolika 2. maijā pie Šverīnas (Schwerin).

Mums jāgaida uz autotransporta mašīnām, kas mūs aizvedīsot uz divīzijas stābu, kas atrodas kaut kur otrā pusē Elbas upei. Mēs, virsnieki, esam atdalīti no pārējiem kaņavīriem. Sēžu kopā ar pārējiem virsniekiem un jūtos tāds pats gūsteknis, kā kuņš katrs cits mana pulka kaņavīrs, jo visas rūpes un atbildība no maniem pleciem nu noņemta.

Šos savus ieskatus man tomēr drīz vien nācās grozīt, jo izrādījās, ka arī gūstā daudz reižu radās iespēja rūpēties un atbalstīt savus vīrus, kaut vai tikai morālistiski.

Pēc vairāk nekā stundas gaidīšanas ierodas automašīnas. Spriežot pēc zvaigznēm, mēs braucam dienvidrietumu virzienā.

Pēc dažām minūtēm sasniedzam Elbas upi, pār kuŗu kara-spēka vajadzībām uzbūvēts pontonu tilts. Uz tā kā sargs stāv kāds nēģeris. Laiku pa laikam viņš izšauj gaisā. Bet — kādēļ viņš to dara, to mēs nevaram izpētīt. Kad automašīnas brauc pāri upei, gribot negribot man ienāk prātā, cik daudz reižu esmu lauzījis galvu un domājis par to, kā savu kaujas grupu pārcelt pāri šai upei. Arī šo problēmu mums nu izdevies atrisināt: mēs pārbraucam upei amerikāņu mašīnās.

Laiks jau iet uz rīta pusi, kad sasniedzam Kalbes (Calbe) pilsētiņu. Visus virsniekus šeit atkal novieto atsevišķi kādas mājas pagrabā. Uz kāpnēm par sargu paliek kāds nēģeris. Pagrabs ir samērā plašs, un telpas pietiek visiem. Apskatījis pagrabu, sev par lielu izbrīnu konstatēju, ka tam ir vēl otra izeja uz kādu blakusielu. Tā provizoriski aiznagloja ar plāniem nomaļu dēļiem.

Ir vēl agra rīta stunda, un uz šīs ielas neviena sarga nav. Liekas, ka amerikāņi mūsu apsardzībai sevišķu vērību nepiegrīž. Un kurp lai mēs arī bēgtu? Visapkārt mums ir sveša zeme un sveši ļaudis. Tā vairāk brīvprātīgi nekā apsargāti paliekam kā gūstekņi savā sprostā.

27. aprīlī apmēram plkst. 10.00 mani izsauc uz nopratināšanu. Izjautāšanu izdara kāds amerikāņu armijas kapteinis vācu valodā. Sākumā viņš interesējas par vācu spēkiem šajā frontes iecirknī. Paskaidroju viņam, ka nāku no austrumu frontes un man nekas nav zināms par vācu spēkiem šajā iecirknī. Šāda versija amerikāņu virsniekam liekas neticama. Lai pierādītu, ka mēs tiešām nākam no Berlīnes iecirkņa, norādu viņam, ka manā rīcībā ir kaujas grupas dienasgrāmata; tikai tā rakstīta latviešu valodā.

Mūsu iztaujāšana ievelkas gaŗumā. Pienāk pusdienas laiks. Virsnieks atstāj mūs savā kabinetā un aiziet pusdienot. Pēc apmēram stundas kapteinis atgriežas kopā ar kādu ģenerāli — šīs divīzijas komandieri — un vēl diviem virsniekiem. Ģenerālis man jautā, kādēļ mēs esam nākuši tik tālu ceļu, lai padotos amerikāņu gūstā. Mums taču bijusi iespēja pāriet fronti un padoties sarkanarmijai. Atbildu viņam, ka padošanās boļševiku gūstā mums nozīmētu nāvi! Piebilstu vēl:

„Es domāju, ka nākotnē mēs jums būsīm vajadzīgi, jo ļoti daudzi no mums pārvalda krievu valodu, pazīst vietējos apstākļus un sarkanarmijas cīņas veidu.“

Ģenerālis: „Kādēļ jūs domājat, ka jūsu cilvēki mums būs vajadzīgi?“

Es: „Padomju savienība jau gatavojas trešajam pasaules karam. Pienāks laiks, un arī jums ar boļševikiem būs jākaņo.“

Ģenerālis: „Tie ir mūsu sabiedrotie, un tas, ko jūs sakāt, ir tīrā vācu propaganda.“

Ar šo konstatējumu mūsu saruna arī izbeidzas. Tālāk iztaujāšanu jau atkal turpina kapteinis, kas jautā:

„Vai jūs zinājāt, ka Vācijā darbojas Gestapo?“

Es: „Jā, to es zināju, jo arī daudzus latviešus Gestapo arestēja.“

Kapteinis: „Jūs to, tātad, zinājāt, bet tomēr kaņojāt kopā ar vāciešiem.“

Es: „Mēs aizstāvējām savu zemi, jo baidījāmiēs no tām šausmām, ko jau 1941. gadā pieredzējām no NKVD. Tā rīkojās daudz nežēlīgāk par Gestapo.“

Šo atbildi dzirdot, kapteinis sāk smieties, pārtulko manu atbildi angļiski, un visi amerikāņu virsnieki smejas; smejas tā, it kā es būtu pateicis kādu lielu muļķību. Viņu skaļie smiekli mani apvaino. Ieraujos sevī un domāju — Dievs, stāvi mums klāt. Vai tiešām visi amerikāņi ir tik naīvi?

Mans skats, kā liekas, viņu smiešanos neveicina. Ģenerālis pieceļas un kopā ar saviem pavadoņiem aiziet. Palicis viens, kapteinis nu sāk mani iztaujāt par sarkanarmijas stiprumu un organizāciju. Saku, ka sarkanarmijas rotā parasti ir 30—40 vīru, bet bataljonā apmēram 100—120 vīru. Vienīgi soda bataljonu rotās ir līdz 200 vīriem katrā. Šiem skaitļiem amerikāņu virsnieks atkal negrib ticēt, un man jānorāda vietas, kur esmu saņēmis gūstekņus un šīs ziņas ieguvis.

Ir jau vēla pēcpusdiena, kad mana iztaujāšana beigusies. Kāds amerikāņu instruktors mani aizved atpakaļ uz pagrabu.

Ar šo dienu nu esmu gūsteknis Nr. A 879489.

Izmantotie materiāli

Mana pulka operatīvās pavēles un kaujas žurnāli gāja zudumā ielenkuma kauju laikā mežā Pikrīges (Piekrīge) tuvumā.

Rakstot šo darbu, esmu izmantojis:

1) Latviešu leģiona ģenerālinspektora stāba archīvā esošos pulka un bataljona kaujas žurnālu izrakstus, pārskatus un ziņojumus.

2) Leitnanta Bušmaņa 33. kājnieku pulka ciņu gaitu aprakstu par Pomerānijas kaujām.

3) Manas personīgās un dažu pulka karavīru atmiņas.

Akvareļus zīmējis gleznotājs St. Pelšs laikā, kad pulks atradās austrumu frontē.

Schēmas zīmējis dipl. ing. R. Sedliņš.

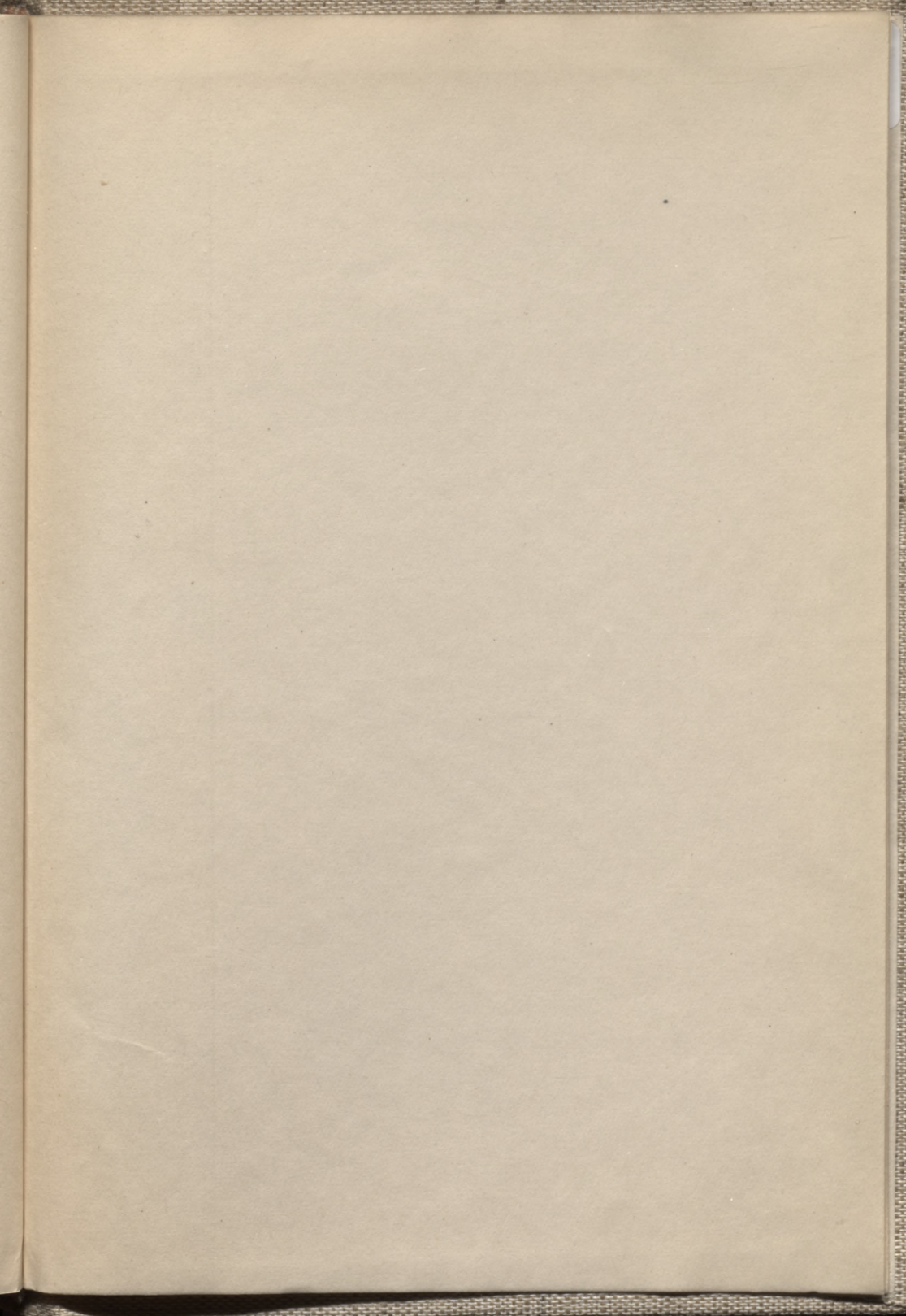
Foto uzņēmumi — Melderis, L. Sīpoliņš, N. Uldriķis.

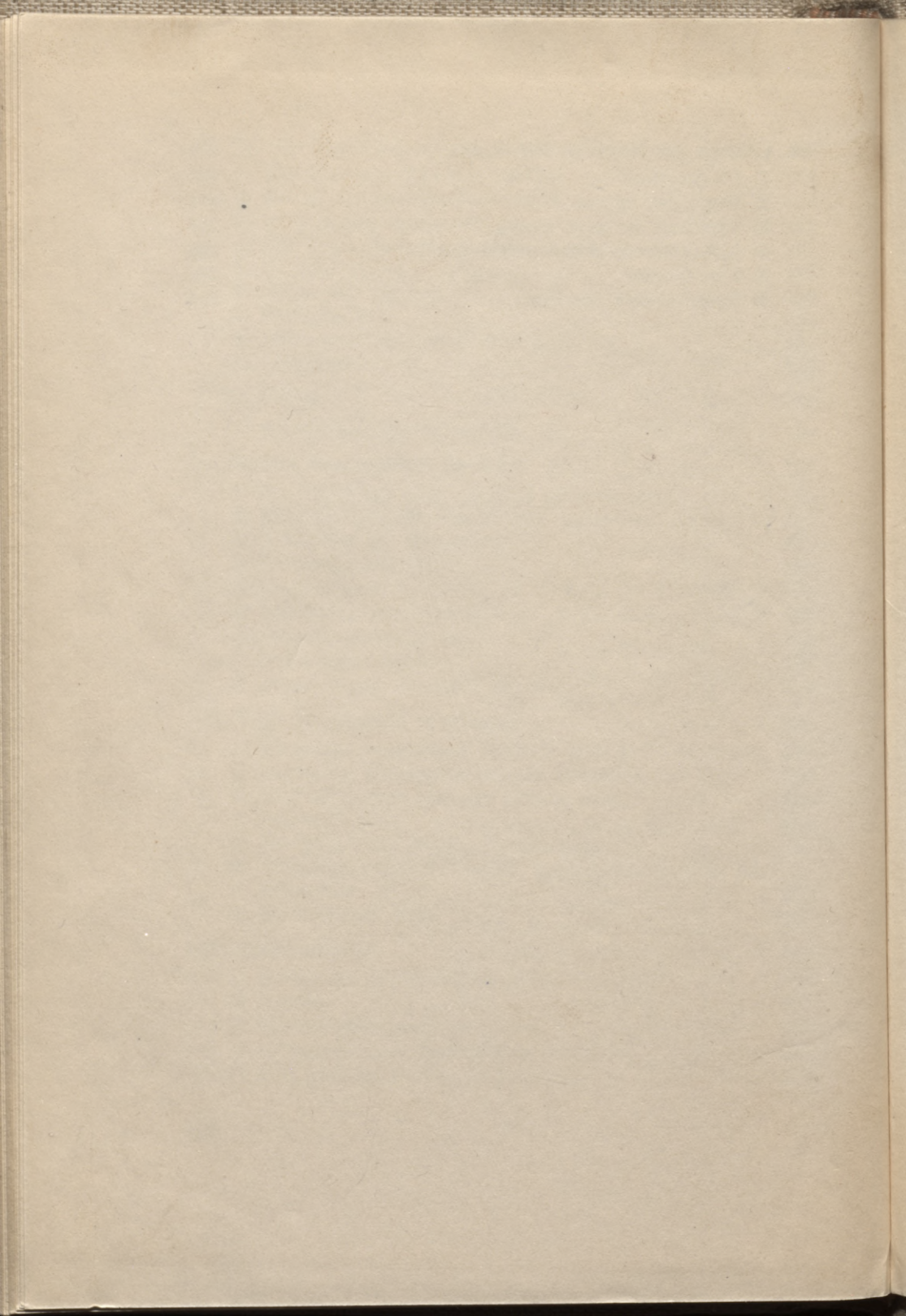
SATURS

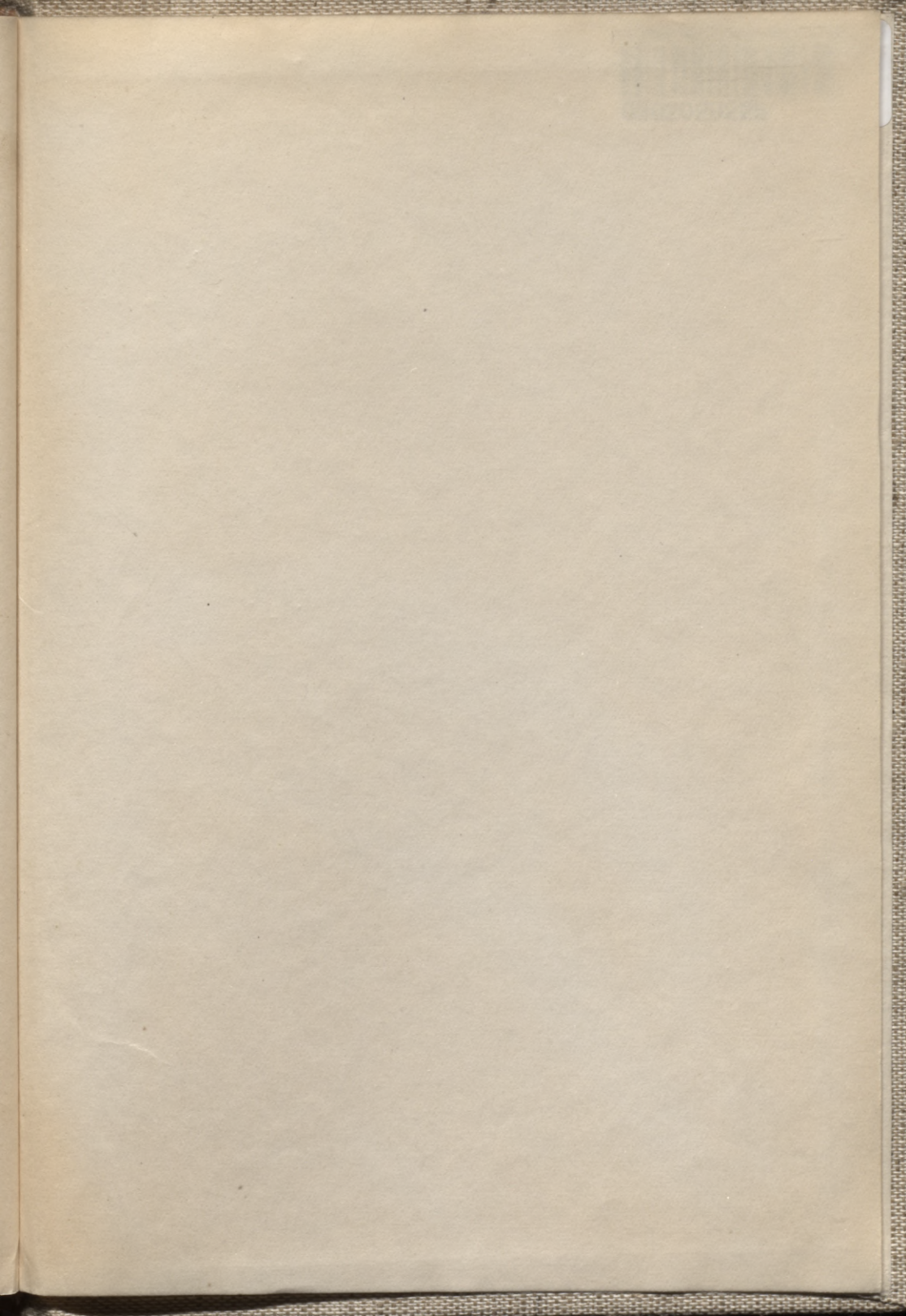
	Lpp.
Piemīņa kritušajiem	5
I. Pulka apmācība un audzināšana	7
1) Kadrs ierodas	7
2) Apmācību gaita	12
3) Audzināšanas darbs	14
4) Vienību saliedēšana pulkā	15
5) Apgāde	20
6) Inde katlā	22
7) Uz fronti	25
8) Pie bunkuru būves	30
9) Pulku sadala starp vācu vienībām	32
II. Cīņas vilku purvos	37
1) Gaisa uzbrukums	37
2) Aizstāvēšanās platā frontē	38
3) Pirmā kauja	43
4) Sniega vētrā cauri Polistas purviem	53
5) Partizāni uzbrūk	60
6) Ielenkti	65
III. Cīņas Veļikajas upes krastos	80
1) Ienaidnieks iebrūk mūsu pozīcijās	80
2) I bataljons atgriežas	86
3) Mans novērošanas un komandpunkts	94
4) Ienaidnieks gatavo lieluzbrukumu	96
5) Es vēroju kauju tālskatī	99
6) Mēs aizstāvam savu komandpunktu	101
7) Insektu taktika	102
8) Tanku kauja	105
9) Cīņa par Sorotas upes pārejām	107
10) Gūstekņi	108

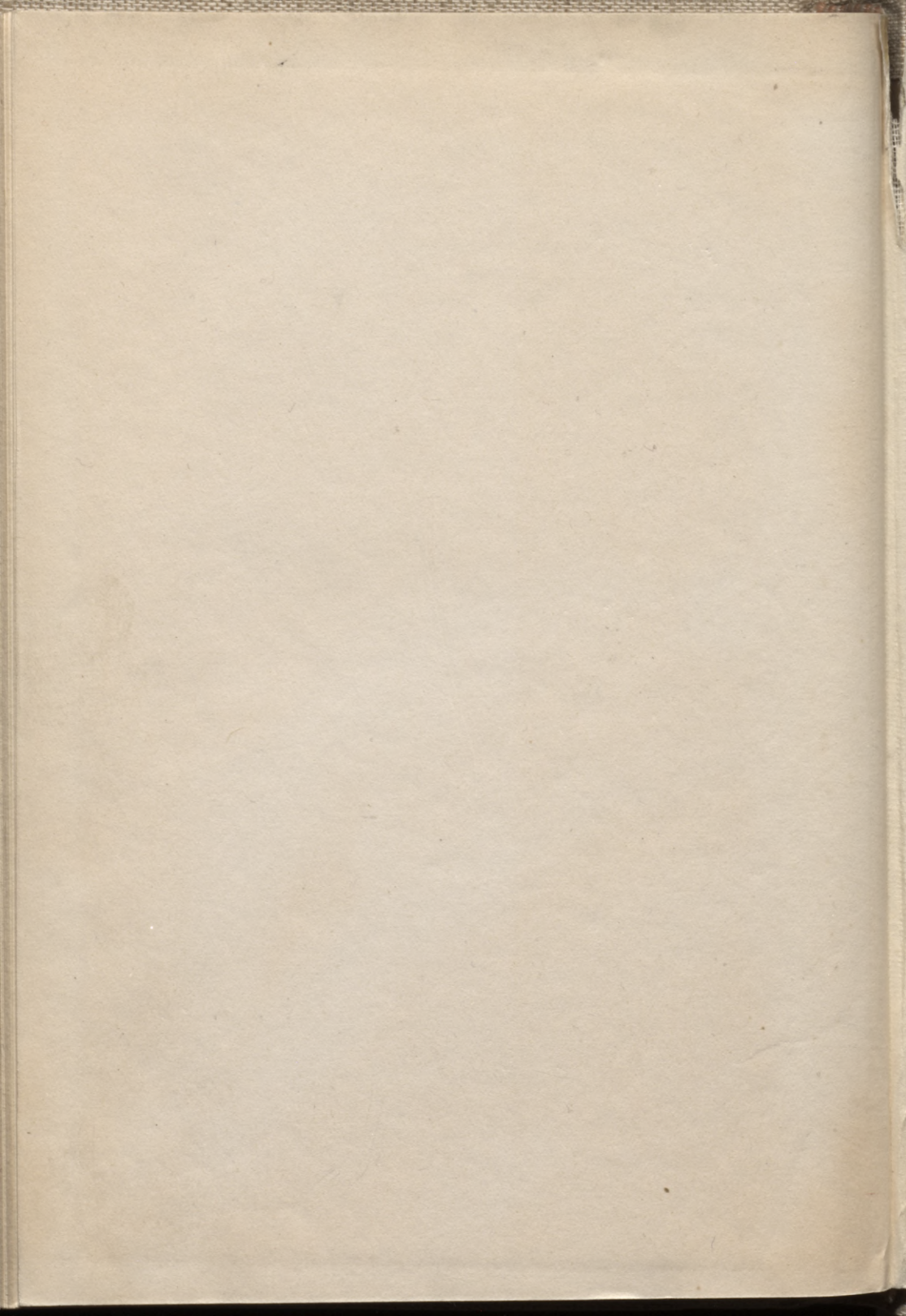
IV. Aizstāvēšanās kaujas austrumos no Opočkas	114
1) Mēs sliktam Krievijas dubļos	114
2) Maīņa un pozīciju ieņemšana	116
3) Izlūkošanas iebrukumi	119
4) Kapteinis Plaskins atsakās ar mums runāt	121
5) Ciemiņi brauc	125
6) Kāzas bez līgavas	126
7) Atkāpšanās	128
8) Mūsu prettriecieni ir strauji un asi	133
9) Ievainots	135
V. Uz Vāciju	140
1) Apmācības Rietumprūsijā	140
VI. Kaujas Pomerānijas pievārtē	150
1) Uz fronti bez siltā apģērba un apaviem	150
2) Ienaidnieks grib saņemt mūs knaiblēs	154
3) Atkāpties uz ziemeļiem	161
4) Jastrovas kaujas	169
5) Flederbornā	180
6) Dobrinkas upes pozīcijās	185
7) Degošās Kaminas ēnā	192
8) Griez ceļu, āziāt!	207
9) Atkal Dobrinkas upes krastos	214
VII. Dziļi ienaidnieka aizmugurē	220
1) Tas sākās sekojošos priekšpulkos	220
2) Leitnanta Bonaparta pēdējā kauja	223
3) Mēs vēl ceram sasniegt Oderas upi	226
4) Pamestā pils	232
5) Ārvien ātrākā gaitā uz rietumiem	235
6) Visapkārt valda sajūcums, bet mēs klausāmies, kā egles šalc	240
7) Pie Baltijas jūras	246
VIII. Meklenburgā	255
1) Usedomas salā	255
2) Atpūtā	257
3) Pie nocietinājumu darbiem	258
4) III bataljona traģiskais gals	259
5) Mūs gatavojas sūtīt uz Kurzemi	262

IX. Gājiens no Berlīnes ielenkuma	264
1) Uz Berlīni	264
2) Mūsu ceļi šķīras	271
3) Atgriezts no sava pulka	276
4) Nakts tumsa mūsu gaitas sedz	280
5) Pāri fronteī	284
6) Pulks noliek ieročus	286

300.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0302020225

